

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЮРЧУК ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 378.147:373.2.011.3–051

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО
ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.І. Юрчук

Науковий керівник:

Пелех Юрій Володимирович,
доктор педагогічних наук, професор

РІВНЕ – 2019

АНОТАЦІЯ

Юрчук О. І. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2019.

ЗМІСТ АНОТАЦІЇ

У дисертаційній роботі досліджено проблему підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Проаналізовано стан розробленості обраної проблеми в педагогічній теорії та практиці, що дозволило визначити шляхи і форми підвищення ефективності підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. Схарактеризовано види рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. Визначено засоби фізичного виховання та перелік гігієнічних чинників, якими необхідно володіти майбутнім вихователям для успішного вирішення завдань здійснення рухового режиму дітей дошкільного віку.

Шляхом узагальнення наукових поглядів встановлено, що для успішного вирішення завдань рухового режиму в дошкільному навчальному закладі майбутньому вихователеві необхідно мати належний обсяг знань про анатомо-фізіологічні, морфо-функціональні та психологічні особливості функціонування дитячого організму, способи охорони здоров'я, техніку виконання тих чи тих фізичних вправ, оперувати методичним інструментарієм проведення всіх форм фізкультурно-оздоровчої роботи.

У дисертаційній роботі висвітлено різні погляди і підходи до трактування сутності понять «руховий режим дітей дошкільного віку», «оптимальний руховий режим», «підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ», «готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму», «педагогічні умови».

Руховий режим дітей дошкільного віку визначено як раціонально поєднаний і логічно вибудований комплекс організаційних форм і методів фізичного виховання та самостійну рухову активність дитини протягом дня, від реалізації яких залежить стан її здоров'я, фізичний, психічний і гармонійний розвиток. *Оптимальний руховий режим* потрактовано як усю рухову активність і самостійну рухову діяльність дітей, що відповідає їхнім віковим особливостям і фізіологічним можливостям та сприяє вихованню здорової, гармонійно розвиненої дитини. *Підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ* визначено як складний динамічний процес формування знань, умінь, професійних і особистісних якостей, які необхідні студентові – майбутньому вихователю – для ефективного здійснення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі. *Готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму* в дошкільних навчальних закладах витлумачено, як цілісну інтегровану якість особистості майбутнього вихователя, що спрямована на підвищення рівня компетенції, розвиненість сукупності взаємопов'язаних компонентів, практичних умінь і навичок щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ та забезпечення оптимальним руховим режимом дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ у процесі професійно-педагогічної діяльності. *Педагогічні умови* потрактовано як цілеспрямовану систему педагогічних засобів, форм і методів навчання, що впливають на регуляцію навчального процесу, сприяють динамічному розвитку – як наслідок – уможливають реалізацію теоретико-практичної підготовки майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ на високому рівні.

У рамках дослідження конкретизовано методи наукового пізнання (аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації). Задля забезпечення підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ підібрано та обґрунтовано використання низку методологічних підходів, як-от: системний, компетентнісний і діяльнісний підходи.

Визначено структурні компоненти готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ: мотиваційний, когнітивний і практичний. Мотиваційний компонент потрактовано, як такий, що передбачає залучення майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої діяльності та формування

додаткових компетентностей – щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ. Когнітивний компонент – як той, що охоплює теоретико-методичні знання з усіх циклів визначених навчальними планами вищих навчальних закладів підготовки, що сприяють науковому здійсненню рухового режиму дітей дошкільного віку з урахуванням їхніх вікових, статевих, анатомо-фізіологічних особливостей, стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості; залучає майбутніх вихователів до пізнавальної діяльності, забезпечує здатність до засвоєння знань з організації та здійснення рухового режиму із цілеспрямованим, довготривалим їхнім використанням. Практичний компонент спроектовано на здатність до набуття практичних умінь реалізації рухового режиму дітей, здійснення усвідомленого й обґрунтованого вибору елементів рухового режиму, форм і методів організації оздоровчої діяльності дітей, критичного оцінювання педагогічної проблеми та знаходження шляхів її вирішення.

За основу сутнісних параметрів підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ обрано критерії (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) та запропоновано конкретний показник до кожного з них. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію названо цінності й мотиви студентів щодо здорового способу життя; прагнення до фізичної досконалості; фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками; ціннісне сприйняття й розуміння важливості рухового режиму в житті дошкільників. Інтелектуально-пізнавального критерію визначено міцність знань; системність і ґрунтовність знань з методики й організації здійснення рухового режиму в ДНЗ; усвідомленість знань на рівні розуміння сутності й особливостей здійснення рухового режиму в ДНЗ, уміння застосовувати такі знання на практиці. Діяльнісно-рефлексивного критерію подано сформовані з комплексу необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ компетентностей показники (аналітичні, організаторські, прогностично-проективні, дидактичні, комунікативні, дослідницькі, діагностичні, рухові). Виокремлено три рівні (базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний) сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Визначено й обґрунтовано (за результатами пілотного дослідження вихователів та опитування науково-педагогічних працівників експертної групи вищих навчальних закладів України, задіяних в експерименті) чотири педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Вибір першої педагогічної умови – *створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів* – зумовлений тим, що створення фізкультурно-оздоровчого середовища впливає на мотивацію до рухової активності та на формування показників мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Практичне розв'язання проблеми мало конкретну мету – формування у майбутніх вихователів установки на здоровий спосіб життя, інтересу до здійснення рухового режиму в ДНЗ, розуміння своєї ролі у збереженні здоров'я вихованців, набуття досвіду практичної організації рухової діяльності.

Друга педагогічна умова – *інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах* – відзначається спрямованістю на вдосконалення показників мотиваційно-ціннісного й інтелектуально-пізнавального критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Практичне розв'язання проблеми спрямовувалося на формування у майбутніх вихователів системи знань психолого-педагогічних, анатоμο-фізіологічних та методичних основ здійснення рухового режиму в ДНЗ і, відтак, для забезпечення зорієнтованості на формування та розвиток аналітичних, організаторських, прогностично-проективних, дидактичних, комунікативних, дослідницьких, діагностичних та рухових компетентностей.

Третя педагогічна умова – *практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах*, – присутня для формування мотиваційно-ціннісного, інтелектуально-пізнавального та діяльнісно-рефлексивного критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, уможлилювала отримання майбутніми вихователями практичного досвіду, а також професійно-педагогічних компетентностей щодо забезпечення

здоров'я дітей і переосмислення пріоритетності здоров'язбережувальної діяльності, розширення професійних умінь, здобутих у ході навчання у вищому навчальному закладі.

Четверта педагогічна умова – *педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетенцій майбутніх вихователів* – впливала на вдосконалення показників інтелектуально-пізнавального критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Вибір умови зумовлений забезпеченням інформаційних умов для формування цілісного уявлення про стан готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Для практичного впровадження такої педагогічної умови використано комплекс методів (традиційні й інноваційні) оцінювання знань і вмінь студентів.

Розроблено процес реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на *професійно-орієнтаційному, навчально-практичному, діяльнісно-творчому* етапах підготовки. Системними компонентами були: цільовий (мета та основні завдання), теоретико-методологічний (методологічні підходи, принципи та функції), змістово-діяльнісний (педагогічні умови, форми, методи та засоби навчання), оцінно-результативний (компоненти, критерії та рівні готовності). Результатом реалізації моделі є сформована готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на продуктивному, конструктивному і базово-репродуктивному рівнях.

На основі результатів констатувального етапу експерименту сформульовано висновок про недостатню вмотивованість майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ; несформованість практичних умінь, навичок і професійно важливих для здійснення рухового режиму в ДНЗ якостей; необхідність організації та цілеспрямованого вдосконалення теоретичних знань і практичних умінь, зважаючи на недостатній рівень опанування майбутніми вихователями методик і технологій роботи в ході фізкультурно-оздоровчої та здоров'язбережувальної діяльності.

По завершенню формувального етапу експерименту з упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового

режиму в ДНЗ зафіксовано переважаючу позитивну динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів експериментальної групи до здійснення рухового режиму в ДНЗ порівняно з аналогічними показниками контрольної групи. Ефективність організаційних форм, методів навчання та визначених педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму спостережено також у динаміці зменшення чисельності обстежуваних із базово-репродуктивним рівнем – від 63,5% до 23,1% досліджуваних.

За результатами дослідження встановлено ефективність авторського підходу до вибору педагогічних умов і методики їх упровадження у фахову підготовку майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Проведене дослідження не вичерпує усіх запитів процесу професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Подальшого вивчення вимагають проблеми розроблення здоров'язберезувальної компетентності, підготовки науково-методичного інструментарію фахового навчання майбутніх вихователів із урахуванням вимог реформ в дошкільній освіті та сучасних запитів українського суспільства.

Ключові слова: руховий режим, підготовка до рухового режиму, майбутні вихователі, дошкільні навчальні заклади, педагогічні умови, модель.

ABSTRACT

O. Yurchuk. Pedagogical conditions of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools. – Qualifying study on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality of 13.00.04. – *The theory and methodology of professional education.* – Rivne State University of Humanities. – Rivne, 2019.

ABSTRACT CONTENT

The study has researched the issue of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools. It has been analyzed researched issue status in pedagogical theory and practice that has given a possibility to define approaches

and forms to raise the effectiveness of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools. The author has characterized kinds of the motion mode in the pre-schools and has singled out the means of physical education and the list of hygiene factors the future pre-school teachers should obtain to succeed in solving the tasks concerning with pre-school children motion mode implementation.

Using the generalization approach of scientific interpretation it has been established the necessity of appropriate content knowledge obtaining about anatomical and physiological, morphic-functional, and psychological features of child's body functioning, healthcare methods, one or another exercise technique, methodological tool manipulating dealing with every form of recreational activity conducting with the aim of the future pre-school teachers' success in solving the tasks of the motion mode in pre-schools.

The thesis has outlined different ideas and approaches to the notions essence representation of *the pre-school children motion mode*, *optimum motion mode*, *the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools*, *the future pre-school teachers' willingness for the motion mode implementation*, *pedagogical conditions*.

The pre-school children motion mode has been defined as rationally combined and logically built complex of the physical education organizational forms and methods and child's independent motion activity during the day. The conditions of child's health, physical, psychic and harmonious development depend on its implementation.

The optimum motion mode has been represented as the whole general motion energies and children independent motion activities that are appropriate to their age characteristics, physiological possibilities and support the education of health and harmoniously developed child.

The future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools has been identified as a complicated dynamic process of knowledge, skills, and professional personal characteristics developing necessary for student – the future pre-school teacher – to implement the effective motion mode in the pre-schools.

The future pre-school teachers' willingness for the motion mode implementation has been interpreted as the entire integral feature of the future pre-school teacher's personality

directed on the competence level improving, sophistication of the inter-related components totality, practical skills towards the motion mode implementation in the pre-schools and providing pre-school children with the optimum motion mode under the conditions of pre-schools in the process of professional and pedagogical activity.

Pedagogical conditions have been represented as a target-oriented system of pedagogical means, teaching forms and methods that influence on the teaching process regulation, support dynamic development and as a result make it possible to realize the future pre-school teachers' theoretical and practical training to the motion mode implementation in the pre-schools at a high level.

Within the research it has been specified the methods of scientific knowledge (analysis and synthesis, abstraction and specification). With the aim to provide the future pre-school teachers' professional training to the motion mode implementation in the pre-schools it has been selected and given the rationale for using the range of such methodological approaches as systemic, competence-based and activity ones.

It has been identified such structural components of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-schools as motivational, cognitive, and practical ones. Motivational component has been described as the one aiming the future pre-school teachers' involving into recreational activity and additional competences developing regarding the motion mode implementation in the pre-schools. The cognitive component has been given as the one outlining theoretical and methodological knowledge in the whole cycles determined with curriculums of training higher educational institutions that promotes scientific implementation of the pre-school children motion mode considering their age, gender, anatomic and physiological characteristics, health conditions and the level of physical development; involves the future pre-school teachers into the cognitive activity, provides the ability to learning in the motion mode organization and implementation with its target-oriented and long-termed use. Practical component has been projected onto the practical skills obtaining dealing with children motion mode realization, implementation of the comprehended and reasonable choice of the motion mode elements, forms and methods of children

recreational activity organization, critical appraisal of pedagogical issue and the solutions finding.

The essential characteristics of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools have been based on the criteria (motivational and value, intellectual and cognitive, activity and reflexive ones) and the specific indicator of the each one has been given. The indicators of the motivational and value criterion have been presented with students' values and motives towards the healthy lifestyle; aspiration to physical perfection; recreational activity with pre-school children; value perception and interpretation of the motion mode importance in the pre-school children life. It has been determined knowledge substantiality, knowledge consistency and depth in methodology and organization of the motion mode implementation in the pre-schools; knowledge comprehension at the level of essence and special features interpretation of the motion mode implementation in the pre-schools; skills to use such knowledge in practice as the ones belonging to intellectual and cognitive criterion. Activity and reflexive criterion has been outlined as necessary indicators developed basing on the complex of competences required to the motion mode implementation in the pre-schools (analytical, organizational, prognostic and projective, didactic, communicative, research, diagnostic, and motion ones). It has been singled out three levels of the future pre-school teachers' willingness development to the motion mode implementation in the pre-schools (basic and reproductive, constructive, productive ones).

Four pedagogical conditions of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation have been defined and given its reasons (according to the results of the pre-school teachers' pilot study and interviewing of the expert group pedagogical researchers at Ukrainian higher educational institutions participated in the experiment).

The first pedagogical condition choice – *development of recreational environment for the formation of the future pre-school teachers' motivation* – has been caused with the fact that recreational environment developing influences on the motivation to motion activity and on the indicators formation dealing with the motivational and value criterion of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-schools. Practical issue solution has aimed to develop the future pre-school teachers'

attitude to the health lifestyle, interest towards the motion mode implementation in the pre-schools, the own importance comprehension in pre-school children health preservation, obtaining the experience in practical organization of the motion activity.

The second pedagogical condition – *content integration of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation in the pre-schools* – has been determined with the direction of the indicators improvement of the motivational and value, intellectual and cognitive criteria of the future pre-school teachers' training motion mode implementation in the pre-schools. Practical issue solution has been focused on the formation of the future pre-school teacher's knowledge system of the psychological and pedagogical, anatomic and physiological, and methodological basics of the motion mode implementation in the pre-schools, and as a result for the providing of direction on the analytical, organizational, prognostic and projective, didactic, communicative, research, diagnostic and motion competences developing.

The third pedagogical condition – *the future pre-school teachers' special training to the healthy-keep activity in the pre-schools directed on the practice* – has been presented for the developing of motivational and value, intellectual and cognitive, activity and reflexive criteria of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-schools, has made it possible for the future pre-school teachers to obtain practical experience and also professional and pedagogical competences towards the children health providing and the priority re-interpretation of health preservation activity, extension of the professional skills obtained during the studying in the higher educational institution.

The fourth pedagogical condition – *pedagogical monitoring as the means to manage the process of the future pre-school teachers' subject competence developing* – has influenced on the indicators improvement concerning with intellectual and cognitive criterion of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-schools. The choice of the condition has been caused of informational conditions providing to develop entire presentation about the condition of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-schools. The

complex of methods (traditional and innovational ones) of students' knowledge and skills grading has been used to implement such pedagogical condition in a practice.

It has been developed the process of pedagogical conditions realization of the future pre-school teachers' professional training to the motion mode implementation in the pre-schools at the professional-oriented, teaching and practical, activity and creative training stages. System components have been presented with target-oriented (the aim and principal tasks), theoretical and methodological (methodological approaches, principles and functions), content and activity (pedagogical conditions, forms, methods, and teaching means), value and result (components, criteria, and willingness levels) ones. The result of model implementation has presented with the future pre-school teachers' developed willingness to the motion mode implementation in the pre-schools at the productive, constructive, basic and reproductive levels.

Basing on the results of experiment summative stage it has been given the conclusions about the insufficient future pre-school teachers' motivation to the motion mode implementation in the pre-schools; incompetence of practical skills and characteristics that are professionally important to implement the motion mode implementation in the pre-schools; the necessary organization and target-oriented improvement of theoretical knowledge and practical skills considering the insufficient level of methodologies and work technologies obtaining by the future pre-school teachers during the recreational and health preservation activity.

After the finishing of the experiment developing stage in pedagogical conditions realization of the future pre-school teachers' motivation to the motion mode implementation in the pre-school it has been highlighted the predominant positive dynamic in the experimental group level formation of the future pre-school teachers' willingness to the motion mode implementation in the pre-school comparing with similar indicators of the control group. The effectiveness of the organizational forms, teaching methods and determined pedagogical conditions of the future pre-school teachers' training to the motion mode implementation has been pointed out also in the dynamic of respondents' population decreasing with basic and reproductive level – from 63,5 % to 23,1 % respondents.

According to the research results it has been established the effectiveness of the author's approach to the pedagogical conditions choice and the methodology of its implementation to the specialist's training of the future pre-school teachers.

The study has not been full-scaled in every requirement of the professional training process for the future pre-school teachers. The issues of health-preservation competence developing, training of the scientific and methodological tool for specialist teaching of the future pre-school teachers need to be researched as the following ones considering the requirements of pre-school education reformation and Ukrainian society modern requests.

Key words: the motion mode, training to the motion mode, the future pre-school teachers, the pre-schools, pedagogical conditions, model.

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації

1. Юрчук О. І. Організація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Оновлення змісту, форм та методів навчання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2011. Вип. 2 (45). С. 175–179.
2. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму дітей дошкільного віку як необхідна умова здоров'язберігаючих технологій. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2012. Вип. 5 (48). С. 143–147.
3. Юрчук О. І. Забезпечення рухового режиму в інклюзивних групах ДНЗ. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. РДГУ. Рівне: РДГУ, 2014. Вип. 10 (53). С. 60–64.
4. Юрчук О. І. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до професійної діяльності вихователів ДНЗ. *Нова пед. думка*: наук.-метод. журн. Рівне, 2014. Вип. 2 (78). С. 240–244.
5. Юрчук О. І. Діагностика професійної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*: зб. наук. пр. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014 р. С. 375–383.
6. Юрчук О. І. Особливості професійної підготовки студентів-дошкільників до здійснення рухового режиму дітей дошкільного віку. *Зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна»*. 2015. № 11. С.44–47.
7. Юрчук А. И. Некоторые аспекты профессиональной подготовки будущих воспитателей в осуществлении двигательного режима в ДОУ. *Science and World. – Publishing House «Scientific survey»*, 2015. Vol. III, № 3 (19). P. 86–88.
8. Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку. *Нова пед. думка*. Рівне, 2017. № 2 (90). С. 64–68.
9. Юрчук О. І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко. Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 7, т. 1. С. 303–312.

10. Юрчук О. І. Моделювання процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна»*. 2018. № 15. С. 44–47.

11. Юрчук О. І. Сформованість готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Нова пед. думка*. Рівне: РОППО, 2018. № 3 (95). С. 88–92. (Index Copernicus).

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Юрчук О. І. Питання наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців (м. Рівне, 15–16 травня 2008 р.). Рівне: РДГУ, 2008. С. 96–98.

13. Юрчук О. І. Наступність з фізичного виховання як важлива умова цілісності та ефективності педагогічного процесу. *Сучасне дошкілля: реалії та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. НПУ ім. М. П. Драгоманова (м.Київ, 16 жовтня 2008 р.). Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 204–206.

14. Юрчук О. І. До наступності у фізичному вихованні старших дошкільників та молодших школярів. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців (м. Рівне, 19–20 травня 2010 р.). Рівне: РДГУ, 2010. С. 158–159.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Юрчук О. І. Проблема наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Вісн. КМУ. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Київ: КиМУ, 2007. Вип. 10. С. 299–309.

16. Юрчук О. І. Особливості індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Дит. садок*. 2011. № 2 11(587) берез. С. 18.

17. Юрчук О. І. Основні завдання професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму у ДНЗ. *Актуал. пробл. дошк. та корекц. освіти*: зб. наук. пр. студентів і молодих учених. Рівне, 2015. С. 212–216.

18. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму в умовах ДНЗ. *Фіз. культура, спорт і реабілітація в закладах освіти*. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 7. С.193–203.

19. Юрчук О. І. Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту*. Рівне, 2017. № 17 (60). С. 265–269.

20. Юрчук О. І. Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2018. 111 с.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВНЗ – ЗВО – вищий навчальний заклад – заклад вищої освіти (згідно змін до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р.).

ДНЗ – ЗДО – дошкільний навчальний заклад – заклад дошкільної освіти (згідно змін до Закону України «Про дошкільну освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII).

ЕГ – експериментальна група.

КГ – контрольна група.

NASPE – Національна асоціація спорту та фізичного виховання

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

ОПП – освітньо-професійна програма.

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

ЮНІСЕФ – дитячий фонд ООН, спеціалізована структура ООН

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	17
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	29
1.1. Аналіз поняттєво-термінологічного апарату дослідження	29
1.2 Освітні підходи до процесу підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	53
1.3. Сучасний стан підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	68
Висновки до першого розділу	78
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	80
2.1. Обґрунтування та змістова характеристика педагогічних умов підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	80
2.2. Структурні компоненти моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.....	106
2.3. Критерії, показники та рівні підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.....	118
Висновки до другого розділу.....	128
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	130
3.1. Організація та методика експериментального дослідження.....	130
3.2. Упровадження педагогічних умов формування підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах...	152
3.3. Результати експериментальної перевірки ефективності реалізації	

педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.....	192
Висновки до третього розділу.....	202
ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	211
ДОДАТКИ.....	239

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дошкільний вік є оптимальним періодом формування потреби дитини в активній руховій діяльності, розвитку фізичних якостей, оскільки саме на цей час припадає становлення та функціональний розвиток дитячого організму. Інтенсифікація на сучасному етапі розумового виховання призводить до зниження рухової активності дітей, а надалі – виникнення недостатнього за обсягом рухового режиму, тобто гіподинамії (рухового голоду). Спостережувані за таких обставин у дошкільних навчальних закладах значущі вияви недостатності рухового режиму дітей не лише є детермінантами посиленої уваги до останнього і працівників означених закладів, і батьків, а й загалом окреслюють вимір проблеми недостатності рухового режиму дітей дошкільного віку.

Увиразнює проблему те, що на сьогодні надзвичайно гостро стоїть питання здоров'я дітей: за останні роки рівень захворюваності дітей віком 0–14 років становив понад 77%. Потужний негативний вплив на поширеність захворювань серед дітей дошкільного віку має «хвороба цивілізації» – залежність від електронних пристроїв, нездорове харчування, малорухливий спосіб життя. Різноманітні причини обмеження рухів, тривалість і ступінь їхньої вираженості створюють широкий діапазон змін в організмі – від адаптаційно-фізіологічних до патологічних (за результатами численних досліджень Б. Балке (B. Balke), Р. В. Веєр (R. W. Ware), Н. Ф. Денисенко, М. П. Дерюгіної, Г. А. Калюжина, Т. Ю. Круцевич, О. Г. Сухарєва). Тому залучення дітей дошкільного віку до активної рухової діяльності й оптимального рухового режиму постає важливим аспектом соціальної політики держави.

У Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» обґрунтовано ефективність використання рухової активності для підвищення функціональних та фізичних показників і профілактики низки захворювань у людей; визначено потребу модернізації в закладах освіти системи фізичного виховання, яке має бути органічно поєднано з іншими компонентами здорового способу життя.

Стратегічні завдання збереження та зміцнення духовного, психічного та

фізичного здоров'я дітей дошкільного віку, засвоєння ними цінностей фізичного виховання, виховання стійкого інтересу до рухової активності та потреби регламентовано законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2017), «Про охорону дитинства» (2018), «Про фізичну культуру і спорт» (2013), Базовим компонентом дошкільної освіти (2012), Національною доктриною розвитку освіти України в XXI ст. (2002), Національною стратегією з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року (2016), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013).

З огляду на те, що оптимальну рухову активність дітей дошкільного віку в режимі дня забезпечують дошкільні навчальні заклади, вирішення означеної проблеми уможливилюватиме формування у майбутніх вихователів теоретичних знань, практичних умінь і навичок щодо організації та здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

Попри те, що проблему рухового режиму дітей опрацьовано сучасними науковцями (О. Л. Богініч, Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, М. О. Рунова та ін.) досить ґрунтовно, підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму не була предметом спеціального дослідження.

Парадигма вивчення проблеми підготовки майбутніх педагогів у педагогічній науці представлена різними аспектами, як-от: визначення сутності й змісту підготовки та формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності (О. А. Дубасенюк, Л. В. Зданевич, І. А. Зязюн, С. А. Литвиненко, С. В. Лісова, М. М. Марусинець, Ю. В. Пелех, О. Я. Савченко та ін.); удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту (В. Г. Ареф'єв, М. П. Данилко, А. П. Конох, Т. Ю. Круцевич, Н. М. Мацкевич, С. В. Мединський, Є. Н. Приступа, А. В. Сват'єв, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, Б. М. Шиян та ін.); підготовка студентів до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками та формування у них основних рухових дій, умінь і навичок (О. Л. Богініч, Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, Ю. О. Коваленко, В. М. Кошель, Н. В. Левінець, С. А. Петренко та ін.).

На підставі аналізу праць багатьох вітчизняних і зарубіжних учених

констатуємо, що стан наукової розробленості сучасних проблем підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах не можна вважати задовільним. Прагнення покращити професійну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти, ґрунтовне вивчення й аналіз підготовленості майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах сприятиме подоланню недоліків і *суперечностей* між:

- потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях дошкільної освіти, які виявляють сформованість навичок підготовки належного рівня здоров'я дитини дошкільного віку та відсутністю цілісної системи підготовки таких фахівців;

- загальним рівнем обізнаності випускників вищих навчальних закладів щодо потреби впровадження рухового режиму та відсутністю спеціальних практичних навичок його формування;

- укоріненням у роботі вихователів дошкільних навчальних закладів традиційних підходів до оздоровчої роботи з дітьми та невідповідністю до використання інноваційних методик (рухового режиму) для підтримання належного рівня їхнього здоров'я.

Зважаючи на соціальне значення проблеми якісної професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в царині здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, недостатню розробленість такої проблеми в теорії і практиці, значне якісне погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку, недотримання норм рухового режиму та недостатню рухову активність дошкільників, а також необхідність подолання зазначених суперечностей, було визначено тему дисертації **«Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами. Тема дисертаційної праці є складником комплексної науково-дослідної теми кафедри теорії і методики фізичного виховання Рівненського державного гуманітарного університету з наукового напрямку «Шляхи удосконалення професійної підготовки спеціалістів з фізичної культури» (номер державної реєстрації 0116 U 005225, код

тематичних рубрик 77.03.17).

Тему дисертації затверджено вченою радою РДГУ (протокол № 4 від 25.04.2014 р.) і погоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 30.09.2014 р.).

Мета дослідження – наукове обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких **завдань**:

1) проаналізувати стан розробленості проблеми у педагогічній теорії та практиці, визначити сутність основних понять та особливості підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;

2) розробити модель, визначити й обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;

3) визначити компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;

4) експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – зміст, модель і педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано такі методи:

- *теоретичні*: аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, змісту освітніх програм і нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах; синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення теоретичних та експериментальних даних, моделювання педагогічних

процесів;

- *емпіричні*: анкетування, тестування, педагогічне спостереження, експертне оцінювання, констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду для виявлення ефективності педагогічних умов і запропонованої моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;

- *математичної статистики*: параметричний метод *t*-Ст'юдента для залежних вибірок (Paired Samples T-Test) і метод Колмогорова- Смирнова (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проводили на базі таких вищих навчальних закладів, як: Рівненський державний гуманітарний університет, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Дослідженням було охоплено 270 майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; 75 вихователів дошкільних навчальних закладів; 57 науково-педагогічних працівників педагогічних вищих навчальних закладів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше*:

- виокремлено й теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах (створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів; інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах; педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетенцій майбутніх вихователів), розроблено методику їхнього впровадження під час викладання дисциплін професійної та практичної підготовки;

- науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення

рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, яка складається із професійно-орієнтаційного, навчально-практичного та діяльнісно-творчого етапів; цільового, теоретико-методологічного та змістово-діяльнісного блоків; визначено сутність і рівні готовності майбутніх вихователів, критерії та показники її сформованості;

- конкретизовано структуру підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, яка охоплює компоненти (мотиваційний, когнітивний і практичний); критерії (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) і визначено їхні показники та рівневу диференціацію (базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний);

- *уточнено* зміст і сутність понять «руховий режим», «оптимальний руховий режим», «підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах», «готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах», «педагогічні умови»;

- *удосконалено* діагностичний апарат дослідження стану сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; навчально-методичне забезпечення комплексного поєднання теоретичного та практичного навчання, самостійної роботи, використання традиційних та інноваційних форм і методів підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;

- *подальшого розвитку набули* теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі.

Практичне значення одержаних результатів вбачаємо в розробленні навчально-методичного посібника «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»; упровадженні методики реалізації моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; розробленні й упровадженні навчально-методичного забезпечення курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» і навчальної дисципліни

«Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти» (навчальної та робочої програми; тематичних планів лекційних і практичних занять; опорних конспектів лекцій; методичних рекомендацій до виконання практичних робіт, завдань для самостійної роботи; тестового контролю знань студентів; довгострокових індивідуальних завдань; переліку запитань гарантованого рівня знань, шкали оцінювання; основної та додаткової літератури з курсу); доповненні й упровадженні інтегрованих програм навчальних дисциплін за циклом професійної та практичної підготовки в розрізі таких тем: «Фізичне здоров'я та сучасні методи визначення його рівня», «Фізичні вправи в розвитку рухового аналізатора людини», «Розвиток емоційно-вольової поведінки дошкільників у процесі фізичного виховання», «Формування моральності дітей у процесі фізичного виховання», «Співпраця дошкільного навчального закладу та сім'ї з оптимізації рухового режиму та оздоровленні дітей», «Методичні рекомендації щодо організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ», «Місце спортивних вправ і розваг в режимі ДНЗ», «Специфіка педагогічної діяльності вихователя у процесі здійснення рухового режиму в ДНЗ»; доповненні змісту завдань практики майбутніх вихователів.

Матеріали дослідження може бути використано здобувачами ступеня вищої освіти «бакалавр», науково-педагогічними працівниками вищих навчальних закладів, педагогічними працівниками дошкільних навчальних закладів, а також упроваджено в систему підвищення кваліфікації майбутніх вихователів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 125-01-12 від 1.11.2018 р.), Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01-16/1436 від 19.12.2017 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (довідка № 05-16/91-1 від 25.04.2018 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 04/70 від 17.05.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 266 від 28.09.2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження викладено в доповідях та обговорено на науково-практичних

конференціях, семінарах, форумах, педагогічних читаннях різного рівня, а саме:

- *міжнародних*: «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2008), «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти» (Рівне, 2010), «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти» (Рівне-Кременець, 2012), «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (Одеса, 2014), «Актуальні проблеми науки про дитинство» (Рівне, 2015), «Психологічні основи здоров'я, освіти, науки та самореалізації молоді» (Рівне, 2015), «Гуманітарна парадигма як стратегія інноваційного розвитку освіти» (Рівне, 2017), «Психологічні основи здоров'я, освіти, науки та самореалізації особистості» (Луцьк, 2018), «Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти» (Рівне, 2018);

- *усеукраїнських*: «Фізична культура дітей та молоді на сучасному етапі: досвід та перспективи» (Рівне, 2012), «Управління професійним розвитком керівних і педагогічних кадрів в умовах запровадження випереджувальної післядипломної освіти» (Рівне, 2013), «Психологічна допомога особистості: сучасний стан та перспективи розвитку» (Рівне, 2014), «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (Глухів, 2016), «Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика» (Хмельницький, 2018), «Проблеми формування здорового способу життя у молоді» (Одеса, 2018);

- *регіональних*: інтернет-форумі «Здоров'язбережувальні технології у сучасній освіті та зміцнення здоров'я дітей» (Рівне, 2017); педагогічних читаннях, присвячених 100-річчю від дня народження В. О. Сухомлинського «Творча спадщина Василя Сухомлинського в контексті сучасної науки і практики» (Рівне, 2018).

Результати наукового пошуку представлено в доповідях на засіданнях керівників закладів у галузі «Фізична культура і спорт» в Управлінні у справах сім'ї, молоді та спорту виконавчого комітету Рівненської міської ради; звітних наукових конференціях викладачів, співробітників, аспірантів, докторантів і студентів Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, 2010–2018).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у 20 одноосібних публікаціях здобувача, серед яких: одинадцять

відображають основні положення дисертації (з них одна – в зарубіжному виданні, одна – у виданні, що внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus), три мають апробаційний характер, шість додатково висвітлюють результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (313 найменувань, із них 12 – іноземною мовою), 13 додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 279 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 210 сторінках. Робота містить 22 таблиці, 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

1.1. Аналіз поняттєво-категорійного апарату дослідження

Регламентация в Законі України «Про дошкільну освіту» періоду дошкільця як базового етапу фізичного, психологічного та соціального становлення дитячої особистості, увиразнює пріоритетність фізичного виховання саме в цьому віці. У такому контексті важливо, що основою системи фізичного виховання дітей дошкільного віку є руховий режим, негативна динаміка змін якого призводить до загострення уваги до нього педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів і батьків.

Підтвердженням недостатності режиму рухової активності в сучасних дошкільних навчальних закладах слугують результати медичних і соціальних досліджень останніх років, які відображають значне погіршення стану здоров'я дітей дошкільного та шкільного віку. Низький рівень здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості дошкільнят – лише 30–50 % – здебільшого зумовлений зменшенням їхньої рухової активності. На руховий режим у дошкільному навчальному закладі впливає неправомірне скорочення кількості заходів із фізичного виховання, несистемність проведення прогулянок-походів за межі дитячого садка, фізкультурних пауз і хвилинок у процесі навчальної діяльності, розваг, свят тощо [36, 86, 164].

Різномасштабному осмисленню проблеми забезпечення рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах присвячено численні наукові студії Г. І. Бикової [39; 49], О. Л. Богиніч [29], Е. С. Вільчківського [44; 46; 47], Т. І. Дмитренко [75], Н. Ф. Денисенко [46; 71], М. М. Єфименка [88], Т. І. Осокиної [40], М. О. Рунової [227], Г. В. Шалигіної [268] та ін. Загалом учені вважають руховий режим обов'язковим складником загального режиму, підґрунтя якого складають принципи оздоровчої спрямованості; природного стимулювання рухової й інтелектуальної

діяльності; індивідуально-диференційного підходу, що забезпечує максимальний розвиток кожної дитини, мобілізування її активності та самостійності.

З огляду на те, що термінологічне сполучення «руховий режим» не внесено до реєстрів обраних для дослідження словників, розглянемо тлумачення в останніх окремо лексичних одиниць «руховий» і «режим». Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови «руховий» визначено як такий, що «...приводить щонебудь у рух або керує рухом когось, чогось» [43, с. 1091], «режим» як «...2. Точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку тощо. 3. Система заходів, правил, запроваджуваних для досягнення певної мети...» [43, с. 1021].

У ході аналізу сутності поняття «руховий режим», окреслимо межі його загальнонаукового трактування. Найбільш ґрунтовне, на нашу думку, бачення змістового наповнення поняття «руховий режим» пропонують Е. С. Вільчковський та Т. І. Дмитренко, означуючи останній як комплекс засобів фізичної культури, використовуваний у педагогічному процесі дошкільного закладу у певному обсязі й послідовності, що повинен забезпечувати правильний фізичний розвиток дітей, оптимальні дозування фізичних навантажень, створювати умови для їхнього застосування, та сприяти не лише здійсненню специфічних завдань фізичного виховання, а й розумовому, моральному й естетичному вихованню [47], [74, с. 10].

О. В. Кенеман, М. О. Рунова, Д. В. Хухлаєва називають «руховим режимом» усю динамічну діяльність дітей, охоплюючи нею і організовані форми навчання, активний відпочинок, працю, і самостійну рухову діяльність, що повинна сприяти вихованню здорової дитини та її всебічному розвитку [114], [227, с. 13]. Визначення цього терміна також наводить М. М. Єфименко, стверджуючи, що руховим режимом є самостійна або спеціально організована педагогом (дорослим) фізкультурно-ігрова активність дитини протягом дня (від підйому до відбою) [88, с. 8]).

Загалом руховий режим – це найважливіша умова виховання здорової та всебічно розвиненої дитини, що постає на таких підвалинах, як рухова активність упродовж дня та оптимальне фізичне навантаження, яке дозує педагог або дорослий.

Різні види рухового режиму були предметом дослідницького зацікавлення

таких учених, як О. Л. Богінч [30], Е. С. Вільчковський [46, 47], Н. Ф. Денисенко [46; 71; 72], Т. І. Дмитренко [74], О. Д. Дубогай [78; 79], О. В. Кенеман [114], Т. Ю. Круцевич [135; 136], Н. В. Левінець [150], М. О. Рунова [227], О. Г. Сухарєв [249], Д. В. Хухлаєва [114] й ін. Науковці наголошують на доцільності чіткого розмежування і моделювання лише основних рухових режимів дітей дошкільного віку, як-от:

- режиму гіпокінезії або пасивного рухового режиму, що виникає в разі свідомо зниженої чи штучно обмеженої рухової активності;

- режиму помірно підвищеної рухової активності, або помірних фізичних навантажень, виконання яких не викликає надмірної втоми, а систематичне повторення призводить до зростання ефективності (економічності) специфічної м'язової діяльності та функціональних можливостей центральних систем організму, до збільшення працездатності чи стабілізації її на відносно високому рівні;

- режиму надмірно підвищеної рухової активності, або надмірних фізичних навантажень, тобто такого їхнього обсягу, одноразове виконання якого спричиняє значну або граничну втому, а систематичне повторення зумовлює прогресуюче зниження працездатності, перенапруження найважливіших органів і систем організму;

- режиму оптимальної рухової активності, що визначається доступністю певного діапазону рухової активності, середина якого є оптимальною для зміцнення здоров'я, а крайні межі виявляються несприятливими [46, с. 130–133], [47, с. 314], [227, с. 13–25], [266; 260].

З огляду на предмет пропонованого дослідження вважаємо за необхідне схарактеризувати види рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

На основі практичного досвіду та шляхом наукового аналізу доведено, що пасивний руховий режим несприятливо впливає на організм дитини, оскільки пов'язаний із відставанням щодо формування рухових навичок, низьким рівнем рухових функцій, розладом обмінних процесів, а відтак – із появою надлишкової ваги, порушенням діяльності серцево-судинної системи.

У контексті вивчення причин виникнення режиму малорухомості (гіпокінезії) вчені: В. Бурке (V. Burke) [304], Л. Дж. Бейлін (L. J. Beilin) [304], Р. Міліген

(R. Milligan) [304], К. Томпсон (C. Thompson) [304], Н. Пендер (N. J. Pender) [308], Дж. Ф. Селіс (J. F. Sallis) [311], М. Дж. Буоно (M. J. Buono) [311], Дж. Дж. Робі (J. J. Roby) [311], Ф. Дж. Мікейл (F. G. Micale) [311], Дж. Е. Нелсон (J. A. Nelson) [311], М. М. Гуровський [116], В. С. Коваленко [116], Т. Ю. Круцевич [135], О. Г. Сухарев [248] розглянули морфологію, фізіологію, патологію органів і систем унаслідок недостатньої рухової активності, а також профілактику та попередження виникнення низки захворювань.

Так, у дослідженнях Т. Ю. Круцевич [135] і О. Г. Сухарева [248] виокремлено такі види гіпокінезії – фізіологічну, звично-побутову, професійну, клінічну, шкільну, кліматично-географічну й експериментальну. Причинами виникнення фізіологічної гіпокінезії вважають генетичні чинники, моторну «дебільність», аномалії розвитку. Звично-побутова гіпокінезія зумовлена звиканням до малорухливого способу життя, наявністю зниженої рухової ініціативи, побутовим комфортом, ігноруванням рухової діяльності. Професійна гіпокінезія пов'язана з обмеженням обсягу рухів через виробничу необхідність. Захворювання опорно-рухового апарату; хвороби та травми, що вимагають тривалого лежачого режиму, визначають клінічну гіпокінезію. Шкільна гіпокінезія спричинена неправильною організацією навчально-виховного процесу: перевантаженням навчальними заняттями, ігноруванням фізичного та трудового виховання, відсутністю вільного часу. На формування кліматогеографічної гіпокінезії впливають несприятливі кліматичні та географічні умови, які обмежують рухову активність. Для проведення медико-біологічних досліджень моделюють такий різновид зниженої рухової активності як експериментальна.

У напрацюваннях Е. С. Вільчківського [47], М. П. Голощокіної [61], Т. І. Дмитренко [74], М. М. Кольцової [123] та ін. серед наслідків пасивного рухового режиму в дітей дошкільного віку вказано зниження рівня функціональних можливостей організму, пролонгованість процесу відновлення, падіння опірності до несприятливих факторів навколишнього середовища, а також погіршення розумової працездатності.

О. Л. Богініч [29], зважаючи на висновки С. В. Хруцова, констатує, що ситуація за якої в дитини кількість вправ не досягає оптимальних меж (гіпокінезія),

небезпечна затримкою росту та розвитку, а також зменшенням функціональних і адаптивних можливостей організму. Руховий дефіцит детермінує появу в дітей більш виражених функціональних порушень з боку різних органів і систем, як у дорослих. Серед вищезгаданих порушень – погіршення розвитку скелетної мускулатури, її працездатності, різноманітні порушення постави, викривлення хребта, сплюснення стопи, що позначені ризиками затримки моторного розвитку (швидкості, спритності, координації рухів, витривалості, гнучкості та сили).

Негативний вплив низької рухової активності на організм дитини підтверджено за результатами численних спостережень Б. Балке (B. Balke) [303], Р.В. Веєр (R. W. Ware) [303], Н. Ф. Денисенко [71], М. П. Дерюгіної [106], Г. А. Калюжина [106], Т. Ю. Круцевич [135], О. Г. Сухарєва [249]. Дослідники наголошують, що різноманітні причини обмеження рухів, тривалість і ступінь їхньої відсутності створюють в організмі широкий діапазон змін, – від адаптаційно фізіологічних до патологічних.

Визначальна ознака пасивного рухового режиму – недостатнє фізичне навантаження. Зниження рівня активності рухового режиму відбувається через низьку моторну щільність (руховий компонент заняття з фізичного виховання) заходів. За даними О. Л. Богініч [29], Е. С. Вільчковського [46, с.135], Т. І. Дмитренко [74], М. О. Рунової [227] моторна щільність кожного заходу (заняття з фізичної культури, ранкова гімнастика, рухливі ігри тощо) становить 49–53 %, тоді як норма – 60–75 % від усього часу неспання дітей з урахуванням раціонального розподілу їх у режимі дошкільного навчального закладу, що на 11–22 % нижче від норми [46, с. 135; 74, с. 11]. Тобто що нижчою є моторна щільність заняття, то нижчим його оздоровчий ефект. У переліку основних причин недосконалості рухового режиму дітей дошкільного віку науковці також називають: недостатнє використання рухливих ігор, фізичних вправ без уваги до еколого-кліматичних і сезонних особливостей регіону; несистемність профілактичної та корекційної роботи з розвитку моторики й ін.; зменшення часу на індивідуальний підхід до кожної дитини; одноманітність заходів; недостатність забезпечення приладдям для вправ чи ігор тощо.

Шляхом аналізу сучасних наукових розвідок (О. В. Кенеман[114], О. В. Силіна [237], Д. В. Хухлаєва [114],) з'ясовано, що дотримання традиційного рухового режиму в дошкільних навчальних закладах забезпечує лише 30 % природної потреби дітей у рухах, тоді як норма складає не менше за половину часу неспанья.

Попри те, що проблему визначення норм рухового режиму в дошкільному навчальному закладі вивчали багато науковців [46], [47], [114], [193], [227], [274], найбільш ґрунтовними в такому аспекті виявилися праці Е. С. Вільчковського [46; 47], Н. Ф. Денисенко [46], О. І. Курка [47]. На переконання професорів Е. С. Вільчковського та О. І. Курка, нормою рухової активності є оптимальність фізичних навантажень відповідно до функціональних можливостей організму дошкільників [47, с. 315]. Отриману з доробку вчених інформацію про норми рухового режиму в дошкільних навчальних закладах для зручності сприйняття представлено в таблиці № 1.

Рекомендації щодо обсягу та видів рухової активності, необхідних для покращення фізичного стану дітей, відображено в звіті американського коледжу спортивної медицини [302], NASPE [169, с. 138], та у численних експериментальних дослідженнях із питань впливу регулярного рухового режиму на показники фізичного стану дітей К. Е. Борхема (С. А. Boreham) [304], Т. Едварда [264], К. Н'юкамера (К. Newcomer) [301], Л. Порта (L. Porte) [303], К. Дж. Рідока (С. J. Riddoch) [304], Б. Френке [264], та ін. Організації зі сфери охорони здоров'я, зокрема NASPE, регламентують доцільність проведення «регулярної фізкультурної діяльності» близько однієї години щодня, а фізичного виховання дітей 150 хвилин щотижня [169, с. 138].

За умови дотримання норм активного рухового режиму стану організму притаманні хороша резистенція до негативних впливів факторів зовнішнього середовища; низький рівень захворювань; високі функціональні можливості; адекватність реакцій на фізичні навантаження; висока фізична працездатність; помірні енергетичні затрати під час м'язової діяльності; рівномірність розвитку основних рухових якостей [31, с. 11]. Норми рухової активності визначають на

**Норми рухового режиму у дошкільних навчальних закладах
за даними Е. С. Вільчовського [47]**

Вік дітей	Тривалість гімнастики		Тривалість фізкультурних хвилин	Тривалість фізкультурних пауз	Тривалість занять з фізичної культури	Рухливі ігри	Активний відпочинок дітей					Кількість рухів на місяць у тис.	
	ранкова	після денного сну					день здоров'я	фізкультурні свята	фізкультурні розваги	пішохідні переходи	канікули	хлопчики	дівчатка
3 р.	4-5 хв.	4-5 хв.	1-2 хв.	6-10 хв.	До 20 хв.	15-20 хв.	1 раз на місяць	2-3 рази на рік, до 1 год.	2-3 рази на місяць, 30-50 хв.	1,5 км	Двічі на рік (1 тиждень)	13,3-18,8	15,1 - 18,6
4 р.	5-6 хв.	5-6 хв.			До 25 хв.							14,2-19,1	15,0 - 18,2
5 р.	6-8 хв.	6-8 хв.			До 30-35 хв.							14,9-19,2	14,9 - 18,6
6 р.	8-12 хв.	8-12 хв.			До 35-40 хв.							16,0-19,5	16,4 - 18,9

ґрунті таких принципів: 1) оптимальна кількість довільних рухів; 2) оптимальні фізичні навантаження відповідно до функціональних можливостей дитячого організму.

Створення рухового режиму передбачає забезпечення виконання дитиною протягом дня такої кількості рухів, яка дасть змогу гармонійно збалансувати багатогодинне сидіння у групі та значне інформаційно-інтелектуальне навантаження, що його зазнає дитина впродовж дня (М. М. Єфименко [88, с. 8]).

На важливості активного рухового режиму для досягнення оптимального рівня

життєдіяльності майже всіх систем і функцій організму дітей наголошують дослідники різних наукових сфер. Так, педагоги (О. Д. Дубогай, Л. В. Щербань [79]) вважають, що рухова активність сприяє становленню дитини як особистості. Власне рухи уможливають вироблення в дітей таких якостей дітей, як сміливість, рішучість, витривалість і наполегливість. Лікарі (М. М. Амосов, Я. Л. Бендет [3], М. М. Гуровський, В. С. Коваленко [116]) стверджують, що активний руховий режим забезпечує профілактику різних захворювань, особливо пов'язаних з серцево-судинною, дихальною, нервовою системами. Психологи (К. В. Климець, Т. О. Піроженко [115], О. В. Проскура [214]) констатують про те, що діти, які систематично займаються руховою активністю, відзначаються бадьорістю, життєрадісністю, оптимізмом і високою працездатністю і щодо фізичних, і щодо розумових навантажень. Зокрема, доводять, що рухова активність має вплив не лише на морфологічну структуру тіла дитини, рівень вияву фізичних якостей, а й на відчуття благополуччя. Фізіологи (М. О. Бернштейн [17], А. Г. Хрипкова [265]) вказують на особливу важливість повного задоволення потреби в рухах саме в дитячому віці, на який припадає формування функціональних систем організму. Крім того, наголошують, що під дією рухових дій організм стає сильнішим, витривалішим, спритнішим, управнішим. Класик педагогіки В. О. Сухомлинський переконував, що «...правильний режим, повноцінне харчування, фізичне загартовування – все це охороняє дитину від захворювань, дає їй щастя насолоди красою, навколишнім світом» [250, с. 51].

Загалом учені із царин фізіології, педагогіки, медицини, психології одностайні у баченні підвищеної рухової діяльності як запоруки активізації функціонування основних фізіологічних систем (серцево-судинної, нервової, дихальної), а також фізичного та нервово-психічного розвитку дітей, удосконалення моторики, органічного обміну речовин. До переваг активної м'язової діяльності науковці зараховують розвиток морфо-функціональних показників, покращення координації рухів, формування правильної постави, профілактику плоскостопості. За таких умов організм дитини набуває здатності чинити опір негативним впливам зовнішнього середовища.

Активний руховий режим потрібний для задоволення біологічної потреби дітей у рухах – кінозефелії. Її кількісні характеристики залежать від рівня фізичної підготовленості, типу вищої нервової діяльності, статі, віку, пори року, кліматичних умов. Із віком така потреба збільшується, також задовольнити її можна шляхом розвитку дитини фізично, використання системи фізичних навантажень, створення раціонального рухового режиму в дошкільному навчальному закладі [74, 284, 286].

Активний руховий режим передбачає систематичне підвищення фізичних навантажень протягом дня, забезпечення оптимальної самостійної рухової діяльності. Тому для його посилення дослідники (О. Г. Аракелян [5], Е. С. Вільчковський [46], Н. Ф. Денисенко [46], Т. І. Дмитренко [74; 75], Л. В. Карманова [5], І. В. Лущик [162], М. О. Рунова [227], О. В. Силіна [237], В. Г. Фролов [261], Г. П. Юрко [261]) пропонують увести додаткові заняття із фізичної культури на свіжому повітрі, удосконалити методику їхнього проведення та збільшити тривалість, а також інтенсифікувати організовані форми рухової активності дітей у режимі дня та в ході самостійної діяльності, сприяти формуванню фізкультурного середовища. Від ефективності активного рухового режиму залежить стан здоров'я дітей, їхні фізичні якості, подолання гіподинамії, виховання стійкого інтересу до різних видів рухової активності та самостійної рухової діяльності, а також усебічний розвиток організму.

Про багатоаспектне значення рухового режиму для фізичного вдосконалення, зміцнення здоров'я та формування особистості дитини йдеться у роботах багатьох авторів. Так, на користь фізичних вправ для всього дитячого організму вказував у своїй фундаментальній праці «Дошкільний вік» Є. А. Аркін [7]: виконання дитиною вправ зумовлює не тільки її фізичне зміцнення, а й збагачення досвіду, вироблення здатності до зосередження, появу в неї відчуття бадьорості й упевненості. Відомий учений-гігієніст і педагог В. В. Гориневський обстоював думку про користь рухового режиму та рухової активності на свіжому повітрі. Учений зазначав, що та дитина має здоровий розвиток, яка бігає, стрибає, бавиться, емоційно піднесена, серце б'ється частіше, палають щічки, дихання глибоке й часте [64].

Відтак, активний руховий режим як фундамент нормального фізичного та психічного розвитку постає необхідною умовою формування основних структур і функцій організму, одним із засобів пізнання світу, а також – з огляду на його потенціал щодо вдосконалення інтелектуальних функцій – запорукою всебічного розвитку та виховання дітей дошкільного віку.

Проте варто звернути увагу на те, що для дошкільника руховий режим повинен мати оптимальні межі, оскільки несприятливо впливає на організм дитини і дефіцит, і надмір рухової активності. Зокрема, професор Е. С. Вільчковський стверджує, що фізичні навантаження, які виходять за оптимальні межі рухової активності, призводять до негативних змін в організмі, а також до дисгармонії фізичного розвитку дітей [47, с. 314]. Останнє розкриває доцільність добору *оптимального* щодо забезпечення максимально сприятливого ефекту рівня фізичної активності.

У вищенаведеному контексті розглянемо змістове наповнення поняття «оптимальний». Слово «оптимальний» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови зафіксовано зі значенням такого, що «...найбільш відповідає певним умовам, вимогам; найкращий із можливих» [43, с.677].

Так, В. А. Шишкіна оптимальним руховим режимом називає умови, що сприяють зміцненню здоров'я й усебічному розвитку організму, тобто чим багатшими й різноманітнішими є рухи дитини, тим більш усвідомленими та змістовними стають інші види її діяльності [274].

Учені-фізіологи В. М. Никитін та І. А. Аршавський застерігають, що фізичне навантаження варто дозувати відповідно до вікових особливостей і стану здоров'я, зважаючи на значні зміни в серцево-судинній системі дитини дошкільного віку: з причини дуже високої збудливості серця тривалі фізичні та психічні напруження можуть негативно позначитися на його діяльності. Автори пояснюють, що серцево-судинна система встигає адаптуватися до поступових фізичних навантажень, проте в разі збільшення навантаження швидше, ніж серцево-судинна система до неї пристосовується, можливе виникнення різних патологічних явищ серцевої діяльності [49].

Для успішного вирішення завдань здійснення рухового режиму дітей дошкільного віку використовують поєднання широкого спектра засобів, зокрема таких, як: ігрово-змагальна діяльність, фізичні вправи, гігієнічні чинники та сили природи, а також насичення повсякденного життя дітей руховими іграми та вправами, які вони можуть виконувати самостійно.

До переліку гігієнічних чинників, які відіграють важливу роль у функціонуванні організму дитини, належать режим дня, заняття, сну, харчування; гігієна одягу, взуття; прибирання кімнат, фізкультурної зали, фізкультурних споруд і знарядь. Сили природи (сонце, повітря, вода), що підвищують функціональні можливості та працездатність організму дитини, мають особливе значення для загартовування організму, тренування механізмів терморегуляції. Залучення природних чинників у поєднанні із фізичними вправами покращує обмінні процеси, пристосувальні й захисні функції організму дитини [246, с. 42].

Ефективність оптимального рухового режиму експериментально довели О. Г. Аракелян [5] і Л. В. Карманова [5]. У ракурсі розгляду оптимального рухового режиму здійснюваного за допомогою різноманітних форм роботи з фізичного виховання впродовж усього дня, шляхом вдосконалення змісту, методів роботи з розвитку рухів на заняттях і поза ними науковці розробили систему занять, що забезпечує підвищену рухову активність протягом усього дня (зранку гімнастика із вправами загальнорозвивального характеру; між заняттями – гімнастичні вправи з предметами (обручем, палицею, віялами) і без; під час прогулянок – вправи шиккування та перешикування, різні види основних рухів, рухливі ігри та спортивні розваги; після сну – рухливі й музичні ігри, танці, фізичні вправи).

На думку М. О. Рунової, під час побудови рухового режиму важливо передбачити раціональний зміст рухової активності, заснований на оптимальному співвідношенні різних типів занять, дібраних з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. Дослідниця розробила й обґрунтувала сучасну модель рухового режиму дітей віком 5–7 років у дошкільному закладі, у якій представлено перелік різних типів занять із фізичної культури, а також відображено особливості їхньої організації. Основними вимогами до рухового режиму в дошкільному

навчальному закладі визначено: раціональне поєднання різних типів занять; уведення додаткових занять; поєднання рухів різної інтенсивності; ефективну організацію занять; урахування індивідуальних особливостей рухової активності дітей під час самостійної діяльності; диференційований підхід з урахуванням індивідуального рівня рухової активності дітей; проведення корегувальної роботи; організацію активного відпочинку дітей; роботу з батьками. Науковець простежила й експериментально довела позитивну динаміку впливу рухового режиму на фізичний розвиток дітей дошкільного віку. За даними її досліджень, у дітей покращилися не тільки показники рухової активності, а також їхній фізичний розвиток, зміцнилося здоров'я [227].

На основі опрацювання проблеми оптимізації рухової активності дітей дошкільного віку Н. В. Левінець запропонувала авторську модель останньої, що передбачає: застосування всіх форм роботи з фізичного виховання; раціональне поєднання різних типів занять із фізичної культури, збільшення кількості використовуваного стандартного та нестандартного фізкультурного обладнання; проведення систематичного моніторингу стану фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей; залучення інноваційних методів і прийомів керівництва руховою діяльністю на заняттях із фізичної культури; облаштування у груповій кімнаті місця для активної рухової діяльності дітей і їхнього доступу до фізкультурного обладнання; створення умов для формування в дітей навичок самоорганізації та самоконтролю; забезпечення змістовної спільної фізкультурно-оздоровчої роботи дошкільного навчального закладу та родини [150].

Унаслідок аналізу низки джерел можемо стверджувати, що в практиці оптимального рухового режиму дітей дошкільного віку повинні бути: 1) щоденні фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, рухливі ігри та фізичні вправи на прогулянці, загартовувальні процедури); 2) заняття з фізичного виховання, оптимальність навантажень яких має забезпечувати оздоровчий ефект; 3) дні здоров'я; прогулянки-походи за межі дошкільного навчального закладу, мета яких – закріплення набутих рухових навичок у природному довкіллі; 4) різноманітні форми фізкультурного

дозвілля (фізкультурні розваги та свята, спартакіади поза дошкільним закладом, ігри-змагання між групами); 5) самостійна рухова діяльність; 6) індивідуальна і диференційована робота з розвитку рухів; 7) позагрупові типи занять, зокрема гурткова робота; ефективні допоміжні засоби та водні процедури (обливання, обтирання, купання, збалансоване харчування, режим дня, гігієнічні процедури); 8) лікарсько-педагогічний контроль за розвитком рухів та організацією рухового режиму; 9) узгоджена спільна діяльність дошкільного навчального закладу та сім'ї з оптимізації рухового режиму, фізичного розвитку та оздоровлення дітей; 10) дотримання принципу систематичності, активності та послідовності.

За логікою дослідження проаналізуємо оптимальні норми рухового режиму для дітей дошкільного віку. Зауважимо, що під час розроблення оптимального рухового режиму необхідно брати до уваги основні закономірності розвитку рухової активності дошкільників, її добову (тривалість світового дня), тижневу та сезонну (температуру повітря, кількість опадів тощо) залежність [227, с. 21; 47, с. 315]. Оптимальні норми рухового режиму за умови комплексного використання всіх засобів фізичного виховання в різних організаційних формах визначено в роботах Е. С. Вільчковського [47], О. І. Курка [47], М. О. Рунової [227], Е. Я. Степаненкової [246] та ін. Так, за даними Е. С. Вільчковського й О. І. Курка, оптимальна рухова активність дітей 3–6 років протягом перебування в дошкільному навчальному закладі повинна становити 15 100–19 300 рухів [47, с. 376]; М. О. Рунової, – 13 370–17 500 рухів (показники для дітей віком 5–7 років) [227, с. 21]; Е. Я. Степаненкової – 9 000–13 500 рухів (показники для дітей віком 3–6 років) [246, с. 321]. Загалом, найвищі показники оптимальної рухової активності пропонують професори Е. С. Вільчковський та О. І. Курок.

Оптимальні межі рухового режиму можна встановити за ступенем утомлюваності дітей. Дослідники Е. С. Вільчковський [46, с. 133], Н. Ф. Денисенко [46, с. 133], Т. І. Дмитренко [74] виокремлюють такі ступені утомлюваності дітей: невеликий ступінь (той, що звичний для певного заняття фізичною культурою), середній ступінь (той, за якого дитина скаржиться на втому), ступінь перевтоми

(той, що має виявами погіршення самопочуття: запаморочення, головний біль, нудоту).

Результативними варто вважати лише такі навантаження, які спричиняють утому, що легко зникає. Недостатні навантаження призводять до затримки процесу фізичного розвитку дитини, заміни повноцінних фізичних якостей найпростішими. Важливо, щоб утома не переходила у перевтому, оскільки виснаження дитячого організму ризиковане гальмуванням фізичного та психічного розвитку дошкільника, уповільненням відновлення показників функцій дихальної та серцево-судинної систем. Тому вихователь зобов'язаний контролювати вплив рухового режиму, а саме – уважно стежити за зовнішніми показниками стану організму дошкільників і – за необхідності – коригувати рівень їхніх навантажень.

З огляду на те, що досягнення оптимального рухового режиму передбачає підвищення для дітей дошкільного віку фізичних навантажень видається очевидною потреба вивчення їхніх індивідуальних особливостей. Відомо, що кожній особистості властивий певний діапазон фізичних навантажень, необхідний для нормального розвитку її організму та збереження здоров'я. Відтак, саме зв'язок рухової активності зі станом здоров'я, функціональними резервами організму, фізичною працездатністю повинен виступати основним аргументом під час визначення оптимальних величин фізичного навантаження. Тобто індивідуалізацію процесу фізичного виховання дітей уможливорює лише з урахування морфо-функціональних, психологічних, психомоторних особливостей розвитку обстежуваного контингенту дітей [286; 290; 295].

Учені сфери фізичного виховання дітей дошкільного віку виокремлюють такі критерії індивідуалізації фізичного виховання дітей, як: стан здоров'я, рівень фізичної підготовленості та рухової активності. На думку Е. С. Вільчковського, успішна реалізація принципу індивідуалізації стимулює педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я, покращення фізичного розвитку та формування рухової підготовленості дитини. Необхідність дотримання такого принципу пов'язана з тим, що фізичні вправи, впливаючи на життєво важливі функції організму, можуть мати негативні наслідки в разі значного фізичного навантаження,

коли не взято до уваги анатомо-фізіологічні особливості дитини [47, с. 311–315].

На сьогодні доведено нерівномірність і неодночасність розвитку рухів у дітей різної статі; простежено динаміку вікових змін у фізичному вихованні дошкільників (О. Г. Аракелян [5], Е. С. Вільчковський [44; 47], Л. В. Карманова [5], М. Л. Лазарєв [146]); проаналізовано особливості рухової активності дошкільників, відмінності середніх показників рухової активності залежно від рівня фізичної підготовленості, стану здоров'я (М. М. Єрмак [272], М. О. Рунова [227] В. М. Шебеко [272], В. В. Шишкіна [272]) тощо.

Так, М. О. Рунова виявила значні відмінності показників рухової активності дітей 5–7 років у режимі дня [227, с. 7]. У ході дослідження вона встановила, що у п'ятирічних дітей діапазон індивідуальних показників обсягу рухової активності складає від 1100 до 3200 рухів (різниця у 2,9 раза), тоді як у шестирічних – від 1800 до 4500 (різниця у 2,5 раза). Індивідуальні вияви здебільшого зумовлені індивідуально-типологічними особливостями нервової системи та фізичного розвитку, ступенем самостійності, інтересом до певних ігор тощо. На основі спостережень науковців можемо стверджувати, що між визначальними показниками рухової активності (обсягом, тривалістю, інтенсивністю), поведінкою дітей упродовж дня та характером їхньої рухової активності наявний тісний взаємозв'язок.

На нашу думку, основна мета оптимізації рухового режиму в дошкільному навчальному закладі полягає у створенні освітньо-виховного та фізкультурно-оздоровчого середовища, що активізує рухову діяльність дітей, зумовлює зміцнення їхнього здоров'я, формування інтересу до різних видів діяльності й потреби рухів. Орієнтація на норми оптимуму в руховому режимі сприяє оздоровленню та зміцненню дитячого організму. Відтак, унаслідок аналізу досліджень багатьох науковців можна стверджувати, що детермінантами оздоровчого ефекту рухового режиму виступають характер навантажень; поєднання статичних і динамічних вправ; інтенсивність рухів (біг, підстрибування) з природним темпом виконання; поступовий розвиток довольного напруження м'язів; вправи на розслаблення; поєднання із загартуванням; принципи систематичності, активності та

послідовності.

Активізація рухового режиму залежить від організованих педагогом упродовж дня заходів, оскільки саме організована рухова діяльність дає змогу рівномірно залучати вихованців до фізичного навантаження. Дотримання такої умови, уможлиблює приблизне забезпечення норм рухового режиму для кожної дитини дошкільного віку, тобто отримання дітьми приблизно однакового фізичного навантаження, а відтак – досягнення певною мірою рівномірного фізичного розвитку. З огляду на це постає очевидним, що задоволення потреб дитини щодо рухової активності цілком залежить від педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів.

У наукових працях у галузі педагогіки та психології дошкільного дитинства, автори яких – Е. С. Вільчковський [44; 46; 47], Н. Ф. Денисенко [46; 71; 72], Т. І. Дмитренко [74; 75], Д. Б. Ельконін [279], А. М. Леонт'єв [153], Т. І. Осокіна [193] та ін., обґрунтовано, що вирішальну роль у фізичному розвитку дітей, формуванні їхньої особистості, крім спадкових задатків, відіграють чинники соціального значення. Вроджені особливості організму дитини, природні властивості аналізаторів (зокрема рухового), типологічні особливості нервової системи, а також процеси дозрівання всіх систем і органів мають суттєве, але не вирішальне значення для розвитку й освіти дітей. Без дорослих дитина не зможе повноцінно розвиватися, тому що всьому вчиться за їхньої допомоги: засвоює досвід попередніх поколінь, опановує матеріальну та духовну культуру, створену людством. Саме процес виховання та навчання дитини є площиною накопичення знань і вмінь, удосконалення фізичних здібностей, рухових навичок, формування моральних якостей. За такого діалектичного бачення дорослий – педагог, вихователь – виконує декілька функцій: соціалізуючу, організаційну та мотиваційну.

Соціалізуюча роль педагога полягає у передаванні дітям фізкультурних знань і пов'язаних із ними вмінь і навичок, що складають основу рухового режиму. На сьогодні фізичне виховання розглядають як процес формування не тільки рухових навичок і розвитку фізичних якостей, а й найбільш сприятливих для здоров'я дитини потреб [44; 46; 47; 71; 72; 275]. Саме вихователь – як приклад для дітей –

впливає в такий спосіб на їхню підсвідомість.

На переконання І. М. Сеченова та І. П. Павлова, наслідування – це властивість, яка притаманна всім людям, а особливо – дітям. У такому контексті О. В. Запорожець зазначав, що в наслідуванні набуває вияву «з одного боку, інтенсивне керівництво, що дає дитині готовий спосіб розв'язання завдань, застерігаючи її від помилок, і приводить до бажаного результату, надзвичайно полегшує засвоєння нових знань і вмінь. З іншого – лише усвідомлена, самостійна орієнтація в запропонованому змісті може забезпечити необхідну повноту та глибину такого засвоєння» [97, с. 256].

Особливо дієвим щодо організації рухового режиму в ДНЗ методом є особистий приклад вихователя. На думку багатьох науковців (Е. С. Вільчковського [47], Ю. О. Коваленко [118], С. А. Петренко [198], Е. Я. Степаненкової [246]), дитина, наслідуючи дії вихователя, відтворюючи їх у своїх іграх і рухах, несвідомо накопичує навички та вміння. Під впливом вихователя відбувається розвиток потреби інтересу до рухової діяльності. Відповідно, вихователь сам повинен бути фізично підготовленим, мати належний рівень розвитку рухових умінь і навичок. Водночас соціалізуючий фактор охоплює й виховання любові до здорового способу життя, без уваги до якого здійснення рухового режиму в ДНЗ не буде повноцінним.

Однак функції вихователя не варто зводити лише до подання прикладу для наслідування. Він також виконує важливу роль організатора рухового режиму в ДНЗ. У ході організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку вихователь ознайомлює їх із найбільш раціональними способами виконання рухів, які позитивно позначаються на роботі органів дитячого організму, та дбає про реалізацію рухових завдань із меншими витратами сил (Т. І. Дмитренко [74; 75], Е. С. Вільчковський [44; 46; 47], Н. Ф. Денисенко [46; 71; 72], Т. І. Осокіна [193] та ін.). Для успішного вирішення завдань рухового режиму в ДНЗ вихователь повинен мати потрібний обсяг знань про анатомо-фізіологічні, морфо-функціональні та психологічні особливості функціонування дитячого організму, способи охорони здоров'я, техніку виконання тих чи інших фізичних вправ, загалом оперувати методичним інструментарієм проведення всіх форм фізкультурно-оздоровчої

роботи.

Руховий режим дітей не може бути спонтанним, безсистемним, консервативним щодо форм, методів і засобів фізичного виховання. Для досягнення оптимального рухового режиму в закладах освіти необхідно враховувати відповідну систему педагогічних умов створення спортивно-фізкультурного середовища, а саме: використання різноманітного устаткування та інвентаря; формування дитячих інтересів до рухів і рухової діяльності; забезпечення рухової активності у процесі проведення організаційних форм фізичного виховання; організація самостійних ігор дітей у повсякденному житті; організація активного їх відпочинку; наявність сприятливих умов для постійного позитивного емоційного стану; відсутність чинників, які пригнічують нервову систему дитини; раціональне чергування активної діяльності та відпочинку, гігієна денного і нічного сну [46, с. 8–9], [209, с. 169].

Загалом видається очевидним, що від рівня організації фізичного розвитку дітей залежить формування в них інтересу та потреби в систематичних заняттях фізичними вправами, виховання морально-вольових рис, активності та самостійності.

Науковці Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко вважають, що розвиткові в дітей дошкільного віку інтересу до рухів сприяють імітаційні й ігрові завдання, сюжетні фізкультурні заняття, бесіди про фізкультуру та спорт, екскурсії на стадіон, перегляд тематичних кінофільмів про великий спорт і відомих спортсменів, спортивні свята й олімпіади в закладах освіти тощо [46, с.17].

Розвиток у дошкільників інтересу до виконання рухів слугує підтвердженням, що використання широкого спектра форм, методів і прийомів, застосування оптимальних способів і засобів виконання різноманітних рухів, роботи мотивування рухової діяльності зумовлюють підвищення зацікавленості дошкільників фізкультурними заняттями, ранковою гімнастикою, рухливими іграми та вправами спортивного характеру. Так, виконання рухів супроводжується активізацією бажання робити їх швидко, якісно, гарно «як справжні спортсмени».

До завдань педагогічних працівників в умовах дошкільного навчального

закладу належить створення необхідної сукупності засобів, що забезпечують задоволення потреби в руховій діяльності, а також потреби, що детермінує вдосконалення власних рухових здібностей. Саме до зацікавлення чи відторгнення активної рухової діяльності спонукає дорослий.

На основі узагальнювального аналізу напрацювань фахівців із означеної в дисертації царини *«руховий режим дітей дошкільного віку»* трактуємо як раціонально поєднаний і логічно вибудований комплекс організаційних форм і методів фізичного виховання та самостійну рухову активність дитини протягом дня, від реалізації яких залежить стан її здоров'я, фізичний, психічний і гармонійний розвиток. *«Оптимальним руховим режимом»* вважаємо всю рухову активність і самостійну рухову діяльність дітей, яка відповідає їхнім віковим особливостям і фізіологічним можливостям та сприяє вихованню здорової, гармонійно розвиненої дитини.

Повноцінна підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах охоплює вирішення таких двох завдань, як, по-перше, забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців для дошкільних навчальних закладів; по-друге, формування необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ компетенцій.

З огляду на те, що підготовка вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачає усвідомлення пріоритетності фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку, важливо звернути увагу на визначення в сучасній вітчизняній науці поняття *«підготовка майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої роботи»*. Так, О. Л. Богініч розглядає його як підсистему професійної підготовки педагога дошкільного фаху в умовах навчання у закладі вищої освіти [26]; Ю. О. Коваленко – як інтегративну особистісну характеристику майбутнього фахівця, що відображає його мотивацію до майбутньої професійної діяльності, ступінь засвоєння професійних теоретичних та методичних знань, рівень практичної підготовки (володіння вміннями та навичками), професійно значущих особистісних якостей та, відповідно до вимог професійної діяльності, рівень фізичної підготовленості та стану здоров'я [118]; Л. П. Суценко – як процес, що

науково і методично відображає обґрунтовані заходи закладів вищої освіти, спрямовані на формування протягом навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону та успішної роботи в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [252, с. 41].

У сучасних наукових студіях поняттям «професійна підготовка» називають систему та процес формування особистісно-професійної готовності. Як система професійна підготовка постає логічно вибудованим навчально-виховним процесом, зорієнтованим на здобуття фахових знань і практичних умінь, необхідних для продуктивної діяльності у певній галузі, які в сукупності утворюють їхню особистісно-професійну готовність. Як процес – передбачає раціональну організацію навчально-практичної діяльності, ґрунтовану на психолого-педагогічній взаємодії викладача зі студентами, кінцевим результатом якої є сформованість у них особистісно-професійної готовності до діяльності.

Аналіз доробків учених Г. В. Бєленької [18; 19], О. Л. Богініч [30], Н. М. Кожухової [120], Н. М. Мацкевич [167] дає підстави констатувати, що сутність професійної підготовки майбутнього педагога визначається наявністю потрібних теоретико-методичних знань, відповідних умінь і навичок, професійної спрямованості, спектром певних особистісних якостей, а її вектором є перехід майбутнього вихователя з об'єктивної позиції в суб'єктивну, тобто у площину активного професійного самовиховання. Відтак, особливо цінним для підготовки майбутніх вихователів вважаємо забезпечення його зорієнтованості на саморозвиток, самовиховання, самопізнання та самореалізацію.

У наслідок осмислення напрацювань багатьох науковців (О. Л. Богініч [27], Е. С. Вільчковський [44], А. О. Деркач [73], Н. М. Кожухова [120], О. В. Петунін [199], Л. П. Сущенко [251]) *підготовку майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ* визначаємо як складний динамічний процес формування знань, умінь, професійних і особистісних якостей, які необхідні студентові – майбутньому вихователю – для ефективного здійснення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі.

Зазначимо, що поняття «професійна підготовка» науковці розглядають як процес (навчання) та результат (підготовленість), який зумовлений сукупністю вимог та якістю підготовки майбутніх фахівців. Тому погоджуємось із твердженням, що цілісне уявлення про «професійну підготовку» та її роль охоплює поняття *«готовність»* і *«готовність до професійної діяльності»*.

У реєстрах Великого тлумачного словника сучасної української мови термін «готовність» подано такими значеннями: «...1) ...підготувався до чого-небудь; 2) ... бажання зробити що-небудь... 3) ... Який вже склався, набув досвіду, досяг високої майстерності» [43, с. 194].

Сучасні наукові дослідження відображають різночитання змістового наповнення вищезгаданих понять. На думку класика психології К. К. Платонова, професійна готовність фахівця – це суб'єктивний стан особистості, яка соціально зріла і вважає себе здатною і підготовленою до виконання відповідної професійної діяльності та має бажання її виконувати [204, с. 28]. Загалом сутність готовності науковець убачав у синтезі трьох значень – широкого, більш конкретного і найбільш конкретного.

Слушними вважаємо твердження О. Г. Мороза про спрямованість професійної підготовки на забезпечення психологічної, теоретичної та практичної готовності; усвідомлення співвідношення особистих якостей і вимог діяльності; усвідомлення мотивації особистих прагнень до цієї спеціальності; світогляду, загальної та педагогічної культури; певного рівня розвитку педагогічних здібностей; професійно-педагогічної спрямованості особистості, яка характеризується як «стійкий інтерес до професії у поєднанні з суспільною і пізнавальною активністю, що відображається у прагненні й готовності відповідально виконувати свої педагогічні обов'язки» [179, с. 112].

Із позицій педагогіки готовність майбутнього педагога до професійної діяльності витлумачують як: інтегроване особистісне утворення, що забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного формування професійної грамотності особистості та здійснення професійної діяльності [201, с. 19]; цілеспрямоване вираження особистості, що охоплює переконання, погляди, ставлення, мотиви,

почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, установки, налаштованість на певну поведінку [80; 81].

У контексті обґрунтування теоретико-методичних засад ціннісно-сміслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності Ю. В. Пелех потрактовує готовність майбутнього вчителя до діяльності як «інтегровану якість особистості, спрямовану на адекватну реакцію щодо можливості ситуативного вирішення універсальних (різнопланових) освітніх завдань із допомогою активізації та застосування набутої у навчально-виховному процесі системи компетенцій, що означені за таких умов диференційно-варіативними видозмінами» [197, с. 23]. Водночас С. А. Литвиненко проблему формування готовності майбутніх педагогів розглядає як «складний, діалектичний і динамічний процес, що здійснюється у площині розв'язання протиріч, у просторі взаємодії особистості (суб'єктивного) і професії (об'єктивного) та постає як процес і результат становлення професійно-особистісної готовності» [156, с. 3].

На основі, систематизації наведених вище визначень готовності майбутніх педагогів узагальнимо їхні домінанти, як от:

- здібності особистості;
- феномен цілісності;
- професійна кваліфікація;
- результат підготовки.

У професійній готовності педагога науковці (М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович) пропонують виділяти два взаємопов'язані складники:

1) попередня, завчасна, потенційна готовність як професійна підготовленість особистості до діяльності. Охоплює систему знань, умінь, навичок професійної діяльності, професійно важливих якостей, смислів і цінностей особистості, її зв'язків, переваг, тобто загалом визначає рівень професійно необхідного потенціалу особистості;

2) безпосередня, негайна, ситуативна готовність як стан такої мобілізованості, що налаштовує педагога на розв'язання конкретних завдань у певних умовах і обставинах. Відзначається високою динамічністю, рухливістю та залежить від

ситуативних обставин, стану психічного й фізичного здоров'я педагога, морально-психологічної атмосфери в колективі тощо [81].

Попередня (завчасна) психологічна готовність є основою безпосередньої, ситуативної готовності, яка, відтак, виступає наслідком актуалізації першої. Тому підготовка педагога – це процес формування в нього достатнього для професійної діяльності рівня попередньої готовності його психіки, стійких, статичних компонентів професійної підготовленості.

Загалом готовність фахівця – це складний, динамічний, багаторівневий, різноплановий, системний, психічний і, насамперед, особистісний вияв самобутності людини.

У ракурсі проаналізованих вище психолого-педагогічних праць, присвячених осмисленню сутності понять «підготовка» та «готовність», у пропонованому дослідженні розглядатимемо підготовку майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах як основу готовності. *Кінцевою метою підготовки вважатимемо сформованість у них готовності здійснювати руховий режим у дошкільних навчальних закладах.*

Готовністю майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ називаємо цілісну інтегровану якість особистості майбутнього вихователя, що спрямована на підвищення рівня компетенції, розвиненість сукупності взаємопов'язаних компонентів, практичних умінь і навичок щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ та забезпечення оптимальним руховим режимом дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ у процесі професійно-педагогічної діяльності.

У педагогіці загальноприйнятою на сьогодні є запропонована М. І. Дьяченком і Л. А. Кандибовичем структура готовності до професійно-педагогічної діяльності, що постає сукупністю компонентів мотиваційного, орієнтаційного, операційного, вольового й оцінного. Учені коментують останні:

- мотиваційний (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї й інші досить стійкі професійні мотиви);
- орієнтаційний (знання та уявлення про особливості й умови професійної діяльності, її вимоги до особистості);

- операційний (знання способів і прийомів професійної діяльності, наявність необхідних знань, умінь, навичок, здатність до процесів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо);

- вольовий (самоконтроль, уміння керувати своїми діями, з яких складається виконання трудових обов'язків);

- оцінний (самооцінювання своєї професійної підготовленості та відповідності процесу вирішення професійних завдань оптимальним трудовим зразкам) [80, с. 37].

На думку авторів, «достатня розвиненість і вираженість таких компонентів і їхньої цілісної єдності – показник високого рівня професійної психологічної готовності фахівця до праці, його активності, самостійності, творчості» [80, с. 37].

Аналіз позицій учених [242], [80, с. 37], щодо виокремлення структурних компонентів поняття «готовність», дає змогу виявити у них спільне та відмінне. Так, наявність кількох, іноді суперечливих, поглядів на визначення цього поняття зумовлена особливостями структури діяльності особистості й напрацюванням різних теоретичних підходів щодо її розгляду. Показово, що майже всі дослідники надають перевагу таким компонентам, як: знання, або теоретичний компонент готовності; ставлення, або психологічний компонент готовності; вміння, або практичний компонент готовності. Здебільшого науковці визначають поняття «готовність» як складне утворення, що охоплює низку компонентів (когнітивний, мотиваційний, змістовий, операційний, пізнавальний, емоційно-вольовий), а також сукупність знань, умінь і навичок, професійних якостей, які необхідні для успішної професійної діяльності.

Пропоноване в дисертації бачення структури підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, що передбачає представлення останнього як процесу, спрямованого на формування у студентів знань, умінь і практичних навичок фізкультурно-оздоровчої роботи дітей дошкільного віку, ґрунтується на взаємозв'язку теоретичного та практичного навчання.

Відтак, готовність до професійної діяльності – це своєрідна структура, що складається з певних компонентів, формування яких відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх умов. З таких міркувань готовність майбутніх вихователів до

здійснення рухового режиму в ДНЗ розглядаємо як сукупність взаємопов'язаних компонентів – мотиваційного, когнітивного та практичного.

Як підсумок зазначимо, що особливо присутніми в контексті активного рухового режиму є фізичні навантаження, а також різноманітні засоби та форми організації діяльності дітей, застосовувані у процесі фізичного виховання. Значущість рухового режиму для життя дитини беззаперечна. З огляду на те, що діти перебувають більшу частину дня в дошкільному навчальному закладі відповідальність за руховий режим дитини, передусім, лягає на вихователів. Підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах – цілісний процес реалізації взаємозв'язків теоретичної і практичної складників, процесуальних, змістових, організаційних, мотиваційних компонентів, зорієнтованих на підготовку компетентного фахівця, готового на високому рівні виконувати фізкультурно-оздоровчу роботу в дошкільному навчальному закладі.

1.2. Освітні підходи до процесу підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

Для належного осмислення сутності підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ видається доцільним проаналізувати використані в дослідженні методологічні підходи.

Теоретико-методологічні проблеми професійної підготовки педагога опрацьовували такі вітчизняні науковці, як: А. М. Алексюк [1], О. А. Дубасенюк [76], С. А. Литвиненко [154], А. О. Лігоцького [157], В. В. Олійник [188], С. О. Сисоєвої [240], В. А. Семиченко [231], І. В. Соколової [240], Т. П. Танько [253], О. І. Щербак [278] та ін. Дослідники розглядають означену проблему у двох контекстах:

- особистісному, тобто такому, що забезпечує потреби людини у навчанні, духовному та культурному розвитку, підвищенні професійної компетентності;

- державотворчому, тобто такому, що передбачає стабільність розвитку суспільного виробництва, є засобом розширеного відтворення його інтелектуального, духовного та культурного потенціалу.

У вимірі методологічного обґрунтування дослідження процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ набуває актуальності з'ясування змісту поняття «методологія». Прикметно, що в сучасних тлумачних словниках знаходимо абсолютно ідентичні визначення цього терміна: «Вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа. Сукупність прийомів дослідження, що застосовують в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання» [43, с. 522; 159, с. 427; 185, с. 178].

З огляду на вищевикладене окреслимо межі загальнонаукового тлумачення поняття «методологія». Так, В. О. Штофф розмежовував методологію як спрямовану на аналіз методологічної ролі й евристичного значення принципів, законів і категорій науки та як теорію наукового пізнання, що покликана вивчати закономірності процесу пізнання у багатогранних виявах і формах, притаманних конкретній науці [276]. Більш узагальнені визначення такого терміна пропонують науковці В. М. Шейко («/.../ вчення про правила мислення при створенні теорії науки» [273, с. 56]) та Ю. П. Сурмін («/.../ вчення про метод діяльності як такий, що включає принципи, методи діяльності та знання, що відображають їх. Складається з методології пізнання, методології практичної діяльності та методології оцінки (аксіметодології)» [247, с. 294]). У колективній праці «Методологія наукової діяльності» за редакцією професора Д. В. Чернілевського цей термін потрактовано як «концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища» [173, с. 168].

У контексті тлумачення поняття «методологія» визнали присутнім звернути увагу на визначення інших авторів. Так, наприклад, В. І. Загвязинський розглядає методологію як «найбільш загальну систему принципів організації наукового дослідження, способів досягнення та побудови наукового знання» [92, с. 199]. В. П. Давидов конкретизує його зміст методології, вбачаючи в ній: «/.../ сукупність

найбільш загальних, передусім, світоглядних принципів, що задіяні у вирішенні складних теоретичних і практичних завдань; це світоглядна позиція дослідника та водночас учення про методи, що обґрунтовує висхідні принципи та способи їхнього конкретного застосування в ході пізнавальної та практичної діяльності» [68, с. 9]. Відомий учений-психолог Л. С. Виготський провів аналогію між методологією та «скелетом в організмі тварини», на якому тримається весь організм [54]. С. У. Гончаренко як «вчення про науковий метод пізнання: сукупність пізнавальних засобів, методів, прийомів, що застосовуються в певній науці: галузь знання, яка вивчає засоби, передумови і принципи організації пізнавальної і перетворювальної діяльності» [62, с. 66]. Загалом саме методологія уможлиблює закладення підвалин для побудови концепцій наукового пізнання.

Важливими є також функції які виконує методологія, а саме – визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища; направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета; забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається; допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки; забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці; створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання [173, с. 167–168].

Загалом методологією вважають: 1) систему визначених способів і прийомів, які застосовуються у певній сфері діяльності; 2) вчення про цю систему, загальну теорію методу, теорію в дії [24, с. 19].

Для цілісного осмислення проблеми важливого значення набувають методи пізнання та методологічна характеристика їхніх ознак. У такому контексті доречно згадати визначене С. У. Гончаренком право дослідника у виборі сукупності методів, які підходять до сформульованої проблеми [62, с. 112]. Відтак, на основі аналізу напрацьованих на сьогодні класифікацій методів наукового дослідження [62], [132], [145], [239], [244], констатуємо, що найбільш узагальненою є класифікація методів, запропонована Ю. П. Сурміним. Останній розрізняє:

- 1) філософські методи (діалектичний, метафізичний);

- 2) загальнонаукові методи (системний, структурно-функціональний, вірогідності, моделювання, формалізації);
- 3) окремі методи (властиві для конкретної науки);
- 4) дисциплінарні методи (застосовуються у тій чи іншій дисципліні, що входить до якої-небудь галузі науки);
- 5) міждисциплінарні методи (застосовують у примежових сферах) [247, с. 123].

Шляхом деталізації окремих методів Ю. П. Сурмін вказує на сукупність способів, принципів пізнання, дослідних прийомів і процедур, важливих в тій або іншій науці [247, с. 122]. Водночас С. У. Гончаренко наголошує, що для підвищення результативності педагогічних досліджень необхідно добирати адекватні завданням методи і способи пошукової діяльності [62, с. 112].

Логіка використання методу *аналізу* та *синтезу* в контексті підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ полягає в тому, що саме такі методи наукового пізнання уможливають осмислення значущості нового педагогічного феномену у практичному сенсі, як-от характерні властивості функцій майбутніх вихователів, базовані на об'єднанні педагогічних компонентів у цілісний взаємозв'язок і взаємозалежність. Отримані результати аналізу та синтезу дають змогу довести доречність обраних підходу щодо проблеми дослідження підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ як цілісного педагогічного явища.

Сприяють з'ясуванню сутності проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ методи *абстрагування та конкретизації*. Доцільність їхнього залучення підкреслюють С. У. Гончаренко [62], А. А. Кивирялг [145], С. О. Сисоєва [239].

За основу вирішення задекларованої в дисертації проблеми було обрано ідею С. О. Сисоєвої, яка вбачає раціональність реалізації етапів процесу абстрагування в такій послідовності: «1) підготовка абстракцій (відокремлення існуючого від неіснуючого); 2) здійснення процесу абстракції (заміна досліджуваного об'єкта його моделлю з меншою кількістю ознак)» [239, с. 30].

Перший етап передбачав виокремлення предмета дослідження – зміст, модель та впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах – шляхом розмежування та відокремлення існуючого від неіснуючого. Як наслідок – зроблено висновок про наявність у системі професійної підготовки майбутніх вихователів різних підходів щодо формування професійно-педагогічних умінь і не спрямованість такої підготовки на здійснення рухового режиму в ДНЗ. Тому внаслідок абстрагування від навчально-педагогічних впливів і постає очевидним, що підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ повинна відзначатися спрямованістю на формування такої самостійної професійної функції, як здійснення рухового режиму. Власне здійснення рухового режиму – це налагодження результативної педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу: «вихователь–діти», «вихователь–батьки», «вихователь–вихователь», «вихователь–адміністрація ДНЗ».

Протилежним до методу абстрагування є метод *конкретизації*. Методологічні ознаки останнього в контексті дослідження проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачають мисленнєву перебудову та відтворення предмета на основі попередньо виокремлених абстракцій. Конкретизація відіграє вагомую роль щодо пояснення навчального матеріалу. Попри загалом зрозумілість матеріалу, із відтворенням його деталізації можуть виникати труднощі. Тому, з огляду на те, що отримані знання не можна застосовувати на практиці, зважаючи лише на їхнє абстрактне розуміння, сукупність абстрагування та конкретизації як методів наукового пізнання постає визначальною умовою істинного бачення дійсності.

У площині теорії методології важливе значення для роботи має також аналіз наукових підходів для розв'язання завдань підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. «Підхід» – досить уживана категорія методології, використовувана для вирішення теоретичних, практичних педагогічних проблем і педагогічних досліджень, освітньої практики.

У фаховій літературі з питань методології поняття «підхід» трактують по-різному. З одного боку, науковці розглядають як певний засадничий принцип, засадничу позицію, основне положення чи переконання (цілісний, комплексний, системний, синергетичний тощо), з іншого – як напрям вивчення предмета дослідження (історичний, логічний, змістовий, формальний та ін.) [187, с. 117–118]. На погляд філософа М. С. Каган, категорія «підхід» є усвідомленою орієнтацією фахівця на реалізацію у своїй професійній діяльності певної сукупності взаємопов'язаних цілей, цінностей, принципів, методів дослідницької, або практичної діяльності, відповідно до вимог освітньої парадигми [105, с. 34]. Н. К. Дюшеева вбачає у методологічному підході стратегію, яка базується на основних положеннях відповідної теорії і визначає напрями пошуку стосовно предмета дослідження [82, с. 117–118]. Б. С. Гершунський вважає, що саме підхід до визначення компонентів навчально-виховних систем уособлює всі орієнтири реалізації відповідних доктрин освіти (останній може бути не єдиним і передбачати альтернативність використовуваних освітніх стратегій) [59].

І. Б. Васильєв називає підходом у сфері освіти взаємозв'язок змісту освіти та способів його реалізації, які об'єднані концептуальною єдністю принципів їхнього відбору та покликані впливати на особистість суб'єкта освіти, унаслідок чого відбувається формування її освіченості [42, с. 73]. Погоджуємось із міркуванням Ю. А. Руденко про методологічний підхід як сукупність способів, методів, прийомів дослідження певного педагогічного явища, ставлення дослідника до організації, змісту, його реалізації та результативності експериментальної роботи [226, с. 28].

Зіставлення позицій вітчизняних і зарубіжних учених, таких як Ю. К. Бабанський [194], О. О. Бодальов [219], В. М. Галузинський [56], О. М. Гершунський [59], С. У. Гончаренко [63], Н. Б. Євтух [56], С. Г. Карпенчук [109], В. І. Лозова [181], І. П. Підласий [205], В. О. Сластьонін [196], М. М. Фіцула [260], дало змогу виокремити найчастіше пропоновані підходи до навчання та виховання: 1) диференційований; 2) діяльнісний; 3) індивідуальний; 4) комплексний; 5) особистісно-творчий; 6) особистісний; 7) системний; 8)

структурний; 9) суб'єкт-об'єктний; 10) суб'єкт-суб'єктний; 11) полісуб'єктний; 12) творчий.

Аналіз напрацювань А. П. Беляєвої [15], І. Б. Васильєва [42] та ін. уможливорює розподіл наявних у науковому арсеналі підходів – залежно від об'єкта їхнього застосування – на три групи: 1) підходи до формування змісту освіти; 2) підходи до організації процесу освіти; 3) підходи до проведення наукових досліджень у сфері освіти. Так, І. Б. Васильєв у контексті вивчення професійної підготовки педагогів характеризує такі методологічні підходи: 1) підходи до формування змісту підготовки – змістовно-акмеологічний, стандартизаційно-професіографічний, інформаційний, системно-компетентнісний, практико-орієнтований, комплексний; 2) підходи до організації процесу підготовки – акмеологічний, структурно-логічний, технологічний, персоналізований, ресурсний, комплексно-діагностичний [42].

Широкий спектр методологічних підходів дає змогу науковцям обирати будь-який підхід. Утім, як зауважує М. І. Олійник [188], із позицій лише одного підходу важко зрозуміти сутність предмета дослідження, тож здебільшого вчені оперують сукупністю декількох підходів. Зокрема, у ракурсі осмислення проблем підготовки майбутніх вихователів Ю. А. Руденко застосовує системний і компетентнісний підходи [226]; І. О. Луценко вбачає потужний потенціал щодо процесу підготовки майбутніх вихователів в аксіологічному підході [161]; натомість І. І. Костікова поціновує системний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний і синергетичний підходи як вирішальні щодо професійного навчання педагога [130]; М. І. Олійник, у ході вивчення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у країнах Східної Європи, пропонує послуговуватися компетентнісним і технологічним підходами [188].

Унаслідок аналізу фахової літератури постають очевидними переваги підходу як явища наукової методології щодо вирішення низки теоретичних і практичних педагогічних проблем.

Робота у сфері освіти й особливо безпосередня педагогічна діяльність тісно пов'язана зі світоглядними засадами людини, навіть якщо це не є усвідомленим і не має очевидного вираження. Педагогічний процес більшою мірою встановлює

ціннісні орієнтації людини, тому дуже важливо в освітньому процесі керуватися таким світоглядним принципом, який орієнтує людей на творчу самореалізацію [10, с. 93].

На нашу думку, методологічна функція рухового режиму в ДНЗ набуває вияву в такій концептуально оформленій меті нами як виховання дошкільника, який здатний відтворювати основні рухи й отримувати задоволення від самої рухової діяльності та виконання фізичних вправ, що у майбутньому уможливить розуміння ним впливу рухового режиму на власне здоров'я. Вважаємо, що формування такого досвіду в дитини сприяє реалізація вихователем оптимального рухового режиму в ДНЗ, а його відтворення триває у процесі залучення дитини до різних форм рухової активності.

З огляду на різноманітність напрацьованих у методології педагогічних досліджень підходів конкретизуємо застосування таких підходів до розгляду процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, як: *системний, компетентнісний, діяльнісний*.

До провідних методологічних підходів належить *системний*, який постає методологічним підґрунтям будь-якої педагогічної студії. Філософські аспекти системного підходу розроблено в роботах філософів І. В. Блауберга [25], В. П. Кузьміна [137], В. М. Садовського [25], Е. Г. Юдіна [25], педагогів О. А. Дубасенюк [216], С. О. Сисоєвої [238], Л. П. Сущенко [251, с. 28] та ін.

Ключове поняття означеного підходу – «система», потрактована вченими як «форма організації певної сукупності взаємопов'язаних елементів, їх властивостей і відношень між ними, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням; комплекс взаємодіючих елементів» [42, с. 73]. Науковці вважають, що системою можна назвати лише такий комплекс вибірових компонентів, у якому взаємодія і взаємовідношення будуть спрямовані на отримання сфокусованого корисного результату [4]. Ю. А. Руденко системою номінує «упорядковані в єдине ціле безліч елементів, що перебувають у постійних взаємозв'язках і співвідношеннях один з одним і водночас у взаємодії з відповідним середовищем як цілісне явище і передбачає досягнення певного результату» [226]. Г. О. Підкурганна підкреслює, що

«Системний підхід до вивчення спеціальної навчальної дисципліни забезпечує цілісність навчального процесу і вирішення таких дидактичних завдань: генералізація, узагальнення і систематизація знань; здійснення інтегративних зв'язків; формування цілісності наукових знань; оптимізація процесу вивчення спеціалізованої навчальної дисципліни» [203, с. 134.].

С. У. Гончаренко звертає увагу на системність як один із методологічних принципів дослідження. Учений стверджує, що «багатогранність сторін, елементів, відношень, внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку соціально-педагогічного процесу визначає необхідність його системного вивчення» [62, с. 75]. Суголосними останньому висловленню видаються погляди Б. С. Гершунського, що висвітлені в його науковій розвідці з проблеми освітньо-педагогічної прогностики [58, с. 222]. Як зазначає А. П. Беляєва, «/.../системність може виступати в чотирьох взаємодоповнюваних аспектах: як єдність міждисциплінарного підходу у вигляді логічного синтезу; як поєднання теоретичного й емпіричного знання під час аналізу системних утворень (зміст освіти, навчання, формування, розвиток); як діалектичне взаємопроникнення модельно-пояснювального процесу та явищ педагогічної практики; як об'єднання інтеграційних і диференційованих процесів у ході дослідженні педагогічних систем професійної освіти» [16, с. 246].

У ході сутності «системного підходу» О. А. Дубасенюк стратифікувала розроблені науковцями трактування останнього на три групи: до першої належать бачення системного підходу як методу дослідження; другої – як напряму методології науки; третьої – як принципу пізнання практичної діяльності [217, с. 16].

На нашу думку, системний підхід закладає підвалини модернізації системи вищої освіти, а відтак уможлиблює забезпечення цілісності процесу формування професійної компетентності майбутніх вихователів за допомогою діяльності самого викладача, суб'єктивної свободи у виборі діяльності та її компонентів, проаналіз місця та функцій усіх її складників і побудову її теоретичної моделі.

Визнаємо слухність наукової позиції професора М. Г. Криловця в тому, що системний підхід дає змогу цілісно осмислити проблему підготовки студентів і

розглядати її як інваріантний етап неперервної педагогічної освіти вчителя, здійснюваний під час навчання майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, і як єдність і цілісність усіх компонентів змісту та процесу їхньої підготовки [133].

Застосування системного підходу до вирішення проблем підготовки майбутніх вихователів передбачає аналіз усіх факторів як множини взаємопов'язаних елементів, спрямованість діяльності суб'єкта на забезпечення оптимального функціонування педагогічних систем, до яких залучено об'єкти педагогічного впливу. Методологічну основу реалізації такого підходу визначають основні принципи: структурність, ієрархічність, цілісність, інваріантність, стійкість, керованість, адаптативність, взаємозв'язок системи із середовищем, взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх чинників на різних етапах підготовки.

Апробований у пропонованій дисертації дослідженні, системний підхід щодо процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ спроектований на інтегративність фахових дисциплін («Вступ до спеціальності», «Вікова фізіологія та валеологія», «Психологія дитяча», «Педагогіка дошкільна», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти»), тобто на реалізацію принципу міжпредметних зв'язків. Комплексна професійна полікультурна підготовка майбутнього вихователя, зокрема до здійснення рухового режиму в ДНЗ, передбачає наявність ґрунтовних міждисциплінарних знань. На наш погляд, застосування такого підходу, дасть змогу сформувати цілісну, комплексну, поетапну, логічно вибудовану систему, що зорієнтована на результативність.

На сучасному етапі *компетентнісний підхід* проголошено одним зі стратегічних напрямів розвитку освіти в Україні. Тому вважаємо за необхідне взяти до уваги його засадничі положення під час побудови процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Компетентнісний підхід – предмет зацікавлення багатьох учених (О. Л. Богініч [32], А. М. Богуш [34], Н. В. Гавриш [34], О. І. Гура [67], О. А. Дубасенюк [216], А. П. Конох [128, с. 48], Т. М. Котик [34], С. А. Литвиненко [154, с. 157], С. В. Лісова [158, с. 34–53], О. В. Овчарук [124], О. І. Пометун [208], Т. І. Поніманська [210, с. 38–43.], В. А. Семиченко [231]), а також міжнародних спільнот (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради

Європи, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів), які опікуються проблемами розвитку освіти, організаційним і моніторинговим забезпеченням підготовки фахівців.

У колективній монографії за загальною редакцією О. В. Овчарук [124], а також у наукових працях О. І. Пометун [208], О. Я. Савченко [228] та ін. розглянуто значення компетентнісного підходу в аспекті модернізації освіти й наголошено на тому, що перехід до компетентної освіти вимагає суттєвих змін у всіх ланках педагогічної системи, а відтак – у ній самій як цілісності. Науковці вважають, що компетентності – це своєрідні комплекси знань, умінь і ставлень, яких набувають у ході навчання та які дають змогу людині розуміти, тобто ідентифікувати й оцінювати в різних контекстах проблеми, те, що мислиться характерним для різних сфер діяльності. О. Я. Савченко зауважує, що «визначальним фактором реалізації компетентнісного підходу є зорієнтованість на розвиток системного комплексу умінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду і способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту» [228]. Слушною визнаємо думку С. В. Лісової, що «Компетентнісний підхід – це не просто просування в проектуванні стандартів від знань до компетенцій, але використання компетенцій як своєрідного «будівельного матеріалу» сильних суб'єктивно-особистісних потенціалів особистості» [158].

Професійну компетентність здебільшого трактують як сукупність особистісних якостей, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів, самопізнання та саморозвиток; як складне системне утворення, що постає складником професійної діяльності педагога й основою його майстерності та творчості. На переконання І. А. Зязюна, «складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєння системою вмінь» [100, с. 112].

Доречно звернути увагу, що Дж. Равен, розглядаючи компетентність із позицій психології, підкреслює, що вона складається із значної кількості компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного. Одні компоненти належать до

когнітивної сфери, інші – до емоційної, які можуть значною мірою замінити один одного як складники ефективної поведінки [220, с. 253–255].

В аспекті змісту підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ компетентнісний підхід охоплює вміння оперувати своїми знаннями з організації та змісту різних форм фізичної культури, діяти професійно відповідно до окреслених дошкільними навчальними закладами завдань у сфері фізичного виховання. Важливими є також роль самостійної роботи студентів, виконання ними індивідуальних навчально-дослідних завдань, ефективне оперування активними методами навчання (розкрито в розділі 2), а також розв'язування проблемних ситуацій і задач, створення методичного портфоліо студента.

Процес професійного становлення майбутніх вихователів, заснований на компетентісному підході, передбачає проектування та моделювання особливостей здійснення рухового режиму в ДНЗ, здатності творчо послуговуватися набутими знаннями й досвідом на практиці. Саме компетентнісний підхід уможливорює обрання змісту професійної освіти відповідно до потреб майбутніх фахівців і водночас орієнтування його на комплексне вирішення оздоровчих, освітніх та виховних завдань. Залучення майбутніх вихователів до активного навчального процесу дасть їм змогу у майбутній педагогічній діяльності використовувати набуті знання й уміння для створення оптимального рухового режиму та підвищення рухової активності дітей.

У такому контексті вважаємо слушними твердження науковців О. П. Владиславлева та Г. В. Беленької. Так, за О. П. Владиславлевим, «що вищим є освітній рівень особистості, то активніше вона прагне до продовження освіти. При цьому освіта не тільки забезпечує і розвиває професійні та духовні потреби фахівця, а й стимулює розвиток нових» [48, с. 26]. Г. В. Беленька переконливо доводить, що рівні компетентності відзначаються ступенем позитивного впливу особистості на навколишню дійсність. На думку дослідниці, що вищий рівень професійної компетентності педагога, то глибший (суттєвий) і безпосередній, і опосередкований вплив чинить він на довкілля (через своїх вихованців, їхніх батьків, інших людей).

Це пов'язано і зі збільшенням обсягу знань, досвіду, функцій професійної діяльності, і з розширенням повноважень особистості [22].

Основна ідея застосування компетентнісного підходу щодо підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ полягає у визначенні статусу компетенцій як результату освіти, що охоплює всі аспекти діяльності – знаннєву, операційно-технологічну, ціннісно-мотиваційну тощо. Для з'ясування потенціалу компетентнісного підходу щодо порушеної в дисертації проблеми розглянемо змістове наповнення поняття «компетенція».

У Великому тлумачному словнику української мови про компетенцію зазначено: (1.) Добра обізнаність із чим-небудь; (2.) Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [43]. Науковці компетенцією називають об'єктивну категорію, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія [124, с. 93–102].

Зауважимо, що вчені розмежують поняття «компетенція» і «компетентність». Так, Г. В. Беленька, «компетенцію» трактує наперед задану вимогу до освітньої підготовки (стандарт, опис повноважень, професіограму, дескриптор професії), потенційну можливість особистості; а «компетентність» – як професійну підготовленість і реалізовану здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності (її структуру становлять мотиви, знання, уміння професійної діяльності, ставлення особистості і професійний досвід). З огляду на це професійну компетентність вихователя дошкільного навчального закладу дослідниця визначає як його здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегровані з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідні – це любов до дітей, поєднана з вимогливістю, емпатія та комунікативність. Структурними компонентами останньої є мотиви, системні знання, фахові уміння та професійно значущі якості особистості, що внаслідок набуття особистістю професійного досвіду закріплюються та з часом посідають серед компонентів чільне місце. На думку автора, в умовах ступеневої підготовки в закладі вищої освіти професійна компетентність випускника зумовлена базовою та постає як здатність трансформувати особистісні та навчальні здобутки

(знання, уміння, професійно значущі якості) у площину професійної діяльності [22, с. 5].

Тому постає очевидним, що поняття «компетенція» має вужче значення порівняно з поняттям «компетентність». Компетентність майбутнього вихователя охоплює такі сфери компетенції, як оздоровчо-профілактичну, діагностико-прогностичну, навчально-розвивальну, методичну, виховну, комунікативну, організаційно-педагогічну, контрольну, просвітницьку, самовдосконалення, кожна з яких вимагає від вихователя, крім професійних знань і вмінь, ще й наявності позитивних світоглядних настанов і розвитку певних особистісних професійно-значущих рис характеру [22, с. 2].

У контексті дослідження, професійну компетентність майбутнього фахівця дошкільної освіти утворюють такі основні компоненти, як: теоретичні знання зі зміцнення здоров'я дітей, організації їхньої рухової активності протягом дня, організації фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ, раціонального використання фізкультурного обладнання, організації активного відпочинку дітей; застосування умінь здійснення рухового режиму на практиці, що сприяє забезпеченню організації та здійсненню рухового режиму в ДНЗ на високому рівні. За наявності перерахованих компонентів майбутній вихователь має змогу вільно, упевнено та професійно діяти, відповідно до вимог сьогодення. Загалом компетентнісний підхід постає критеріальним базисом для оцінювання ефективності підготовки студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, уможлиблює розкриття структури професійної компетентності як результату фахової підготовки, виявлення найважливіших умов, що впливають на її результативність, а також фактичні напрями її організації та здійснення.

Для забезпечення належної професійної підготовки студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на сучасному етапі апіорі доцільне врахування засадничих положень компетентнісного підходу.

Діяльнісний підхід визнано одним із провідних методологічних підходів педагогічної науки. Будь-який педагогічний напрям пов'язаний з організацією педагогічної діяльності, здійснюваної відповідно до таких методологічних

принципів: розвитку предметності, історизму, активності (надситуативної як специфічної особливості людської психіки) тощо. Діяльнісний підхід передбачає, насамперед, організацію діяльності, її характеристику (специфіку розміщення, умови), побудову логічної структури діяльності (об'єкт, предмет, форми, засоби, методи, результат діяльності), структуру діяльності (стадії, етапи) та методику чи технологію виконання діяльності. Прикметно, що методологію розглядають як вчення про організацію діяльності, бо саме остання є її предметом [226].

Основоположний принцип діяльнісного підходу – це принцип єдності свідомості та діяльності, який сформульований С. Л. Рубінштейном ще у 30-ті роки ХХ ст. Загально визнану тезу «особистість у діяльності набуває і вияву, і формування», вважають стислим викладом його концепції [224]. Розглядаючи діяльність і свідомість як органічне ціле, що створюють нерозривну єдність, учений називав діяльністю предметну, практичну діяльність [224, с. 99]. На думку науковця, діяльність визначається своїм об'єктом через її внутрішні закономірності, зовнішні причини діють через внутрішні умови. Системою внутрішніх умов виступає особистість з її складною багаторівневою структурою [226].

Теоретичний аналіз теорії діяльності слугує підставою для звернення до діяльнісного підходу як продуктивного щодо розроблення проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Діяльнісного підходу до професійно-педагогічної підготовки студентів дотримуються вчені Л. Г. Семущина [234; 235], Н. Є. Колесник [122], Т. П. Танько [253, с. 16], Ю. Г. Татур [254] та ін. Прибічники такого підходу сприймають професійну підготовку як процес опанування знань, умінь і навичок, які уможливають виконання роботи у певній галузі професійної діяльності. Діяльнісний підхід дає змогу виокремити у програмах і навчальних посібниках практичні дії, способи поведінки, необхідні педагогу для вирішення реальних завдань педагогічної діяльності. На переконання Ю. Г. Татура, узагальненим результатом професійної освіти має стати готовність випускника до соціальної та професійної діяльності, оскільки лише шляхом власної активної діяльності людина здатна розвиватися [254, с. 47–48]. Вважаємо раціональною побудову методичної

підготовки майбутніх вихователів у межах діяльнісного підходу на ґрунті послідовного виконання типових професійних завдань.

Процес професійного становлення студентів, заснований на діяльнісному підході, дає змогу майбутнім вихователям моделювати руховий режим у наближених до професійних умовах. Вважаємо, що використання цього підходу стимулює майбутніх вихователів до професійної самоосвіти і самовиховання, інтенсифікує їхню самостійну роботу з опанування практичних умінь здійснювати руховий режим у ДНЗ. Організація пізнавальної діяльності базована на такому підході дає змогу перегляду традиційних уявлень про освітній процес, забезпечуючи перетворення майбутніх вихователів із об'єкта впливу з боку викладача, а в активний суб'єкт освітньої діяльності.

Отже, унаслідок аналізу науково-педагогічних досліджень зроблено висновок, що сучасні науковці оперують у процесі підготовки майбутніх вихователів широким комплексом освітніх підходів, серед яких – аксіологічний, діяльнісний, інформаційний, компетентнісний, особистісний, системний, синергетичний і технологічний.

Результатом підготовки майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ на засадах системного, компетентнісного та діяльнісного підходів повинен бути фахівець, який не лише має теоретичні знання з організації й оптимізації рухового режиму, а й виявляє сформованість практичних умінь їхнього застосування.

1.3. Сучасний стан підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

На сучасному етапі визнано актуальною потребу підготовки фахівців за напрямом «Дошкільна освіта» задекларовано в законах України «Про вищу освіту» (2014) [95], «Про дошкільну освіту» (2017) [96]. За логікою дослідницького пошуку розглянемо підготовку майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у підсистемі закладів вищої освіти (педагогічних інститутів, педагогічних

університетів, державних і національних університетів).

Передусім зупинимось на проблемі підготовки майбутніх вихователів у галузі фізичного виховання, осмисленій праці багатьма науковцями, як от: Г. П. Барсуковська [94], О. Л. Богініч [29], Л. П. Загородня [94], Ю. О. Коваленко [117; 118], В. М. Кошель [131], Н. В. Левінець [149], С. А. Петренко [198] й ін. У ракурсі різноаспектного вивчення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в галузі «фізичне виховання» за нових соціально-економічних умов реорганізації суспільства вчені вказують на необхідність удосконалення спеціальної практичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах, доцільність формування індивідуального досвіду в галузі фізичного виховання, особистіних якостей як умови сучасної професійної підготовки та забезпечення ефективності професійної діяльності, якісного процесу здоров'язбереження, їхнього особистого фізичного розвитку та покращення стану здоров'я. Проте з огляду на несформованість у більшості випускників готовності до фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей дошкільного віку проблема підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму у дошкільних навчальних закладів не втрачає своєї актуальності й до сьогодні.

Л. П. Загородня та Г. П. Барсуковська обстоюють думку про вибір заоснову процесу формування фізкультурно-оздоровчої компетентності майбутніх вихователів концепції взаємозв'язку теорії і практики. Окрім загалом підвищення інтелектуального потенціалу студентів, автори підкреслюють важливість формування якісних професійних умінь із фізичного виховання дітей дошкільного віку. Тому, як зазначають учені однією з умов успішного формування системи знань вихователя, в галузі фізичного виховання дошкільнят є усвідомлення необхідності їхнього комплексного використання та творчого транслювання на рівень практичних умінь і навичок [94, с. 113].

Ю. О. Коваленко, з огляду на працю З. І. Нестерової, звертає увагу на те, що майбутні вихователі самі повинні любити займатися фізичними вправами; використовувати всі форми фізичного виховання студентів з професійною спрямованістю; здійснювати формування, контроль та оцінку педагогічних умінь одночасно з формуванням рухових умінь і навичок [117, с. 44].

Погоджуємось із О. В. Петуніним у доцільності виокремлення у структурі фізкультурно-педагогічної діяльності фахівця із фізичного виховання рухового компоненту, що визначається у кваліфікованому оперуванні технікою фізичних вправ, прийомах допомоги, страхуванні та організації переміщення дітей, раціональному виборі місця для показу і керування руховою активністю дітей [199, с. 84].

Утім, А. В. Сватъєв, у контексті окремих аспектів дослідження організації процесу підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, констатує, що в сучасній системі підготовки у вищих навчальних закладах залишається нерозв'язаним питання відповідності вимог до підготовки фахівців означеного напрямку у нових соціально-економічних умовах і рівнем їх підготовки до професійної діяльності [229, с. 123].

Підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачає не лише знання в галузі фізичного виховання, а й практичні вміння, необхідні для здійснення рухового режиму. Проте якщо теоретичні знання в галузі фізичного виховання можна отримувати під час відвідування лекційних і семінарських занять, читання науково-методичної літератури, то практичні вміння виробляють шляхом вправ і постійного вдосконалення. Загалом підвищення рівня підготовки в галузі фізичного виховання відбувається краще в ході колективного виконання фізичних вправ, проведення змагань, колективно-масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів.

Поділяємо позицію Ю. О. Коваленко, що в розрізі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до фізичного виховання дітей дошкільного віку одним із найважливіших завдань вищого навчального закладу є формування здатності студента до постійного підвищення рівня свого здоров'я, його потенціалу, а також засвоєння знань з організації власної фізичної активності та суспільної фізкультурної практики. Дослідниця особливо наголошує на вдосконаленні й оптимізації процесу підвищення рівня фізичної підготовленості майбутніх фахівців фізичної культури у галузі дошкільної світи як основи формування професійно значущих навичок, без яких досягнення вершин професійної готовності неможливе

навіть теоретично [118, с. 57].

Зважаючи на результати наукових пошуків багатьох учених (Г. П. Барсуковська [94], О. Л. Богініч [29], Л. П. Загородня [94], Ю. О. Коваленко [117; 118], В. М. Кошель [131], Н. В. Левінець [149], С. А. Петренко [198], О. В. Петунін [199], А. В. Свасьєв [229], Л. П. Сущенко [252] й ін.), а також власні висновки, припускаємо, що ґрунтовне методичне забезпечення сприяє формуванню практичних умінь і навичок майбутніх вихователів у ході фізкультурно-оздоровчої діяльності в ДНЗ.

Розглянемо детальніше специфіку підготовки майбутніх вихователів у вищому навчальному закладі.

Бакалаврський рівень вищої освіти передбачає здобуття майбутніми фахівцями спеціальності «Дошкільна освіта» теоретичних знань і вироблення практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю. Нормативним документом, що визначає організацію освітнього процесу підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта», є навчальний план. У навчальних планах відображено реалізацію принципів цілісності, логічної послідовності, комплексності, а також поєднання теоретичних положень із практичними навичками.

У затвердженій Міністерством освіти і науки України 2009 р. освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра дошкільної освіти у галузі знань 01 «Педагогічна освіта» (012 «Дошкільна освіта», згідно з новим переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти та який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266) визначено розподіл загального навчального часу й обсяг нормативних навчальних дисциплін за циклами підготовки. На всі цикли відведено 8640 академічних годин (термін навчання – 4 роки), що становить 240 кредитів. *Нормативна частина* охоплює 4320 годин, що складає 120 кредитів, зокрема цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки – 648 годин (18 кредитів), цикл природничо-наукової підготовки – 648 годин (18 кредитів), цикл професійної та практичної підготовки – 3024 години (84 кредити). *Варіативна частина* передбачає 4320 годин, що становить 120 кредитів, зокрема цикл дисциплін самостійного

вибору навчального закладу – 2088 годин (58 кредитів) і цикл дисциплін вільного вибору студентів – 2232 годин (62 кредитів). Кількість навчальних тижнів на семестр складає від 9 до 18, залежно від семестру (менша кількість навчальних тижнів вказує на перебування майбутніх вихователів на навчальній, педагогічній та інспекторсько-методичній практиці).

Перелік, обсяг і вид контролю нормативних навчальних дисциплін та практик, регламентованих освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів із напрямку підготовки «Дошкільна освіта», узяті до уваги під час формування навчального плану Рівненського державного гуманітарного університету, що є основним нормативним документом з організації освітнього процесу в рамках підготовки педагогічних працівників.

Загалом у плані на цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки відведено 18 кредитів, що становить 648 годин, на цикл природничо-наукової підготовки – 1494 годин (41,5 кредитів) і на цикл професійної та практичної підготовки – 3654 години, що складає 101,5 кредита ECTS (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

**Розподіл загального навчального часу
за циклами підготовки у навчальному плані
Рівненського державного гуманітарного університету**

Назва блоків дисциплін	Кількість кредитів ECTS	Кількість академічних годин
Нормативна навчальна частина		
1.1. Гуманітарні та соціально-економічні дисципліни	18	648
1.2. Дисципліни природничо-наукової (фундаментальної) підготовки	41,5	1494
1.3. Дисципліни професійної і практичної підготовки	101,5	3654
Разом за нормативною частиною	161	5796
Вибіркові навчальні дисципліни		
2.1. Дисципліни самостійного вибору навчального закладу	24	864
2.2. Дисципліни вільного вибору студента	53	1908
Разом за вибірковою частиною	77	2772
Загальна кількість за 4 роки	240	8640

У плані також визначено особливості практичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Практика як обов'язковий складник підготовки майбутніх вихователів сприяє вдосконаленню практичних умінь і навичок. Тож практична підготовка бакалаврів охоплює навчальну практику – 54 години (1,5 кредита); педагогічну практику в групах дітей раннього віку – 162 години (4,5 кредита); педагогічну практику в групах дітей дошкільного віку – 216 годин (6 кредитів); виробничу практику в дошкільних закладах – 324 години (9 кредитів).

Проведення педагогічної практики починають з другого курсу. Загалом у навчальному плані передбачено педагогічну практику навчальним планом в групах дітей раннього віку (триває 3 тижні на II курсі) і в групах дітей дошкільного віку (триває 6 тижнів на III курсі). Виробнича практика, запланована на 4 курсі, є інспекторсько-методичною та спрямована на реалізацію студентами знань і вмінь, потрібних для організації роботи дошкільних закладів та управління ними, підвищення інтересу до професійно-організаторської діяльності, формування професійної майстерності, організаційно-педагогічних навичок, уміння творчо застосовувати теоретичні та методичні знання в практичній діяльності [65, с. 48].

Завдання практики полягає в тому, що майбутні вихователі повинні навчитися спостерігати й аналізувати педагогічний процес у групах, організовувати його відповідно до сучасних вимог педагогічної науки; спостерігати й аналізувати розвиток дітей раннього та дошкільного віку; виробляти навички навчально-виховної, організаційно-педагогічної та методичної роботи з дітьми; формувати систему педагогічних умінь, необхідних для виконання функцій вихователя ДНЗ; займатися самоаналізом і самоосвітою, любити свою професію; розвивати вміння організовувати різні форми роботи з батьками; проводити експериментально-дослідну роботу на основі психолого-педагогічного спостереження за дітьми [65, с. 14, 29–30].

Очевидно, що під час проходження педагогічної практики майбутні вихователі не набувають досвіду поетапного опанування професійними вміннями щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ, з якими ознайомлені лише теоретично, що значно ускладнює та поглиблює проблему підготовки майбутніх вихователів до

здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Цикл дисциплін самостійного вибору навчального закладу та вільного вибору студента (частина вибіркових навчальних дисциплін) складає 32% від загальної кількості годин навчального плану. Вивчення дисциплін циклу відзначається спрямованістю на засвоєння майбутніми вихователями знань з анатомії ЦНС і ВНД, вікової психології; знань про сучасні інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті; удосконалення своєї професійної майстерності; формування компетентностей з організаційної та методичної роботи в ДНЗ.

Цикл професійної і практичної підготовки (частина нормативних навчальних дисциплін) становить 42,3% від загального обсягу годин навчального плану. Низці дисциплін циклу вісім із яких вивчають вже на першому курсі, належить провідна роль у формуванні уявлень про майбутню професію вихователя, підвищенні рівня мотивації майбутніх вихователів до педагогічної діяльності.

Після закінчення навчання студенти складають комплексний державний іспит із дисциплін «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи природи з методикою ознайомлення дітей з природою», «Дошкільна лінгводидактика», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керування зображувальною діяльністю».

Унаслідок аналізу змісту навчальних планів і робочих програм з підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ встановлено, що площиною реалізації останньої є курс «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» (на цей курс відведено 108 год., що становить 3 кредити), а також дисципліни «Педагогіка дошкільна», «Педагогіка раннього дитинства», «Педагогіка загальна», «Дитяча психологія», «Вікова фізіологія» та «Вікова психологія».

Структуризація змісту навчального плану підготовки майбутніх вихователів передбачає систематизацію навчального матеріалу, інтеграцію знань, практичних умінь і навичок із різних галузей, логічну послідовність розкриття навчального матеріалу, забезпечення дослідницького характеру набуття студентами нового

досвіду. Кожна дисципліна навчального блоку постає підґрунтям для формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Навчальні дисципліни розподілено між семестрами з дотриманням принципів системності та послідовності.

Для належного осмислення процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ необхідно визначити компоненти підготовленості за сучасних умов.

На основі узагальнення результатів дослідницьких пошуків з актуальних проблем підготовки майбутніх педагогів, зокрема в галузі дошкільної освіти, та з огляду на окреслені суперечності й особливості наукових підходів обґрунтованих у підрозділі 1.1, окреслюємо такі структурні компоненти готовності майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ, як мотиваційний, когнітивний і практичний. Розглянемо їх.

Мотиваційний компонент. У контексті розкриття змісту останнього доречно наголосити, що пріоритетний мотив занять молоді спортом – це самоціль зміцнити здоров'я, здобути рухові навички, потрібні для життя та професійної діяльності. Майбутній вихователь повинен мати знання та навички, важливі для змістовної організації рухового режиму, досягнення успіху в роботі, особистісного і професійного зростання, для розв'язання нових педагогічних завдань, підтримання та збереження здоров'я дітей, орієнтації їх на здоровий спосіб життя й активну рухову діяльність. Зміст мотиваційного компонента готовності майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ зумовлений потребою підвищення професійного статусу та професійної самореалізації; виховання, збереження здоров'я дошкільників, орієнтації їх на здоровий спосіб життя.

На думку С. О. Микитюка, успішна професійна діяльність особистості залежить не лише від її здібностей, а й від розвитку певного рівня мотивації до неї. Відтак, за умови наявності високого інтересу особистості до діяльності в дію вступає компенсаторний механізм, і недолік здібностей у результаті заповнюється розвитком мотиваційної сфери, що забезпечує досягнення успіху в діяльності [174, с. 178].

У ході дослідження спостережено, що професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти приділяє недостатньо уваги мотивації майбутніх вихователів до оздоровлення (це відображає тенденція до зниження фізичної активності останніх), що позначається не тільки на їхній фізичній працездатності, а й на стані здоров'я. Як наслідок, що нижчою є мотивація майбутніх вихователів, то гірше буде організовано руховий режим дітей дошкільного віку. З огляду на тісний зв'язок мотивації із цілепокладанням мета оздоровлення, самостійно поставлена майбутніми вихователями перед собою, забезпечує відчутніше спонукання, викликає більшу активність, створює позитивний настрій щодо її досягнення та утримується довше. У процесі професійного саморозвитку в аспекті фізкультурно-оздоровчої роботи механізми мотиваційного компонента стимулюють майбутніх вихователів до досягнення успіху, формування впевненості в собі, задоволеності діяльністю.

Як слушно креслила І. М. Мельничук, «проблема мотивації і мотивів діяльності визначається в наукових колах однією з основоположних, оскільки розкриває зміст спонукальних механізмів активності людини» [171, с. 211].

Загалом мотиваційний компонент в аспекті підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ охоплює особистісну мотивацію (потребу отримання задоволення від фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками); позитивну мотивацію до фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема стосовно здійснення рухового режиму в ДНЗ та її результатів; професійно-пізнавальні мотиви, зорієнтовані на набуття додаткових компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ; динамічний стереотип діяльності й поведінки майбутніх вихователів щодо здорового способу життя, який визначає дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я довколишніх, а саме – дітей дошкільного віку; прагнення до більш повного виявлення та використання особистісних можливостей у професійній діяльності й здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи загалом і в ДНЗ зокрема; мотиви самоосвіти та професійного самовдосконалення.

Важливу роль у процесі формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, на нашу думку, відіграє *когнітивний компонент*: теоретико-методичні знання із загальнопедагогічних наук сприяють належному

здійсненню рухового режиму дітей дошкільного віку з урахуванням їхніх вікових, статевих, анатомо-фізіологічних особливостей, стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості.

Добре засвоєні знання й уміння з теорії і методики фізичного виховання та валеологічної освіти, курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ», «Педагогіки дошкільної», «Психології дитячої» тощо дадуть змогу фахівцеві дошкільної освіти забезпечувати у майбутньому дітей необхідним страхуванням під час виконання фізичних вправ і витримування навантаження різної важкості; добирати вправи для створення оптимального рухового режиму з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, знати методику їхнього проведення; ефективніше використовувати фізкультурне обладнання й інвентар, підвищувати ефективність своєї роботи.

Практичний компонент готовності відображає професійну компетентність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу, що полягає в його здатності виконувати професійні завдання на основі фахових знань і вмінь. Для майбутнього вихователя важливо не просто мати сформовані вміння, що дають йому змогу реалізовувати руховий режим дітей, а й уміти грамотно використовувати знання про можливості дитячого організму, правильно організовувати та виконувати програму активного рухового режиму дітей, робити усвідомлений і обґрунтований вибір елементів рухового режиму, форм і методів організації оздоровчої діяльності дітей, критично оцінювати педагогічні проблеми та знаходити шляхи їх вирішення. Знання та вміння, як підкреслював Л. С. Рубінштейн, щойно освоєні людиною, перетворюються на особисте надбання, призводять до розвитку здібностей. В освітньому процесі на основі знань і вмінь відбувається формування здібностей [224, с. 537], розвиток творчого потенціалу студентів.

Отже, *мотиваційний, когнітивний і практичний* компоненти складають підґрунтя структурної характеристики сформованої у майбутніх вихователів компетентності щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Зміст кожного компонента охоплює знання, вміння та якості, що визначають готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. З огляду

на те, що така готовність набуває вияву саме в єдності та цілісності всіх її компонентів жоден із останніх не можна розглядати окремо від інших: зміна змісту одного компонента закономірно призведе до зміни змісту іншого. Відтак, ключовими характеристиками готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є уміння, професійні й особистісні якості, які необхідні для організації та оптимізації рухового режиму в ДНЗ.

Висновки до першого розділу

У розділі розглянуто теоретичні аспекти проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на основі наукової психолого-педагогічної літератури; сформульовано поняттєво-термінологічне поле дослідження; вивчено теоретичні підходи до підготовки майбутніх вихователів у вищому навчальному закладі; проаналізовано сучасний стан підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ; розкрито змістові засади професійної фізкультурно-оздоровчої компетентності майбутніх вихователів. На підставі аналізу численних наукових джерел зроблено такі висновки:

1. Встановлено, що руховий режим – це комплекс організаційних форм фізичного виховання, від реалізації якого залежить стан здоров'я дитини, її фізичний, психічний та гармонійний розвиток. Під *руховим режимом* дітей дошкільного віку розуміємо раціонально поєднаний і логічно вибудований комплекс організаційних форм і методів фізичного виховання та самостійну рухову активність дитини протягом дня, від реалізації яких залежить стан її здоров'я, фізичний, психічний і гармонійний розвиток. *Оптимальний руховий режим* як усю рухову активність і самостійну рухову діяльність дітей, що відповідає їхнім віковим особливостям і фізіологічним можливостям та сприяє вихованню здорової, гармонійно розвиненої дитини.

На основі вивчення фахової літератури розкрито сутність поняття «підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ». *Підготовку* майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ потрактовано і подано як

складний динамічний процес формування знань, умінь, професійних і особистісних якостей, які необхідні студентові – майбутньому вихователю – для ефективного здійснення рухового режиму в ДНЗ, кінцевою метою якого постає сформованість у майбутніх вихователів готовності здійснювати руховий режим у ДНЗ.

Готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ в дослідженні витлумачено як цілісну інтегровану якість особистості майбутнього вихователя, що визначається спрямованістю на підвищення рівня компетенції, розвиненість сукупності взаємопов'язаних компонентів, практичних умінь і навичок щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ та забезпечення оптимальним руховим режимом дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ у процесі професійно-педагогічної діяльності.

2. У межах проведеного дослідження конкретизовано методи наукового пізнання (аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації). Визначено методологічні підходи щодо розгляду процесу підготовки студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ – *системний, компетентнісний, діяльнісний*. Проаналізовано сутність понять «компетенції» та «компетентності» у контексті проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

3. Шляхом систематизації запропонованих науковцями визначень готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, узагальнено їхні домінанти: внутрішній стан (здібності) особистості, феномен цілісності, ознака професійної кваліфікації, результат цілеспрямованої підготовки. Осмислено систему підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Із таких міркувань готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ подано як сукупність взаємопов'язаних компонентів – мотиваційного, когнітивного, практичного. Зазначено, що загальний рівень готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму залежить від ступеня сформованості кожного з її компонентів.

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях: [281; 283; 284; 285; 288; 289; 290; 295].

РОЗДІЛ 2

МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1. Обґрунтування та змістова характеристика педагогічних умов підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

Процес підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ вимагає створення певних умов, які забезпечують дієвість і ефективність становлення особистості майбутнього педагога. Шляхом звернення до філософської та психолого-педагогічної літератури уточнимо сутність понять «умови» та «педагогічні умови».

У фаховій літературі вміщено досить значну кількість суголосних за змістом трактувань поняття «умова». Так, умова – це філософська категорія, «в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує» [256, с. 482]. З погляду філософської науки, умова є фактором, рушійною силою або причиною побудови процесу [258, с. 72]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови знаходимо таке визначення умови: «...3. Необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [43, с. 1295]. Словник-довідник із професійної педагогіки «педагогічні умови» подає як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [244, с. 43].

Л. С. Виготський стверджував, що умови, які необхідно створювати заздалегідь для розвитку відповідних психічних якостей, незважаючи на те, що вони ще не зовсім розвинені для самостійного функціонування [54]. О. Г. Бражнич розглядає умови як «сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети» [38, с. 56].

У контексті з'ясування сутності педагогічних умов, Є. М. Хриков зауважує, що «вони створюються педагогами, а фактори існують об'єктивно, незалежно від діяльності.../.../ Таким чином, педагогічні умови – це обставини, які обумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу...». До педагогічних умов дослідник зараховує лише ті, які створено, власне, самим педагогом та є результатом його діяльності [172, с. 70].

На думку Л. В. Кондрашової, в аспекті підготовки майбутніх педагогів постає важливим забезпечення таких умов, для вирішення яких виникала б необхідність використання різноманітних педагогічних ситуацій і пошуку шляхів для їхнього оптимального вирішення [125; 126].

Відтак, педагогічні умови – це обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу. Саме від створення педагогічних умов залежить реалізація тих чи тих цілей та завдань [172, с. 70–74]. Погоджуємось із О. І. Курок у тому, що педагогічні умови становлять змістову характеристику компонентів (зміст, організаційні форми, засоби навчання та характер взаємин між вихователем і вихованцями) та конструюють педагогічну систему [143].

Загалом, науковці вбачають у педагогічних умовах сукупність об'єктивних можливостей, що відзначаються спрямованістю на успішне вирішення поставлених завдань [191]. З іншого боку, педагогічні умови – це форма педагогічного процесу, метою якого є підготовка висококваліфікованого фахівця.

На основі досвіду дослідників означеної проблеми визначаємо *педагогічні умови* як цілеспрямовану систему педагогічних засобів, форм і методів навчання, що впливають на регуляцію освітнього процесу, сприяють динамічному розвитку і – як наслідок – уможливають реалізацію теоретико-практичної підготовки майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах на високому рівні.

Сукупність педагогічних умов упроваджували у процесі реалізовуваної у вищих навчальних закладах підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ: під час вивчення дисциплін природничо-наукової, загальнопрофесійної та практичної підготовки, проходження різних видів

педагогічної практики, на заняттях з курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ». На наш погляд, визначені умовинабуватимуть реалізації у взаємозв'язку та взаємодоповненні.

Для виявлення основних педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у ході дослідження було проведено анкетування 75 педагогів дошкільних навчальних закладів № 2, № 7, № 50 м. Рівне; «Лелеченя» м. Буськ Львівської області (Додатки А, Б).

Спостережені в ході аналізу анкет вихователів-практиків і бесід з ними про недотримання оптимальних норм організації рухового режиму в дошкільному навчальному закладі є виявом їхнього низького інтересу до своєї професійної діяльності та недостатності знань про вплив рухового режиму на вихованців і шляхи підвищення його ефективності протягом дня.

Опитування було також проведено серед 57 науково-педагогічних працівників експертної групи закладів вищої освіти України, задіяних в експериментальному дослідженні, а саме: Рівненського державного гуманітарного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

За результатами опитування й теоретичних пошуків у вказаному напрямі, було визначено перелік педагогічних умов підвищення ефективності підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. До таких належать:

- створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів;
- інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в ДНЗ;
- практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ДНЗ;
- педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетентностей майбутніх вихователів.

Перша педагогічна умова успішної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ – це створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації. Зазначимо, що реалізацію такої педагогічної умови спрямовували на формування мотиваційного компонента готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

В. Є. Михайличенко та В. В. Полянська вважають, що дослідження проблеми формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у вищому навчальному закладі дає змогу зробити об'єктом вивчення багато аспектів внутрішнього життя студента: його інтереси, цінності й переконання, мотиви діяльності, здібності, знання, уміння, навички, які складатимуть у подальшому його професійну спрямованість [175, с. 320–321].

Психологи наголошують, що вся свідома діяльність визначається мотивами, які детермінують її активність. Відтак, психологічне трактування «мотивів» охоплює такі складники:

- спонукання до дії, усвідомлення причин, що зумовлюють вибір вчинків особистості [103];
- спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням певних потреб [151];
- опредмечена потреба, тобто прагнення, бажання володіти чимось конкретним (дипломом вищої освіти, професією, іноземною мовою тощо) [152].

Звернення у дисертації до мотивації пояснюємо таким її статусом щодо структури особистості як стимула до конкретної діяльності. Проблемі мотиваційної сфери присвячено низку праць багатьох учених, як-от: О. Л. Богініч [26], Л. В. Бондар [36], С. У. Гончаренка [63], Н. Г. Ісхакової [36], О. Е. Коваленко [119], Т. І. Левченко [151], Б. Ф. Ломова [160], А. К. Маркової [166], В. Б. Шапар [270].

Розглянемо висновки науковців (С. У. Гончаренко [63], Т. І. Левченко [151], В. Б. Шапар [270]) щодо бачення змісту поняття «мотивація». Так, С. У. Гончаренко трактує мотивацію як систему мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки [63, с. 217]. Т. І. Левченко стверджує, що мотивація є спонукання до дії певним мотивом, процес вибору між різними можливими діями, це процес, що регулює, спрямовує дії на досягнення для даного

мотиву цільових станів і підтримує цю спрямованість [151, с. 82]. На думку В. Б. Шапар, мотивація – спонукання, які викликають активність організму і визначають її спрямованість. Усвідомлювані або неусвідомлювані психічні фактори, що спонукають індивіда до здійснення певних дій і визначають їхню спрямованість та цілі [270, с. 265].

Загалом мотивація чинить вплив на активність і спрямованість особистості в сенсі поведінки й ухвалення рішень. Саме позитивна мотивація слугує підґрунтям реалізації здібностей. Під час обґрунтування доцільності вищеназваної педагогічної умови брали до уваги те, що наявність позитивної мотивації сприяє перетворенню майбутніх вихователів з пасивних об'єктів навчання на активних суб'єктів освітньої діяльності, здатних самостійно здобувати та застосовувати знання, визначати оптимальні шляхи власної рухової активності та рухового режиму дітей дошкільного віку. Наявність внутрішньої мотивації має позитивний вплив на особистість і когнітивний розвиток. Мотиваційна установка уможливорює активну пізнавальну діяльність майбутніх вихователів, легке засвоєння теоретичних знань, успішне й ефективне навчання, що – як наслідок – підвищує самооцінку особистості.

У роботі мотивацією майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ вважаємо сукупність мотивів (навчально-пізнавальних, професійних, соціальних, творчих), що зумовлюють формування у студентів позитивне ставлення до фізкультурно-оздоровчої та здоров'язбережувальної діяльності.

Погоджуємось з твердженням О. Л. Богініч, що на посилення мотиваційного компоненту впливає ступінь сформованості оздоровчо-світоглядних позицій у викладача та студентів і систематичність виконання завдань оздоровчого спрямування [26, с. 46].

Формування у майбутніх вихователів мотивації, тобто вироблення інтересу до майбутньої професії, занять фізичною культурою, отримання нових знань, розуміння своєї ролі в збереженні здоров'я вихованців, можна забезпечити шляхом розроблення спеціального напрямку діяльності студентів, який охоплює організацію спеціальних занять, навчальних завдань, загальноуніверситетських і міських

заходів. Практичне розв'язання проблеми формування у майбутніх вихователів мотивації до професійної діяльності, інтересу до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачає тривалість протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі. Такий підхід зумовить у майбутніх вихователів формування допитливості, пізнавального інтересу й об'єктивне оцінювання власних можливостей, утвердить прагнення до саморозвитку та самовдосконалення під час здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Для підвищення мотивації студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до здійснення рухового режиму в ДНЗ у дослідно-експериментальній роботі використано:

- інтеграцію навчальних дисциплін, у яких знайшли відображення і теоретичні основи створення рухового режиму, і педагогічний досвід його організації та реалізації;

- інформатизацію студентів про стан рухового режиму в ДНЗ та його вплив на фізичний і психічний розвиток дитини;

- ділові ігри з відтворення предметного середовища професійної діяльності;

- загальнофакультетські, загальноуніверситетські, масові та міські фізкультурно-спортивні заходи;

- прищеплення майбутнім вихователям навичок здорового способу життя шляхом організації та участі у фізкультурно-спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходах вищого навчального закладу, міста;

- залучення студентів до волонтерської діяльності у сфері фізичної культури і спорту міста;

- студентські наукові конференції, присвячені проблемам фізичного виховання в дошкільній освіті;

- оглядова або навчальна практика, яка є основою формування уявлень про професію педагогічного працівника дошкільного навчального закладу та організацію рухового режиму.

Педагогічна умова передбачала розширення обізнаності майбутніх вихователів унаслідок доповнення змісту дисциплін новим навчальним матеріалом. На основі

аналізу навчальних планів підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» констатуємо, що значну роль у формуванні мотивації та орієнтації майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ відіграють такі навчальні дисципліни:

- на I курсі – «Вступ до спеціальності», «Вікова фізіологія та валеологія»;
- на II курсі з продовженням на III курсі – «Психологія дитяча», «Педагогіка дошкільна»;
- на III курсі – «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти».

У ході визначення навчальних дисциплін, звертали увагу саме на ті, що на нашу думку, найбільш максимально сприяють процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Ті дисципліни, про які не йдеться (педагогіка загальна, теорія та методика співпраці з родинами, педагогіка раннього дитинства, організаційна та методична робота в дошкільному закладі, фізичне виховання та інші), теж реалізовували в діяльності викладача. Вивчення студентом вищеперерахованих навчальних дисциплін передбачає набуття ним знань, що уможливають створення в його уяві образу професії, що охоплює: цілі та завдання професійної діяльності, знання, практичні уміння та навички, необхідні майбутньому вихователеві для здійснення рухового режиму в ДНЗ; особистісні якості майбутнього фахівця дошкільної освіти; методи та технології роботи з дітьми дошкільного віку.

На ґрунті аналізу підвищення ефективності мотивів розмежовано зовнішню та внутрішню мотивацію: до значущих зовнішніх чинників мотивації щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ належать схвалення та повага викладача, визнання одногрупників, а до детермінантів внутрішньої – установка на здоровий спосіб життя; власне фізичне вдосконалення; позитивне ставлення до дітей, отримання задоволення від роботи, інтерес і потреба щодо занять із фізичного виховання, переконання в доцільності таких занять і усвідомлене ставлення до рухового режиму, розуміння своєї ролі для збереження здоров'я вихованців, прищеплення їм інтересу до занять фізичними вправами для власного здоров'я, прагнення до

здобуття нових знань, постійне акцентування уваги колективу дошкільного закладу на стан здоров'я дітей та їхньому руховому режимі, рівні фізичної та рухової підготовленості дітей, особистості дитини, творчості в роботі як фактора професійного розвитку.

Формування мотивації майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у ході навчального процесу передбачає використання урізноманітнених форм і методів навчання, що стимулює студентів до кращого розуміння професійної ролі, поглиблення знань і вмінь.

Вважаємо, що для загальної оптимізації процесу формування готовності фахівців дошкільної освіти та зокрема цілеспрямованого й цілісного засвоєння ними знань і вмінь щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ постає особливо важливою інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в ДНЗ, що є **другою** визначеною в дисертації **педагогічною умовою**.

З огляду на зв'язок організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ з вирішенням різноманітних проблем і ситуацій, ухваленням ефективних рішень основна мета інтеграції змісту підготовки майбутніх вихователів полягає у підготовці майбутнього вихователя до реальних умов праці.

Погоджуємося із твердженням В. І. Жигірь, що без закладеної у зміст навчання єдиної інтеграційної основи уміння й навички, професійні й особистісні якості на достатньому рівні сформувати не можна [90].

Реалізацію такої педагогічної умови спрямовували на формування мотиваційного та когнітивного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. У ракурсі вдосконалення вмінь, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ, розроблено та впроваджено у педагогічний процес ВНЗ спеціальний курс «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ». Опрацювання спецкурсу передбачає студентоцентроване навчання майбутніх вихователів для формування у них предметних компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ, які сприятимуть подальшій їхній професійній діяльності.

Спеціальний курс є авторською програмою, що відповідає освітньо-професійній програмі підготовки бакалаврів спеціальності «Дошкільна освіта» та розрахована на 54 години (1,5 кредити ECTS). Курс охоплює лекційні (14 годин) і практичні (8 годин) заняття, самостійну роботу студентів (32 години), а також виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Зміст представлений двома взаємопов'язаними модулями: «Педагогічні умови здійснення рухового режиму в ДНЗ», «Сутність і специфіка підготовки майбутніх вихователів до спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів». Тематичний план подано в додатку В. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Мета викладання курсу – підготовка компетентних висококваліфікованих вихователів до організації й ефективного впровадження в систему дошкільної освіти рухового режиму.

Завдання курсу:

- озброєння майбутніх вихователів знаннями щодо поняттєвого апарату, завдань і змісту підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- формування цілісної системи фахових знань, а також професійних умінь стосовно компетентної організації педагогічної взаємодії під час організації рухового режиму, спрямованого на розвиток особистості кожної дитини дошкільного віку;
- виховання стійкого інтересу до питань удосконалення фізичного виховання дошкільників, стимулювання до сформованості творчого підходу до здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- визначення типових помилок, пов'язаних із порушенням норм дотримання організації оптимального рухового режиму в ДНЗ і формування компетентностей щодо безпечного його здійснення;
- виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я, рухової активності, гармонійного розвитку на основі оптимального рухового режиму, усвідомлення значущості рухового режиму для розвитку дитини, ролі обраної професії та

власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог суспільства.

Курс «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» викладали у Рівненському державному гуманітарному університеті впродовж шостого семестру: на час ознайомлення з курсом майбутні вихователі, маючи базові знання з педагогіки дошкільної, дитячої психології, анатомії ЦНС і ВНД, психофізіології, вікової фізіології та валеології, опрацьовували курс теорії та методики фізичного виховання та валеологічної освіти, вікової психології.

Фундамент курсу становлять знання майбутніх фахівців дошкільної освіти із дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», а також практичні вміння, педагогічне осмислення сучасної системи дошкільної освіти, набуті під час навчальної практики (2 семестр), педагогічних практик у групах дітей раннього віку та групах дітей дошкільного віку (4 та 6 семестри відповідно). Матеріал курсу знадобиться студентам на педагогічній практиці, що передбачена на 3 та 4 курсах.

Зміст курсу вибудовували на основі концепцій взаємозв'язку психолого-педагогічної теорії та практики організації рухового режиму в ДНЗ, що сприяє значному розвитку суб'єктного досвіду майбутніх фахівців. Логіка організації процесу навчання була загальноприйнятною: лекція – практичне заняття – самостійна робота. Для результативного засвоєння теоретичних знань практикували різні форми лекцій, як-от: проблемна, лекція-загадка, лекція-бесіда. Практичні заняття зорієнтовували на закріплення вивченого теоретичного матеріалу, формування компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ за допомогою методів бесіди, дискусії, спостереження, ділової гри, моделювання ситуацій професійної діяльності та їхнє розв'язання під керуванням і контролем викладача.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми майбутні вихователі формують такі *компетентності*:

- **інтегральна компетентність:** здатність самостійно та комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку із

застосовуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти;

- **загальна компетентність:** здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення; здатність до самостійного пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел, до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій; здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми, ухвалювати рішення та діяти відповідно до морально-етичних і правових норм; здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій та до проектної організації діяльності, до забезпечення безпеки діяльності власної та інших учасників освітнього процесу; здатність до вільного спілкування і співпраці державною та рідною мовами (усно й письмово); здатність створювати команду, мотивувати її членів і досягати спільних цілей.

- **спеціальна компетентність:** здатність організовувати та проводити рухливі ігри і різні форми роботи з фізичного виховання; здатність керувати самостійною руховою діяльністю дітей; здатність аналізувати й оцінювати стан фізичного виховання в дошкільних закладах; здатність розвивати рухові якості дітей; здатність упроваджувати сучасні фізкультурно-оздоровчі технології в освітній процес ДНЗ; здатність організовувати оптимальний руховий режим у різновікових групах.

Проведення занять з курсу передбачало поступову реалізацію таких завдань, як: розвиток у майбутніх вихователів інтересу до фізкультурно-оздоровчої роботи; посилення мотивації до здійснення рухового режиму в ДНЗ; розширення знань студентів та опанування методики здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Обов'язковою вимогою до майбутніх вихователів було визначено їхню участь у спортивно-оздоровчих секціях ВНЗ і міста, а також щоденні самостійні заняття фізичними вправами та самоконтроль власного фізичного розвитку. Такий вибір зумовлений міркуваннями, що вихователь, який самостійно практикує виконання фізичних вправ і свідомо ставиться до власного здоров'я, буде прагнути до оптимізації рухової активності дітей дошкільного віку та грамотної організації їхнього рухового режиму.

На нашу думку, одним із найдієвіших шляхів удосконалення підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також формування в них необхідних практичних умінь є впровадження в освітній процес активних форм і методів навчання. На доцільності застосування під час підготовки майбутніх вихователів активних методів навчання, пов'язаних зі створенням ситуацій, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності, наголошують такі науковці, як Л. В. Артемова [8], Г. В. Беленька [19], О. Л. Богініч [30], Л. П. Загородня [93], Л. О. Онофрійчук [190], О. М. Пинзеник [202] та ін.

Проблеми впровадження активних методів навчання у процес підготовки студентів у вищих навчальних закладах також опрацьовували В. Вижек Видович (V. Vizek Vidović) [313], В. Влахович-Штетич (V. Vlahović-Štetić) [313], В. Маттес (W. Mattes) [306], Д. Милькович (D. Miljković) [313], М. Риявец (M. Rijavec) [313], Е. Терхарт (E. Terhart) [312], Ф. Чіарі (F. Chiari) [305]. На переконання вчених, передавання знань за допомогою традиційних методів навчання є ефективним, але недостатнім для ґрунтовного розуміння й аналізу проблеми.

Італієць Ф. Чіарі (F. Chiari) [305] запропонував такі методи активного навчання: методи моделювання (навчальні та рольові ігри); методи обговорення (обговорення, конкретне дослідження, мозковий штурм); проблемне навчання.

Німецький дослідник В. Маттес (W. Mattes) [306] серед активних методів навчання виокремлює діалог, мозковий штурм, інтерактивні лекції, групові форми роботи, парні роботи, експеримент, рольові ігри, заплановані ігри, проектні бази тощо.

Імпонує думка О. М. Пинзеник про те, що навчанню майбутніх вихователів, їх підготовці до професійної діяльності найкращим чином сприятимуть такі методи активного навчання: аналіз педагогічних ситуацій, евристична бесіда, навчально-тематична дискусія, ділові та рольові ігри, пошуково-дослідницька діяльність, творчі проекти, вікторини, імітаційні тренінги тощо [202, с. 213–215].

Г. В. Беленька вважає, що для забезпечення більшої ефективності методів навчання доцільно вводити до їх структури інтерактивні прийоми, що стимулюють активність студентської аудиторії та допомагають зробити взаємодію суб'єктів

навчальної діяльності більш відкритою, а отже, і конструктивною [19, с. 82–99].

Погоджуємося з науковцями, що активні методи навчання є результативними та гнучкими огляду на можливість їхнього ефективного поєднання із традиційними формами й методами навчальної діяльності, що сприяє глибокому й повному засвоєнню студентами навчального матеріалу, вирішенню навчальних і професійних завдань, підвищенню навчальної та професійної діяльності, а відтак здатності до професійної самореалізації.

У пропонованій роботі вибір *активних методів* зумовлений підвищенням професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти, що постає результатом студентоцентрованого навчання, що представлене такими елементами: акцентування на активному навчанні й аналітичному розумінні проблеми, підвищена рухова діяльність майбутніх вихователів, співпраця викладача та студента.

У спектрі використовуваних для організації освітньої діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти методів, передусім, заслуговують на увагу проблемні ситуації, ділові ігри («Круглий стіл», «Шість капелюхів мислення», «Імітація»), метод змагання, метод проектів і метод портфоліо. На наш погляд, застосування таких методів уможливіватиме підвищення у майбутніх вихователів інтересу до фізкультурно-оздоровчої діяльності; створення у майбутніх фахівців установки на здоровий спосіб життя; формування сприятливого середовища для навчання та виховання особистості майбутнього педагога; формування практичних умінь для здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Основою професійної підготовки майбутніх вихователів є *лекції* як вектори освітнього процесу, а також самостійна робота як засіб самоорганізації та накопичення знань. Розроблені та заплановані в межах вивчення вищеописаного курсу лекції мають свої особливості. Так, під час проведення лекційних занять оперували описаними в дослідженнях Г. В. Беленької [19], Л. П. Загородньої [93], І. Ю. Єрофєєвої [86] прийомами оптимізації педагогічної взаємодії викладача та студента, серед яких: прийом активного слухання; робота за структурною моделлю; організація короткотривалої дискусії за проблемними запитаннями; змагальний

прийом; жарт, художнє слово; використання наочності (зокрема й ТЗН); формулювання студентами висновків за пунктами плану, обговорення варіантів таких формулювань (зокрема й того, що запропонував викладач); прийом ретроспективного порівняння; невербальне спілкування з усією групою та дружня підтримка, за необхідності, окремих студентів (поглядом, мімікою, жестом); диференційоване оцінювання роботи групи на лекції; надання творчого характеру домашнім завданням.

Потенціалом щодо підвищення готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ відзначаються *проблемні ситуації*. У ході лекції відпрацьовували проблемні ситуації двох видів: ситуації з можливими прогнозованими варіантами відповідей, де студенти обирають найбільш ефективний, на їхню думку, варіант або дописують свій варіант вирішення, і ситуації відкритого типу, під час вирішення яких студенти повинні вказати варіант вирішення проблеми. Приклади ситуацій наведено в додатку І.

Під час дослідження також послуговувалися *методом ділової гри*. Цей метод було застосовано на семінарських, практичних і лабораторних заняттях: ефективність методу в такому разі детермінована перетворенням у ході занять майбутніх вихователів із пасивних об'єктів педагогічного впливу в активний суб'єкт освітнього процесу.

У контексті розкриття значення ділової гри як методу активного навчання педагога Т. М. Хлебнікова обґрунтовувала значні можливості її використання в аспекті реалізації навчальної, розвивальної й виховної функцій освіти, створення оптимальних умов творчої діяльності студентів [262].

Застосування під час підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ ділових ігор, як-от: «Шість капелюхів мислення», «Імітація», «Круглий стіл», масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, дає змогу можливість студентам вивчити найбільш типові для певної педагогічної ситуації методи, ознайомитися з правилами та методикою проведення гри. Гра для майбутніх вихователів – це нагода побувати в ролі викладача ВНЗ, вихователя або вихованця ДНЗ, що дає можливість апробувати ту чи ту педагогічну ситуацію, розвивати

власну рухову активність, бажання виконувати фізичні вправи тощо.

Ефективність методу ділової гри полягає в тому, що вона:

- уможлиблює наближення процесу навчання майбутніх вихователів до реальної практичної діяльності в умовах ДНЗ;
- створює умови для відпрацювання конкретних практичних навичок організації рухового режиму в ДНЗ;
- дає змогу сконцентрувати увагу на найважливіших аспектах формування у майбутніх вихователів готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- розвиває здатність аналізувати, синтезувати та використовувати отриману інформацію.

Узагальненню досвіду майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ сприятиме застосування *методу портфоліо*, що передбачає зібрання (створення) студентом методичних матеріалів, якими він зможе скористатися під час педагогічної практики й безпосередньо педагогічної діяльності (після закінчення вищого навчального закладу), та вирізняється значним потенціалом щодо самоаналізу рівня сформованості професійної здатності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Як зазначає Н. І. Мачинська, мета ведення портфоліо – це систематизація досвіду; чітке визначення напрямів розвитку студента, що полегшує самоосвіту або консультування з боку науково-педагогічних працівників; об'єктивніша оцінка рівня сформованості професійних умінь; допомога в написанні курсових і магістерських робіт, студентських наукових досліджень [168, с. 316].

У ході дослідження встановлено, що метод портфоліо дає змогу у будь-який нефіксований час вести постійний контроль за навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців, а їм, відповідно, здійснювати самоконтроль, оцінювати та нівелювати можливі прогалини у знаннях з організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також зрозуміти власні успіхи під час самостійного засвоєння знань, виявляти недоліки.

Майбутні вихователі працювали над портфоліо впродовж вивчення курсу

«Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ», дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання дітей та валеологічна освіта» та завершували роботу підсумковим контролем знань (заліком) зі спецкурсу.

До переваг методу проекту належать можливості:

- створення додаткових передумов успішного здійснення майбутніми вихователями рухового режиму в ДНЗ;
- виявлення об'єктивного рівня опанування вмінь і навичок організації рухового режиму в ДНЗ;
- самооцінювання майбутніми вихователями знань, умінь, якостей, досягнень;
- підвищення навчальної та професійної мотивації майбутніх вихователів.

Вважаємо, що за допомогою методичного портфоліо майбутній вихователь зможе впорядкувати дібрані й створені ним самостійно навчальні, методичні матеріали щодо рухового режиму й фізкультурно-оздоровчої роботи; відстежувати хід і результати свого професійного розвитку; аналізувати власну діяльність, систематизовувати навчальний і практичний досвід зі здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Загалом вищеназвана педагогічна умова уможливорює систематизацію теоретичних знань і формування практичних умінь щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ шляхом реалізації таких форм і методів роботи зі студентами, як: різні види лекцій, практичні заняття, бесіди, дискусії, спостереження, ділові ігри, метод змагання, портфоліо, моделювання ситуації професійної діяльності та їхнє вирішення, проведення масових фізкультурно-спортивних заходів.

Третьою педагогічною умовою є практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ДНЗ, проходження якої дає змогу майбутнім вихователям набути практичного досвіду, а також сформувати професійно-педагогічні компетентності щодо збереження і зміцнення здоров'я дітей і переосмислення пріоритетності здоров'язбережувальної діяльності, розширити професійні вміння, отримувані у процесі навчання в закладі вищої освіти. Реалізація такої педагогічної умови передбачала формування мотиваційного, когнітивного та практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до

здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Спеціальна підготовка є важливим етапом процесу формування готовності майбутніх вихователів до рухового режиму в ДНЗ з огляду на наявність у студентів можливості вдосконалити практичну діяльність, збагачувати досвід організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Г. О. Шулдик і В. І. Шулдик вважають про педагогічну практику ланкою, яка пов'язує теоретичне навчання студента та його майбутню професійну діяльність. Учені підкреслюють, що під час педагогічної практики відбувається не тільки перевірка теоретичної та практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й створення широких можливостей для забезпечення творчого потенціалу особистості майбутнього педагога [277].

Система компетентностей, набутих майбутніми вихователями в ході вивчення дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічна освіта», а також унаслідок опрацювання розробленого курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ», знайде застосування в руслі спеціальної підготовки, а саме – під час проходження педагогічної практики у групах дітей дошкільного віку в ДНЗ (III курс, 6 семестр, 180 годин, 6 кредитів ECTS). Значно полегшує завдання спеціальної підготовки «Портфолію студента», зміст якого призначений для використання під час організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ. Крім того, дослідження пов'язане з розробленням завдань, які уможливають з'ясування у повному обсязі практичної готовності майбутніх вихователів до організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ. Серед таких завдань – створення студентами за час проходження практики проектів на дому із запропонованих актуальних тем із подальшою презентацією найкращих із них на підсумковій конференції з практики. Результат проекту сприяв реальному оцінюванню сформованості когнітивного та практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Спеціальна підготовка передбачає педагогічний моніторинг теоретичних знань студентів, а також їхньої готовності до професійної діяльності та здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Метою* спеціальної підготовки є підвищення рівня та

якості готовності майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ, яка дає майбутньому вихователю змогу: а) максимально розкрити свою професійно-педагогічну компетентність щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ; б) здобути досвід практичної роботи.

З огляду на базові концепції посібника «Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи» [65], укладеного на кафедрі педагогіки та психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету, розроблено основні завдання спеціальної підготовки під час проходження педагогічної практики, мета яких полягає у формуванні вмінь організовувати та здійснювати руховий режим дітей дошкільного віку в ДНЗ. Під час розроблення завдань взято до уваги специфічні особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у ВНЗ. Програма фахової підготовки студентів – майбутніх вихователів охоплює такі завдання:

1) поглиблювати знання із психолого-педагогічних дисциплін і фахових методик; формувати вміння застосовувати необхідні для організації рухового режиму знання в умовах реального навчально-виховного процесу дошкільного закладу;

2) навчати організовувати руховий режим дітей відповідно до їхнього віку, шукати шляхи його оптимізації;

3) формувати систему педагогічних умінь, потрібних для організації рухового режиму в умовах закладу дошкільної освіти;

4) удосконалювати вміння виконувати самостійний аналіз своєї педагогічної діяльності, самовдосконалюватися, займатися самоосвітою, оптимізувати власну рухову активність;

5) розвивати вміння співпраці з батьками, залучати їх до проведення фізкультурно-оздоровчих заходів, надавати консультативно-методичну допомогу сім'ям щодо фізичного виховання дітей;

6) виховувати любов до педагогічної професії, стимулювати до поглиблення педагогічних знань і розвитку педагогічних здібностей;

7) прищеплювати турботу про дітей, їхнє здоров'я, любов до них.

Практичну діяльність майбутніх вихователів було реалізовано за таким алгоритмом:

1) аналітичний етап формування досвіду практичної діяльності базований на використанні методу спостереження (студенти спостерігали за вихователями під час їхньої педагогічної діяльності, аналізували організацію та виконання ними заходів рухового режиму, звертаючи увагу на оздоровчий вплив заходів рухового режиму, моторну щільність кожного заходу, організований початок дня в дошкільному навчальному закладі, робили записи, обговорювали побачене);

2) моделювальний етап (на практичних заняттях з курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» студенти моделювали здійснення рухового режиму в ДНЗ і почергово брали участь у його програванні за допомогою ігрових методів, описаних у контексті другої педагогічної умови, що забезпечувало реалізацію практичного аспекту порівняння студентами ефективності змодельованого рухового режиму в ДНЗ).

3) етап самоідентифікації (після моделювання рухового режиму в дошкільному навчальному закладі майбутні вихователі осмислювали свої прорахунки та недоліки, відображали їх у індивідуальній стратегії розвитку власної професійної позиції).

Протягом шести тижнів педагогічної практики в дошкільному навчальному закладі майбутні вихователі вдосконалювали вміння планувати, організовувати та здійснювати руховий режим у ДНЗ, застосовуючи наукові методи контролю рухового розвитку дошкільнят; проводити заняття, спрямовані на розвиток рухової активності дітей; використовувати в роботі з ними сучасне обладнання.

Після закінчення педагогічної практики майбутні вихователі готують звіт із стислою характеристикою специфіки діяльності дошкільного навчального закладу здоров'язбереження дітей; описом результатів виконання індивідуальних завдань, які передбачають аналіз упровадження вихователями заходів рухового режиму в навчально-виховний процес упродовж тижня; аналізом діагностування самостійної рухової активності дітей і виду руху, який переважав на прогулянці в першій половині дня (кожен студент обирав три дитини); плануванням фізкультурно-оздоровчих заходів протягом дня; конспектом заняття з фізичної культури; планом

індивідуальної роботи з формування рухових умінь і навичок; планом-конспектом днів здоров'я; планом-конспектом прогулянки-походу за межі дошкільного навчального закладу; детальним планом (на тиждень) організації рухового режиму в ДНЗ; конспектом рухливих ігор; розробленим сценарієм спортивних свят і розваг; планом-конспектом просвітницької роботи з батьками щодо оздоровлення дітей (тему обирають самостійно); конспектом залікового показового фізкультурно-оздоровчого заняття або спортивного свята чи розваги; «Щоденником спостережень за руховою діяльністю дітей» протягом 6-ти тижнів; пропозиціями щодо оптимізації рухового режиму за допомогою засобів рухливих ігор.

Зауважимо, що оптимальне поєднання форм і методів навчання в аспекті забезпечення готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ сприятиме підвищенню пізнавальної активності студентів, інтересу до навчальної діяльності; розвитку ініціативності й установки на здоровий спосіб життя, професійно-педагогічну діяльність, постійний пошук засобів впливу на фізичний розвиток дитини (загартовувальні процедури, спеціальні фізичні вправи, гігієнічна гімнастика, режим дня, спортивні заходи); створенню умов співпраці викладача й студента, а також умов для набуття професійно-значущих якостей, що мають своїм виявом уміння організовувати та здійснювати руховий режим у ДНЗ; формуванню професійно-педагогічних компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Під час спеціальної підготовки активно використовували *метод проектів* як такий, що уможлиблював ефективну реалізацію завдань професійно-практичної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Зважаючи на те, що підготовка майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми вирізняється певними особливостями, поділяємо думку Л. В. Гаращенко, що застосування згаданого методу «... створює умови для формування у студентів активності та самостійності щодо здобуття життєвого та професійного досвіду, розвитку творчих здібностей, усвідомлення та світоглядного переосмислення пріоритетності фізкультурно-оздоровчої роботи, необхідності формування в дітей здоров'язбережувальної поведінки та відповідальності за життя і здоров'я

вихованців» [57].

Сутність методу полягає у стимулюванні інтересу майбутніх вихователів до проблем фізкультурно-оздоровчого виміру, що передбачає опанування сукупності знань і шляхом проектної діяльності вирішення однієї або низки проблем, практичне застосування отриманих знань. Названий метод дає змогу сформувати у майбутніх вихователів широкий спектр компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Метод проектів є найбільш сприятливим щодо розвитку та саморозвитку особистості майбутніх вихователів, оскільки зумовлює отримання результатів, які відображають особистісні досягнення кожного студента, здатного екстраполювати одержану інформацію в здійснення рухового режиму в ДНЗ, самостійно ухвалювати рішення з організації та планування рухового режиму, генерувати ідеї з оптимізації рухової активності дітей, знаходити способи їхнього вирішення.

Під час залучення методу проектів у ході підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ дотримувалися визначених О. М. Пехотою зі співавторами вимог:

- 1) наявність важливої в дослідницькому творчому плані проблеми;
- 2). практична, теоретична, пізнавальна значущість прогнозованих результатів;
- 3). самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність майбутніх вихователів;
- 4). структурування змістової частини проекту (із указівкою поетапних результатів);
5. використання дослідницьких методів, що передбачають певну послідовність дій: визначення проблеми й завдань дослідження, що пов'язані з нею (застосування в ході спільного дослідження методу «мозкової атаки», «круглого столу»); висування гіпотези їхнього рішення; обговорення методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостережень та ін.); обговорення способів оформлення кінцевих результатів (презентацій, захисту, творчих звітів, переглядів та ін.); збір, систематизація й аналіз отриманих даних; підбиття підсумків, оформлення результатів, їхня презентація; висновки, висування нових проблем

дослідження [200].

У процесі дослідження встановлено, що метод проектів буде ефективним за умови актуальності тематики пропонуваніх проектів і практичної значущості передбачуваних результатів для здійснення рухового режиму в ДНЗ. Як слушно зазначають О. А. Козина, В. Д. Симоненко, Ю. Л. Хотунцев тематика повинна бути різноманітною та розвивати творче мислення, навички дослідження, уміння інтегрувати знання [263].

На наш погляд, до переваг методу проекту належить, що він дає змогу:

- організувати процес навчання майбутніх вихователів, дотримуючись розумного балансу між теорією та практикою;
- інтегрувати знання майбутніх вихователів із різних дисциплін;
- відпрацювати вміння планувати фізкультурно-оздоровчу роботу, передбачати результати планування, критично оцінювати програми фізичного виховання дітей дошкільного віку;
- виробляти самостійність, активність, творчість, упевненість, прищепити почуття власного успіху та прогресу.

Загалом, основою методу проектів є ідея про обов'язковість підкріплення теоретичної та практичної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ і зовнішнім результатом (створення презентації, проекту), внутрішнім (знання, вміння, компетенції як вищий рівень умінь і, зрештою, осмислені й усвідомлені цінності збереження та підтримання здоров'я).

Четверта педагогічна умова – педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетентностей майбутніх вихователів. Зазначимо, що реалізація цієї педагогічної умови відзначалася спрямованістю на формування когнітивного компонента готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

З огляду на вищевикладене розглянемо змістове наповнення важливого для формування четвертої педагогічної умови поняття «моніторинг». Великий тлумачний словник сучасної української мови подає «моніторинг» як «безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному

результату» [45, с. 538].

Проблему моніторингу в освіті досліджувала когорта українських й зарубіжних учених, серед яких: О. М. Касьянова [112; 113], С. А. Литвиненко [155], А. М. Майоров [163], А. А. Орлов [192], С. І. Подмазін [206], І. С. Посохова [113; 211], С. М. Силіна [236]. Питання створення системи моніторингу дошкільної освіти розробляли Л. Г. Богословець [33], В. О. Волкова [50], Н. Б. Соколова [50], О. В. Янко [301] та ін. На особливу увагу в контексті нашого дослідження заслуговують роботи К. Л. Крутій щодо методологічних, методичних засад моніторингу якості дошкільної освіти та шляхів подолання проблем у ході його впровадження [134].

Дослідники А. Тайджман і Т. Н. Послтвейт стверджують, що систематичне збирання фактів про рівень навчальних досягнень студентів під час проведення моніторингу навчального процесу є важливим елементом оцінювання. Така організація моніторингу освіти вказує на те, як можна впливати на системи керування та контролю шляхом оцінних суджень [178].

У сфері освіти моніторинг виконує такі функції, як:

- інформаційна, що передбачає з'ясування результативності педагогічного процесу, отримання відомостей про стан об'єкта, забезпечення зворотного зв'язку;
- пошуково-дослідницька – участь у моніторингу різних суб'єктів освітнього процесу;
- формувальна – посилення ефективності здійснення процесу формування особистості;
- корекційна: тісно пов'язана з формувальною функцією;
- системоутворювальна – організацію та проведення моніторингу на основі системного підходу;
- прогностична – те, що моніторинг не лише фіксує поточний стан освітнього процесу на заданому часовому проміжку, а й сприяє прогнозуванню подальших тенденцій його розвитку та внесення відповідних коректив, що створює передумови для його вдосконалення [113].

Загалом усі функції моніторингу об'єднані загальною метою (висока

ефективність освітнього процесу) та спрямованістю на науковий підхід у керівництві освітнім процесом.

Метою моніторингу є забезпечення інформаційних умов для формування цілісного уявлення про стан готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Основними завданнями моніторингу якості підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ постають: розроблення комплексу критеріїв і показників, що забезпечують цілісне уявлення про готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ; систематичне вимірювання знань і вмінь майбутніх вихователів за допомогою традиційних та інноваційних методів оцінювання під час вивчення та після завершення вивчення теми, розділу, курсу.

Застосування моніторингу для оцінювання знань і практичних умінь майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ пов'язане з використанням таких методів, як: *традиційні* (тестування та виконання контрольних робіт для визначення рівня знань майбутніх вихователів про проблему рухового режиму як таку, а також виявлення особистісних якостей; анкетування для з'ясування якості змісту курсів, освітніх програм і рівня викладання, а також ступеня участі студентів у заходах ВНЗ; індивідуальні навчально-дослідні завдання, захист курсової роботи; колоквиуми, семестрова та державна атестації (іспити) й *інноваційні* (зворотний відлік «три-два-один»; 3-крокові підсумки; стратегічні опитування).

Проаналізуємо окремі з них. Для перевірки й оцінювання рівня знань майбутніх вихователів практикували *тестові* завдання. До переваг останніх належить те, що майбутні фахівці дошкільної освіти мають змогу самостійно провести самоконтроль і самоаналіз отриманих результатів. Розроблені в дослідженні тести передбачали об'єктивну, заздалегідь визначену оцінку знань і відзначалися спрямованістю на коректну перевірку підготовленості студентів. Прикметно, що тести мають не тільки контролюючі функції, а й навчальні: зміст завдань стимулює студентів і до запам'ятовування знань, і до їхнього осмислення й систематизації.

Ще одна форма оцінювання знань майбутніх вихователів – *курсорова робота* з дошкільної педагогіки з методиками (III курс, VI семестр, за графіком навчального

процесу вищого навчального закладу). Виконання студентами самостійної дослідницької та пошукової роботи дає змогу розширювати та закріплювати набутих ними під час лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять знань і вмінь із дисципліни «Теорія та методика з фізичного виховання та валеологічної освіти», а також з курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ».

Для формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у дослідженні було застосовано такі *інноваційні методи оцінювання* знань студентів, як метод зворотного відліку «три-два-один»; метод «3-крокові підсумки»; метод стратегічних опитувань.

Метод зворотного відліку «*три-два-один*» передбачає опрацювання тесту на відповідне та змістовне навчання. Сутність методу полягає в тому, що наприкінці заняття (лекційного, семінарського, практичного) студенти заповнюють картки з ідеями, фіксуючи: 3 ідеї, про які раніше не знали; 2 ідеї, які здивували їх у темі, яку вивчали; 1 ідею, якою вони б скористалися під час організації рухового режиму в ДНЗ. Такий метод дає змогу оцінити сприймання та розуміння майбутніми вихователями навчального матеріалу.

Перевагами методу «3-крокові підсумки» є активізація різних форм мислення й уваги до деталей для оцінення рівня розуміння проблеми, що важливо в розрізі здійснення рухового режиму в ДНЗ. Реалізація методу передбачала написання студентами відповідь на поставлене запитання або порушену тему трьох різних резюме: 10–15 слів; 30–50 слів; 5–100 слів.

Метод стратегічних опитувань результативний щодо оцінювання підгрупи або всієї аудиторії. Ефективність стратегії пов'язана зі з'ясуванням ступеня розуміння проблеми на основі відповідей студентів на такі запитання, як «чому» та «як».

Уведення у практику підготовки майбутніх вихователів моніторингу дає змогу визначити недоліки та прорахунки викладацької діяльності, що припускає можливість коригування процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Системний моніторинг знань і вмінь студентів сприяє вдосконаленню процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового

режиму в ДНЗ за допомогою зворотного зв'язку, що надасть навчанню корисності й ефективності. Алгоритм управління якістю підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ охоплював такі складники:

- 1) моніторинг ввідного контролю знань для отримання інформації про рівень знань майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- 2) аналіз отриманих результатів моніторингу;
- 3) розроблення та коригування процесу підготовки.

Дотримання вищевказаної педагогічної умови дає змогу відстежити та зрозуміти динаміку змін, що відбуваються у студентів на кожному навчальному етапі, здобувати інформацію про якість підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також провадити роботу щодо підвищення рівня викладання у ВНЗ.

Отже, виокремлені в дослідженні педагогічні умови утворюють цілісну систему підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ як логічно пов'язані та взаємозумовлені. Використання педагогічних умов позитивно позначатиметься на формуванні компетентностей та на ефективності практичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Проте неузгодженість між загальним рівнем обізнаності випускників вищих навчальних закладів щодо потреби впровадження рухового режиму та відсутністю спеціальних практичних навичок його формування, детермінує необхідність формування ґрунтового бачення й осмислення процесуальних особливостей запропонованих умов в освітнє середовище ВНЗ. Вважаємо, що такі умови сприятимуть набуттю компетентностей щодо особливостей організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ, що дасть змогу майбутнім вихователям надалі вдосконалювати самостійні заняття фізичними вправами, з повагою ставитися до власного здоров'я, розвивати в дітей любов до рухової активності, розуміти позитивний вплив рухового режиму на дитячий організм.

2.2. Структурні компоненти моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

Вирішення поставлених у пропонованому дослідженні завдань пов'язане з розглядом питання розроблення та побудови моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

У наслідок теоретичного аналізу фахової виявлено не однотайність учених у поглядах на визначення поняття «модель». У педагогічному словнику за редакцією С. У. Гончаренка модель (з франц. *modele* від *modulus* – міра, мірило, зразок) є умовним образом якогось об'єкта, який зберігає зовнішню схожість і пропорції частин при певній схематизації й умовності засобів зображення [63, с. 290]. В українській енциклопедії цей термін зафіксовано з таким значенням, як: «уявна або матеріально реалізована система, котра відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію» [84, с. 516]. І. А. Зязюн стверджує, що модель – це штучно створений зразок у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул, який, будучи подібним досліджуваному об'єкту (чи явищу), відображає і відтворює у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами цього об'єкта [101].

Л. О. Пустовіт термін «модель» називає «зразок, примірник чого-небудь, схему для пояснення якогось явища або процесу» [243, с. 433]. В. В. Ягупов вказує, що дефініція поняття «модель» має значення еталону, що «визначає цілі, основи організації та проведення навчального процесу» [300, с. 227]. Загалом учені погоджуються з тим, що модель – це не тільки відображення освітньої системи, а й передбачена форма діяльності.

У пропонованому дослідженні моделлю вважаємо створений специфічний зразок, який містить інформацію, що відображає якості, характеристики та зв'язки об'єкта оригіналу будь-якої природи, істотні для поставлених завдань. У такому контексті результати дослідження моделі підлягають перенесенню на об'єкт, а модель постає кінцевим результатом прогнозу.

Науковці В. А. Болотов і В. В. Серіков переконані, що модель навчального процесу повинна відтворювати цілі, функції та структуру. Цільовий компонент моделі спроектовано на структуру особистості конкурентоспроможного фахівця. Функціональний аспект розкриває сутність процесу навчання як один із факторів якісної професійної підготовки фахівця. Структурний аспект характеризує організацію навчання, передбачаючи систему зв'язків із майбутньою професією, завдяки чому досягають його ефективності щодо підготовки фахівців до професійної діяльності [35].

Для дослідження вважаємо оптимальною модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, підґрунтям якої слугує логічна схема, що містить такі методологічні принципи педагогічного моделювання, як: підпорядкованість меті; ієрархічна взаємозумовленість, узгодженість компонентів; реальність виконання; конкретність; передбачуваність; зворотній зв'язок стосовно стану досягнутого результату; інформаційна достатність [14]. Моделювання дає змогу виявити суттєві ознаки та якості досліджуваного явища, виокремити й упорядкувати компоненти процесу його формування в структуровану, взаємозалежну, взаємодетерміновану єдність.

Розроблення моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачало звернення до Закону України «Про вищу освіту» [95], галузевого стандарту вищої освіти, освітніх характеристик і навчальних планів напряму «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр», що уможливило визначення базових складників змісту професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Під час створення моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ керувалися таким основним критерієм дієздатності будь-якої моделі, як «ступінь адекватності дійсності» [83, с. 9; 20]. Тому пропонуємо модель, яка охоплюватиме всі етапи професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ та взаємоінтеграцію всіх її компонентів в умовах вищого навчального закладу. У ході розроблення структури моделі враховували сучасні потреби дошкільних навчальних закладів у

висококваліфікованих фахівцях зі знаннями з теорії та методики фізичного виховання та валеологічної освіти, а також навичками організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ, що були би компетентними щодо проведення фізкультурно-оздоровчих заходів, могли працювати з новітніми технологіями формування здоров'я дітей і самі мали б оптимальний рівень фізичного здоров'я.

Відтак, модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ доцільно розглядати як комплексну інтегровану схему, що передбачає послідовність оперативних дій, які впливають на формування у майбутніх вихователів ДНЗ компетентностей щодо організації і здійснення рухового режиму.

Компонентами моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є: мета й чинники формування професійної підготовки майбутніх вихователів, методологічні підходи, принципи та функції такого процесу, педагогічні умови, система форм, методів і засобів навчання, компоненти, критерії та рівні сформованості готовності майбутнього фахівця дошкільної освіти, його конкурентоздатність (результат).

У моделі використали взаємозв'язок її складників, які відображають такі чотири блоки, як: *цільовий, теоретико-методологічний, змістово-діяльнісний, оцінно-результативний*. Реалізація моделі здійснювалася протягом трьох етапів – *професійно-орієнтаційного, навчально-практичного та діяльнісно-творчого*. Модель дає змогу сформувати про цілісний зміст і структуру, взаємозв'язок і взаємозалежність елементів процесу підготовки фахівців дошкільної освіти. Графічне відображення розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ представлено на рисунку 2.1.

Перший блок моделі – *цільовий* – визначає мету й основні завдання процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Цільовий блок безпосередньо пов'язаний із теоретико-методологічним, через нього – зі змістово-діялісним блоками, а також спроектований на результат процесу підготовки майбутніх вихователів, що забезпечує відкритість моделі до корекції. Останнє означає корегування процесу підготовки в разі досягнення негативного

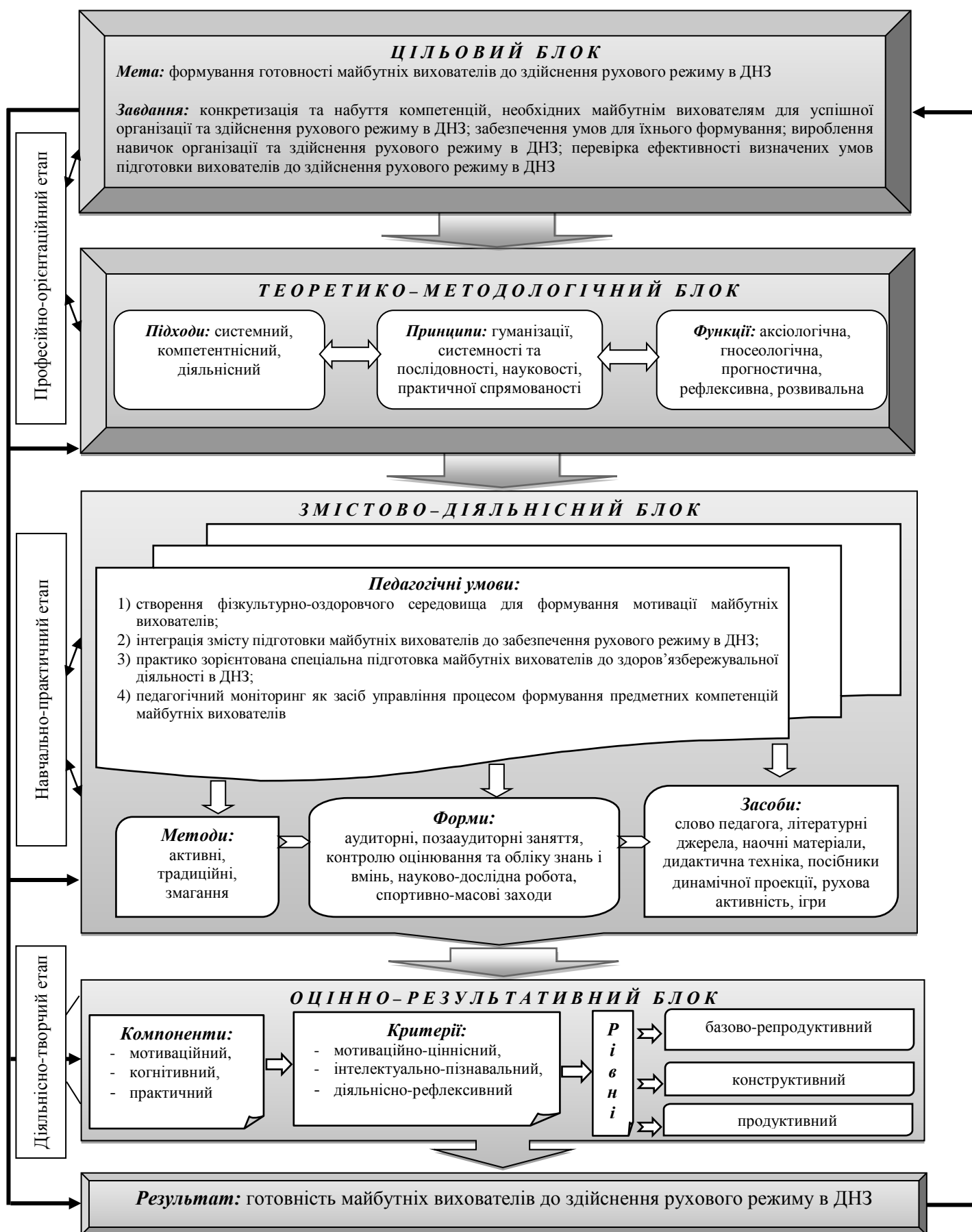

Рис. 2.1. Модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

результату.

Схарактеризуємо детальніше компоненти цільового блоку моделі.

Мета реалізації моделі полягає у формуванні готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Відповідно конкретизовано *завдання* підготовки майбутніх вихователів:

- 1) конкретизація та набуття компетенцій, необхідних майбутнім вихователям для успішної організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- 2) забезпечення умов для їхнього формування;
- 3) формування навичок організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- 4) перевірка ефективності визначених умов підготовки вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Теоретико-методологічний блок моделі відображає систематизацію ключових методологічних підходів, принципів і функцій, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Процес підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ розглядаємо в контексті трьох описаних у підрозділі 1.2 методологічних підходів: системного, компетентнісного та діяльнісного.

Для концептуалізації задекларованої теми видаються важливими принципи навчання, що становлять основу педагогічного процесу. У дослідженні принципами вважали, за В. В. Ягуповим [300], спрямовуючі положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу, які мають характер загальних вказівок, правил і норм та зумовлені його закономірностями. До таких зараховуємо: принцип гуманізації, системності та послідовності, науковості, практичної спрямованості.

Пріоритетним для пропонованого дослідження є *принцип гуманізації*, що передбачає перехід від монологу викладача до його діалогу зі студентом, а також рівноправне доброзичливе спілкування всіх учасників педагогічного процесу. Провідною ідеєю такого принципу постає ідея саморозвитку майбутнього вихователя, що набуває реалізації за умови дотримання таких вимог: тактовного виправлення помилок; стимулювання майбутніх вихователів до подолання

труднощів у навчально-пізнавальній діяльності; розвитку інтересу до загальнонаукових і професійних знань; використання знань, навичок і вмінь зі здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Принцип системності та послідовності спрямований на поєднання попередніх знань і вмінь із послідовним та логічним їх продовженням, тобто передбачає нерозривний зв'язок і цілісну єдність знань і вмінь зі здійснення рухового режиму в ДНЗ, які сформовано у процесі підготовки майбутніх вихователів. Принцип базується на дотриманні таких вимог, як: логічна структура навчання (лекція – семінарське / практичне заняття – лабораторна робота – самостійна робота), тобто проведення теоретичних занять перед практичними та лабораторними; раціональний розподіл навчального матеріалу за темами; логічний розподіл тем під час розроблення дисциплін; логічний перехід від простого до складного, від загального до часткового; послідовний перехід від засвоєного матеріалу до нового.

Принцип науковості, втілений у навчальних програмах, передбачає відображення у змісті навчального матеріалу сучасних підходів і вимог до здоров'язбереження дітей та молоді, а відтак – уведення у зміст навчання матеріалу, необхідного майбутнім вихователям для організації та здійснення рухового режиму в умовах ДНЗ. На основі напрацювань В. В. Ягупова [300] виокремлено конкретні правила щодо формування змісту навчального матеріалу: добір теоретичного матеріалу з огляду на останні досягнення з теорії та методики фізичного виховання; наукова організація та проведення лекційних, семінарських і практичних занять із використанням найсучасніших наукових підходів; пропаганда українських надбань у сфері збереження та зміцнення здоров'я.

Принцип практичної спрямованості зорієнтований на посилення спеціальної практичної підготовки майбутніх вихователів і забезпечення паралельного засвоєння теоретичних знань і формування практичних умінь щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ. Принцип постає на ідеї, що кінцевим результатом вищеназваної підготовки є не просто здобуття знань, а їхнє практичне втілення у фізкультурно-оздоровчій роботі з дітьми дошкільного віку, а також у власній руховій активності. Сутність принципу набуває вираження у низці вимог,

дотримання та виконання яких посилюватиме ефективність підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Серед таких вимог: застосування отриманих теоретичних знань і вмінь у ході практичної діяльності майбутніх вихователів; максимальне наближення навчального процесу до реальних умов, що формують у майбутніх вихователів уявлення про руховий режим у ДНЗ, відпрацювання вмінь його організації та здійснення; мотиваційну готовність до фізкультурно-оздоровчої роботи; моделювання конкретних ситуацій відповідно до програми; зорієнтування майбутніх вихователів на щоденні самостійні заняття фізичними вправами, залучення їх до спортивних секцій.

Сукупність вищенаведених принципів визначає спрямованість, зміст, організацію та методику процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ і передбачає її вдосконалення шляхом надання цілеспрямованості, чіткості та наукової обґрунтованості. Розуміння сутності принципів сприяє свідомому вирішенню освітніх завдань, уможливорює регулювання спілкування всіх учасників педагогічного процесу, оптимальне використання засобів, методів, прийомів і форм роботи.

Якісну характеристику підготовки майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ розкриває її функціональний аспект. Для забезпечення ефективності функціонування моделі виокремлено такі функції підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, як: аксіологічна, гносеологічна, прогностична, рефлексивна та виховна.

Аксіологічна функція виконує у структурі дидактичної системи роль ціннісних координат і відображає базову позицію фахівця, основою якої є його методологічна культура. Спрямованість цільових установок педагога на цілісність вивчення та зміцнення здоров'я дітей детермінована сучасним науковим баченням дитини як соціоприродної істоти, що об'єднує біологічний, соціально-психологічний і соціокультурний аспекти її життя.

Гносеологічна функція полягає в цілеспрямованому пошуку, доборі, вивченні й систематизації майбутніми вихователями здоров'яінтегрованих знань із передового досвіду, необхідних їм для провадження фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ; в

осмисленні отриманої інформації, практичному застосуванні її в ході професійної діяльності. Вектором реалізації функції постає пізнання студентами самих себе, своїх потреб, ціннісних установок на здоровий спосіб життя.

Прогностична функція пов'язана з одержанням майбутніми вихователями випереджувальної інформації й характером розвитку його педагогічної системи (технології), що дає змогу не тільки прогнозувати можливі зміни в організмі дітей загалом, а й своєчасно корегувати останні.

Рефлексивна функція спрямована на розвиток професійної Я-концепції майбутніх вихователів, уявлення про самого себе та про власну професійну діяльність. Функція зорієнтовує студентів на самоаналіз, самооцінювання способів і результатів діяльності, ціннісних орієнтирів і світоглядних позицій, уможливорює виявлення майбутнім вихователям труднощів у досягненні мети та визначенні ефективних способів їхнього подолання.

Розвивальна функція скеровує на інтелектуальний розвиток майбутніх вихователів, розширення їхніх знань щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Структуру **змістово-діяльнісного блоку** підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ утворюють педагогічні умови, форми, методи та засоби навчання. *Педагогічні умови*, що забезпечують ефективність формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у процесі використання запропонованої експериментальної методики, наведено у підрозділі 2.1.

Одним із компонентів реалізації моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є *методи* навчання. У контексті організації дослідної роботи, описаної у підрозділі 2.1, обґрунтовано методи навчання, які, на нашу думку, найбільшою мірою сприяють якісній підготовці майбутніх вихователів щодо формування знань і навичок, потрібних для здійснення рухового режиму в ДНЗ. Загалом підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачає використання низки методів навчання, як-от: *традиційні* (словесні, наочні, ілюстрації та демонстрація, практичні, проблемно-пошукові), *активні* (бесіда, ділові ігри («Круглий стіл», «Шість капелюхів мислення», «Імітація»,

«Метод змагання»), обговорення поданої інформації, проблемні ситуації, портфоліо, проектування).

Вважаємо, що застосування таких методів навчання відіграє важливу роль у підготовці вихователя, здатного компетентно забезпечити руховий режим дітей дошкільного віку. Йдеться про студентів як активних суб'єктів освітнього процесу, які самостійно та швидко ухвалюють рішення, провадять пошукову діяльність, здобувають необхідні знання шляхом самоосвіти, легко засвоюють навчальний матеріал різного рівня складності.

Наступним компонентом моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є *форми* організації освітнього процесу. До таких належать: *аудиторні заняття* (різні види лекцій, семінарські, практичні та лабораторні заняття), *позааудиторні заняття* (самостійна робота студентів, самостійні заняття фізичними вправами, масові оздоровчі, фізкультурні та спортивні заходи, консультації, індивідуально-дослідні завдання, педагогічна практика, курсові роботи), *форми контролю* оцінювання та обліку знань і вмінь студентів (залік, іспит, захист курсових робіт); *науково-дослідна робота* (написання статей до студентських збірників); проведення студентами практичних занять; створення матеріальних носіїв конструктивної та проектної діяльності (відеоролик, сценарій), презентування створеного перед аудиторією, робота у групі та підгрупі.

Модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ охоплює також засоби навчання. Чинниками, що сприяють успішному засвоєнню знань про руховий режим, є такі засоби: слово педагога, літературні джерела (підручники, навчально-методичні посібники, дидактичні матеріали), наочні матеріали (картки-завдання, опорні конспекти, робочі зошити, фотокартки); дидактична техніка (проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка), посібники динамічної проєкції (відеоролики, відеоматеріали), електронні підручники; рухова активність (рухові вправи, рухливі ігри, естафети, змагальний компонент).

Змістово-діяльнісний блок постає площиною формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, набуття індивідуального досвіду щодо системи спеціальних умінь. Визначені форми, методи й засоби навчання

гіпотетично сприятимуть досягненню майбутніми вихователями достатнього рівня знань і вмінь щодо організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Структурними компонентами **оцінно-результативного блоку** моделі є: компоненти готовності (мотиваційний, когнітивний, практичний), критерії визначення рівнів готовності (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) і рівні (базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний). Усі складники оцінно-результативного блоку описано у підрозділі 1.3 та у підрозділі 2.3.

Результатом реалізації моделі вважаємо сформовану готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на продуктивному, конструктивному та базово-репродуктивному рівнях.

Модель відображає особливості структури педагогічного процесу й охоплює три етапи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ – *професійно-орієнтаційний, навчально-практичний, діяльнісно-творчий*, які об'єднані координаційними зв'язками та містять пріоритетні методи діяльності й форми організації.

Перший етап – **професійно-орієнтаційний** – передбачає спрямованість майбутніх вихователів на майбутню педагогічну діяльність загалом, ознайомлення із професією вихователя, педагогічною діяльністю, зокрема із руховим режимом у дошкільному навчальному закладі, засвоєння знань про здійснення рухового режиму в ДНЗ, залежність режимних моментів від індивідуального розвитку дитини, здоровим способом життя як цінністю, навчання студентів самостійної роботи із різними джерелами, що забезпечить формування у майбутніх вихователів мотиваційної готовності, яка розкриває про позитивне ставлення студентів до обраної професії, здорового способу життя, усвідомлення важливості здійснення рухового режиму в ДНЗ, прагнення до самовдосконалення.

До завдань професійно-орієнтаційного етапу належить:

- 1) накопичення у майбутніх вихователів компетентностей щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- 2) формування мотиваційної готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ;

3) формування готовності до вирішення педагогічних завдань у процесі організації рухового режиму в ДНЗ.

На цьому етапі підготовки майбутніх вихователів у вищій школі вважали провідною такою педагогічною умовою, як: створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів, а формами роботи: лекції, семінарські та практичні заняття, проблемні обговорення, самостійну та волонтерську діяльність.

Другий, **навчально-практичний**, етап відзначався спрямованістю на оптимізацію процесу формування вмінь майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму, а саме – навичок застосування техніки виконання рухів: знання методів контролю оптимального рухового режиму і для всієї групи, так і для окремих дітей; вміння проводити діагностування рухового розвитку дітей; вміння регулювати їх фізичні навантаження, урізноманітнювати заходи рухового режиму, проводити науково-дослідну та методичну роботу (писати курсові проекти, доповіді, реферати, створювати портфоліо). Як наслідок – майбутні вихователі опановують когнітивний компонент готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Серед завдань навчально-практичного етапу варто зазначити:

- 1) формування у майбутніх вихователів професійно-педагогічних знань про процес та особливості здійснення рухового режиму в ДНЗ;
- 2) здобуття студентами знань про форми і методи здійснення рухового режиму в ДНЗ з урахуванням вікових можливостей дітей;
- 3) визначення завдань процесу організації рухового режиму в ДНЗ;
- 4) удосконалення у майбутніх вихователів рухових компетенцій та вмінь і навичок з організації рухового режиму в ДНЗ.

На цьому етапі підготовки майбутніх вихователів у вищій школі було впроваджено дві педагогічні умови – інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетенцій майбутніх вихователів, а також використано провідні такі форми

роботи, як: проблемні лекції, семінарські заняття (ділові ігри, круглий стіл, проблемні обговорення, дискусії), практичні заняття в аудиторії та на базі дошкільного навчального закладу, проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів на факультеті, спортивні секції, самостійна робота студентів.

Метою третього – **діяльнісно-творчого** етапу було активне застосування набутих компетентностей під час проведення лабораторних занять і проходження педагогічної практики в дошкільному навчальному закладі, самостійно контролювальна праця як організаційна форма досягнення мети.

Завдання діяльнісно-творчого цього етапу охоплювали:

- 1) забезпечення рухового режиму в ДНЗ;
- 2) поєднання теоретичних знань з організації рухового режиму в ДНЗ і практичних умінь його здійснення під час проходження педагогічної практики;
- 3) застосування компетентностей з організації рухового режиму у процесі педагогічної практики в ДНЗ.

На цьому етапі підготовки майбутніх вихователів у вищій школі реалізовували таку педагогічну умову, як практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах, а провідними формами роботи вважали педагогічну практику в дошкільному навчальному закладі; проектування програми оптимізації рухового режиму у дошкільному навчальному закладі; проведення занять із фізичного виховання, спрямованих на розвиток рухової активності дітей. Результатом діяльнісно-творчого етапу стало опанування майбутніми вихователями практичного компонента готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Варто зазначити, що вибір методів і форм діяльності на кожному етапі передбачає забезпечення розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього вихователя.

Загалом у дослідженні спроектовано модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, яку теоретично обґрунтовано за допомогою цільового, теоретично-методологічного, змістово-діяльнісного, оцінно-результативного блоків і яка відзначається спрямованістю на формування

висококваліфікованого фахівця дошкільної освіти, підготовленого до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

2.3. Критерії, показники та рівні підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах

Обґрунтування критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ і їхніх показників є одним із найважливіших завдань пропонованого дослідження та елементом експериментальної роботи.

Насамперед з'ясуємо значення терміна «критерій»: в Українському педагогічному енциклопедичному словнику це – «ознака, на основі якої здійснюється оцінка чогось, мірило; умовно прийнята міра, яка дає можливість здійснити вимірювання об'єкта і на основі цього дати йому оцінку» [63, с. 245]; в Енциклопедії освіти – «сукупність ознак, на основі яких складається оцінка педагогічних умов, процесу і результату навчальної діяльності, що відповідають поставленим цілям» [84, с. 434]; у Великому тлумачному словнику сучасної української мови – «підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило» [43, с. 465].

Критерії якості власне педагогічної діяльності розглядають як ознаки, за якими визначають ступінь відповідності педагогічної діяльності щодо встановлених цілей, стандартів, норм; вони призначені для якісної характеристики педагогічної діяльності через кількісну міру досягнення проєктованої мети, яка закладена в сукупності вимог, описовій чи графічній моделі, заданих нормах чи стандартах тощо [84, с. 435].

Поняття «показник» тлумачать як «1. Свідчення, доказ, ознаку чого-небудь. 2. Наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу досягнення...» [43, с. 838]. Показники поділяють на якісні (вказують на наявність чи відсутність певної властивості) та кількісні (окреслюють ступінь вираженості властивості). Загалом показник – це конкретна характеристика, яка дає змогу проаналізувати рівень наявності певної якості або її відсутність.

Погоджуємося з думкою науковців А. В. Батаршова [13], С. М. Гречко [66], які вважають, що поняття «критерій» за обсягом значно ширше, за поняття «показник», тобто показник є складником критерію, а той, відповідно, вирізняється якісно сформованими та визначеними конкретними показниками.

У контексті визначення критеріїв і показників готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ звернули увагу на особливо цінні для пропонованого дослідження дотичні тематично до нього дисертаційні роботи. Так, С. А. Петренко в ракурсі вивчення проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок розглядає мотиваційний, теоретичний і практичний компоненти готовності. На підставі цих критеріїв визначено рівні професійної готовності майбутніх вихователів: низький (критичний), конструктивний (достатній) та творчий (оптимальний) [198, с. 27]. Ю. О. Коваленко опрацьовувала критерії сформованості мотиваційного, когнітивно-діяльнісного, особистісного та здоров'язберігаючого компонентів готовності, а також їхню структуру (показники) ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців до фізичного виховання дітей дошкільного віку [117, с. 90]. В. М. Кошель, визначаючи критерії, показники та рівні сформованості майбутнього вихователя до навчання рухових дій дітей дошкільного віку, акцентує на якості професійної освіти як показникові задоволеності вимог суспільства, держави та конкретних сфер діяльності людини. Під час розроблення програми дослідник виокремив когнітивний, діяльнісний та особистісний критерії готовності майбутніх вихователів, а також вказав на такі рівні: імітувально-відтворювальний, конструктивний, творчий [131, с. 75].

На підставі аналізу наукових досліджень, приходимо констатуємо про несформованість на сьогодні єдиних підходів до визначення критеріїв і показників оцінювання рівня готовності до професійної діяльності майбутніх вихователів.

Критерії та показники готовності майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ визначали з огляду на трактування поняття «критерій» як об'єктивної ознаки, на основі якої класифікують або порівнюють педагогічні процеси та факти, що підлягають вивченню. На нашу думку, критерії дають змогу

встановити реальний стан готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ та оцінити успішність роботи з її розвитку.

У дослідженні визначаємо такі *критерії* сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, як: *мотиваційно-ціннісний* (спрямованість майбутніх вихователів на розвиток готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ), *інтелектуально-пізнавальний* (отримання професійно-орієнтованих знань, необхідних фахівцям дошкільної освіти для здійснення рухового режиму в умовах ДНЗ), *діяльнісно-рефлексивний* (здатність майбутніх вихователів здійснювати руховий режим у ДНЗ).

Показниками *мотиваційно-ціннісного* критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є цінності й мотиви студентів щодо здорового способу життя, тобто дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я довколишніх; прагнення до фізичної досконалості; фізкультурно-оздоровча робота з дошкільниками; професійна діяльність; ціннісне сприйняття й розуміння важливості рухового режиму в житті дошкільників.

Інтелектуально-пізнавальний критерій готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ характеризується сукупністю професійно-важливих знань, потрібних майбутнім фахівцям дошкільної освіти для здійснення рухового режиму в ДНЗ. Ідеться про теоретико-методологічні знання базових термінів (здоров'я, здоровий спосіб життя, руховий режим, рухова активність, самостійна рухова діяльність та ін.); знання концепцій і підходів до виховання, збереження та підтримання здоров'я, оптимальні межі рухової активності, до орієнтації студентів і вихованців на здоровий спосіб життя; освітніх технологій, спрямованих на поліпшення та збереження фізичного та психічного здоров'я; фізичну культуру, методика фізичного виховання, активну рухову та самостійну діяльність дітей; діяльність вихователя під час здійснення рухового режиму зокрема.

Показниками *інтелектуально-пізнавального* критерію є міцність знань (опанування знань на рівні довготривалої пам'яті з цілеспрямованим, довготривалим їх використанням); системність і ґрунтовність з методики й організації здійснення рухового режиму в ДНЗ; усвідомленість знань на рівні розуміння сутності й

особливостей здійснення рухового режиму в ДНЗ, уміння застосовувати такі знання на практиці, зокрема у нових нестандартних умовах.

Діяльнісно-рефлексивний критерій готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ охоплює комплекс професійно-педагогічних компетентностей (аналітичні, організаторські, прогностично-проективні, дидактичні, комунікативні, дослідницькі, діагностичні, рухові). Показником критерію постає сформованість необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ компетентностей. Розглянемо їх.

Аналітично-рефлексивна компетентність важлива для діяльності вихователя під час здійснення рухового режиму в ДНЗ з огляду на те, що уможливорює аналіз рухової підготовленості дітей, розвиток їхніх фізичних якостей. Крім того, підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ неможлива без розгляду педагога як активного суб'єкта, що пізнає себе у процесі педагогічної діяльності та постійно вдосконалює свою майстерність.

До аналітично-рефлексивної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти, який готується до здійснення рухового режиму в ДНЗ, належать такі вміння: формулювати завдання фізичного розвитку та визначати серед них пріоритетні; аналізувати отримані результати рухової підготовленості дітей, розвитку їхніх фізичних якостей; оцінювати ефективність роботи вихователя під час планування та здійснення рухового режиму; оцінювати рівень фізичного та психічного розвитку дитячого колективу; оцінювати переваги рухового режиму щодо виховного впливу на дітей; вести облік, а також аналізувати ефективність і корегувати свою педагогічну діяльність щодо впровадження рухового режиму у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів; систематично здійснювати самоаналіз професійної діяльності щодо узагальнення досвіду власного й інших.

Переваги *організаторської компетентності* в контексті здійснення рухового режиму в ДНЗ, полягають у застосуванні вихователем різноманітних способів організації дітей у різних формах роботи. Організаторська компетентність відзначається спрямованістю на вирішення проблемних ситуацій, які можуть виникнути під час здійснення режимних моментів.

Організаторська компетентність майбутнього вихователя охоплює: здатність активізувати руховий режим за допомогою організованих заходів; добирати засоби та фізичні навантаження рухового режиму відповідно до вікових особливостей і підготовленості дітей; добирати фізичні вправи різного ступеня інтенсивності до різних форм роботи з фізичного виховання, враховуючи їхнє місце в режимі дня, визначені завдання й умови проведення для ефективного здійснення рухової діяльності дітей; організувати власну діяльність; виявляти здатність до професійного самооцінювання та професійного самовдосконалення; надавати допомогу батькам щодо питань рухового режиму дошкільників; уміння реалізувати план роботи.

Сформованість *прогностично-проективної* компетентності сприятиме проектуванню можливості кожної дитини та групи загалом, плануванню рухового режиму в ДНЗ протягом дня та забезпеченню його варіативності, що дасть змогу зробити рухову активність дошкільників оптимальною.

Прогностично-проективна компетентність передбачає вміння планувати різні організаційні форми роботи з дітьми, самостійну рухову діяльність дітей; доцільно добирати методи, прийоми, різноманітне устаткування для роботи з дітьми в умовах здійснення рухового режиму; використовувати технічні засоби навчання і виховання під час здійснення рухового режиму в ДНЗ; прогнозувати наслідки пасивного рухового режиму та знати способи корекції; критично порівнювати рухову та самостійну діяльність дітей із оптимальним руховим режимом; співвідносити організовану та самостійну рухову діяльність у режимі дня; забезпечувати необхідну моторну та загальну щільність фізкультурних занять з урахуванням вікових особливостей дошкільників; визначати зміст та обсяг рухової діяльності, її місце в режимі дня; забезпечувати індивідуальний підхід до дітей різних груп здоров'я на основі знань індивідуальних функціональних особливостей організму кожної дитини та рекомендацій медичних працівників.

Дидактична компетентність дає змогу швидко ухвалювати рішення у нестандартних педагогічних ситуаціях; аналізувати, узагальнювати та розповсюджувати педагогічний досвід; привертати до себе увагу вихованців; прищеплювати інтерес дітей

до активної рухової діяльності, здорового способу життя та власного здоров'я; оцінювати ефективність своєї роботи. Компетентність необхідна для стимулювання в дітей дошкільного віку розвитку інтересу до рухової діяльності, оскільки дитина робить старанно те, що становить для неї інтерес.

Основою комунікативної компетентності є здатність педагога налагоджувати педагогічно доцільні стосунки з вихованцями, їхніми батьками, колегами, керівниками навчального закладу. Виявами комунікативної компетентності постають уміння керувати своїми емоціями, витримка, терпіння, спокій, вирішення проблемних ситуацій, які виникають під час здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Вихователі зі сформованою комунікативною *компетентністю* зможуть вибудувати конструктивні стосунки з батьками дітей і педагогічним колективом; керувати своїми емоціями, виявляти витримку, терпіння і спокій у критичних ситуаціях; співпереживати й радіти успіхам дитини, мати бажання їй допомогти та підтримати, бачити можливості дитини; залучати дошкільників до пояснень правил рухливих ігор, об'єктивного аналізу власного виконання фізичних вправ і результатів виконання однолітками; використовувати під час рухового режиму дошкільників віршованих текстів для фізкультурних хвилинок, занять, динамічних перерв, ігор, ураховуючи індивідуальні та вікові особливості дітей.

Сформованість *дослідницької компетентності* відкриває перед майбутніми вихователями можливість поглибити знання з організації рухового режиму, працювати над самовдосконаленням, займатися інтелектуальною працею, ділитися досвідом щодо впровадження у педагогічний процес здоров'язберезувальних технологій, аргументувати свою позицію стосовно обсягу та характеру рухового режиму впродовж дня/тижня. У контексті організації рухового режиму в ДНЗ наявність дослідницьких здібностей дасть змогу студентам орієнтуватися у спеціалізованій літературі з фахової підготовки та суміжних питаннях; провадити науково-дослідну й методичну роботу; досліджувати, узагальнювати й упроваджувати передовий досвід у практику вихователів і власну діяльність; виступати з доповідями, повідомленнями на основі опрацьованої літератури й особистого досвіду.

Діагностична компетентність вагома для педагога передусім в аспекті діагностування рухового розвитку дітей, їхнього фізичного стану.

Діагностична здатність майбутнього вихователя набуває виявів у проведенні діагностування рухового розвитку дітей; підбитті підсумків і наданні пропозицій щодо оптимізації та покращення рухового режиму в ДНЗ; аналізуванні організації рухового режиму, здійснюваного вихователями, та власної діяльності.

Організовувати руховий режим у ДНЗ може лише сам фізично підготовлений вихователь. Тому *рухова компетентність* постає важливим компонентом, у структурі якого передбачено оперування методами навантаження в ході здійснення рухового режиму і всієї групи, і для окремих дітей; забезпечення страхування та допомоги під час рухового режиму; використання у роботі з дітьми сучасного обладнання.

Відтак, обґрунтовані вище міркування про компетентності характеризують готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ і демонструють єдність теоретичної та практичної підготовки.

Вищенаведені критерії та показники уможливають визначення рівнів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Так, К. М. Левітан називає п'ять професійних рівнів діяльності та відповідно професійного зростання особистості: недопустимий, критичний, середній, високий та оптимальний [148, с. 128]. Натомість В. О. Моляко виокремлює високий, середній та низький рівні готовності: 1) високий рівень полягає у самостійності щодо постановки та вирішення нових завдань, адекватності оцінювання і самооцінки професійно важливих якостей, здатності до ефективного вирішення завдань в умовах дефіциту часу тощо; 2) середній рівень спрямований на самостійність під час вирішення професійно-орієнтованих завдань і вияву згаданих вище особистісних якостей; 3) низький рівень відзначається невмінням самостійно ставити та вирішувати складні завдання, неадекватним оцінюванням і самооцінкою професійно важливих особливостей тощо [176; 177].

З огляду на структуру, компоненти, критерії готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ визначено такі рівні готовності до

останнього, як: базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний.

У пропонованому дослідженні оперуємо поняттям «рівень» як таким, що сприяє студіюванню процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у різних його властивостях і зв'язках. Під час розроблення рівнів зверталися до досвіду та напрацювань В. О. Моляко [176; 177]. Наступним кроком дослідницького алгоритму вважаємо якісну характеристику кожного рівня готовності, вдалої реалізації якого можна досягнути шляхом раціонального поєднання теоретичних знань із практичними вміннями, що відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

Рівні	Критерії	Показники
Продуктивний рівень (високий) (90-100)	Мотиваційно-ціннісний	Вважає професію вихователя своїм покликанням; має стійку установку на реалізацію власного здорового способу життя, на активний руховий режим дітей дошкільного віку; прагне до створення та реалізації оптимального рухового режиму в ДНЗ.
	Інтелектуально-пізнавальний	Усвідомлює необхідність опанування змістовними, стійкими й системними знаннями із дисциплін фундаментальної та професійно-практичної підготовки; сформованість комплексу професійно-педагогічних компетентностей, здатністю їх використовувати під час здійснення рухового режиму в ДНЗ.
	Діяльнісно-рефлексивний	Виявляє повноту вмінь, послідовність виконуваних дій і операцій, логічність, обґрунтованість, цілісність дій; вміло добирає і застосовує методи та прийоми для реалізації рухового режиму дітей. Кваліфіковано оперує технікою виконання фізичних

		<p>вправ у обсязі дошкільної програми; знає програму рухового режиму дітей; достатній рівень фізичної підготовленості для виконання професійних обов'язків.</p> <p>Демонструє розвинену здатність до самоаналізу та самооцінювання своєї підготовленості до здійснення рухового режиму в ДНЗ; прагне до професійного самовдосконалення, самореалізації професійної конкурентоспроможності.</p>
Конструктивний рівень (достатній) (74-89)	Мотиваційно-ціннісний	<p>Має позитивне ставлення до професії вихователя; виявляє позитивну установку на отримання професійних знань, умінь і навичок з організації рухового режиму в ДНЗ під час додаткових завдань на лекційних курсах чи практичних заняттях; позитивне ставлення до цінностей здоров'я та здорового способу життя – і власного, і своїх вихованців.</p>
	Інтелектуально-пізнавальний	<p>Демонструє творчо-репродуктивний характер пізнавальної діяльності; свідому настанову на засвоєння основ організації рухового режиму в ДНЗ, практичне осмислення своїх дій; недостатнє використання теоретико-методичних і психолого-педагогічних знань.</p>
	Діяльнісно-рефлексивний	<p>Має ініціативний характер дій щодо організації рухового режиму дошкільників; упевнений у своїх знаннях і можливостях, уміє планувати та здійснювати руховий режим у ДНЗ, моделювати виховну роботу.</p> <p>Виявляє підхід, заснований на отриманих знаннях і прагненні до самореалізації, але стикається з труднощами щодо добору засобів із фізичного навантаження рухового режиму з урахуванням вікових особливостей і рухової підготовленості дітей.</p>

		<p>Демонструє достатній рівень фізичної підготовленості, достатнє знання всіх основних рухів, спортивних ігор; застосовує прийоми допомоги та страхування дітей.</p> <p>Періодично займається самоосвітньою діяльністю для вдосконалення вмінь здійснення рухового режиму в ДНЗ; звертається до самоаналізу.</p>
Базово-репродуктивний рівень (задовільний) (37-30)	Мотиваційно-ціннісний	<p>Професію вихователя не сприймає або виявляє до неї індиферентне ставлення; у процесі навчання ставлення не змінює або змінює на гірше. Абсолютно не має або має дуже слабкий інтерес до опанування знань, умінь, навичок, необхідних для змістовної організації рухового режиму; не має або має дуже слабе бажання вдосконалювати особистісні якості.</p>
	Інтелектуально-пізнавальний	<p>Демонструє низький рівень усвідомленості та засвоєння основ теорії і методики фізичного виховання дітей та валеологічної освіти; попри наявність розуміння, теоретико-методичні та психолого-педагогічні знання, які мають фрагментарний характер, застосовує недостатньо.</p>
	Діяльнісно-рефлексивний	<p>Програмою рухового режиму послуговується інтуїтивно, мало усвідомлено; діє за конкретно описаними правилами й в умовах, які добре знайомі.</p> <p>Неспроможний побудувати програму рухового режиму в ДНЗ; має низький рівень фізичної підготовленості, знання всіх основних рухів, спортивних ігор.</p> <p>Майже не контролює результати своєї діяльності та рівень професійного розвитку, особистих досягнень; виявляє несформованість або слабку вираженість таких якостей, як: креативність, ініціативність, упевненість</p>

		<p>у собі, здатність до самоаналізу, прогнозування результатів діяльності, а також професійно-значущих знань, умінь і навичок.</p> <p>Професійно-педагогічні вміння у педагогічних ситуаціях демонструє стихійно, хаотично.</p>
--	--	---

Отже, процес підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ пов'язаний із переходом їхніх теоретичних і практичних знань у систему, реалізація якої за конкретних умов характеризує рівень готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. На основі виконаного аналізу літературних джерел і детального ознайомлення із проблемами формування професійних компетентностей майбутніх фахівців дошкільної освіти, виокремлено критерії (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) і показники готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ, взаємозв'язок і вдале поєднання яких сприятиме підвищенню рівня сформованості компетентностей майбутніх вихователів, забезпечуючи їхню відповідність до сучасних вимог. Суттєвий аспект дослідження склали три рівні сформованості професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ – базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний.

Висновки до другого розділу

У розділі обґрунтовано доцільність розроблення моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, визначено її компоненти (блоки); розкрито змістове наповнення педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Зроблено наступні висновки:

1. Унаслідок аналізу сучасного стану навчання та виховання майбутніх вихователів установлено, що основними педагогічними умовами формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є:

створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів; інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; практико-зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах; педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетенцій майбутніх вихователів.

2. Модель формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ представлена чотирма взаємопов'язаними блоками: *цільовим* (мета й основні завдання), *теоретико-методологічним* (методологічні підходи, принципи та функції), *змістово-діяльнісним* (педагогічні умови, форми, методи та засоби навчання), *оцінно-результативним* (компоненти, критерії та рівні готовності). Методична реалізація розробленої моделі передбачала три етапи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ – *професійно-орієнтаційний, навчально-практичний, діяльнісно-творчий*. *Результатом* реалізації моделі, що відображає реальні процеси та показує логічні взаємозв'язки, є сформована готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

3. На ґрунті опрацювання різноманітних наукових підходів до осмислення досліджуваної проблематики з'ясовано оптимальність виокремлення у структурі готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ трьох критеріїв (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-рефлексивний) і рівнів готовності (базово-репродуктивний, конструктивний, продуктивний).

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях: [280; 293; 294; 296; 287; 298].

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ РУХОВОГО РЕЖИМУ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

3.1. Організація та методика експериментального дослідження

Ефективність запропонованої моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ вимагає практичної перевірки шляхом виконання дослідно-експериментальної роботи на основі реалізації виокремлених педагогічних умов. Пріоритетним методом дослідно-експериментальної роботи обрано педагогічний експеримент. Дослідження було проведено впродовж 2013–2017 рр. і забезпечено послідовністю таких етапів – пошуково-аналітичного, емпіричного та підсумково-узагальнювального.

У ході *пошуково-аналітичного* етапу, який передбачав два хронологічних зрізи, було розв'язано такі завдання:

- із листопада 2013 року до серпня 2014 вивчено сучасний стан проблеми; проаналізовано філософську, психолого-педагогічну літературу, дисертаційні праці для визначення напрямку, теми, поняттєво-категоріального апарату дослідження; уточнено зміст понять «руховий режим», «оптимальний руховий режим», «підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах», «готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах», «педагогічні умови». На цьому етапі дібрано напрями та методику експериментальної роботи; обґрунтовано діагностичну методику; простудійовано перевірку змісту підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, освітніх та навчальних програм.

- із вересня 2014 року до серпня 2015 проведено педагогічне спостереження, анкетування викладачів і вихователів дошкільних навчальних закладів; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

На *емпіричному* етапі дослідно-експериментальної роботи, що охоплює 2013-2015 рр., було розроблено модель та обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ; сформовано експериментальні та контрольні групи; реалізовано зміст підготовки фахівців дошкільної освіти до здійснення рухового режиму в ДНЗ; розроблено й впроваджено в навчальний процес курс «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» (додаток В), проведено педагогічний експеримент.

Експеримент було проведено спільно із професорсько-викладацьким складом кафедри педагогіки та психології (дошкільної та корекційної) імені професора Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету; кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка; кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка; кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Викладачі, які брали участь у дослідно-експериментальній роботі, були ознайомлені з методикою реалізації запропонованої моделі та відповідним навчально-методичним забезпеченням.

Упродовж третього – *підсумково-узагальнювального* етапу експерименту (вересень 2015 року – листопад 2017 року) – систематизовано, проаналізовано й оцінено результати дослідно-експериментального навчання майбутніх вихователів за розробленими й обґрунтованими педагогічними умовами, проведено статистичну обробку результатів, підбито загальні підсумки наукового дослідження. Безпосередня причетність автора до розроблення, апробації та практичного впровадження положень дослідження полягала у провадженні викладацької виховної діяльності, керівництві виробничою практикою та науковою діяльністю майбутніх вихователів у Рівненському державному гуманітарному університеті протягом 2013–2017 рр.

В експериментальному дослідженні, проведеному впродовж 2013–2017 рр., було задіяно 345 осіб – 75 вихователів дошкільних навчальних закладів і 270 студентів освітнього рівня «бакалавр», спеціальності «Дошкільна освіта». Особливістю вибірки було те, що її склали особи жіночої статі (100%), що притаманно такому виду спеціальності та відображає гендерну специфіку факультету.

Ефективним способом виявлення стану готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є педагогічний експеримент, супроводжуваний педагогічним моніторингом. У ході експерименту розроблено й модифіковано діагностичний інструментарій для дослідження динаміки розвитку компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Методики оцінювання критеріїв сформованості структурних компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачали:

- методику «Мотиви вибору професії» В. А. Семиченко (Додаток Д) [233, с. 373] та методику «Мотивація професійної діяльності (К. Замфір у модифікації А. Реана)» (Додаток Е) [222, с. 150–153]; анкетування студентів (Додаток Ж), твір-роздум на тему «Вихователь–рух–здоров'я», проведення бесід зі студентами, самооцінювання, спостереження за майбутніми фахівцями на практиці (для визначення мотиваційно-ціннісного критерію готовності);

- тестові завдання (Додаток З) (для визначення інтелектуально-пізнавального критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ);

- картку оцінювання рівня сформованості професійних умінь і навичок, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ; методику діагностування рівня розвитку рефлексивності, опитувальник А. В. Карпова [110, с. 45–57] (Додаток И) (для визначення діяльнісно-рефлексивного критерію готовності).

1. Характеристика мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Для дослідження мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ використано методику «Мотиви

вибору професії» [233, с. 373] (Додаток Д).

Методика складається з 20 тверджень, що надають можливість зрозуміти мотиви вибору професії майбутніми вихователями. Респонденти обирали ті твердження, які дають змогу зрозуміти їхні мотиви вибору професії. Обстежуваним пропонувалось оцінити за 5-ти бальною шкалою, якою мірою кожне з наведених тверджень вплинуло на вибір професії. Шкала оцінок: 5 – дуже відчутно вплинуло; 4 – відчутно; 3 – середньо; 2 – слабко; 1 – ніяк не вплинуло.

Методика уможлиблює визначення домінуючих мотивів (внутрішні індивідуально значущі, внутрішні соціально значущі, зовнішні позитивні та зовнішні негативні). Розрізняють також внутрішні та зовнішні мотиви вибору професії.

Внутрішні мотиви вибору пов'язані із суспільною значущістю професії, як-от: задоволенням від роботи через творчий характер, міжособистісним спілкуванням, керівництвом іншими людьми. Внутрішня мотивація виникає з потреб самої людини, завдяки чому її трудова діяльність відбувається із задоволенням, без зовнішнього тиску.

Зовнішні мотиви зорієнтовані на матеріальні (заробіток, прагнення до престижу) і соціальні (страх осуду, невдачі тощо) чинники. Зовнішні мотиви можна розподілити на позитивні та негативні. Позитивні мотиви – це матеріальне стимулювання, можливість кар'єрного зросту, схвалення колективу, престиж, тобто стимули заради яких людина вважає за потрібне докладати зусиль тощо. До негативних належать впливи на особистість шляхом тиску, покарання, критики, осуду й інших санкцій негативного характеру. Перевага внутрішніх мотивів є найбільш ефективним з погляду задоволеності працею та продуктивності.

Для вивчення *мотивації професійної діяльності* майбутніх вихователів, ми використали *методику К. Замфір у модифікації А. Реана* [222, с. 150-153] (Додаток Е). Основу цієї методики також становить концепція про внутрішню і зовнішню мотивації.

Застосування методики, що охоплює 7 мотивів професійної діяльності, значущості перерахованих вище мотивів професійної діяльності за п'ятибальною

шкалою (5 – дуже великою мірою; 4 – великою мірою; 3 – не великою, але й не малою мірою; 2 – достатньо незначною мірою; 1 – дуже незначною мірою).

Методика дає змогу виявляти мотиваційний комплекс особистості, тобто співвідношення трьох видів мотивації – внутрішньої, внутрішньо позитивної та внутрішньо об'єктивної. Найкращі оптимальні мотиваційні комплекси становлять такі типи сполучень: $VM > ЗПМ > ЗНМ$ та $VM = ЗПМ > ЗНМ$. У ході експерименту було взято до уваги і мотиваційні співвідношення і показники окремих видів мотивації.

Відтак, на основі аналізу отриманих унаслідок використання методик «Мотиви вибору професії» (В. А. Семиченко) та «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана) даних визначено показник внутрішньої мотивації на низькому рівні у 39,2% студентів; на середньому – у 44,5%; на високому – у 16,3% студентів. Низький рівень зовнішньої позитивної мотивації простежено у 41,5% респондентів; середній у 48,1% і високий лише у 10,4% респондентів. Низький рівень зовнішньої негативної мотивації притаманний 16,3% опитаних; середній – 54,1%; високий – 29,6% респондентам. Результати оцінювання наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ мотиваційно-ціннісного критерію за результатами двох методик (у %)

Показники мотивації	Рівні сформованості		
	низький	середній	високий
внутрішня мотивація	39,2	44,5	16,3
зовнішня позитивна мотивація	41,5	48,1	10,4
зовнішня негативна мотивація	16,3	54,1	29,6
середнє значення	32,3	48,9	18,8

Аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати про сформованість мотивів вибору професії у майбутніх вихователів переважно на середньому рівні (48,9%). Припускаємо, що більшість опитаних студентів керуються соціально-значущими мотивами (мотиви отримання достатньої заробітної платні, прагнення до

кар'єрного зростання тощо). Утім, очевидно, що частина майбутніх вихователів (32,3%) мають недостатній рівень сформованості мотивів вибору професії з огляду на домінування у них зовнішніх негативних мотивів.

Лише невелика частина опитаних – 19% – демонструє високий рівень сформованості мотивів вибору професії, яким властива характерна орієнтація і на внутрішні, і зовнішні позитивні мотиви (задоволення від роботи, бажання бути корисним людям тощо). Кількість цих респондентів становить 18,8% серед опитуваних.

Наступний блок дослідження відзначався спрямованістю з'ясування ставлення студентів до занять з фізичного виховання, оскільки здійснення рухового режиму передусім передбачає належний фізичний розвиток майбутнього вихователя та виконання ним необхідних рухів. Вихователь, який сам не є фізично активним, не здатен виховувати й розвивати в дошкільників любов та інтерес до рухової активності, до фізичного виховання зокрема. Також блок було зорієнтовано на виявлення знань студентів про організацію рухового режиму в ДНЗ і його оптимізацію.

За результатами анкетування постає очевидним, що майбутнім вихователям подобається займатися фізичним вихованням для підтримання власної фізичної форми, бути стрункими, веселими, життєрадісними. Студенти визнають, що заняття з фізичного виховання корисні для здоров'я, сприяють розвитку розумових здібностей. Кількість цих респондентів становить 27,0 % з числа опитуваних. Частина студентів відзначала, що фізичним вихованням займається для загального розвитку. Звісно, були й такі кому, кому не подобається займатися фізичними вправами (відсоток їх значний – 34,9%). Результати опитування представлені в таблиці 3.2.

На основі відповідей за питанням анкети про вид рухової активності, який майбутні вихователі практикують у вищому навчальному закладі, було визначено, що різними видами рухової активності займаються небагато студентів. Припускаємо, що такий низький відсоток інтересу до спортивних занять (таблиця 3.3), пов'язаний зі значним навчальним навантаженням, невідповідністю

Таблиця 3.2

Мотивація студентів до занять з фізичного виховання

(у %)

№ з/п	Відповіді студентів	Результати відповідей
1.	підтримка власної фізичної форми	27,0
2.	корисно для здоров'я	38,1
3.	не подобається займатися фізичним вихованням	34,9

спортивної матеріальної бази вищого навчального закладу й запитів студентів, матеріальною неспроможністю оплати тренування в сучасних спортивних фітнес-центрах. Цікаво, що студенти, які брали участь в опитуванні, у графі відповідей на це запитання зазначили, що, хоча спортом не займаються, але ранкову гімнастику або розминку вдома намагаються деколи робити. Відвідування тренажерних залів, секцій (легка атлетика, баскетбол, плавання, танці), фітнес-центрів у студентів відбувається у вільний від навчання час. Прикметно, що 19,3% респондентів не змогли відповісти на це запитання, що дає підстави вважати їх зовсім незацікавленими заняттями спортом.

Таблиця 3.3

Види рухової активності, якими займаються студенти у ВНЗ

(у %)

№ з/п	Відповіді студентів	Результати відповідей
1.	баскетбол	10,0
2.	волейбол	8,9
3.	легка атлетика	7,0
4.	шейпінг	4,8
5.	фітнес	41,1
6.	танці	8,9
7.	складно відповісти	19,3

У ході опитування студентська молодь виказувала незадоволення стосовно систематичних занять із фізичного виховання за навчальним планом ВНЗ. Зауважимо, що предмет «Фізичне виховання» із 2015 р. переміщено у блок дисциплін вільного вибору студентів, а в навчальних планах для майбутніх

вихователів передбачено навантаження в обсязі 4 годин на тиждень. З огляду на це опитані під час анкетування студенти наголошували на доцільності збільшення навантаження з фізичного виховання до 6 годин на тиждень. Результати відповідей студентів представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Доцільність проведення занять з фізичного виховання
(у %)

№ з/п	Відповіді студентів	Результати відповідей
1.	дуже потрібні	40,0
2.	не потрібні	48,1
3.	складно відповісти	11,9

Так, окремі студенти вважають, що заняття з фізичного виховання потрібні, а оскільки через низку причин вони не мають змоги займатися фізичними вправами та руховою діяльністю у позанавчальний час, підкреслюють логіку збільшення кількості таких годин на тиждень. Дехто з майбутніх вихователів зазначає, що заняття з фізичного виховання їх не приваблюють: заняття є нецікавими, а пропоновані викладачами фізичні навантаження завеликими (насторожує значний відсоток таких негативних відповідей – 48,1 %). Кількість студентів, яким складно відповісти на запитання анкети, становила 11,9%.

Для перевірки щирості та правдивості відповідей на попереднє запитання під час анкетування зацікавилися, як часто майбутні вихователі прогулюють заняття з фізичного виховання, що мають форму регламентації «за власним бажанням». Частотність відвідування студентами занять в університеті представлено в таблиці 3.5.

Із таблиці видно, що майбутні вихователі відвідують заняття з фізичного виховання, пропускаючи їх лише з поважної причини. Основним мотиватором відвідування студенти назвали залік.

Загалом результати анкетування дають підстави стверджувати: не всі майбутні вихователі займаються вправами фізичного виховання і дотримуються режиму рухової активності, що увиразнює значна кількість негативних відповідей – понад

Відвідування студентами занять з фізичного виховання

(у %)

№ з/п	Відповіді студентів	Результати відповідей
1.	не пропускаю	17,8
2.	деколи пропускаю	48,1
3.	пропускаю досить часто	34,1

34,1% від загальної кількості опитаних.

Формалізація відповідей майбутніх вихователів на низку запитань анкети, які змістовно відображають загальний рівень їхнього ставлення до занять з фізичного виховання, передбачала розрахунок квантилів розподілу. Зокрема, для визначення діапазонів базово-репродуктивного, конструктивного та продуктивного рівнів вираженості означених показників досліджуваних було обчислено квартилі розподілу (Q_{25} , Q_{50} , Q_{75}) [86].

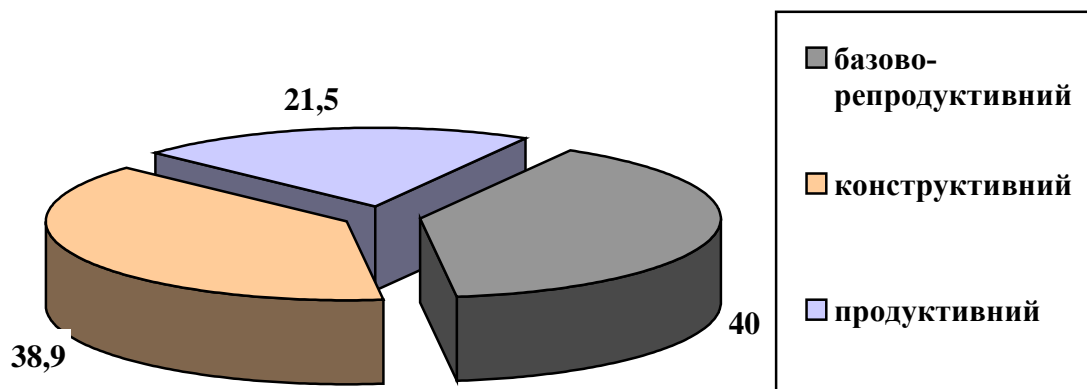
Майбутнім вихователям було запропоновано узагальнити суб'єктивну позицію щодо ставлення до занять із фізичного виховання та кількісно оцінити кожне релевантне запитання, використовуючи заданий (фіксований) числовий континуум вираженості. Вираженість оцінювання випробуваних щодо кожного релевантного запитання анкети варіювала в межах 5-бального діапазону (шкала від 1 до 5 балів): «категоричне неприйняття, незгода» – 1 бал; «принципова згода, прийняття» – 5 балів. Наприклад, на запитання «Яку роль відіграють заняття з фізичного виховання у Вашому житті?» студентам було подано кілька варіантів відповіді: «дуже важливу» – 5 балів; «важливу» – 4 бали; «радіше важливу, ніж не важливу» – 3 бали; «складно відповісти» – 2 бали; «не важливу» – 1 бал.

Зазначимо, що верхньою межею базово-репродуктивного рівня вираженості означених показників було обрано перший квартиль (Q_{25}), а нижньою межею продуктивного рівня їхньої вираженості – третій квартиль (Q_{75}). Конструктивний діапазон вираженості ставлення до занять із фізичного виховання відповідав значенням релевантних показників випробуваних у проміжку між першим і третім квартилями. Зрештою це уможливило отримання додаткової інформації про

специфіку сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ за мотиваційно-ціннісним критерієм.

Аналіз результатів дослідження за методиками «Мотиви вибору професії» В. А. Семиченко (Додаток Д) [233, с. 373] та «Мотивація професійної діяльності (К. Замфір у модифікації А. Реана)» (Додаток Е) [222, с. 150-153], а також проведеного анкетування студентів дав змогу визначити узагальнений рівень сформованості показників готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ за мотиваційно-ціннісним критерієм. Так, базово-репродуктивний рівень мотиваційної готовності притаманний 40,0% студентів, конструктивний рівень – 38,9% досліджуваних, продуктивний рівень – 21,5% опитаних.

Результати діагностування показників мотиваційно-ціннісного критерію готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ наведено на рис. 3.1.

Рисунок 3.1. Результати діагностування сформованості мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

Отже, отримано високий відсоток негативної мотивації у більшості майбутніх вихователів, значна частина з яких продемонструвала нерозвинену внутрішню мотивацію та переважання зовнішніх стимулів. Причина таких результатів криється у студентській невпевненості щодо рівня власних знань і вмінь здійснювати руховий режим у ДНЗ, а також пов'язана зі страхом невдач і осуду однокурсників, а згодом – колег. На наше переконання, невпевненість у власних силах також пов'язана і з недостатніми знаннями з організації рухового режиму в ДНЗ, про що дають підстави констатувати результати подальших досліджень. Доказом цього слугували

експериментальні висновки.

2. Характеристика рівнів сформованості інтелектуально-пізнавального критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Для визначення інтелектуально-пізнавального критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ було використано тестові завдання (додаток 3), за виконання яких студенти отримували відповідну кількість балів.

Низький рівень засвоєння студентами базово-репродуктивних знань передбачав кількість балів у діапазоні від 1 до 16, конструктивний – від 17 до 24, продуктивний – від 25 до 32. Шкалу оцінювання рівня засвоєння майбутніми вихователями професійно-орієнтованих знань наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Шкала оцінки рівнів оволодіння майбутніми вихователями професійно-орієнтованими знаннями

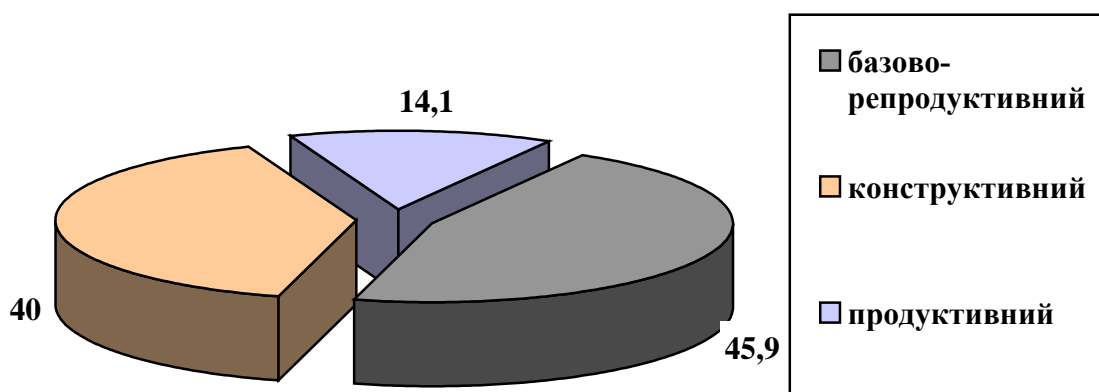
Рівні	Сума балів
базово-репродуктивний	правильні відповіді на 1-15 питань
конструктивний	правильні відповіді на 16-27 питань
продуктивний	правильні відповіді на 28-35 питань

За результатами тестової контрольної роботи з'ясовано поверховість знань майбутніх вихователів щодо основних принципів здійснення та видів рухового режиму в ДНЗ; керівництва самостійною руховою діяльністю дітей; критеріїв індивідуалізації фізичного виховання; впливу фізичних навантажень в умовах рухового режиму на організм дитини.

На підставі проведеної контрольної роботи можемо стверджувати, що базово-репродуктивний рівень знань притаманний 45,9% студентів, конструктивний – 40,0% опитаних, продуктивний – 14,1% досліджуваних. З'ясовано, що більшість майбутніх вихователів орієнтується у змісті рухового режиму, але не знає специфіки його організації та оптимізації. Так, ніхто з опитуваних не зазначив про організацію самостійних ігор дітей у повсякденному житті. Попри наявність багатьох відповідей, які стосуються фізичних вправ, фізичних розваг, днів здоров'я тощо, респонденти не згадали про дозований розподіл різних організаційних форм і

засобів фізичного виховання в часі протягом дня й тижня. Студенти не оперують інформацією про організацію самостійної рухової діяльності дошкільників, що займає половину від часу загальної діяльності дітей протягом перебування в дошкільному навчальному закладі. Це дає підстави припустити, що майбутні вихователі не надають відповідного значення проблемі рухового режиму.

Узагальнені результати тестової контрольної роботи, що відзначалася спрямованістю на встановлення сформованості показників інтелектуально-пізнавального критерію, а відтак – визначення якості знань майбутніх вихователів щодо організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ, наведено на рис. 3.2.

Рисунок 3.2. Рівні знань студентів за результатами тестової контрольної роботи

3. Характеристика діяльнісно-рефлексивного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Для дослідження рівня розвитку рефлексії майбутніх вихователів використано методику діагностування рівня розвитку рефлексивності, опитувальник А. В. Карпова [110, с. 45–57]. Методика, що охоплює 27 тверджень, передбачала оцінювання досліджуваними правомірності останніх за 7-мибальною шкалою: 1 – абсолютно неправильно; 2 – неправильно; 3 – радше так; 4 – не знаю; 5 – радше правильно; 6 – правильно; 7 – абсолютно правильно.

Мета залучення методики полягала у визначенні рівня рефлексивності – здатності студента «виходити» за межі власного «Я», осмислювати, вивчати, аналізувати що-небудь шляхом порівняння образу свого «Я» з певними подіями, особистостями.

Підґрунтям методики виступає теоретичний матеріал, який конкретизує загальне трактування рефлексивності та визначає три її рівні – ситуативний, ретроспективний, перспективний.

Застосування методики передбачало переведення набраних студентами балів у стени, які порівнювали зі шкалою визначення рівнів рефлексивності: низький рівень – менше 4 стенів, середній рівень – 4–7 стенів, високий рівень – 7 і більше стенів. Шкалу оцінювання рівня рефлексивності майбутніх вихователів наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Визначення рівнів рефлексивності майбутніх вихователів

Рівні рефлексивності	Сума балів
низький	менше 4 стенів
середній	4-7 стенів
високий	7 і більше стенів

За допомогою дешифратора, поданого в додатку Ж, було визначено рівень рефлексивності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Так, студенти, чий результат за описаною методикою, становили 7 і більше балів, демонструють наявність перспективної рефлексії, співвіднесеною із функцією аналізу майбутньої професійної діяльності та поведінки, плануванням і прогнозуванням професійної діяльності. До спектра її основних поведінкових характеристик належать: ретельність планування деталей здійснення рухового режиму в ДНЗ, частотність передбачення майбутніх подій, орієнтація на майбутнє.

Результати в діапазоні від 4 до 7 балів – це індикатори ретроспективної рефлексії, що набуває вияву в аналізі раніше виконаної діяльності. У такому контексті предмет рефлексії – передумови, мотиви та причини дій, зміст минулої поведінки, а також її результативні параметри і, особливо, припущені помилки під час здійснення рухового режиму або під час професійної діяльності. Цей вид рефлексії виявляється, зокрема, в частотності та ретельності аналізу своєї професійної діяльності та здійснення рухового режиму в ДНЗ, у схильності до аналізу минулого досвіду організації рухового режиму в ДНЗ.

Показники, що менші за 4-ри бали відображають ситуативну рефлексію, яка забезпечує безпосередній самоконтроль поведінки людини в актуальній ситуації, осмислення її елементів, аналіз того, що відбувається, здатність суб'єкта до співвіднесення своїх дій із ситуацією та їхньої координації відповідно до мінливих умов і власного стану. Поведінковими виявами та характеристиками такого виду рефлексії є, зокрема, час обмірковування студентом своєї поведінки в педагогічній діяльності, схильність до самоаналізу в конкретних професійно-педагогічних ситуаціях.

На основі аналізу результатів застосування методики визначено сформованість у майбутніх фахівців дошкільної освіти рефлексивності за рівнями: високий рівень виявлено у 9,3%, студентів; середній рівень – у 42,2%; низький рівень – у 48,5% опитуваних. Результати наведено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Розвиток рефлексивності майбутніх вихователів

(у %)

Рівні рефлексивності	Результати відповідей
низький	48,5
середній	42,2
високий	9,3

Надалі дослідження передбачало з'ясування переліку професійних якостей майбутніх вихователів, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ, за результатами аналізу заповнених ними анкет (додаток Ж) (таблиця 3.9).

Із запропонованого в анкетах переліку професійних якостей майбутнього вихователя студенти повинні були виокремити 5, на їхню думку, найбільш важливих. Так, на перше місце респонденти поставили таку якість, як організованість; на друге – творчий підхід; на третє – відповідальність; на четверте – доброзичливість, а на п'яте – спостережливість. Зазначимо, що жоден з опитуваних студентів не обрав такі професійні якості роботи вихователя, як принциповість, скромність і самостійність.

Для визначення рівня вияву власних професійних якостей студенти повинні

**Професійні якості майбутнього вихователя,
необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ
(у %)**

№ з/п	Відповіді студентів	Результати відповідей
1.	організованість	53,0
2.	творчий підхід	24,8
3.	відповідальність	11,1
4.	доброзичливість,	8,9
5.	спостережливість	2,2

були, використовуючи згаданий вище перелік професійних якостей, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ, оцінити себе за 5-бальною шкалою, зважаючи на частотність вияву якостей у їхній навчальній і педагогічній (під час проходження педагогічної практики) діяльності: 4–5 балів – якості набувають вияву завжди; 3–4 бали – досить часто; 1–2 бали – рідко; 0 балів – важко відповісти. За виявами прояву професійних якостей бали розподілили так: базово-репродуктивний рівень – 0–34 бали; конструктивний рівень – 35–68 балів; продуктивний рівень – 69–80 балів. Результати рівня вияву власних професійних якостей майбутнього вихователя наведено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

**Рівні вияву професійних якостей майбутнього вихователя
(у %)**

№ з/п	Професійні якості	Рівні готовності		
		базово-репродуктивний	конструктивний	продуктивний
1.	організованість	35,2	40,4	24,4
2.	творчий підхід	38,5	43,0	18,5
3.	відповідальність	30,4	44,4	25,2
4.	доброзичливість	19,3	48,1	32,6
5.	спостережливість	33,3	48,1	18,6
середні арифметичні результати		31,3	44,8	23,9

Результати дослідження доводять, що, самостійно оцінюючи рівень вияву

власних професійних якостей, необхідних вихователю для здійснення рухового режиму в ДНЗ, студенти не завжди об'єктивно себе оцінюють, завищуючи результати (таблиця 3.10). Завищена самооцінка цілком типова для студентів і слугує виявом їхньої несамокритичності, а це призводить до переконаності 68,7% студентів у достатній готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Надалі дослідження передбачало встановлення переліку професійно-педагогічних умінь, які, на думку респондентів, уже сформовані в них і мають пріоритетне значення для здійснення рухового режиму в ДНЗ. Під час діагностування було виокремлено такі групи вмінь: аналітико-рефлексивні, організаторські, прогностично-проективні, дидактичні, комунікативні, дослідницькі, діагностичні та рухові. Попри тісний взаємозв'язок усіх груп умінь, кожна з них вирізняється своєю специфікою. На підставі сформованості у студента вмінь робили висновок про готовність майбутнього педагога до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Для визначення рівня сформованості умінь було використано методи самодіагностування сформованості професійних умінь студентами; діагностування сформованості професійних умінь студентів; спостереження за діяльністю студентів у період педагогічної практики; експертного оцінювання діяльності студентів на педагогічній практиці.

Застосування методу експертних оцінок вимагало утворення групи експертів із представників професорсько-викладацького складу кафедри педагогіки та психології (дошкільної та корекційної) імені професора Т. І. Поніманської РДГУ; кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка; кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка; кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

У ході визначення рівня готовності майбутніх вихователів до здійснення

рухового режиму в ДНЗ сформованість професійно-педагогічних умінь вимірювали за п'ятибальною шкалою:

- 0 балів – уміння несформовані;
- 1 бал – уміння мають слабкий вияв;
- 2 бали – уміння здебільшого мають вияв;
- 3 бали – уміння мають частковий вияв.
- 4 бали – уміння мають добрий вияв.

За рівнями вияву професійних умінь кожного рівня бали розподіляли так: базово-репродуктивний рівень – 0–16 балів; конструктивний – 17–24; продуктивний – 24–32 бали. Бали за кожне вміння додавали і, в такий спосіб, визначали групи студентів кожного рівня. Результати представлено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Сформованість професійно-педагогічних умінь майбутніх вихователів
(у %)

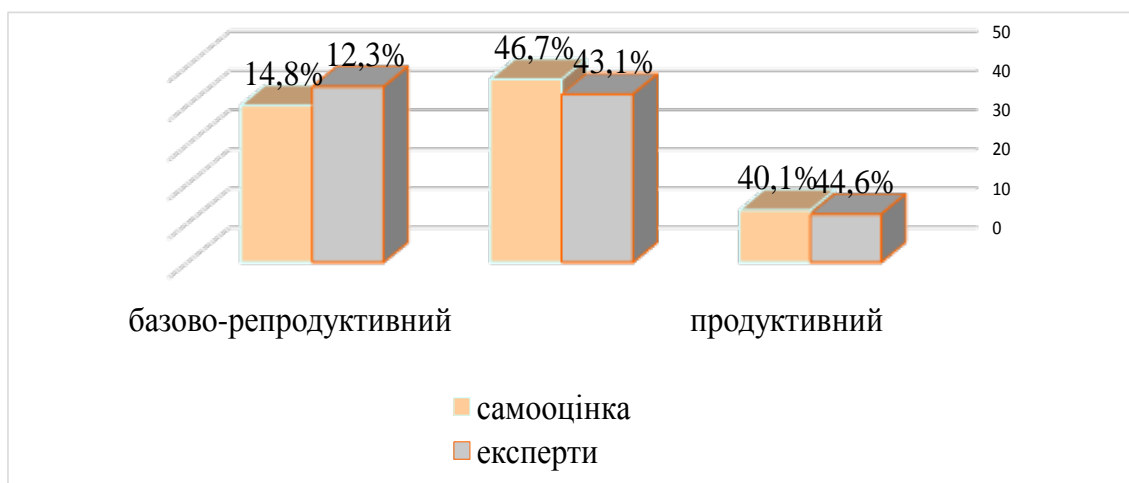
№ з/п	Професійно-педагогічні вміння	Рівні					
		базово-репродуктивний		конструктивний		продуктивний	
		самооцінка	експерти	самооцінка	експерти	самооцінка	експерти
1.	аналітико-рефлексивні	30,0	34,1	45,9	44,1	24,1	21,8
2.	організаторські	27,0	28,9	51,1	50,0	21,9	21,1
3.	прогностично-проективні	33,3	35,2	55,6	55,2	11,1	9,6
4.	дидактичні	43,0	44,1	48,1	48,1	8,9	7,8
5.	комунікативні	27,0	28,9	51,1	50,0	21,9	21,1
6.	дослідницькі	53,0	55,2	41,1	38,5	5,9	6,3
7.	діагностичні	40,0	43,3	53,0	50	7,0	6,7
8.	рухові	67,0	88,9	27,8	7,0	5,2	4,1
середнє значення		40,0	44,8	46,7	42,9	13,3	12,3

На основі зіставлення результатів самооцінювання студентами вже сформованих у них професійно-педагогічних умінь та оцінювання таких умінь експертами простежено певні розбіжності. Аналіз отриманих даних дає підстави стверджувати про те, що студенти дещо завищено ставляться до своїх умінь.

На думку студентів, вони мають сформованими на продуктивному рівні – аналітико-рефлексивні, організаторські та комунікативні вміння; на конструктивному рівні – прогностично-проективні, дидактичні та діагностичні; на базово-репродуктивному рівні – рухові та дослідницькі.

Особливе занепокоєння викликають майбутні вихователі, професійно-педагогічні вміння яких співвідносні із базово-репродуктивним рівнем. Хвилювання викликані тим, що до закінчення навчання у ВНЗ професійно-педагогічні вміння зазнають зниження, тобто формуються недостатньо. Кількість таких студентів складає 44,8% базово-репродуктивного рівня. Порівняльні результати представлено у вигляді діаграми [рис. 3.3].

Під час розроблення методики вимірювання сформованості професійно-педагогічних умінь брали до уваги те, що результати дадуть змогу визначити стан готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

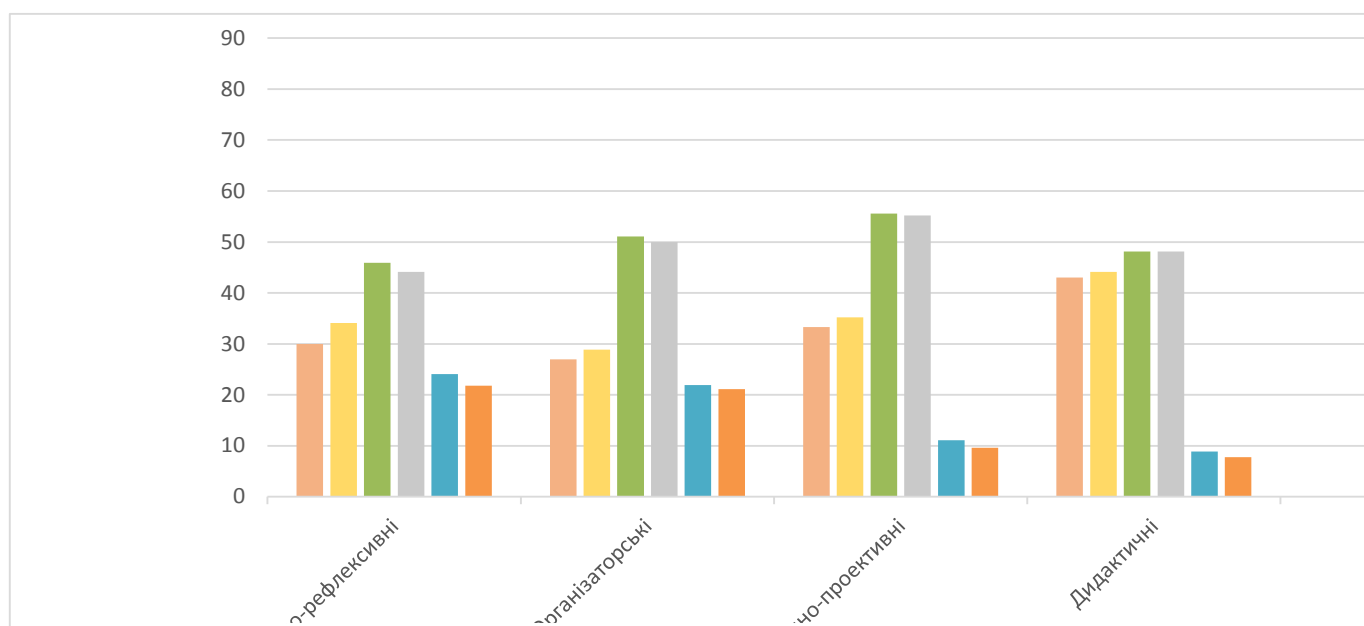

Рисунок 3.3. Сформованість професійно-педагогічних умінь майбутніх вихователів

Для об'єктивного оцінювання вияву професійно-педагогічних умінь майбутніх фахівців дошкільної освіти експерти (57 осіб) встановлювали наявність їх у останніх

під час педагогічної практики. Шляхом порівняльного аналізу одержаних результатів виявлено, що оцінки студентів і експертів мають незначні відмінності (це відображено на графіку, побудованому для унаочнення отриманих результатів [рис. 3.4] у вигляді середніх арифметичних показників оцінювання рівня вияву професійно-педагогічних умінь майбутніми вихователями та експертами.

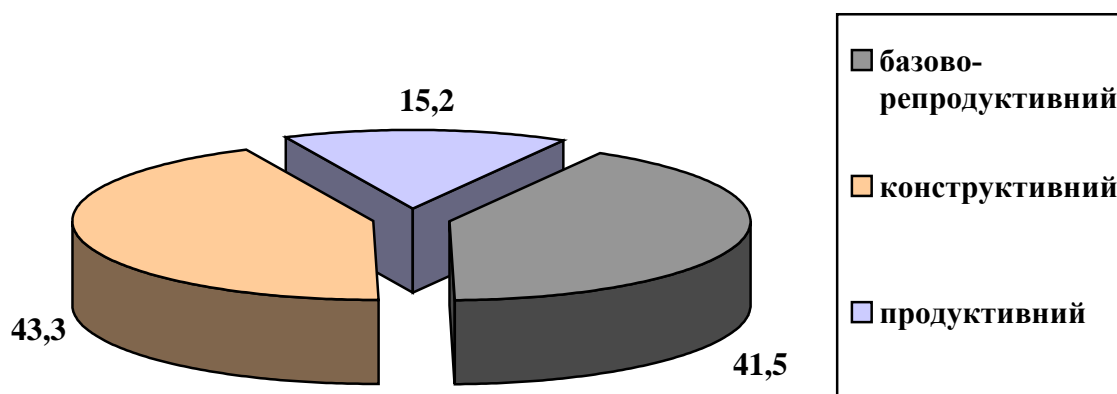
Результати, представлені в таблиці (табл. 3.11) та на рисунку [рис. 3.4], дають підстави стверджувати про кращу сформованість діагностичних, комунікативних, прогностично-проективних та організаторських умінь майбутніх вихователів, які перебувають на конструктивному рівні, порівняно з іншими вміннями. Припускаємо, що це пов'язано з формуванням аналогічних умінь під час вивчення інших навчальних дисциплін.

Рисунок 3.4. Середні арифметичні показники оцінювання рівня вияву професійно-педагогічних умінь майбутніми вихователями та експертами

Під час діагностування діяльнісно-рефлексивного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ було виявлено, що базово-репродуктивний рівень притаманний 41,5% студентам, конструктивний – 43,3% опитаним, продуктивний – 15,2 % досліджуваних.

Узагальнені результати сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ наведено на рис. 3.5.

Рисунок 3.5. Результати діяльнісно-рефлексивного критерію готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

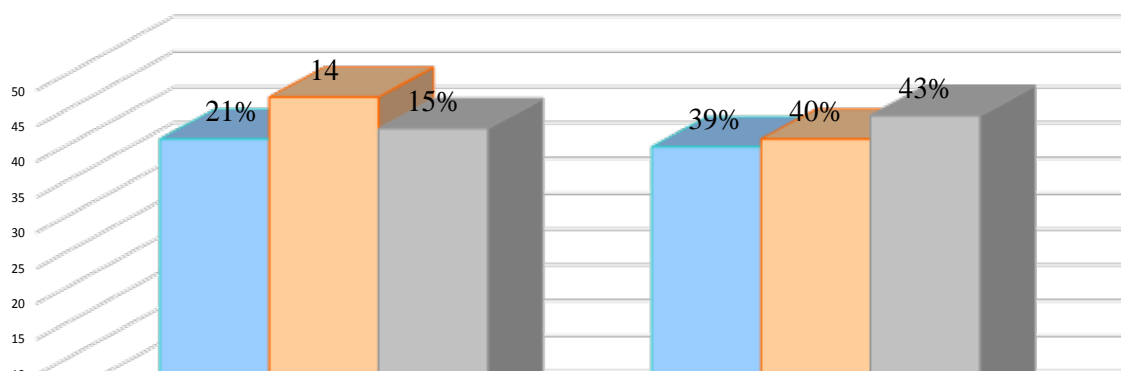
Зібрані під час констатувального етапу експерименту дані увиразнюють недостатній рівень готовності майбутніх фахівців напряму «Дошкільна освіта» до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Узагальнені результати вище описаних критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ представлено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Узагальнені результати готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ (у %)

Критерії готовності	Рівні		
	базово-репродуктивний	конструктивний	продуктивний
мотиваційно-ціннісний	40,0	39,9	21,1
інтелектуально-пізнавальний	45,9	40,0	14,1
діяльнісно-рефлексивний	41,5	43,3	15,2

Результати констатувального етапу експерименту вказують на недостатню вмотивованість майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ; несформованість умінь, навичок і професійно важливих якостей для здійснення рухового режиму в ДНЗ; необхідність організації та проведення цілеспрямованої діяльності щодо вдосконалення теоретичних знань і практичних умінь. Результати подано також і у вигляді діаграми [рис. 3.6].

Рисунок 3.6. Узагальнені результати готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

За відгуками майбутніх вихователів, вони відчують труднощі під час діагностування рухового розвитку дітей, добору діагностичних методик і адаптації їх до рівня розвитку дітей; відпрацювання техніки показу вправ і рухів, що використовують у ході роботи з дітьми; застосування сучасного обладнання у роботі з дошкільниками; також зі швидким реагуванням на нестандартні педагогічні ситуації, які виникали під час різних видів практик. З огляду на це вважаємо обґрунтованим констатувати про зв'язок неналежного формування професійно-педагогічних умінь із недостатньою кількістю аудиторних годин, запланованих на вивчення курсу «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічна освіта», а саме – 180 годин (5 кредитів ECTS), із яких: лекційні – 50 годин, практичні – 40 годин, лабораторні – 10 годин, самостійна робота студентів – 80 годин. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит. Достатню практичну підготовку студенти теж не отримують, оскільки кількість годин, відведених на лабораторні заняття, незначна (10 годин).

Не сприяє формуванню стійкої мотивації до професійної діяльності, потреби постійної спільної діяльності з дітьми та здійснення рухового режиму в ДНЗ, також фрагментарна присутність студентів у дошкільних навчальних закладах, лише під час практики (12 тижнів за 4 роки навчання, з них: педагогічної практики – 9 тижнів).

Крім того, у стінах не кожного дошкільного навчального закладу можуть

надати студентам висококваліфіковану допомогу щодо здійснення рухового режиму, оскільки педагоги-практики самі зазнають труднощів у організації рухового режиму з дітьми, не оперують сучасними технологіями. Цілком логічно, що найбільш ефективну допомогу щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ майбутні вихователі отримують у тих дошкільних навчальних закладах, де система роботи педагогів має не лише виховний і навчальний, а й оздоровчий вектори, а питання рухового розвитку дитини постає визначальним у навчально-виховному процесі. Також зазначимо, що допомога викладачів вищої школи в такому контексті має лише консультативний характер. Так, ті студенти, які регулярно відвідували консультації викладачів, більш об'єктивно оцінювали себе, правильно й успішно виконували завдання, а також наголошували на необхідності постійного педагогічного керівництва та контролю керівниками практики вищого навчального закладу.

З огляду на результати проведених зі студентами спеціальності «Дошкільна освіта» досліджень можна стверджувати, що підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у межах чинної у педагогічних і гуманітарних вищих навчальних закладах системи практичної підготовки певною мірою не відповідає вимогам до випускника вишу, задекларованих у державних стандартах вищої освіти України.

Розкрити недостатність підготовленості майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ з дітьми дошкільного віку дає змогу досвід роботи у вищій школі. Тому наступним етапом дослідницького алгоритму вважатимемо впровадження дослідно-експериментальної програми підготовки майбутніх вихователів у вищій школі до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

3.2. Упровадження педагогічних умов формування підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

Основна мета *формувального експерименту* передбачала підвищення рівня якості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення рухового режиму в ДНЗ шляхом упровадження педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Формувальний експеримент проводили впродовж 2015/2017 н.р. на базі Рівненського державного гуманітарного університету. У ньому взяли участь 104 студенти спеціальності «Дошкільна освіта». Контрольну групу (КГ) – 52 особи – утворили студенти навчальних груп ДП-31 (26 осіб) і ДПн-31 (26 осіб). Експериментальну групу (ЕГ) – 52 особи – склали студенти груп ДЛ-31, 32. Репрезентативність вибірки забезпечували шляхом випадкового вибору груп та однорідністю якісних показників. Зокрема, до складу КГ та ЕГ увійшли лише ті студенти, які здобувають освітній ступінь «бакалавр» за напрямом підготовки «Дошкільна освіта».

Засадничою вимогою щодо реалізації початкового етапу формувального експерименту було забезпечення однакових стартових умов навчальної діяльності студентів ЕГ і КГ. У такому аспекті для порівняння було обрано по одній заліково-екзаменаційній дисципліні кожного року навчання, а саме – «Вступ до спеціальності» (1 курс), «Педагогіка дошкільна» (2 курс), «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» (3 курс). На основі аналізу заліково-екзаменаційних відомостей, було з'ясовано, що початковий рейтинг навчальної діяльності з обраних дисциплін у студентів КГ та ЕГ мав незначні відмінності та становив 64,4 бала в КГ і 61,5 бала в ЕК. Під час розподілу студентів на контрольні й експериментальні групи дотримувалися такої найважливішої умови, як однакові цифрові показники сформованості кожного компонента готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ в обох групах і однакова кількість у них студентів. Зазначимо, що вказані групи навчалися за однаковою програмою та навчальними планами своєї спеціальності під керівництвом одних і

тих самих викладачів. Відсутність різниці між групами за гендерним складом (студентські групи були суто жіночими), а також за віком дало змогу отримати достовірні результати дослідження формування анонсованого феномену у студентів спеціальності «Дошкільна освіта», що навчалися за традиційною та експериментальною методикою.

Формувальний етап експерименту передусім передбачав установлення початкового рівня сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ шляхом проведення первинного діагностування сформованості визначених на основі діагностичного інструментарію критеріїв готовності. Це завдання полягало у виконанні *першого педагогічного зрізу – ввідного контролю* на початку експерименту – для визначення конкретного стану сформованості показників мотиваційно-ціннісного, інтелектуально-пізнавального та діяльнісно-рефлексивного критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Зауважимо, що методика його проведення була ідентичною до проведення констатувального етапу дослідження.

На основі методики «Мотиви вибору професії» В. А. Семиченко (Додаток Г) [233] було продіагностовано мотиви вибору професії майбутніх вихователів, а за допомогою методики «Мотивація професійної діяльності (К. Замфір у модифікації А. Реана)» (Додаток Д) [222] – мотиваційний комплекс особистості. Діагностування мотиваційно-ціннісного критерію, яке проводили на практичному занятті, викликало значне зацікавлення майбутніх вихователів.

Для визначення рівня сформованості показників інтелектуально-пізнавального критерію було застосовано розроблену в дослідженні тестову контрольну роботу із визначення сформованості знань з організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ (Додаток З). Тестова контрольна робота містила 35 питань різного рівня складності, закритого та відкритого типів, що уможливило належне оцінення наявних у студентів теоретичних знань.

Показниками рівня сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію виступили: метод експертних оцінок, метою якого було виявлення сформованості у майбутніх вихователів умінь, навичок і професійно важливих якостей, необхідних

для здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також методику діагностування рівня розвитку рефлексивності, опитувальник А. В. Карпова [110, с. 45–57] (Додаток И).

Для визначення рівня сформованості вмінь, навичок і професійно важливих якостей, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ конкретного студента, викладачам було запропоновано оцінити сформованість діяльнісно-рефлексивного критерію за такими вміннями: аналітико-рефлексивні, організаторські, прогностично-проективні, дидактичні, комунікативні, дослідницькі, діагностичні, рухові. Ступінь вираженості отриманих показників вимірювали у балах, а остаточне оцінювання передбачало обчислення їхнього середнього значення.

Для обґрунтування еквівалентності контрольної й експериментальної груп на ввідному етапі реалізації формувальних заходів було використано параметричний метод *t*-Стюдента для незалежних вибірок (Independent Samples T-Test) [41]. Узагальнені дані представлено в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13

Відмінності середніх значень вираженості особистісних характеристик досліджуваних на етапі ввідного діагностичного контролю

		Показники готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ									
		Внутрішні індивідуально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні соціально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні позитивні мотиви (за В. А. Семиченко)	Зовнішні негативні мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішня мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня позитивна мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня негативна мотивація (за А. Реаном)	Тестова контрольна робота	Показник сформованості професійно-педагогічних умінь	Ступінь рефлексивності (за А. В. Карповим)
КГ	середнє значення	14,63	13,67	11,94	11,90	3,01	3,01	2,89	18,02	9,87	5,48
	стандартне відхилення	2,90	2,92	2,61	2,34	0,86	0,86	0,78	3,61	2,20	2,23
ЕГ	середнє значення	14,85	13,50	12,06	11,79	2,96	2,94	2,86	18,17	9,71	5,63

	стандартне відхилення	3,05	2,77	2,68	2,28	0,82	0,79	0,73	3,55	1,95	2,15
рівень статистичної значущості		0,718	0,757	0,824	0,800	0,772	0,679	0,846	0,827	0,707	0,721

КГ – контрольна група; **ЕГ** – експериментальна група

Для відображення динаміки змін кількісних показників вираженості за всіма діагностованими шкалами в експериментальній групі вважали доцільно виконати порівняльний аналіз рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, який представлено у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Стан сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на початку дослідження

(I зріз (ввідний контроль) формувального етапу дослідження)

Групи	Рівні	Критерії готовності					
		мотиваційно-ціннісний		інтелектуально-пізнавальний		діяльнісно-рефлексивний	
		абс. од.	у %	абс. од.	у %	абс. од.	у %
КГ (52)	базово-репродуктивний	21	40,4	23	44,2	33	63,5
	конструктивний	19	36,5	21	40,4	13	25,0
	продуктивний	12	23,1	8	15,4	6	11,5
ЕГ (52)	базово-репродуктивний	20	38,5	19	36,5	33	63,5
	конструктивний	18	34,6	19	36,5	11	21,1
	продуктивний	14	26,9	14	26,9	8	15,4

Це дає підстави стверджувати, що на етапі ввідного діагностичного контролю експериментальна та контрольна групи досліджуваних були еквівалентними за рівнем вираженості всіх особистісних характеристик, визначених як критерії їхньої готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Загалом постало очевидним, що на етапі ввідного діагностичного контролю за базовими діагностичними параметрами – показниками готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ – контрольна група досліджуваних нічим не відрізнялася від експериментальної.

На формувальному етапі експериментального дослідження студенти ЕГ навчалися за експериментальною методикою, вибудованою на ґрунті реалізації

визначених педагогічних умов. Експериментальна робота не порушувала звичного перебігу освітнього процесу та підтверджувала ефективність педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Підготовку студентів КГ здійснювали за традиційною методикою. Загалом етап передбачав визначення ефективності запропонованих змін у навчальному процесі експериментальної групи.

Протягом формувального етапу педагогічного експерименту викладачі ВНЗ, які брали участь в експериментальному дослідженні, працювали над планомірним, безперервним і узгодженим упровадженням експериментальних заходів відповідно до виокремлених педагогічних умов і розробленої моделі.

Сутність формувального етапу експерименту полягала у виявленні ефективності організаційних форм і методів навчання щодо підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ та перевірки ефективності визначених педагогічних умов.

На першому – **професійно-орієнтаційному** – етапі підготовки реалізовували *першу педагогічну умову, як-от* створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів – «занурення» майбутніх вихователів у проблему на основі загальнопедагогічної підготовки та позааудиторної роботи. Для вирішення завдань мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти було використано такий арсенал активних методів навчання, як створення проблемних ситуацій, проведення бесіди, демонстрацію наочних посібників, звернення до власного досвіду, залучення професійно-просвітницьких технологій тощо. З огляду на те, що кожне заняття мало на меті зосередити увагу студентів на поставленій проблемі й викликати інтерес до її вирішення, майбутні вихователі й викладачі брали активну участь у вирішенні таких завдань і обговоренні професійних проблем.

Пріоритетним джерелом формування змісту підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ є навчальні дисципліни, що відображають і теоретичні основи, і педагогічний досвід створення та реалізації рухового режиму. Ще одним джерелом слугували знання про: 1) систему підготовки; 2) принципи

підготовки (принцип міжпредметних зв'язків, принцип науковості тощо);
3) організаційні форми та методи професійної підготовки майбутніх вихователів.

Розглянемо потенціал щодо досягнення мети експерименту навчального курсу «Вступ до спеціальності», що насамперед передбачає ознайомлення студентів зі значенням, змістом, специфікою й особливостями обраного ними фаху; значенням в сучасному суспільстві та специфікою роботи вихователя дітей дошкільного віку; із основними шляхами та методами набуття педагогічного досвіду; із розвитком професійних інтересів, формуванням відповідального ставлення до спеціальності «Дошкільна освіта» та перспективного погляду на неї. Під час вивчення курсу студенти опановують першооснови професійної культури та компетентності майбутніх педагогів, отримують допомогу щодо досягнення успіхів у навчанні та у подальшій професійній діяльності. У майбутніх вихователів відбувається формування психологічних і педагогічних передумов становлення та розвитку професійно необхідних для роботи з дітьми дошкільного віку та здійснення рухового режиму в ДНЗ якостей, а також умінь і навичок успішної самореалізації, та шляхів удосконалення в ході майбутньої професійної діяльності.

До переліку індивідуальних проектів запропоновано ввести розробку відеопрезентації на теми: «Мій ідеал вихователя», «Вихователь у моєму житті», «Вихователь–рух–здоров'я». Загалом до переваг курсу належить те, що підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ починається із перших днів залучення до навчального процесу у вищій школі, а його вивчення сприяє швидшій адаптації до навчання у ВНЗ і вирішення завдань мотиваційного компонента.

У ході вивчення навчальної дисципліни «Вікова фізіологія та валеологія» майбутні вихователі опановують знання про загальні закономірності росту та розвитку дітей; особливості процесів дихання, травлення, обміну речовин, теплорегуляції, вікові особливості функціонування мозку дитини, значення нервової системи для регуляції та узгодженості функцій організму дитини та взаємозв'язку організму з навколишнім середовищем; складники та чинники формування здорового способу життя тощо.

З огляду на те, що в робочій програмі курсу не передбачено навчальної інформації про фізичне здоров'я дітей, для поглиблення знань студентів було введено теми «Фізичне здоров'я та сучасні методи визначення його рівня», «Фізичні вправи в розвитку рухового аналізатора людини».

Заняття із зазначених вище тем було розроблено спільно із викладачем вікової фізіології та валеології. Особливістю занять була концентрація уваги передусім на проблемі здоров'я, а також на розкритті таких суттєвих причин погіршення здоров'я і дітей, і дорослих, як низький рівень рухової активності (машини, ліфти, побутова техніка, мультимедійні засоби зводять до мінімуму фізичні навантаження), неправильне харчування, шкідливі звички тощо. Під час занять було наголошено на важливості фізичних вправ для розвитку рухового аналізатора людини: останні сприяють розвитку точності рухів і пришвидшують процес опанування різноманітними практичними операціями. У ході евристичної бесіди майбутніми вихователями було зроблено висновок, що вказані проблеми беруть свій початок ще в дитинстві, а щорічне зниження рівня здоров'я дітей неминуче призведе до погіршення здоров'я наступних поколінь. Під час аналізу причин дитячого нездоров'я, майбутні вихователі вказували на фактори погіршення здоров'я дитини, пов'язані безпосередньо із системою освіти. Ідеться про недостатність фізичної активності дітей; перевантаженість навчальною інформацією, що зумовлює розумові та психологічні перевантаження; нездатність чи то небажання педагогів реалізовувати в освітньому процесі індивідуальний підхід до дитини, враховуючи її психологічні, фізіологічні потреби, стан здоров'я.

Студенти брали активну участь в обговоренні проблеми, жваво реагуючи на предмет дискусії. У майбутніх вихователів виникали запитання: «Що робити в цій ситуації?», «Як виростити у наш час здорове покоління?» тощо. Роздуми студентів про те, що вони, як вихователі, можуть змінити в системі ДНЗ, наштовхували їх на думку про необхідність внесення певних змін у руховий режим дітей. Майбутні вихователі ще не знають, як це зробити та які це зміни, оскільки ще не ознайомлені із теорією і методикою фізичного виховання та валеологічної освіти, але виявляють у пошуку шляхів до таких змін наполегливе бажання.

Цілеспрямована робота з майбутніми вихователями на першому етапі експерименту уможливила розв'язання такого завдання, як залучення студентів до досліджуваного явища. Цінним досягненням стало виникнення у більшості майбутніх вихователів інтересу до роботи вихователя та проблеми здійснення рухового режиму в ДНЗ. Під час проведення навчальних занять, в ході спілкування студенти виявляли потребу поповнення своїх знань із досліджуваної проблеми, а також переконалися в необхідності отримання нових знань і вдосконалення набутих умінь. Це дає підстави для констатації про появу у майбутніх вихователів інтересу до майбутньої професійної діяльності, яка є ціннісним досягненням першого етапу і забезпечує планомірний перехід для продовження роботи на другому.

Під час дослідження професійно-педагогічних умінь майбутніх вихователів встановлено сформованість їхніх рухових умінь на базово-репродуктивному рівні (таблиця 3.11), що мотивувало до розроблення спеціального напрямку діяльності студентів, який охоплював організацію спеціальних занять, навчальних завдань, загальноуніверситетських та загальноміських заходів, що мають конкретну мету – формування інтересу до здійснення рухового режиму в ДНЗ, установки на здоровий спосіб життя, отримання нових знань, розуміння своєї ролі у збереженні здоров'я вихованців.

Означений напрям діяльності студентів передбачав такі заходи з покращення професійної підготовленості майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ:

- відвідування міських фізкультурно-спортивних заходів для дошкільнят («Шаховий турнір», Усеукраїнські змагання з малючкового плавання «Діти води», художня гімнастика, Рівненська міська олімпіада для дошкільнят, комплексна спартакіада серед дошкільних навчальних закладів міста Рівне та змагання «Веселі старту дошкільнят», Усеукраїнські спортивні заходи «Спортивна зима» серед ДНЗ м. Рівне);

- участь у звітних наукових конференціях викладачів, співробітників, аспірантів, докторантів і студентів, у студентських наукових конференціях РДГУ, семінарах, присвячених проблемам фізичному вихованню в дошкільній освіті, на

яких розкривали різноманітні концепції проблеми рухового режиму дітей, представляли результати роботи із джерелами, підбивали підсумки самостійної роботи студентів;

- участь у групових дискусіях, присвячених обговоренню конкретних питань з проблеми фізичного виховання;

- навчальні консультації, покликані актуалізувати студентські знання для вирішення назрілих проблем;

- ділові ігри, у ході яких відтворювали предметне середовище професійної діяльності, моделювали відповідну систему стосунків, відпрацьовували професійні навички майбутнього фахівця «Дошкільної освіти», формували інтерес до занять.

Позитивно позначалися на залученні майбутніх вихователів до рухової активності та здорового способу життя такі загальнофакультетські, загальноуніверситетські та міські масові фізкультурно-спортивні заходи, як:

- туристичні походи, під час яких студенти навчалися використовувати прийоми орієнтування у навколишньому середовищі й активних способів пересування (такі знання та прикладні навички у майбутньому полегшать планування туристичних походів з дітьми);

- масові фізкультурно-спортивні заходи (легкоатлетичний крос «Олімпійська миля», «Тиждень здоров'я», «День фізичної культури та спорту»), змагання (із баскетболу, волейболу «М'яч над сіткою», плавання), які не тільки сприяють підвищенню рухової активності майбутніх вихователів, а й формують потребу систематичних самостійних занять фізичними вправами;

- залучення студентів до здорового способу життя шляхом організації та участі у фізкультурно-спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходах вищого навчального закладу, міста.

Професійно-орієнтаційний етап відзначався спрямованістю на забезпечення власної фізичної підготовленості майбутніх вихователів, підведення їх до самостійного використання рухового досвіду, що передбачало досягнення оптимальної рухової підготовленості кожного студента з гімнастики, спортивних ігор і вправ, опанування системи знань про фізичне виховання. Зміст напряму набув

реалізації у предметі «Фізичне виховання». На заняттях із фізичного виховання значну увагу приділяли вивченню різних ігор і спортивних вправ на основі поєднання фізичного виховання з естетичним. Так, на заняттях із фізичного виховання увагу майбутніх вихователів зосереджували на виразних, красивих рухах, використанні музичного супроводу, спортивного одягу. У ході занять студенти також ознайомилися із сучасним фізкультурним обладнанням.

У дослідженні великого значення надавали спортивно-оздоровчим секціям. Усіх студентів, які брали участь в експерименті, було зобов'язано записатися на різних видів спортивних секцій – з волейболу, баскетболу, настільного тенісу, загальної фізичної підготовки. Найбільш популярними серед майбутніх вихователів виявилися заняття фітнесом, ритмікою, аеробікою, шейпінгом. Для підвищення мотивації до активної рухової діяльності вибір засобів фізичного виховання був абсолютно самостійним і не обмеженим обов'язковим переліком. Під час відвідування спортивних секцій майбутні вихователі дотримувалися низки нижчевикладених умов:

- здорове харчування;
- урахування стану фізичного здоров'я та індивідуальних можливостей організму;
- спрямованість на результат;
- фіксування отриманих результатів у щоденник здоров'я;
- відвідування консультативної секції.

Слід наголосити, що консультативну секцію було створено при кафедрі педагогіки та психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської. Мета роботи секції полягала в наданні консультативної допомоги та підтримки майбутнім вихователям з питань здорового способу життя. Секційні засідання відбувалися двічі на місяць і на вимогу студентів.

Дослідження також передбачало участь майбутніх вихователів у волонтерській діяльності у сфері фізичного виховання та спорту міста. Так, студентів було залучено до волонтерської діяльності Рівненського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», для чого вони заповнювали «Анкету

волонтера». Участь у волонтерській роботі сприяє отриманню майбутніми вихователями корисні знання про здоровий спосіб життя; урізноманітнити студентське життя; отримати досвід з організації масових спортивно-оздоровчих заходів; отримати знання для надання консультацій щодо самостійних занять фізичними вправами.

Оглядова або навчальна практика дає студентам змогу ознайомитися із дошкільним навчальним закладом, умовами перебування у ньому дошкільнят, простежити та проаналізувати роботу педагогів-наставників. На навчальній практиці майбутні вихователі спостерігали за проведенням занять і режимними моментами, а також фіксували ключові аспекти, важливі для власної практичної діяльності: мету заняття, методи, засоби й форми її реалізації, позицію вихователя щодо педагогічного процесу та його учасників. Саме навчальна практика забезпечує формування у студентів уявлення про роботу вихователя загалом, а також розуміння цінності обраної професії. Спостереження за практикантами розкрило їхній інтерес і захоплення професійною майстерністю педагогів-наставників. Під час бесіди студенти зізнавалися, що хотіли би бути схожими на окремих вихователів, а саме – мати аналогічні організаційні, комунікативні та прогностичні здібності.

Другий, – **навчально-практичний** – етап передбачав реалізацію таких педагогічних умов, як: інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування компетентності майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Дослідницьку роботу на навчально-практичному етапі було вибудовано на інтеграції таких навчальних курсів: «Психологія дитяча», «Педагогіка дошкільна», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» і курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ». Кожний курс відзначався зорієнтованістю на формування системи знань із психолого-педагогічних, анатоμο-фізіологічних і методичних основ здійснення рухового режиму в ДНЗ і, а відтак на формування загальнопрофесійної компетентності шляхом розвитку теоретичного мислення, що постає підґрунтям наукового

осмислення об'єктивної педагогічної реальності та розвитку аналітичних, організаторських, прогностично-проективних, дидактичних, комунікативних, дослідницьких, діагностичних та рухових умінь та навичок. За допомогою засобів, що відображають специфіку конкретного курсу та його зв'язків з іншими навчальними дисциплінами, студенти формують загальнопрофесійну компетентність.

Метою навчально-практичного етапу стало поглиблення уявлення студентів про принципи побудови рухового режиму в умовах ДНЗ; вплив рухового режиму на дитячий організм; руховий режим дітей дошкільного віку протягом дня; керівництво педагогічним процесом в умовах рухового режиму; вплив рухового режиму та методичний контроль за його виконанням. На лабораторних заняттях майбутнім вихователям було запропоновано навчально-дослідні завдання декількох типів: ознайомлення з особливостями активного рухового режиму в різних вікових групах, аналіз розвивального середовища та соціально-технічних умов, діагностування рухового розвитку дітей, аналіз ефективності роботи вихователя під час планування і здійснення рухового режиму в ДНЗ. У межах занять психолого-природничого циклу продовжували поглиблювати знання та відпрацьовувати навички керівництва педагогічним процесом в умовах рухового режиму.

На наш погляд, найбільшим потенціалом в аспекті можливості в аспекті проведення підготовки студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ відзначається «Психологія дитяча» – дисципліна психолого-педагогічного циклу нормативного блоку. Вивчення вказаної дисципліни уможливорює розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки майбутніх вихователів, зокрема: набуття системи знань про сутність і закономірності психічного розвитку дітей дошкільного віку, становлення їхньої діяльності, пізнавальної сфери, про їхню подальшу інтеріоризацію, специфіку й вплив соціальної ситуації розвитку дитини на формування її особистості, процеси та механізми соціалізації, вікові й індивідуальні аспекти найважливіших психічних новоутворень, розвиток світогляду та особистості студентів, забезпечення належної професійної готовності та конкурентоспроможності в галузі дошкільної освіти відповідно до вітчизняних та

європейських стандартів.

Дослідження передбачало внесення спільно з викладачем, який читає курс «Психології дитячої» корективів у такі її теми, як: «Розвиток емоційно-вольової поведінки дошкільників у процесі фізичного виховання», а також «Формування моральності дітей у процесі фізичного виховання».

У ході дискусії, яка виникла на лекції (лекція-бесіда) із вищеназваних тем, майбутні вихователів під керівництвом викладача усвідомили тісний зв'язок емоційно-вольової поведінки дітей із їхнім руховим режимом, здійснюваним у ДНЗ. Майбутні вихователі зрозуміли, що фізичне навантаження сприяє всебічному розвитку дитини: покращує її фізичний стан, зміцнює здоров'я, розвиває й удосконалює рухові якості. Під час бесіди майбутні вихователі зробили висновок, що рухова активність позитивно позначається на розвитку моральних якостей, вольової та емоційної сфер дитини, естетичних уявлень і потреб. Рухливі ігри та фізичні вправи не тільки покращують здоров'я та розвивають організм дитини, а постають засобом виховання вольових якостей її характеру, впливають на поведінку, вчинки, стосунки з іншими людьми та зовнішнім світом. Тому правильно організований руховий режим сприяє формуванню в дитини таких вольових якостей, як відповідальність, завзятість, наполегливість, рішучість, витримка. У ході бесіди на лекції, майбутні вихователі зацікавилися питанням: «Як долучати дітей до здорового способу життя?» (Здоровий спосіб життя – це найважливіший засіб збереження і примноження здоров'я, збільшення позитивних емоцій, вольових і моральних якостей).

Студенти висловлювали різні думки щодо впливу фізичного навантаження на емоційний стан дітей. З одного боку, наголошували на його позитивній ролі як засобу підготовки до труднощів. Свої слова майбутні вихователі аргументували констатацією того, що діти які регулярно дотримувалися рухового режиму, більш адаптовані до соціальних умов, мають вищу опірність організму до стресів і захворювань. Студенти також зауважили, що дітей, які не виявляють бажання, інтересу до ігор, у майбутньому буде важко привчити до трудової діяльності. Майбутні педагоги акцентували не лише на знаннях про вплив рухового режиму на

емоційно-вольову та моральну сфери дітей, а й на особливостях використання таких знань у своїй професійній діяльності.

Крім того, засвоєння курсу «Психологія дитяча» відзначалося спрямованістю на формування у майбутніх вихователів розуміння психологічного механізму впливу фізичних вправ на психічний розвиток дитини, методів застосування останніх для психокорекції дітей дошкільного віку, розкриття взаємозв'язку психічного та фізичного розвитку дитини. Майбутні вихователі усвідомлювали можливість повноцінного психічного та розумового розвитку дитини лише за умови розвитку фізичного. Невипадково фізичну культуру дитини, рівень її фізичної підготовленості, розвиток фізичних якостей визнано важливим показником не тільки фізичного, а й розумового розвитку дитини.

Загалом проведення занять із курсу «Психологія дитяча» запропонованими темами забезпечувало формування когнітивного, мотиваційного та практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Не менш перспективним для дослідження вважали звернення до навчального курсу «Педагогіка дошкільна», зорієнтованого на опанування методів і форм організації навчально-виховного процесу в ДНЗ; формування здатності до педагогічного осмислення явищ виховання та розвитку дитини в умовах родинно-суспільного виховання; розвиток здатності до педагогічного прогнозування самостійності та критичності мислення; виховування у майбутніх вихователів ДНЗ моральності любові та поваги до особистості дитини.

Як доповнення до теми «Теоретико-методичні засади фізичного виховання дітей дошкільного віку» в дослідженні було розроблено та проведено семінарське заняття на тему «Співпраця дошкільного навчального закладу та сім'ї з оптимізації рухового режиму й оздоровленні дітей». Під час заняття майбутні вихователі усвідомлювали, що успішне розв'язання завдань фізичного виховання дітей можливе лише за умови спільних, узгоджених дій дошкільного закладу та сім'ї (при цьому сім'я – це не тільки батько й мати, а й дідусь і бабуся, брат і сестра). До моменту вивчення курсу «Педагогіка дошкільна» студенти мали змогу ознайомитися з роботою вихователя

під час навчальної практики, тому їхні висновки, що кожна дитина потребує рухової активності ґрунтувалися на власних спостереженнях.

Для забезпечення розуміння в сім'ї того, що фізичне виховання – не лише обов'язкове заняття, а й необхідний улюблений режимний момент дитини майбутні вихователі розробляли в ході семінарського заняття власну систему роботи з підвищення педагогічної культури батьків з основ рухового режиму та здорового способу життя за допомогою колективних, індивідуальних і наочних форм роботи. Студенти розкривали вплив різних форм роботи на розуміння батьками значення рухового режиму в житті дітей дошкільного віку. Йдеться про бесіди, консультації, запрошення батьків до дошкільного закладу, індивідуальні пам'ятки, поради, бюлетені, теки-пересувки, альбоми-естафети, батьківські збори, групові консультації, практичні рекомендації для батьків з питань здорового способу життя.

Майбутні фахівці дошкільної освіти акцентували увагу на тому, що робота кожного дошкільного навчального закладу не тільки у вихованні дитини, а й у консультуванні батьків з питань її виховання. Відтак, вихователі та батьки постають партнерами з виховання дітей. Для здійснення дітьми дошкільного віку повноцінного рухового режиму батькам доцільно надавати допомогу щодо поглиблення рівня знань про здоровий спосіб життя дошкільнят, озброювати їх відомим педагогічним мінімумом, залучати до роботи дошкільного навчального закладу.

У ході заняття студенти зробили висновок, що одним із найважливіших шляхів підвищення взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї є використання нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками щодо формування здорового способу життя дошкільнят. До спектра таких нетрадиційних форм належать: функціонування консультативних пунктів із проблеми валеологічного виховання, конференції батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, рухового режиму, оптимального харчування. Частина студентів зауважила, що більшість батьків, ставлять під сумнів цінність занять фізичними вправами, а отже, й доцільність витрачання часу на такий вид діяльності, що увиразнює потребу роботи педагогічного колективу в напрямі організації систематичної та послідовної

просвітницької роботи з батьками.

Функції батьків стосовно організації фізичного виховання дітей майбутні вихователі вбачали у створенні необхідних матеріально-технічних умов для занять удома; контролі та сприянні дітям в дотриманні режиму дня, правил особистої гігієни, загартуванні, виконанню ранкової гімнастики та домашніх завдань; в особистій участі у змаганнях сімейних команд, днях здоров'я, фізкультурно-художніх святах, іграх, розвагах, прогулянках; в організації змагань та ігор на дитячих майданчиках за місцем проживання й у дошкільному навчальному закладі; у виконанні обов'язків громадських тренерів і суддів.

Загалом заняття з «Педагогіки дошкільної» уможлилювали розвиток і когнітивного, і практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

У ході дослідження питань теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку, як-от: місце і роль фізичного виховання в загальній системі виховання дітей дошкільного віку; основні особливості та принципи сучасної системи фізичного виховання; комплексний підхід до вирішення оздоровчих, освітніх завдань і використання засобів фізичного виховання; анатомо-фізіологічні особливості, які зумовлюють розвиток рухів у дітей перших семи років життя; закономірності формування рухових навичок і розвиток фізичних якостей; методи навчання фізичних вправ; основи навчання рухам: методи, прийоми, етапи навчання; педагогічні умови оптимізації навчання дітей гімнастики, рухливих ігор, спортивних ігор і вправ; форми організації фізичного виховання; специфіка застосування засобів, методів і прийомів навчання рухам на фізкультурних заняттях різних типів; психологічне та фізіологічне навантаження під час занять фізичними вправами, засоби її регулювання; загартовування як комплексна система оздоровчо-виховних заходів, методика організації загартовувальних заходів; організація контролю за фізичним вихованням у дошкільних навчальних закладах; діагностування рівня фізичної підготовленості дітей; планування роботи з фізичного виховання як прогнозування кінцевих результатів здоров'я, фізичного та рухового розвитку дітей, було передбачено в загальному курсі «Теорія та методика фізичного

виховання та валеологічної освіти».

З огляду на те, що на другому етапі майбутні вихователі вже набули певних знань і вмінь, необхідних для виконання навчальних функцій, на практичних заняттях вони засвоювали організацію та методику фізичного виховання в закладі дошкільної освіти, ознайомлювалися з методикою навчання основних вправ із розділів дошкільної програми для дошкільнят 3–6 років. Під час лабораторних занять майбутні вихователі виконували різноманітні завдання, а також розробляли функції тих, хто навчає, і тих, кого навчають.

На лекційних і семінарських заняттях студенти формували за допомогою активних форм і методів навчання уявлення про систему організації фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі, здобували знання з загальних питань теорії фізичного виховання і теорії та методики фізичного виховання дітей дошкільного віку; виробляли вміння та навички реалізації різних організаційних форм фізичної культури в закладах дошкільної освіти; прищеплювали навички коригування відхилень у фізичному розвитку дітей; набували навичок керівництва фізичним вихованням у дошкільних закладах; ознайомлювалися із досягненнями науки та передовим педагогічним досвідом роботи з фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку. Заняття забезпечували виховання у майбутніх вихователів стійкого інтересу до питань удосконалення фізичного виховання й оздоровлення дошкільників, стимулювання творчого підходу, формування валеологічного світогляду та мотивації до здорового способу життя.

Важливим аспектом лекційних занять у дослідженні поставало розв'язання проблемних ситуацій (Додаток Г), які вимагали швидкого та правильного аналізу й оперативного вирішення для пошуку виходу із ситуації. Правильне розуміння завдання та пошук відповіді на поставлене запитання передбачали наявність у студентів певного рівня теоретичних знань, досвіду спостережень і аналізу практичного досвіду, вміння «педагогічно мислити й уявляти». Розглянемо такі завдання:

1. «Ви як вихователь присутні на занятті з фізичного виховання. Як Ви визначите, на якому етапі навчання пропонувати дітям вправи?»;

2. «Ви як вихователь присутні на занятті з фізичного виховання. Як Ви поставитеся до заняття, у якому найвище фізіологічне навантаження запропоновано:

- а) в ході основної частини заняття, під час вивчення основних рухів;
- б) наприкінці заняття, під час гри-естафети;
- в) у ході вступної частини заняття.

3. Під час проведення з дітьми старшого дошкільного віку заняття з елементів математики вихователь запитує в дітей, чи не втомилися вони і, отримавши позитивну відповідь, продовжує заняття далі. Як оцінити такі його дії?

Для доповнення й оновлення курсу в дослідженні було розроблено теми таких лекційних занять, як: «Специфіка педагогічної діяльності вихователя у процесі здійснення рухового режиму в ДНЗ», «Методичні рекомендації щодо організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ», і практичне заняття «Місце спортивних вправ і розваг у режимі ДНЗ». На лекційних заняттях із вищеназваних тем було розкрито всі аспекти роботи вихователя у процесі здійснення рухового режиму в ДНЗ, з'ясовано умови оптимального здійснення рухового режиму в ДНЗ.

У ракурсі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ виявилось ефективним застосування прийому змагання. Так, під час практичного заняття «Місце спортивних вправ і розваг в режимі ДНЗ» студентів було об'єднано в групи та запропоновано виконати конкретні завдання (однотипні або різнотипні). Наприклад, визначити правила добору спортивних вправ і розваг, чітко окреслити місце спортивних ігор і вправ у режимі дня ДНЗ, укласти план використання вправ спортивного характеру на тиждень відповідно до календарного планування, отриманого для зразка. Під час аналізу плану експерти (тобто студенти) брали до уваги погодні умови, наявність спортивного інвентаря, ступінь опанування дітьми спортивної гри та вправ, а в ході оцінювання команди-переможця враховували змістовність відповіді, логіку доведення, кількість відповідей за певний проміжок часу, оригінальність думок, взаємодію учасників груп тощо.

Ще одним прикладом роботи з покращення підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ вважаємо ділову гру, якою послуговувалися у практичній діяльності з формування у майбутніх вихователів готовності до

здійснення рухового режиму в ДНЗ під час вивчення курсу «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» (приклад гри представлено в додатку К).

До найфективніших прийомів організації мислення й аргументації власного бачення ситуації належить метод «шести капелюхів мислення», уведений англійським письменником, психологом і фахівцем у сфері творчого мислення Едвардом де Боно. Гру за назвою «Руховий режим. «За» чи «Проти»» проводили в межах освітнього процесу, а саме – на практичному занятті з теми «Застосування рухливих ігор у педагогічному процесі дошкільного закладу». Використання гри дало змогу майбутнім вихователям сконцентруватися на розумінні й осмисленні значення та сутності рухливих ігор у житті дошкільника. Результатом залучення такого методу є не лише отримання знань, а й створення установки на здоровий спосіб життя як основного життєвого пріоритету. Розглянемо послідовність проведення гри.

Передусім зазначимо, що гра передбачала розподіл студентів на групи, названі за кольорами капелюхів. Першими відповідали студенти групи «**білого капелюха**», які надавали детальну та необхідну інформацію про вимоги щодо вибору рухливих ігор, місце гри в режимі дня, місце проведення рухливої гри, ускладнення та варіанти проведення рухливих ігор, керівництво ігровою діяльністю дітей; група «**чорного капелюха**» розкривала суперечливі моменти, а також критично оцінювала, вказувала на недоліки та можливі ризики використання рухливих ігор у режимі дня; група «**жовтого капелюха**» знаходила переваги та позитивні моменти ситуації; група «**червоного капелюха**» розглядала проблему крізь призму емоцій і на основі інтуїції; група «**зеленого капелюха**» поставала креативною стороною, яка намагалася знайти нове, вийшовши за рамки наявних пропозицій; група «**синього капелюха**» зобов'язана була управляти власне процесом роботи, не втручаючись у зміст, і, зрештою, узагальнити досягнуте й поставити нову мету.

Ділова гра, вибудована на моделюванні реального педагогічного процесу, уможлиблює опанування майбутніми вихователями способів організації та здійснення різних видів рухливих ігор, які вирізняються новизною й

оригінальністю. Майбутні вихователі ніби «проживають» події в ігровій формі, що сприяє відпрацюванню професійно важливих умінь і навичок, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ, формуванню інтересу до занять.

На практиці ділові ігри склалися з таких етапів:

- 1) ознайомлення студентів із правилами гри, участь у обговоренні та складанні плану;
- 2) вивчення ситуації, яку потрібно розглянути;
- 3) розроблення плану гри за певним сюжетом;
- 4) ознайомлення з інструкцією й іншими, додатковими матеріалами;
- 5) проведення гри;
- 6) завершення гри, підбиття підсумків. Рекомендації щодо подальшого вдосконалення професійних умінь і навичок.

Попри відмінності форм підбиття підсумків гри, обов'язковими для них були оцінювання дій учасників, а також обґрунтування оптимального варіанта кінцевого результату.

Рівень знань студентів із дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» оцінювали на основі кредитно-трансферної системи освітнього процесу, що передбачає використання рейтингової шкали. Студенти мали змогу отримати 60 балів зі 100 (40 балів відведено на іспит) за такі види робіт, як: активність і відповіді на семінарських і лабораторних заняттях – 20 балів; написання двох модульних контрольних робіт, кожна з яких містить два варіанти, – 12 балів (по 3 бали за кожну правильну відповідь); підготовка та захист мультимедійної презентації на одну із запропонованих тем, наприклад, «Використання дихальної гімнастики в коригувальній та оздоровчій роботі з дітьми» – 15 балів; індивідуальна робота, що передбачала наукову доповідь, – 13 балів.

Наприкінці вивчення курсу майбутні вихователі отримали знання з теорії та методики фізичного виховання дітей дошкільного віку, навчилися творчо виконувати завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку в різноманітних організаційних формах, засвоїли особливості педагогічної діяльності вихователя у процесі здійснення рухового режиму, а також організації та проведення

фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ. Набуті знання слугуватимуть підґрунтям формування у майбутніх вихователів практичних навичок і запорукою ефективної підготовки до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Загалом уведення у навчальні курси «Психологія дошкільна», «Педагогіка дошкільна» та «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» нових тем сприяло формуванню когнітивного та практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Крім того, практичне вдосконалення рухових умінь, необхідних для керування руховим режимом у ДНЗ, забезпечували заняття із фізичного виховання, які проводили для підвищення рівня фізичної підготовленості майбутніх вихователів за програмою «Фізичне виховання».

Техніку виконання рухових дій студенти засвоїли з курсу «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», також на заняттях із фізичного виховання опановували методику навчання фізичних вправ і окремих форм рухового режиму (ігрові вправи, рухливі ігри, коригувальна гімнастика, елементи танців тощо) з акцентом на рухових діях, які вивчають у дошкільних навчальних закладах. Відповідно до досліджуваної теми та поставлених завдань майбутні вихователі самостійно добирали матеріал і проводили підготовчу частину заняття зі своєю (академічною) групою, організовували ігрові вправи, рухливі ігри, естафети, коригувальну гімнастику тощо. Зауважимо, що у змісті занять було передбачено використання ігрових методів пов'язаних із виконанням студентами функцій і вихователів, і дітей.

Урахування під час вивчення дисциплін «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» і практичних занять із фізичного виховання міжпредметних зв'язків уможливило формування у майбутніх вихователів навичок, необхідних для організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ. Загалом практичні заняття з фізичної культури також слугували площиною для формування когнітивного та практичного компонентів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Навчально-практичний етап експериментального дослідження охоплював

вивчення спеціального курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ». Курс є авторською програмою, розробленою відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму підготовки «Дошкільна освіта» та спрямованою на підготовку майбутніх вихователів до організації й ефективного впровадження в систему дошкільної освіти систематизації теоретичних знань і формування практичних умінь щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ. На основі вищезазначеного курсу та дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти» було укладено навчально-методичні комплекси, які містили: програму курсу; тематичний план лекційних і практичних занять; опорний конспект лекцій; завдання для самостійної роботи; тестовий контроль знань студентів; довгострокові індивідуальні завдання; шкалу оцінювання; основну та додаткову літературу з курсу.

Для більш ґрунтовного вивчення до кожної теми було запропоновано список рекомендованої літератури.

Дослідження передбачало звернення до нетрадиційних форм проведення лекційних занять як таких, що уможливають формування у майбутніх вихователів мотивації до засвоєння навчальної дисципліни, до здорового способу життя; сприяють змістовному розгляду проблеми рухової активності, фізкультурно-оздоровчій роботі в ДНЗ; забезпечують створення позитивної взаємодії «викладач-студент», «студент-студент».

Наприклад, на лекції з теми «Забезпечення рухової активності в повсякденному житті дітей дошкільного віку» студенти опрацьовували схеми облаштування ігрових майданчиків у ДНЗ для осмислення раціонального облаштування ігрових майданчиків, а відтак – оптимального забезпечення рухової активності дітей. Студенти прилучалися до створення таких схем пропонуючи власну ідею облаштування, обґрунтовуючи свою думку. На прикладі фотографій (за допомогою проектора) розглядали помилки вже облаштованих дитячих майданчиків, які перешкоджають оптимальній руховій активності дітей дошкільного віку. На демонстраційному матеріалі (демонстрації відеороликів) пояснювали роботу вихователя, попередньо давши установку майбутнім вихователям, на що слід

звернути увагу під час організації рухового режиму дітей дошкільного віку.

Використання відеофрагментів і відеороликів під час вивчення матеріалу дало змогу забезпечити тісний взаємозв'язок здобутих теоретичних знань практики; ознайомити студентів із реальним процесом організації рухового режиму дітей дошкільного віку; зорієнтувати їх на оптимізацію здійснення рухового режиму в ДНЗ; формувати вміння обирати певний спосіб організації дітей під час організації рухового режиму. Основний зміст відеозаписів складали різні види рухового режиму, фізкультурні заняття в дошкільних закладах, тематичні фрагменти для цілеспрямованого та своєчасного ілюстрування різних варіантів організації рухового режиму в ДНЗ. Під час роботи обов'язково звертали увагу на роль вихователя в організації рухового режиму в ДНЗ. Позитивно, що на таких заняттях працювали навіть ті студенти, які зазвичай неактивні, що уможливило невеличання невпевненості та страху виступу перед аудиторією, а також самостійне оцінювання кожним студентом власного рівня знань.

Загалом заняття уможливлювали обмін інформацією, зайняття майбутніми вихователями активної позиції стосовно своїх знань і вмінь, визнання ними важливості та необхідності здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також впливу рухової активності на здоров'я дітей і дорослих. Серед переваг занять – формування мотивації до самостійного професійного зростання.

Дослідження передбачало використання для забезпечення оптимальної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ такої форми навчання, як *практичне заняття* – однієї з основних форм навчання у вищому навчальному закладі. Поділяємо думку Л. В. Зданевич, що практичні заняття є «*/.../ методом репродуктивного навчання, що забезпечує зв'язок теорії і практики, який сприяє виробленню в майбутніх вихователів умінь і навичок застосування знань, отриманих на лекціях і в ході самостійної роботи*» [99]. З огляду на це на практичні заняття було винесено складніші теми навчальної програми для їхнього більш ґрунтовного вивчення, як: «*Руховий режим дітей і сутність здоров'язбережувальних технологій у ДНЗ*», «*Здійснення рухового режиму протягом дня*», «*Організація індивідуального підходу до дітей дошкільного віку у*

процесі здійснення рухового режиму», «Методика й організація масової фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ». Практичні заняття були безпосередньо спроектовані на відповідні лекції, тобто поставали їхнім логічним продовженням: практичні заняття передбачали поглиблення, розширення та деталізацію знань, отримуваних на лекційних. За допомогою практичних занять перевіряли ефективність і якість засвоєння теоретичних знань, озброювали студентів певною сукупністю компетентностей, забезпечували набуття ними початкового досвіду виокремлення та здобуття нової наукової інформації, формування здатності до самостійної і творчої роботи майбутніх вихователів. Із такої позиції викладач виконував функції фасилітатора, помічника та партнера у процесі навчання, де зміст – це засіб реалізації освітніх цілей, а не мета. Участь у таких заняттях неможлива без певного запасу знань і вмінь, – що вимагало значної самостійної підготовки студентів.

Специфіку практичних занять у ракурсі дослідження становило використання в ході їхнього проведення спектра активних методів навчання. Останні, крім озброєння студентів предметними компетентностями, сприяли становленню їхньої професійної позиції: під дією спеціально організованої групової діяльності студенти змінювали систему поглядів на проблему рухового режиму.

Під час проведення практичних занять оперували методами, як: коротка розповідь викладача, бесіда, ділові ігри («Круглий стіл», «Шість капелюхів мислення», «Імітація»), метод змагання, обговорення поданої інформації.

Розглянемо використану в навчальному процесі ділову гру за назвою «Круглий стіл». На круглий стіл виносили тему «Руховий режим дітей і сутність здоров'язберігаючих технологій у ДНЗ». Студентам заздалегідь пропонували опрацювати такі програми: «Казкова фізкультура» (М. М. Єфименко), «Театр фізичного виховання для дошкільнят» (М. М. Єфименко), «Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу), програму із фізкультурно-корекційної роботи в закладах дошкільної освіти за авторською естетико-оздоровчою системою» (М. М. Єфименко, Ю. В. Мельниченко), «Юний легкоатлет. Парціальна програма з фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку» (Н. А. Кулик, І. П. Масляк),

«Про себе треба знати, про себе треба дбати. Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку» (Л. В. Лохвицька), «Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років» (В. О. Огнев'юк), ««Я у Світі»: програма розвитку дитини дошкільного віку» (О. Л. Кононко).

«Круглий стіл» відзначався спрямованістю на генерацію нових ідей та обговорення наявних проблем. Учасникам було оголошено про рівність їхніх прав і позицій: усі присутні виступали експертами з обговорюваної проблеми. На круглий стіл було запрошено також вихователів і фізичних інструкторів дошкільних навчальних закладів № 2, № 7, № 50 м. Рівне; «Лелеченя» м. Буськ Львівської області. Всі учасники ділилися думками щодо оптимізації та організації рухового режиму у ДНЗ. Студенти використовували доповіді, вірші, малюнки та схеми, презентації для розкриття основних умов оптимізації рухового режиму в ДНЗ і раціональної організації всього оздоровчого процесу. Крім того, звернули увагу на професійну підготовку, освіту та самоосвіту, любов до дітей і до обраної професійної діяльності, якості вихователя.

Під час круглого столу на ключові виступи було відведено 10–15 хвилин, на всі інші – 3-5. Круглий стіл загалом мав структуру наведену у підрозділі 2.3.

Після засідання «круглого столу» було передбачено підбиття підсумків, під час якого його учасники зазначили, що захід сприяв глибшому зрозумінню ними проблеми рухового режиму в ДНЗ, розкриттю своїх здібностей, розвитку власного мислення, уяви, отримання прикладу для наслідування. Під час засідання круглого столу всі слухачі брали активну участь у обговоренні, відстоювали власні погляди, обмінювалися думками та пропозиціями.

Загалом організаційний сценарій «круглого столу» мав такий зміст:

- відкриття, представлення організаторів та учасників;
- вступне слово ведучого, який окреслив мету та завдання заходу, очікувані результати, оголосив регламент і засади дискусії;
- виступи експертів (інформаційні повідомлення);
- обговорення;
- закриття.

До переваг «круглого столу» належить можливість запрошення фахівців (вихователів, фізінструкторів, методистів ДНЗ), діяльність яких пов'язана із вказаною проблемою, але які не завжди можуть знайти для її осмислення час у своєму робочому графіку.

Застосування вищеописаного методу дало змогу створити умови для творчої самостійної діяльності майбутніх вихователів, які, проговорюючи різні ситуації, позиції, ідеї, аналізували та знаходили нові ідеї, підходи до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Під час практичного заняття на тему «Здійснення рухового режиму протягом дня» послуговувалися методом «Імітація». Тему заняття студентам запропонували заздалегідь: її обирав один зі студентів групи, який згодом виконував роль «викладача». За обраною темою студент готував конспект заняття та подавав для затвердження викладачеві за тиждень до проведення. Для підвищення ефективності пізнавальної самостійності, як елемента самоосвіти, майбутнім вихователям надавали методичні вказівки та рекомендації до проведення практичного заняття. Студенти готувалися до заняття за планом, поданим студентом-«викладачем». Під час заняття студенти виконували ролі вихователів або дітей дошкільного віку, викладач – «допитливого студента» (зайнявши місце в аудиторії), який упродовж практичного заняття ставить запитання «викладачеві» або «вихователям». Кожне програвання режимного моменту підлягало оцінюванню студентом-«викладачем». Студенти, які оцінювали, за умов припущення виконавцями практичних помилок, повинні були їх побачити й виправити.

Розглянутий метод уможлиблював підвищення майбутніми вихователями самооцінки, поглиблення теоретичних знань та апробування їх на практиці. Методика проведення практичного заняття охоплювала такі етапи:

- 1) попередній контроль знань, навичок і вмінь майбутніх вихователів;
- 2) формулювання проблеми та її обговорення;
- 3) розв'язання проблемних завдань, використання практичних вправ;
- 4) підбиття підсумків заняття й оцінювання студентів.

Під час проведення практичного заняття студенти моделювали режимні

моменти, передбачені режимом роботи ДНЗ. Це давало змогу оцінити рівень знань і вмінь того, хто виконує і того, хто оцінює. За такої умови до практичної діяльності було залучено всіх студентів групи, що сприяло відпрацюванню практичних умінь в умовах аудиторії, забезпечення тісного зв'язку теорії і практики.

Практичне заняття з теми «Організація індивідуального підходу до дітей дошкільного віку у процесі здійснення рухового режиму» проходило у вигляді ділової гри на базі ДНЗ. На першому етапі гри було оголошено її тему, мету та завдання. На другому етапі – обрано виконавця головної ролі – вихователя ДНЗ, трьох «експертів», які спостерігали за грою, а решту майбутніх вихователів «перетворено» на дітей із різним рівнем рухової активності. Проведення гри передбачало розігрування студентами-«дітьми» проблемної ситуації, вигаданої самостійно в контексті ролі. Студент-«вихователь» має впливати на вибір дітьми відповідних ігор і вправ так, аби врегулювати їхню рухову активність. На завершальному етапі «експерти» аналізують роботу «вихователя» та власне процес гри. Викладач висловлює свою думку та підбиває підсумки гри, якщо бажаного результату не було досягнуто, ініціює обговорення причини невдачі; нараховує бали студентам, які виконували ролі та брали участь в обговоренні.

Практичне заняття з теми «Методика та організація масової фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ» проводили у вигляді фізкультурної розваги на спортивному майданчику вищого навчального закладу (протягом однієї академічної години), що давало майбутнім вихователям змогу випробувати себе в ролі вихователя і в реальних умовах організувати спортивно-масовий захід; формувати особистісну рухову діяльність; удосконалювати рухові навички; виховувати фізичні якості; покращити фізичну підготовку, здоров'я, зовнішню та внутрішню красу; розвивати організаційні здібності.

Для організації та планування фізкультурної розваги скористалися планом, представленим Н. Деделюк [70, с. 9–10], проте адаптованим до вищезгаданого заходу:

1) розроблення розгорнутого плану проведення з урахуванням церемонії відкриття, проведення, закриття, нагородження, використання символіки, гімну,

музичного супроводу та ін.;

2) добір, затвердження, інструктаж безпосередніх організаторів, технічних керівників, суддів, членів журі;

3) підготовка місць проведення змагань, оформлення ігрових майданчиків;

4) підготовка устаткування, інвентаря, спорядження (зокрема суддівського), а також грамот.

Майбутнім вихователям було оголошено тему, мету та завдання спортивно-масового заходу. До участі в заході залучали всіх майбутніх вихователів. Серед одногрупників обирали ведучого заходу й організаційний комітет. У суддівстві брали участь викладачі факультету. У ході підготовки до масового заходу організаційний комітет спільно з ведучим подали для затвердження план проведення заходу, перелік ігор і розваг, перелік необхідного ігрового реквізиту (атрибути). Обов'язковим елементом було прикрашання спортивного майданчика та забезпечення музичного супроводу. Зміст фізкультурної розваги склали рухливі ігри, вправи й ігри спортивного характеру, вправи на фізкультурних тренажерах. Після завершення заходу підбивали підсумки; аналізували захід; нараховували бали студентам.

З огляду на те, що самостійна робота є елементом кожного виду навчального заняття у навчальному процесі практикували різну самостійну роботу студентів. Самостійна робота спонукає майбутнього вихователя до роботи з основною (базовою) та додатковою (допоміжною) літературою, з ресурсами мережі Інтернет для закріплення набутих і здобуття нових знань і вмінь, а також виконання поставлених завдань.

Для перевірки й оцінювання рівня знань майбутніх вихователів застосовували тестові завдання, розроблені, зокрема з курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» та навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти» у співавторстві з Н. М. Маліновською.

Завдання передбачали індивідуальну та фронтальну роботи зі студентами спеціальності «Дошкільна освіта», для активізації за короткий час кожного студента

та контролю рівня його знань.

Тестові завдання вводили на різних етапах навчального процесу, як-от міні-контрольні роботи наприкінці заняття. Студенти, знаючи, що після обговорення питань буде проведено письмове опитування, брали більш активну участь у роботі на занятті, уважніше слухали відповіді, поправки та доповнення, за нагоди уточнювали матеріал, зверталися по роз'яснення.

Тестові завдання, укладені за такими темами, як «Загальні основи навчання та розвитку у процесі фізичного виховання», «Методика навчання дітей дошкільного віку фізичних вправ», «Особливості використання вправ та ігор з елементами спорту з дітьми дошкільного віку», «Ранкова гімнастика», «Форми роботи з фізичного виховання», «Лікарсько-педагогічний контроль за здійсненням рухового режиму в ДНЗ», «Загартовування дітей дошкільного віку», «Педагогічний менеджмент в організації фізичного виховання в дошкільному закладі освіти», сприяли встановленню досягнутого рівня знань, поповненню та систематизації отриманої інформації студентів із теми, яку вивчають, регулярного виконання завдань, стимулювання пізнавальної активності.

Крім тестових завдань, ефективним виявилось застосування контрольних питань з теми. Йдеться про такі: «Перерахуйте групи засобів фізичного виховання?», «Як чином можна збільшити або зменшити силу впливу загартовувальних процедур на дитину?», «Назвіть види робіт із фізичного виховання та форми їхньої організації», «Розкрийте шляхи розвитку самостійності дітей у руховій діяльності».

Для перевірки рівня знань майбутніх вихователів практикували фронтальне опитування (наприклад: «Перерахуйте завдання фізичного виховання», «Вкажіть види фізичних вправ», «Запишіть заходи рухового режиму», «На якому етапі прогулянки бажано обмежити рухливість дітей?», «На якому етапі розумової праці необхідна фізкультхвилинка для дітей?»).

Крім тестових завдань, контрольних питань, фронтального опитування, розв'язання педагогічних ситуацій для з'ясування рівня знань студентів організовували колоквіум. У ході колоквіуму майбутні вихователі опрацьовували

такі питання: «Розкрийте завдання фізичного виховання й обґрунтуйте їхнє значення для розвитку дитини», «Розкрийте принципи побудови рухового режиму», «Обґрунтуйте позитивний вплив рухового режиму на організм дитини».

Результативною щодо перевірки ступеня засвоєння майбутніми вихователями знань виявилася робота із відеозаписами. Так, після закінчення лекції на тему «Здійснення рухового режиму протягом дня», «Забезпечення рухової активності в повсякденному житті дітей дошкільного віку» викладач показував відеофільм із наперед поставленим перед студентами завданням: знайти помилки, яких припустився педагог, і обґрунтувати правильність своєї позиції.

У дослідженні також звертали увагу на такий присутній аспект навчальної діяльності майбутніх вихователів, як форми контролю. Із курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» фоною контролю був залік. Складання заліку передбачало перевірку знань студентів із вивчених тем. Крім того, студенти повинні були продемонструвати свої вміння скласти план рухового режиму на день, тиждень і місяць.

Із курсу «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти» формою контролю був іспит. У ході складання іспиту майбутні фахівці дошкільної освіти виявили знання з усіх тем курсу, обґрунтовуючи свої відповіді прикладами з досвіду роботи на педагогічній практиці. Під час складання іспиту брали до уваги активність студента на семінарських і лабораторних заняттях, вміння стисло, в логічній послідовності формулювати відповіді на питання.

Логіка розвитку когнітивного компонента готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ передбачала створення практичного «продукту» – «Портфолію», що містить результати підготовки майбутніх вихователів, необхідні під для проходження педагогічної практики в ДНЗ.

На наш погляд, найбільш відповідним щодо підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ може бути «Портфолію», що складається з таких розділів:

1) «Я і моя професія», де представлено есе (із формулюванням поглядів автора на обрану спеціальність, освітні та кар'єрні плани, окресленням мети й завдань

формування портфоліо), а також теоретичні завдання на формування мотивації та компетентностей майбутнього вихователя;

2) «Методична скарбничка», що охоплює методики оцінювання та контролю рухової активності дітей, методичні розробки, ефективні прийоми та форми організації рухового режиму (схеми, плани, тести, картки, таблиці, роздатковий матеріал);

3) «Робоче портфоліо», де наявні такі матеріали, як плани-конспекти прогулянок, приблизні конспекти занять, сценарії фізкультурних свят, ігри-вправи, фото- і відеоматеріали із практичної діяльності тощо;

4) «Інформативне портфоліо», що має вигляд списку наочних посібників із методичного кабінету кафедри та ДНЗ; списку джерел, потрібних для фізкультурно-оздоровчої роботи; списку сайтів;

5) «Творчий доробок», де подано щоденники спостережень, описи проєктів, досліджень, самостійно складені таблиці чи діаграми, авторські твори, буклети доповнені стислим коментарем про процес і мету їхнього створення та фіксованою датою внесення).

Укладаючи портфоліо, студенти добирали:

- цікаві теоретичні, методичні, відеоматеріали з проблеми рухового режиму в ДНЗ;

- конспекти занять для I–II молодших груп, а також для середньої та старшої: «Колобок», «Весна», «Подорож до осіннього лісу», «Фізкультура для звірят», «Вухасті тварини», «Зимове тренування», «Веселий цирк» тощо;

- сценарії спортивних свят і розваг: «Малі олімпійські ігри», «День здоров'я» для старших груп і для батьків, «Спортивна розвага «Ярмарок» (із використанням фольклору та за участю батьків» у II молодшій групі), «Бабуся Мотря в гостях у дітей», «Розвага з рухливими іграми в старшій групі», «В гостях у вождя червоношкірих «Червона хмара»», «Мультстарт», «Випробуй себе сам» тощо;

- сценарії ігор-вправ для дітей із низьким рівнем розвитку рухової активності: «Не впусти м'яч», «Хто далі кине», «Відпихни та злови м'яч», «Злови обруч», «Хто швидше», «Не губи будиночок», «Не впусти кільце», «Наздожени суперника»,

«Знайди пару в колі»; із середнім рівнем рухової активності: «Світ навколо нас», «Ідемо в гості до добрих фей», «У пошуках скарбів»; із високим рівнем розвитку рухової активності: «Будь уважним», «У кого більше», «Знайди свій кубик», «Не помилися», «Слухай сигнал», «Воротики», «Швидко на місця», «Міняйтеся місцями», «Я попереду», «Поверни», «Не втрачай пару», «Ниточка з голочкою», «Змійка», «Веселіше грай, але м'яч не втрачай» тощо;

- рухливих ігор: «Хитра лисиця», «Веселка», «Вусатий сом», «Білки, жолуді, горіхи», «Зайці на городі», «Вантаження кавунів», «Квач», «Мишоловка», «Гуси-лебеді», «Зайці та вовк» тощо;

- фізкультхвилинки та пальчикові гімнастики: «Зайчик сіренький сидить», «Дош», «У лісі», «Бобер», «Вийшов дощик погуляти», «Сонечко», «Тупотілка», «Кіт-воркіт», «Трава низенька-низенька», «У садочку, у зеленому» тощо;

- ранкової гімнастики: «Соняшники на городі», «Чапля», «Сонячний промінчик», «Маленькі помічники (із хустинкою)», «Будуємо ляльці будинок», «Вправи із прапорцями», «Хмарки, хмарки, ви по небу пливете куди?», «Падає, падає листя», «Лісові пригоди» тощо;

- дихальної гімнастики: «Повітряні кульки», «Долоньки», «Пограємо в тишу», «Чайничок» тощо;

- оздоровчих прогулянок: «У лісі», «Ми – діти козацького роду», «Місто – місце пригод» тощо;

- орієнтовна модель рухового режиму для дітей різних вікових груп; орієнтовне планування оздоровчих прогулянок для дітей різних вікових груп на рік;

- опорні конспекти лекцій, семінарів на теми: «Руховий режим – основа здорового способу життя дитини», «Сенкретико-ігровий підхід до організації занять із фізичної культури», «Специфіка використання українських народних ігор», «Шляхи оптимізації рухової діяльності дошкільнят в умовах ДНЗ» тощо;

- консультації для батьків: «Рухова активність як фактор розвитку, зміцнення здоров'я та продовження життя», «Оптимізація рухової діяльності дітей дошкільного віку як необхідність сьогодення», «Поради батькам щодо вибору спорту для своєї дитини», «Форми занять фізичними вправами дітей у сім'ї» тощо;

- сценарії комплексів оздоровчо-загартовувальних заходів – і традиційних, і нетрадиційних;
- сторінки сайтів, список джерел, потрібних для фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах ДНЗ.

Загалом слід визнати потенціал портфоліо щодо підвищення якості підготовки майбутніх вихователів до педагогічної практики.

До спектра форм контролю знань студентів належала курсова робота із дошкільної педагогіки з методиками, яку виконували на III курсі, у VI семестрі. Після вибору теми курсової роботи майбутні вихователі спочатку розробляли теоретичну частину, а надалі проводили під час педагогічної практики дослідницьку роботу з дітьми дошкільного віку для отримання фактичного матеріалу.

У переліку тем курсових робіт передбачено теми з проблеми рухового режиму в ДНЗ. Тематику курсових робіт затверджено на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської. Майбутні вихователі мали право обирати тему курсової роботи із переліку визначених кафедрою або запропонувати власну з обґрунтуванням її розроблення.

Рівень підготовки курсової роботи значною мірою відображає певну академічну зрілість автора, ілюструє його знання, вміння та навички викладати свої міркування. Курсова робота є першим кроком наукового дослідження та дає змогу майбутнім фахівцям дошкільної освіти опанувати науково-дослідні навички (робота з науково-методичною літературою, методики її організації та проведення), тобто сформуванню вміння вирішувати проблеми рухової активності та самостійної рухової діяльності дітей, проблеми організації та методики проведення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі. Такий вид міні-наукових робіт уможливує поглиблене, творче засвоєння навчального матеріалу; логічне й аргументоване висловлювання власних думок, пропозицій, висновків; удосконалення отриманих знань, формування навичок творчого мислення, способів застосування теоретичних знань для вирішення конкретних практичних завдань; відпрацювання основних методів організації та проведення наукового дослідження.

Курсова робота складалася з теоретичного й експериментального досліджень і

охоплювала шість етапів. Перший етап передбачав вибір теми дослідження; другий – теоретичне розроблення проблеми (добір та аналіз науково-методичної літератури, окреслення проблеми дослідження); третій – формулювання завдань і створення методик; четвертий – проведення дослідної роботи; п'ятий – осмислення отриманого матеріалу, його аналіз і виклад з огляду на теоретичні положення; шостий – завершення роботи, формулювання висновків. Структуру роботи склали план, вступ, теоретична й експериментальна частини, висновки, список використаної літератури, додатки. Обсяг курсової роботи – 30–35 друкованих аркушів без списку літературних джерел і додатків.

Під час написання курсової роботи, майбутні вихователі отримували регулярні методичні консультації щодо поетапного її виконання

У контексті обов'язкового апробування експериментальної частини в дошкільному навчальному закладі наведемо перелік тем, які було запропоновано майбутнім вихователям: «Формування в дошкільників інтересу до занять із фізичної культури», «Фізкультурно-оздоровча робота в ДНЗ та її вплив на зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку», «Використання фізкультурного обладнання як засобу підвищення рівня самостійної рухової активності дітей старшого дошкільного віку», «Забезпечення рухової активності дітей старшого дошкільного віку на прогулянці», «Рухливі ігри як засіб удосконалення основних рухів дітей старшого дошкільного віку», «Забезпечення рухової активності старших дошкільників на прогулянці», «Використання фітбол-гімнастики як засобу зміцнення фізичного здоров'я дошкільників», «Особливості керівництва самостійною руховою діяльністю дітей у процесі фізичного виховання», «Формування основ здорового способу життя у старших дошкільників» тощо.

Не менш значущим чинником впливу на формування у майбутніх вихователів когнітивного компонента до здійснення рухового режиму в ДНЗ було написання наукових статей, які поставали результатом науково-дослідної роботи. Так, під час вивчення курсу «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» і дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти» майбутні вихователі писали наукові статті, присвячені

проблемі рухового режиму в ДНЗ, які опубліковано у збірнику наукових праць молодих вчених (Хмельницький: ХІСТ, 2018. № 2. 442 с. [98]).

Третій етап підготовки – **діяльнісно-творчий** – передбачав упровадження такої педагогічної умови, як практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах. Реалізація такої педагогічної умови відзначалася спрямованістю на розвиток практичного компонента професійної позиції майбутнього вихователя.

Мета вищевказаного етапу полягала в активному застосуванні набутих знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ, на практичних і лабораторних заняттях, а також під час проходження педагогічної практики в дошкільному закладі, самостійної контролюючої праці як організаційної форми досягнення мети. Студенти повинні були навчитися вирішувати завдання різних типів складності, пов'язані із руховим режимом, його організацією та плануванням.

На першому етапі практики майбутнім вихователям було запропоновано самостійно обрати теми навчальних проектів, як-от: «Діагностування стану здоров'я та рівня рухової активності дітей», «Оптимізація проведення ранкової гімнастики», «Сучасні технології проведення фізкультхвилинок», «Рухливі ігри та фізичні вправи під час прогулянки дітей», «Гігієнічна гімнастика та контрастні повітряні ванни під час формування фізичного та психічного здоров'я дітей», «Корегувальна гімнастика як засіб зміцнення опорно-рухового апарату дітей», «Активний руховий режим ДНЗ», «Пасивний руховий режим ДНЗ», «Руховий режим денної прогулянки дітей», «Самостійна рухова діяльність дітей», «Нетрадиційні форми загартовувальних заходів», «Використання фізкультурного обладнання для оптимізації рухового режиму дітей», «День здоров'я як умова успішної співпраці із батьками дітей», «Фізкультурне свято як засіб підвищення інтересу до фізичної культури у дітей, педагогів і батьків» тощо.

Проект готували з використанням дослідницьких методів, що передбачають певну послідовність дій, описаних у підрозділі 2.1. Під час створення проекту майбутні вихователі планували власну діяльність з огляду на оптимальне досягнення поставленої мети.

Основним змістом роботи студентів-практикантів протягом першого тижня педагогічної практики було спостереження й аналіз педагогічної діяльності вихователя-наставника. Передував початку практики аналіз перспективних і календарних планів роботи групи на 1–2 місяці, що сприяло орієнтації у змісті програми для відповідної вікової групи. Надалі студенти-практиканти докладно вивчали режим життя групи, специфіку організації режимних процесів, усю динамічну діяльність дітей – організацію форм навчання, особливості активного відпочинку, праці, та самостійної рухової діяльності. Особливу увагу звертали на своєрідність організації педагогічного процесу та здійснення рухового режиму в тій віковій групі, де відбувається проходження педагогічної практики (комплектування групи, організація інтер'єру у групових приміщеннях, стиль педагогічного спілкування вихователя-наставника, співвідношення часу рухової активності та пасивності в режимі дня), аналізували фізкультурно-спортивне середовище, спостерігали за проведенням занять із фізичної культури.

Так, у тій віковій групі, за якою закріплені на час проходження практики, студенти стежили за дотриманням гігієнічних умов (наскрізне провітрювання та вологе прибирання приміщення), розглядали простір для вільного виконання рухів дітей; досліджували стан ігрових майданчиків ДНЗ (наявність-відсутність скульптур, постійних споруд для ігор і розваг, достатність простору для забезпечення рухливості дітей); під час фізкультурно-оздоровчих заходів виявляли ступінь використання обладнання відповідно до завдань програми, підготовленості дітей, сезону; вивчали наявність у дошкільному навчальному закладі асортименту фізкультурного обладнання для забезпечення різних видів рухів дітей різного віку; визначали ставлення до проведення загартування дитячого організму та рівень роз'яснювальної роботи з батьками щодо цього.

Протягом першого тижня практики майбутні вихователі спостерігали за виконанням їхніми педагогами-наставниками заходів рухового режиму, серед яких: своєчасне проведення ранкової гімнастики, проведення двічі на тиждень занять із фізичної культури у групах, за якими закріплені студенти, кількість рухливих ігор і розваг у різні періоди дня. Крім того, студенти-практиканти вивчали освітньо-

виховний процес, звертаючи увагу на різноманітність рухового змісту заходів і впровадження елементів спорту у фізичне виховання дітей середнього та старшого дошкільного віку, також аналізували структуру заняття, добір засобів для його проведення та послідовність; виховну роботу в ході заняття щодо дисциплінованості дітей, рівня стосунків у колективі, свідомого ставлення до вправ; одяг дітей у розрізі відповідності до погодних умов.

Протягом 2–4 тижнів педагогічної практики студенти самостійно виконували обов'язки вихователів. Із перших днів практиканти допомагали вихователю групи проводити ранковий прийом дітей, режимні процеси (сніданок, обід, денний сон, ранкову та коригувальну гімнастику), ігри з дітьми, прогулянки; визначали самостійну рухову активність дітей і вид руху, який переважав на прогулянці в першій половині дня (кожен студент обирав три дитини).

Із другого тижня практики студенти самостійно практикували всі основні види педагогічної діяльності вихователя, а саме:

1) організували педагогічний процес за перспективними та календарними планами, складеними вихователями;

2) планували та проводили фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкову гімнастику, гімнастику після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, загартовувальні процедури), заняття із фізичної культури, різноманітні форми фізкультурного дозвілля, індивідуальну роботу з формування рухових умінь і навичок, рухливі ігри, індивідуальну роботу на прогулянці, а також індивідуальну та диференційовану роботу з дітьми, що мають відхилення у фізичному та руховому розвитку; дні здоров'я, прогулянки-походи за межі дошкільного навчального закладу;

3) здійснювали індивідуальну роботу з урахуванням результатів діагностування рівня розвитку дитини;

4) організували та проводили рухливі ігри (із перспективного плану студента);

5) визначали час настання втоми у дітей і використання фізкультхвилинки на заняттях із методики розвитку мови, з математики, читання;

6) спостерігали за правильністю виконання рухів і вправ.

Із третього тижня практики кожен студент, після консультування із педагогом-

наставником, самостійно укладав детальний план навчально-виховної роботи своєї робочої зміни та план (на тиждень) здійснення рухового режиму дітьми дошкільного віку. Тому інформацію студенти фіксували в щоденнику педагогічної практики і, за домовленістю із наставником, – у груповому календарному плані. Практиканти укладали плани відповідно до вимог конкретного дошкільного закладу, але з більшою деталізацією видів роботи. Наприкінці тижня студенти-практиканти подавали груповому методисту та вихователю-наставнику перспективний план здійснення рухового режиму дітьми дошкільного віку в умовах ДНЗ для затвердження, за планом готували необхідний матеріал.

Наприкінці робочого дня (зміни) студенти-практиканти обговорювали свою діяльність і проведену роботу з вихователями-наставниками, отримували консультації щодо наступного робочого дня. Усю самостійну роботу фіксували в щоденнику, вчилися її аналізувати, об'єктивно оцінювати. З питаннями, які виникали щодо організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ, майбутні вихователі зверталися до своїх групових методистів.

У ході підготовки до занять, а також до фізкультурно-оздоровчих заходів та інших форм роботи з дітьми, майбутні фахівці дошкільної освіти вдосконалювали навички роботи з методичною літературою, дидактичними матеріалами, наочними посібниками, навчилися аналізувати отриману інформацію, адаптовувати її до рівня розвитку дітей своєї групи. Студенти-практиканти приділяли значну увагу налагодженню емоційно-позитивного зв'язку з вихованцями, з інтересом, доброзичливістю та любов'ю ставилися до їхньої діяльності та потреб. Майбутні вихователі намагалися враховувати типологічні й індивідуальні особливості дітей, дотримуватися індивідуально-диференційованого підходу до навчання та виховання дошкільнят у ході організації рухового режиму в умовах ДНЗ. До всіх видів навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку студенти ставилися відповідально та готувалися старанно відображенням чого слугували конспекти рухливих ігор, фізкультурних занять, комплексів ранкової гімнастики, розроблення сценаріїв фізкультурних свят і розваг.

Наприкінці третього чи четвертого тижня педагогічної практики кожен студент-

практикант, окрім залікового позанавчального виховного заходу, проводив із вихованцями своєї групи або показове фізкультурно-оздоровче заняття, або спортивне свято чи розвагу (на вибір). На залікові заходи запрошували всіх студентів, які проходили педагогічну практику в дошкільному закладі разом з вихователем-наставником, груповим керівником-методистом. Після проведеного заходу відбувалося колективне його обговорення. Заняття аналізували за такими складниками:

- 1) рівень рухової активності дітей під час проведення заходу;
- 2) способи організації дітей;
- 3) раціональне використання часу на різних етапах заходу;
- 4) раціональне використання приміщення та інвентарю.

Під час педагогічної практики студенти також брали участь у методичних заходах, реалізованих у межах дошкільного навчального закладу, а саме – педагогічних радах і читаннях, семінарах-практикумах, методичних годинах. Студентів-практикантів залучали до роботи методичного кабінету дошкільного навчального закладу (готували міні-доповіді з питань впливу рухового режиму на дитячий організм, допомагали в систематизації методичних матеріалів, оформленні стендів, виготовленні дидактичних наочних посібників).

Зміст роботи майбутні вихователів у дошкільному навчальному закладі відображено в щоденнику педагогічної практики. Результати здійснюваного рухового режиму оцінювали працівники дошкільної установи (вихователь групи, методист або завідувач/завідувачка закладу).

Під час практики студенти вели «Щоденник спостережень за руховою діяльністю дітей», у якому фіксували рухову активність їхніх підопічних з урахуванням відомостей про кожну дитину, зокрема її анатомо-фізіологічних, психологічних та індивідуальних особливостей. Зміст щоденника дає змогу зрозуміти й об'єктивно оцінити діяльність вихователя та організацію ним рухового режиму дітей, однокурсників-практикантів і власну.

Співпраця студентів у ході педагогічної практики із дітьми, ґрунтована на застосуванні педагогічних ідей і систем, зумовлювала формування у них

спеціальних педагогічних умінь, необхідних для здійснення рухового режиму в ДНЗ. Практика сприяла доповненню та збагаченню теоретичної підготовки майбутніх вихователів, створенню широких можливостей щодо використання знань за методикою фізичного виховання дітей дошкільного віку, організації рухової активності дітей у режимі дня, діагностування їхнього фізичного розвитку та рухової підготовленості тощо.

Під час проходження педагогічної практики здійснювали систематичний контроль за виконанням поставлених завдань. Спостереження за роботою практикантів відбувалося впродовж усієї зміни. Фіксуванню підлягало забезпечення оптимального рухового режиму протягом дня, а також під час фізкультурно-оздоровчих заходів, прогулянок на свіжому повітрі, індивідуальної роботи з дітьми, організації умов для самостійної рухової діяльності та рухової активності дітей тощо.

Аналіз педагогічної практики дає підстави стверджувати, що студенти експериментальної групи в контексті здійснення рухового режиму в ДНЗ приділяли значну увагу дидактичним принципам, віковим особливостям і можливостям дітей, реалізуючи тим самим принцип доступності та індивідуальності в процесі організації рухового режиму дітей дошкільного віку; оптимально оперували різними способами та прийомами організації дошкільнят у ході навчання фізичним вправам; грамотно послуговувалися методами, уміло поєднували наочні, словесні та практичні прийоми для здійснення заходів рухового режиму; чітко планували руховий режим з огляду на погодні умови; методично правильно, з урахуванням вікових особливостей і знання дитячої психології, методики фізичного виховання та валеологічної освіти, складали конспекти занять; на заняттях працювали із різноманітним сучасним обладнанням, музичним супроводом (музику добирали для кожної частини заняття відповідно); уміло створювали ситуацію успіху для кожної дитини; варіювали ігри для розвитку в дітей творчості, креативного мислення.

Відтак, можемо констатувати, що цілеспрямована робота зі студентами напряму «Дошкільна освіта» над розробленням програми педагогічної практики відзначалася зорієнтованістю на розвиток їхніх професійно-педагогічних умінь і формування

практичного компонента готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Отже, за результатами науково-дослідницької роботи постає очевидною логіка й ефективність послідовного впровадження у навчально-виховний процес, спрямований на практичну підготовку майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, традиційних та активних методів навчання. Таке комплексне поєднання педагогічних інновацій і традиційних підходів до підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ забезпечить якісну підготовку та формування у студентів професійних та особистісних якостей висококваліфікованого фахівця.

3.3. Результати експериментальної перевірки ефективності реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

На завершальному етапі дослідження – формувальному – було обґрунтовано результативність упровадження у навчально-педагогічний процес авторської програми формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, що передбачало використання низки статистичних методів.

Для обґрунтування ефективності заходів педагогічного впливу в рамках упровадження авторської програми формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ було застосовано параметричний метод *t*-Стьюдента для залежних вибірок (Paired Samples T-Test) [41]. Додатково, для визначення ступеня відповідності емпіричного розподілу показників вираженості особистісних характеристик досліджуваних і нормального, було залучено метод Колмогорова-Смирнова (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test) [41].

З огляду на це для загальноприйнятого у практиці психолого-педагогічних досліджень рівня значущості $\alpha=0,05$ можна сформулювати альтернативну та нульову статистичні гіпотези окремо для кожного випадку їх перевірки.

Так, для перевірки припущення про відповідність емпіричного розподілу показників вираженості особистісних характеристик досліджуваних і нормального розподілу; відмінності середніх значень вираженості особистісних характеристик

досліджуваних експериментальної та контрольної груп на ввідному етапі діагностичного контролю (або еквівалентність контрольної та експериментальної груп досліджуваних); відмінності середніх значень вираженості особистісних характеристик досліджуваних експериментальної та контрольної груп на ввідному та контрольному етапах діагностичного контролю сформулюємо нульову й альтернативну гіпотези:

H_0 : відмінності між середніми значеннями вираженості особистісних характеристик досліджуваних експериментальної та контрольної вибірок на ввідному й контрольному етапах діагностичного контролю недостовірні (випадкові) ($p > 0,05$);

H_1 : відмінності між середніми значеннями вираженості особистісних характеристик досліджуваних експериментальної і контрольної вибірок на ввідному й контрольному етапах діагностичного контролю достовірні (закономірні) ($p \leq 0,05$).

Порівняємо емпіричний розподіл показників вираженості особистісних характеристик досліджуваних і нормальний розподіл за вибраним статистичним методом окремо для кожного критерію готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ (мотиваційно-ціннісного, інтелектуально-пізнавального та діяльнісно-рефлексивного). Для зручності аналізу результатів статистичного аналізу представимо їх у табличній формі (таблиця 3.15).

Наведені результати дають підстави констатувати, що емпіричний розподіл усіх показників вираженості особистісних характеристик досліджуваних, визначених на етапі реалізації формувальних заходів як критерії готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, відповідає генеральній сукупності з нормальним розподілом ($p > 0,05$). З огляду на це можемо визначати характер відмінностей середніх значень вираженості особистісних характеристик досліджуваних контрольної та експериментальної вибірок або обґрунтовувати їхню еквівалентність.

Аналіз характеру відмінностей середніх значень вираженості особистісних характеристик досліджуваних контрольної та експериментальної груп на ввідному етапі діагностичного контролю за мотиваційно-ціннісним, інтелектуально-

Ступінь відповідності емпіричного розподілу показників вираженості особистісних характеристик досліджуваних та нормального розподілу

	Показники готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ									
	Внутрішні індивідуально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні соціально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні позитивні мотиви (за В. А. Семиченко)	Зовнішні негативні мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішня мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня позитивна мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня негативна мотивація (за А. Реаном)	Тестова контрольна робота	Показник сформованості професійно-педагогічних умінь	Ступінь рефлексивності (за А. В. Карповим)
Рівень статистичної значущості	0,141	0,159	0,195	0,087	0,067	0,070	0,097	0,546	0,104	0,225

пізнавальним і діяльнісно-рефлексивним критеріями готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ уможливив підтвердження нульової гіпотези щодо всіх порівнюваних характеристик ($p > 0,05$). Результати представлені в таблиці 3.13.

Останній етап в рамках реалізації формувальних заходів – контрольний – передбачав оцінювання ефективності впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у навчальний процес вищого навчального закладу. Як зазначали вище, для цього було проведено порівняльний аналіз середніх значень вираженості особистісних характеристик досліджуваних за результатами ввідного та контрольного етапів діагностичного контролю окремо в експериментальній і контрольній групах. Виконаємо змістову інтерпретацію виявлених закономірностей (таблиця 3.16, 3.17).

На основі аналізу представлених у таблиці 3.16 результатів контрольної групи постає очевидним, що жодна із визначених як показник готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ особистісних характеристик не продемонструвала

**Відмінності середніх значень вираженості особистісних характеристик
досліджуваних контрольної групи**

Етап діагностичного контролю	Середні значення вираженості особистісних характеристик досліджуваних									
	Внутрішні індивідуально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні соціально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні позитивні мотиви (за В. А. Семиченко)	Зовнішні негативні мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішня мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня позитивна мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня негативна мотивація (за А. Реаном)	Тестова контрольна робота	Показник сформованості професійно-педагогічних УМІНЬ	Ступінь рефлексивності (за А. В. Карповим)
ввідний	14,63	13,67	11,94	11,90	3,010	3,010	2,894	18,02	9,87	5,48
контрольний	14,71	13,60	12,10	11,85	3,096	2,981	2,837	18,06	9,98	5,62
рівень статистичної значущості	0,455	0,655	0,159	0,083	0,172	0,322	0,110	0,322	0,159	0,312

достовірного зростання або зниження середніх значень за результатами підсумкового діагностичного контролю ($p > 0,05$).

Для відображення динаміки змін кількісних показників вираженості за всіма діагностованими шкалами в контрольній групі доцільно описувати її у форматі порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

У контрольній групі без цілеспрямованої та системної діяльності не було досягнуто істотного вдосконалення стану готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Лише частково було досягнуто зменшення кількості студентів контрольної групи із базово-репродуктивним і конструктивним рівнями сформованості готовності за всіма критеріями. Із результатів таблиці 3.14. видно, що на початку експерименту (на першому зрізі) більшість майбутніх вихователів знаходиться на базово-репродуктивному та конструктивному рівнях готовності за мотиваційно-ціннісним критерієм.

Проведене дослідження дало змогу констатувати про середній рівень готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ тільки у 23,1% майбутніх вихователів. Утім, результати другого зрізу, що представлені в табл. 3.17, значно відрізняються і в КГ, і в ЕГ. Так, наприкінці формувального етапу експерименту діагностовано продуктивний рівень у 19,2% майбутніх вихователів КГ за показниками мотиваційно-ціннісного критерію; 15,4% – за показниками інтелектуально-пізнавального; 11,5% – за показниками діяльнісно-рефлексивного. Не було досягнуто суттєвого зменшення кількості студентів КГ, яким під час підсумкового контролю встановлено базово-репродуктивний рівень сформованості готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Зокрема, найкращі результати отримано щодо змін у бік зменшення за мотиваційно-ціннісним критерієм: базово-репродуктивний метод було встановлено лише для 34,6% майбутніх вихователів. Із решти досліджуваних 42,3% залишилися на базово-репродуктивному рівні за інтелектуально-пізнавальним критерієм; 53,9% – за діяльнісно-рефлексивним.

Таблиця 3.17

**Показники сформованості готовності досліджуваних
контрольної групи (КГ) до здійснення рухового режиму в ДНЗ
на етапі підсумкового діагностичного контролю**

Рівні	Критерії готовності					
	мотиваційно-ціннісний		інтелектуально-пізнавальний		діяльнісно-рефлексивний	
	абс. од.	у %	абс. од.	у %	абс. од.	у %
базово-репродуктивний	18	34,6	22	42,3	28	53,9
конструктивний	24	46,2	22	42,3	18	34,6
продуктивний	10	19,2	8	15,4	6	11,5

Результати експериментальної групи щодо підсумкового діагностичного контролю ($p \leq 0,05$), представлені в таблиці 3.18, кардинально відрізняються від результатів контрольної вибірки за характером зростання та зниження середніх значень вираженості особистісних характеристик.

Так, достовірний характер зростання середніх значень вираженості особистісних характеристик у досліджуваних експериментальної групи було

**Відмінності у середніх значеннях вираженості особистісних характеристик
досліджуваних експериментальної групи**

Етап діагностичного контролю	Середні значення вираженості особистісних характеристик досліджуваних									
	Внутрішні індивідуально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні соціально значущі мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішні позитивні мотиви (за В. А. Семиченко)	Зовнішні негативні мотиви (за В. А. Семиченко)	Внутрішня мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня позитивна мотивація (за А. Реаном)	Зовнішня негативна мотивація (за А. Реаном)	Тестова контрольна робота	Показник сформованості професійно-педагогічних умінь	Ступінь рефлексивності (за А. В. Карповим)
ввідний	14,85	13,50	12,06	11,79	2,962	2,942	2,865	18,17	9,71	5,63
контрольний	16,67	13,88	12,69	11,60	3,115	3,106	2,577	18,48	10,38	6,06
рівень статистичної значущості	0,000	0,020	0,001	0,024	0,003	0,000	0,000	0,004	0,000	0,000

підтверджено щодо: внутрішніх індивідуально значущих мотивів (за В. А. Семиченко) ($p \leq 0,001$), зовнішньої позитивної мотивації (за А. Реаном) ($p \leq 0,001$), показника сформованості професійно-педагогічних умінь ($p \leq 0,001$), ступеня рефлексивності (за А.В. Карповим) ($p \leq 0,001$), внутрішніх позитивних мотивів (за В. А. Семиченко) ($p \leq 0,001$), внутрішньої мотивації (за А. Реаном) ($p \leq 0,01$), показників тестової контрольної роботи ($p \leq 0,01$) і внутрішніх соціально значущих мотивів (за В.А. Семиченко) ($p \leq 0,05$). Достовірний характер зниження середніх значень вираженості особистісних характеристик у досліджуваних експериментальної групи також було підтверджено щодо зовнішньої негативної мотивації (за А. Реаном) ($p \leq 0,001$) і зовнішніх негативних мотивів (за В. А. Семиченко) ($p \leq 0,05$).

Для практичного підтвердження доцільності використання виявлених педагогічних умов було проведено формувальний етап експерименту, який полягав

у виявленні ефективності організаційних форм і методів навчання у підготовці майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Зазначимо, що ЕГ мала змогу займатися на основі розробленої авторської моделі за додаткових чинників, якими виступали педагогічні умови, тоді як КГ навчалась за традиційною методикою. Після підсумкового контролю зафіксовано зростання показників внутрішніх індивідуально значущих мотивів (за В. А. Семиченко) в ЕГ від 14,85 до 16,67 балів, а в КГ лише від 14,63 до 14,71 бала.

Як істотний позитивний момент відзначимо збільшення показниками сформованості професійно-педагогічних умінь. За результатами підсумкового контролю спостережено збільшення у студентів ЕГ середніх значень вираженості професійно-педагогічних умінь після експерименту від 9,71 до 10,38 балів, тоді як у студентів КГ вони залишилися майже незмінними – 9,87 і 9,98. Виявлено зростання ступеня рефлексивності (за А. В. Карповим) у студентів ЕГ із 5,63 до 6,06, натомість у студентів КГ лише із 5,48 до 5,62 бала.

Наголосимо на позитивній динаміці сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ за показниками зовнішньої позитивної мотивації та зовнішньої негативної мотивації (за А. Реаном). Так, з'ясовано підвищення показників зовнішньої позитивної мотивації у майбутніх вихователів ЕГ із 2,942 до 3,106 балів, а також зменшення зовнішньої негативної мотивації із 2,865 до 2,577 балів. Дещо іншу ситуацію простежено у студентів КГ, середні значення вираженості зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації яких зменшилися із 3,010 до 2,981 та з 2,894 до 2,837 балів.

Також, як позитив відзначимо збільшення середніх значень показників внутрішніх позитивних ЕГ із 12,06 до 12,69 та зменшення зовнішніх негативних мотивів (за В. А. Семиченко) з 11,79 до 11,60. Такі результати увиразнюють ґрунтовність професійної підготовки майбутніх вихователів, а також підтверджують ефективність розробленої авторської моделі та запропонованих педагогічних умов.

Натомість за тими ж самими показниками у досліджуваних КГ результати значно відрізняються від результатів ЕГ: зафіксовано діапазон зростання середніх

значень з 11,94 до 12,10 за показниками внутрішніх позитивних мотивів і з 11,90 до 11,85 за показниками зовнішніх негативних мотивів (за В. А. Семиченко).

У ході дослідження встановлено, що у майбутніх вихователів із ЕГ відбулося зростання середніх значень внутрішніх соціально значущих мотивів (за В. А. Семиченко) із 13,50 до 13,88 балів, тоді як у досліджуваних із КГ зменшення із 13,67 балів до 13,60.

Позитивну динаміку демонструють показники середніх значень виконання досліджуваними з ЕГ тестової контрольної роботи із 18,17 бала до 18,48 бала. Утім, у досліджуваних КГ відбулося збільшення лише з 18,02 бала до 18,06 бала.

Для відображення динаміки змін кількісних показників вираженості за всіма діагностованими шкалами в експериментальній групі доцільно виконати порівняльний аналіз рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, що представлено в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19

Показники сформованості готовності досліджуваних експериментальної групи (ЕГ) до здійснення рухового режиму в ДНЗ на етапі підсумкового діагностичного контролю

Рівні	Критерії готовності					
	мотиваційно-ціннісний		інтелектуально-пізнавальний		діяльнісно-рефлексивний	
	абс. од.	у %	абс. од.	у %	абс. од.	у %
базово-репродуктивний	9	17,3	9	17,3	12	23,1
конструктивний	11	21,1	12	23,1	14	26,9
продуктивний	32	61,6	31	59,6	26	50

Зазначимо, що ЕГ мала змогу займатися на основі розробленої авторської моделі за впливу додаткових чинників, якими виступали педагогічні умови, тоді як КГ навчалася за традиційною методикою. Зокрема, після підсумкового контролю майбутніх вихователів із низькою мотивацією було в КГ 34,6%, а в ЕГ – лише 17,3%; студентів із високим рівнем мотивації стало суттєво більше в ЕГ (61,6)%, а менше – в КГ (19,2%).

Відзначимо позитивну динаміку сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ за показниками інтелектуально-пізнавального критерію. За результатами підсумкового контролю виявлено зменшення кількості студентів із низьким рівнем готовності після експерименту до 17,3%.

У ході дослідження встановлено, що 31 (60,0%) майбутній вихователь з ЕГ мав продуктивний і 23,1% – конструктивний рівень готовності за вказаним критерієм. У студентів КГ результати виявилися значно гіршими, а саме: 15,4% – продуктивний, 42,3% – конструктивний, 42,3% – базово-репродуктивний рівень готовності за показниками інтелектуально-пізнавального критерію.

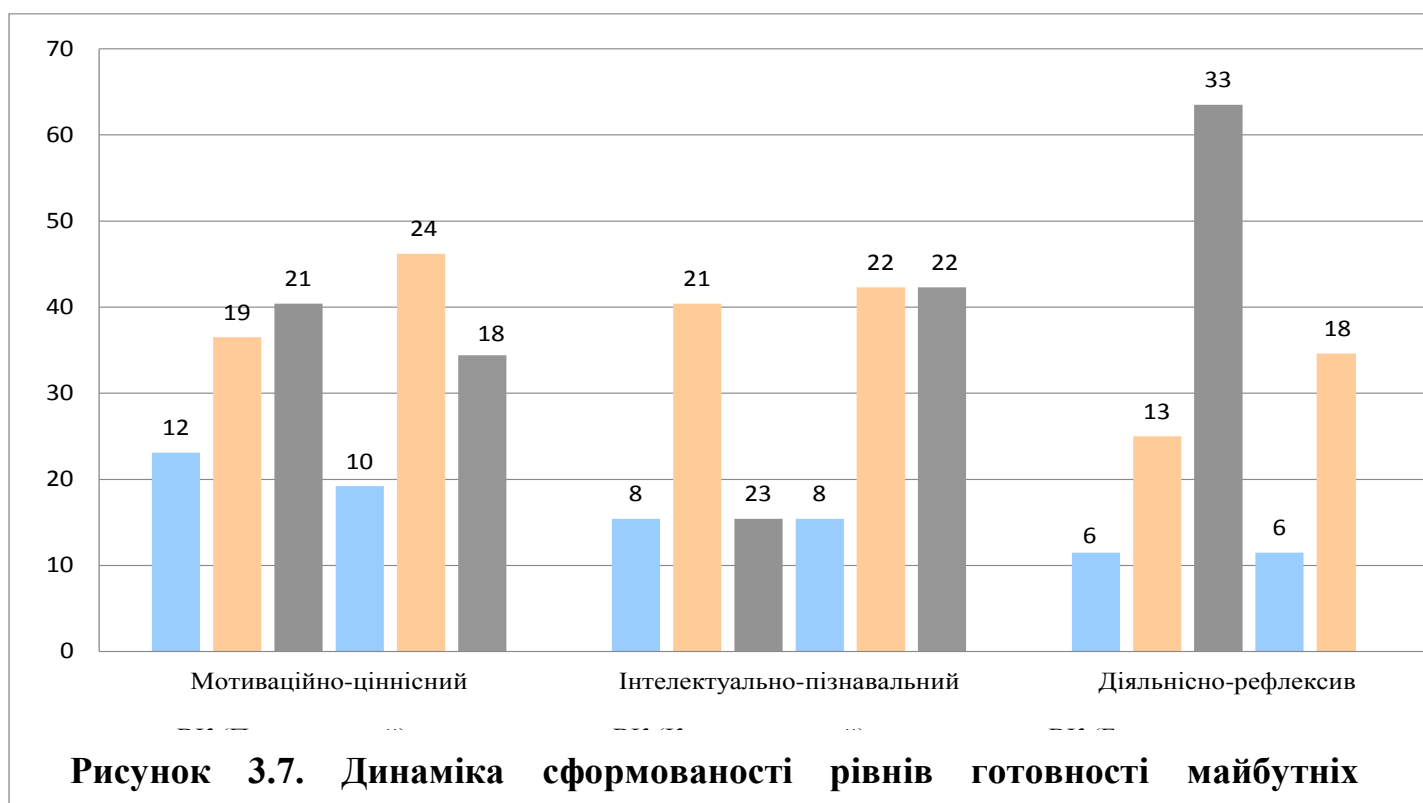
Натомість у ЕГ здобуто вагомні позитивні результати. Так, можемо констатувати про істотні зменшення кількості студентів у ЕГ із базово-репродуктивним рівнем готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ за всіма критеріями: за результатами другого зрізу базово-репродуктивний рівень діагностували лише у 17,3% за мотиваційно-ціннісним критерієм, у 17,3% за інтелектуально-пізнавальним і 23,1% за діяльнісно-рефлексивним критеріями сформованості готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Відрадним вважаємо зростання кількості студентів ЕК із продуктивним рівнем сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ: 61,6% – за мотиваційно-ціннісним, 59,6% – за інтелектуально-пізнавальним і 50,0% – за діяльнісно-рефлексивним критеріями.

Наочно динаміку сформованості рівнів готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у КГ і ЕГ показано на рис. 3.7 і 3.8.

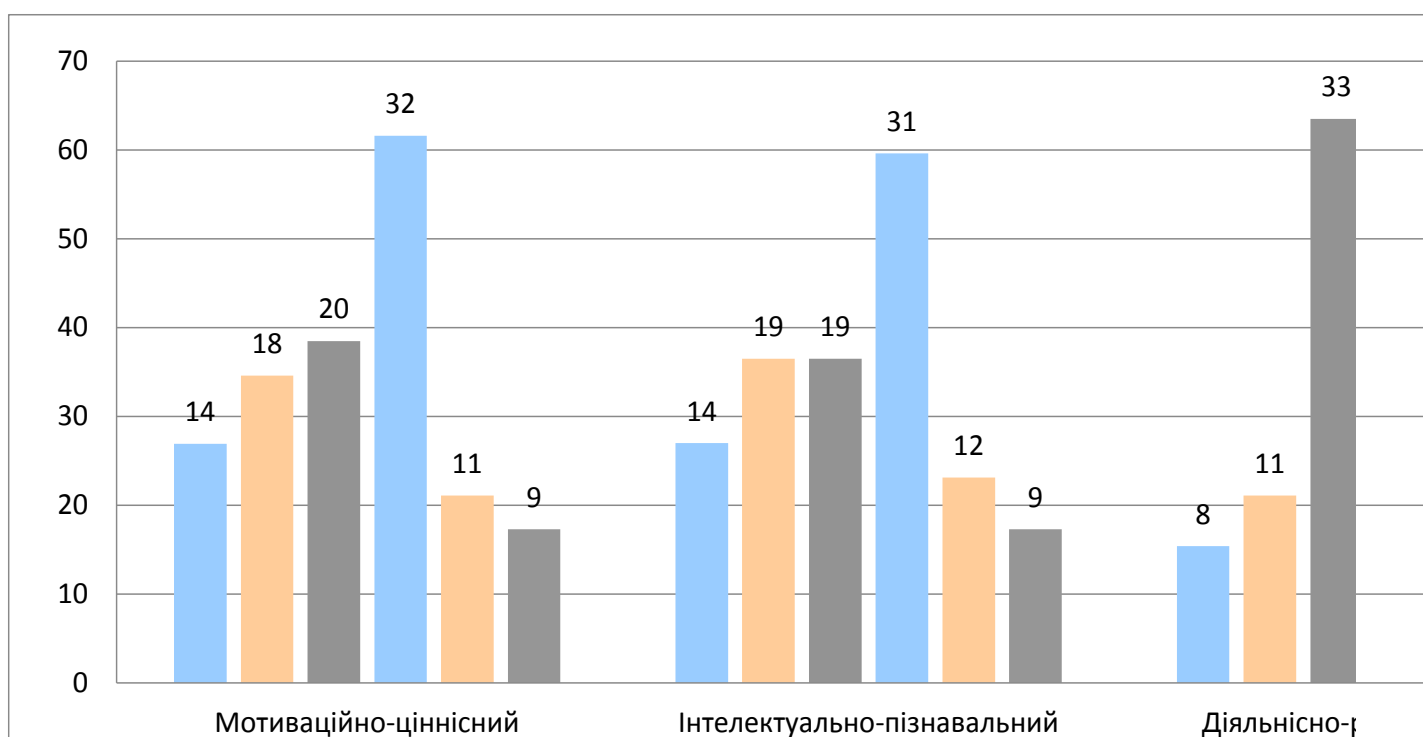
Загалом, як видно із рис. 3.7, студенти КГ продемонстрували однакові результати сформованості готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ за мотиваційно-ціннісним, інтелектуально-пізнавальним і діяльнісно-рефлексивним. Натомість проведена практична діяльність щодо вдосконалення готовності до здійснення рухового режиму, підґрунтям якої виступало впровадження моделі та виокремлених педагогічних умов у ЕГ [рис.3.8] дала суттєві позитивні результати.

Рисунок 3.7. Динаміка сформованості рівнів готовності майбутніх

вихователів КГ на формувальному етапі дослідження

Рисунок 3.8. Динаміка сформованості рівнів готовності майбутніх

вихователів ЕГ на формувальному етапі дослідження

Таким чином, майбутні вихователі КГ не змогли за час навчання на основі традиційної методики досягнути істотних позитивних результатів формування готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ за всіма вищевказаними критеріями, тоді як студенти ЕГ, мали суттєві позитивні результати за мотиваційно-ціннісним, інтелектуально-пізнавальним та діяльнісно-рефлексивним критеріями.

Отже, на підставі вищевикладеного можна стверджувати, що результати впровадження у освітній процес педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ слугували підтвердженням їхньої ефективності та поставали підставою для подальшого використання як ефективної розвивальної педагогічної технології, яка забезпечуватиме формування високого рівня готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Висновки до третього розділу

У розділі висвітлено організацію та методику експериментального дослідження; представлено впровадження педагогічних умов і розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах; проаналізовано результати експериментальної перевірки ефективності реалізації педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

1. У ході проведеного дослідження встановлено контекстне відображення рухового режиму у професійній підготовці майбутніх вихователів з огляду на фрагментарне, без опори на практику засвоєння знань про нього. Тому процес підготовки таких студентів не забезпечує формування належного рівня готовності до здійснення рухового режиму у процесі реалізації професійної діяльності. У ході констатувального етапу експериментального дослідження підтверджено доцільність ґрунтовного та виваженого вдосконалення компонентів і критеріїв готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

2. Під час дослідження послуговувалися такими методами формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, як *традиційні й активні методи та форми* організації освітнього процесу. Також у дослідженні на

основі визначених компонентів готовності було розроблено практичні, лабораторні, тестові, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

3. Для практичного підтвердження доцільності використання виявлених педагогічних умов дослідження передбачало проведення формувального експерименту, який полягав у виявленні ефективності організаційних форм і методів навчання щодо підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. За результатами обробки даних дослідження спостережено, що студенти експериментальної групи, які навчалися з використанням виокремлених педагогічних умов порівняно зі студентами контрольної групи мають істотно вищі показники, а саме: внутрішніх індивідуально значущих мотивів за В. А. Семиченко – 16,67 (ЕГ), 14,71 (КГ); зовнішньої позитивної мотивації за А. Реаном – 3,106 (ЕГ), 2,981 (КГ); сформованості професійно-педагогічних умінь – 10,38 (ЕГ), 9,98 (КГ); ступеня рефлексивності за А. В. Карповим – 6,06 (ЕГ), 5,62 (КГ), внутрішніх позитивних мотивів за В.А. Семиченко 12,69 (ЕГ), 12,10 (КГ); внутрішньої мотивації за А. Реаном – 3,115 (ЕГ), 3,096 (КГ), тестової контрольної роботи – 18,48 (ЕГ), 18,06 (КГ); внутрішніх соціально значущих мотивів за В. А. Семиченко – 13,88 (ЕГ), 13,60 (КГ). Достовірний характер зниження середніх значень вираженості особистісних характеристик у досліджуваних експериментальної вибірки було підтверджено щодо зовнішньої негативної мотивації за А. Реаном (2,577 (ЕГ), 2,837 (КГ)) і зовнішніх негативних мотивів за В. А. Семиченко (11,60 (ЕГ), 11,85 (КГ)). Позитивну динаміку за мотиваційно-ціннісним критерієм відображають такі дані: 61,6% (ЕГ), 19,2% (КГ); за інтелектуально-пізнавальним – 59,6% (ЕГ), 15,4% (КГ); за діяльнісно-рефлексивним 50,0% (ЕГ), 11,5% (КГ).

Отримані в дослідженні результати розкривають ґрунтовність професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, а також увиразнюють ефективність розробленої моделі та запропонованих педагогічних умов на основі статичного аналізу даних експериментального дослідження підтверджено об'єктивність змін щодо сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ у процесі проведення формувального експерименту із використання розробленої моделі й у провадження

відповідних педагогічних умов. Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях [282; 283; 286; 291; 292; 299].

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено результати теоретико-методичного обґрунтування й експериментальної перевірки ефективності моделі та педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ, що дає підстави для формулювання **висновків**.

1. На основі теоретичного аналізу наукових робіт проаналізовано стан розробленості проблеми у педагогічній теорії та практиці, визначено сутність основних понять та особливості підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, вказано шляхи й форми підвищення ефективності підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. Осмислено важливість рухового режиму для професійної діяльності педагога-вихователя. Визначено поняття *«руховий режим дітей дошкільного віку»* як раціонально поєднаний і логічно вибудований комплекс організаційних форм і методів фізичного виховання та самостійну рухову активність дитини протягом дня, від реалізації яких залежить стан її здоров'я, фізичний, психічний і гармонійний розвиток.

У процесі розгляду ступенів утомлюваності, які встановлюють за зовнішніми показниками стану організму дошкільників, доведено необхідність коригування рівня їхніх навантажень унаслідок добору *оптимального* рівня фізичної активності, який забезпечує максимально сприятливий ефект на організм дитини, зважаючи на її індивідуальний розвиток. *Оптимальний руховий режим* трактується нами як уся рухова активність і самостійна рухова діяльність дітей, що відповідає їхнім віковим особливостям і фізіологічним можливостям та сприяє вихованню здорової, гармонійно розвиненої дитини.

З'ясовано, що оптимальний руховий режим дітей дошкільного віку повинен передбачати: щоденні фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, рухливі ігри та фізичні вправи на прогулянці, загартовувальні процедури); заняття з фізичного виховання, оптимальність навантажень яких має забезпечувати оздоровчий ефект; дні здоров'я; прогулянки-походи за межі дошкільного навчального закладу;

різноманітні форми фізкультурного дозвілля (фізкультурні розваги та свята, спартакіади поза дошкільним закладом, ігри-змагання між групами); самостійну рухову діяльність; індивідуальну й диференційовану роботу з розвитку рухів; позагрупові типи занять, зокрема гурткову роботу; ефективні допоміжні засоби та водні процедури (обливання, обтирання, купання, збалансоване харчування, режим дня, гігієнічні процедури); лікарсько-педагогічний контроль за розвитком рухів та організацією рухового режиму; узгоджену спільну діяльність дошкільного навчального закладу та сім'ї з оптимізації рухового режиму, фізичного розвитку та оздоровлення дітей; дотримання принципу систематичності, активності та послідовності.

Уточнено поняття *«підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ»*. У контексті запропонованого науковцями бачення останнього визначено його як складний динамічний процес формування знань, умінь, професійних і особистісних якостей, які необхідні студентів – майбутньому вихователю – для ефективного здійснення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі, кінцевою метою якого постає сформованість у нього готовності здійснювати руховий режим у дошкільних навчальних закладах.

Готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах витлумачено як цілісну інтегровану якість особистості майбутнього вихователя, що спрямована на підвищення рівня компетенції, розвиненість сукупності взаємопов'язаних компонентів, практичних умінь і навичок щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ та забезпечення оптимальним руховим режимом дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ у процесі професійно-педагогічної діяльності.

2. Розкрито засадниче значення для формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ *педагогічних умов*, які визначено як цілеспрямовану систему педагогічних засобів, форм і методів навчання, що впливають на регуляцію навчального процесу, сприяють динамічному розвитку та – як наслідок – уможливають реалізацію теоретико-практичної підготовки майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ на високому рівні.

Обґрунтовано чотири педагогічні умови, як-от:

- створення фізкультурно-оздоровчого середовища для формування мотивації майбутніх вихователів;
- інтеграція змісту підготовки майбутніх вихователів до забезпечення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;
- практико зорієнтована спеціальна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в дошкільних навчальних закладах;
- педагогічний моніторинг як засіб управління процесом формування предметних компетенцій майбутніх вихователів.

Практичні механізми впровадження педагогічних умов ґрунтуються на:

- розробленні конкретних проблемних ситуацій, які спрямовані на мотивацію навчальної діяльності з вивчення теоретичних питань організації рухового режиму в дошкільних навчальних закладах;
- створенні фізкультурно-оздоровчого середовища для майбутніх вихователів;
- практичній педагогічній інтеграції змісту навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки;
- набутті практичних умінь щодо організації та здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах шляхом наближення педагогічного процесу до реальних умов на основі ділових ігор в аудиторіях і на базі дошкільних навчальних закладів.

Розроблено модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах як комплексну інтегровану схему, що охоплює послідовність оперативних дій, які впливають на підвищення готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ представлена чотирма взаємопо'язаними блоками: *цільовим* (мета й основні завдання), *теоретико-методологічним* (методологічні підходи, принципи та функції), *змістово-діяльнісним* (педагогічні умови, форми, методи й засоби навчання), *оцінно-результативним* (компоненти, критерії та рівні готовності).

Реалізація моделі передбачала такі етапи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах: *професійно-орієнтаційний, навчально-практичний, діяльнісно-творчий*. Результатом реалізації моделі є сформована готовність майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

3. З'ясовано, що компонентами готовності майбутнього вихователя до здійснення рухового режиму в ДНЗ постають спрямованість фахівця на мотивацію до фізкультурно-оздоровчої діяльності та здорового способу життя; сформованість особистісно- і професійно-значущих якостей; наявність ґрунтовних знань з теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку та сформованість сукупності практичних умінь і навичок щодо здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. Компонентами готовності обрано мотиваційний, когнітивний та практичний. Конкретизовано сутність критеріїв (мотиваційно-ціннісного, інтелектуально-пізнавального, діяльнісно-рефлексивного) готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. У процесі дослідження визначено показники готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. На основі теоретико-практичного аналізу виокремлено базово-репродуктивний, конструктивний і продуктивний рівні готовності.

На констатувальному етапі дослідження встановлено недостатній рівень готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Базово-репродуктивний рівень готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ продемонстрували 40,0% обстежуваних студентів за мотиваційно-ціннісним критерієм, 45,9% – за інтелектуально-пізнавальним критерієм, 41,5% – за діяльнісно-рефлексивним критерієм. Конструктивний рівень виявили 38,9% досліджуваних студентів за мотиваційним критерієм, 40,0% – за інтелектуально-пізнавальним критерієм, 43,3% – за діяльнісно-рефлексивним критерієм. Продуктивний рівень мають 21,1% респондентів за мотиваційно-ціннісним критерієм, 14,1% – за інтелектуально-пізнавальним критерієм, 15,2% – за діяльнісно-рефлексивним критерієм.

4. Ефективність упроваджених педагогічних умов та розробленої моделі формування готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ визначено за результатами формувального етапу експериментального дослідження. Проведений аналіз одержаних результатів дав підстави стверджувати, що освітній процес в експериментальних групах зазнав позитивних статистично вірогідних змін на відміну від контрольних, де останніх не спостережено. Істотність і достовірність результатів експериментального дослідження доведено за допомогою параметричного методу *t*-Ст'юдента для залежних вибірок.

Простежено позитивну динаміку щодо зростання показників середніх значень вираженості особистісних характеристик майбутніх вихователів ЕГ. За результатами обробки даних дослідження з'ясовано, що студенти експериментальної групи, які навчалися з використанням виокремлених педагогічних умов, мають показники, істотно вищі за показники студентів контрольної групи, а саме: 61,5% за мотиваційно-ціннісним, 59,6% за інтелектуально-пізнавальним і 50,0% за діяльнісно-рефлексивним критерієм. У контрольній групі показники за інтелектуально-пізнавальним – 15,4% і за діяльнісно-рефлексивним критерієм – 11,5% не змінилися, тоді як за мотиваційно-ціннісним зменшено від 23,1 до 19,2%.

Отже, результати експериментального дослідження увиразнюють ґрунтовність підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах, а також слугують підтвердженням ефективності запропонованих педагогічних умов і розробленої моделі. Статичний аналіз даних відображає об'єктивність змін щодо сформованості готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах у процесі проведення формувального етапу експерименту із залученням розробленої моделі та впровадження відповідних педагогічних умов.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. Подальші наукові пошуки вбачаємо у вивченні здоров'язберезувальних технологій у освітньому процесі ДНЗ. Залишається актуальним питання професійного самовдосконалення вихователів закладів дошкільної освіти, а також активізації студентів на

саморозвиток професійно значущих якостей, що сприяють ефективній фізкультурно-оздоровчій діяльності в ДНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Алексюк А. М. Психологія вищої освіти України: історія. Теорія : підруч. для студентів, аспірантів та мол. викл. вузів. Київ : Либідь, 1998. 560 с. (Міжнародний фонд «Відродження». Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні»).
3. Амосов Н. М., Бендет Я. Л. Физическая активность и сердце. Київ : Здоров'я, 1984. 230 с.
4. Анохин П. К. Теория функциональной системы. *Успехи физиолог. науки*. 1970. Т. 1, № 1. С. 19–54.
5. Аракелян О. Г., Карманова Л. В. Ежедневные физические упражнения в старшей группе детского сада. Армянская ССР, 1980. 145 с.
6. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 268 с.
7. Аркин Е. А. Дошкольный возраст. М. : Учпедгиз, 1948. 335 с.
8. Артемова Л. В. Пріоритети в підготовці педагогів дошкільного профілю. *Дошк. виховання*. 2002. № 2. С. 7–9.
9. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса М. : Просвещение, 1982. 192 с.
10. Базалук О. О., Юхименко Н. Ф. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. Київ, 2010. 164 с.
11. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш, О. П. Долинна, Т. С. Ільченко, О. В. Коваленко, Г. М. Лисенко, М. А. Машовець, О. В. Низковська, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, Т. І. Поніманська, О. Д. Сідельнікова, А. С. Шевчук, Л. Ю. Якименко. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
12. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти : монографія. Рівне : Ліста-М, 2003. 128 с.

13. Батаршев А. В., Алексеева И. Ю., Майорова Е. В. Диагностика профессионально важных качеств. СПб. : Питер, 2007. 192 с.

14. Белкин А. С., Силина С. Н. Профессиографический мониторинг подготовки специалиста в системе высшего педагогического образования. Шадринск, 1999. Вып. 4. С. 43–58.

15. Беляева А. П. Дидактические принципы профессиональной подготовки в профтехучилищах : метод. пособие. М. : Высш. шк., 1991. 208 с.

16. Беляева А. П. Методология и теория профессиональной педагогики. СПб. : Ин-т профтехобразования РАО, 1999. 480 с.

17. Бернштейн Н. А. Биомеханика и физиология движений: избр. психолог. труды / под ред. В. П. Зинченко. 2-е изд. М. : Изд-во НПО «МОДЭК», 2004. 688 с. (Психологи России).

18. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т педагогіки і психології. Київ : Світоч, 2006. 304 с. (Бібліотека журналу «Дошкільне виховання»).

19. Беленька Г. В. Інтерактивні прийоми викладання навчальної дисципліни у вищій школі (на матеріалі курсу “Методика ознайомлення дошкільників з природою”). Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. 118 с.

20. Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини від родини: як виховувати в сім'ї здорову дитину від народження до повноліття / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т педагогіки і психології, Каф. дошк. педагогіки, Відкрита пед. шк. Київ : СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.

21. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : автореф. дис ... д-ра пед. наук. Київ, 2012. 38 с.

22. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти. *Наук. зап. Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки.* 2012.

№ 4. С. 114–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_4_25. (дата звернення 5.11.2016 р.).

23.Белікова Н. О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2012. 45 с.

24.Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2014. 142 с.

25.Блауберг И. В., Садовский В. Н., Юдин Э. Г. Системный подход: предпосылки, проблемы, трудности. М. : Знание, 1969. 48 с.

26.Богініч О. Концептуальні основи професійної підготовки майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої діяльності. URL: <http://www.ird.pnu.edu.ua>.

27.Богініч О. Л. Зміст фахової підготовки педагога в галузі фізичного виховання в умовах ступеневої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства* : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. Київ : НПУ, 2000. Вип. 1. С. 117–120.

28.Богініч О. Основні механізми формування мотивації у майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками. *Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини* / гол. ред. М. Т. Мартинюк. Умань : ПП Жовтий О. О., 2009. Ч. 2. 360 с., С. 38–47.

29.Богініч О. Л. Педагогічні умови підвищення рухової активності дітей 4-5 років на заняттях з фізичної культури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Укр. держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1997. 167 с.

30.Богініч О. Л. Прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів. *Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти* / уклад. П. В. Дмитренко та ін. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. Ч. I. С. 95–98.

31.Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри : навч. посіб. Київ, 2001. 138 с.

32.Богініч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку* : вісн.

Черкас. нац. ун-ту ім. Богдана Хмельницького : електрон. журн. 2008. Вип. 1. URL: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/.

33. Богословец Л. Г. Карта – мониторинг эффективности управления ДООУ. *Управление ДООУ*. 2005. № 2. С. 13–20.

34. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Котик Т. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в дошкільних навчальних закладах освіти : навч. посіб. Київ : Слово, 2011. 300 с.

35. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.

36. Бондар Л. В., Ісхакова Н. Г. Мотивація навчання майбутніх фахівців соціальної сфери. *Вісн. Нац. авіац. ун-ту. Соціологія, політологія* : наук. журн. Київ : НАУ, 2014. № 2. С. 8–11.

37. Бондарь Е. М. Функциональное состояние опорно-двигательного аппарата детей старшего дошкольного возраста. *Физ. воспитание студентов творческих специальностей* : сб. науч. работ / под ред. С. С. Ермакова. Харьков, 2006. № 5. С. 65–70.

38. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Кривий Ріг, 2001. 238 с.

39. Быкова А. И. Обучение детей дошкольного возраста основным движениям : пособие для воспитателей дет. садов / Акад. пед. наук РСФСР, Науч.-исслед. ин-т физ. воспитания и школьной гигиены. М. : Учпедгиз, 1955. 164 с.

40. Быкова А. И., Осокина Т. И. Развитие движений у детей в детском саду. М. : АПН РСФСР, 1960. 110 с.

41. Бююль А., Цёфель П. SPSS: искусство обработки информации: анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей : пер. с нем. / А. Бююль. СПб. : ООО «ДиаСофтЮГ», 2002. 608 с.

42. Васильев И. Б. Теоретические и методические основы подготовки педагогов профессионального обучения : дис. ... д-ра пед. наук / Нац. акад. пед. наук Украины, Ин-т пед. образования и образования взрослых. Киев, 2016. 458 с.

43. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ авт.-уклад. В. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.

44. Вильчковский Э. С. Исследование формирования основных двигательных навыков у детей дошкольного возраста в процессе физического воспитания : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харьков, 1985. 265 с.

45. Витвицкая С. С. Структура и критерии готовности магистров образования к педагогической деятельности. *Вектор науки Тольят. гос. ун-та. Серия: Педагогика, психология*. 2013. № 2 (13). С. 59–63.

46. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму дітей 5-10 років в закладах освіти: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗОППО, 2006. 228 с.

47. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : ВТД „Університетська книга”, 2008. 428 с.

48. Владиславлев О. П. Непрерывное образование. Проблемы и перспективы. М. : Мол. гвардия, 1978. 176 с.

49. Возрастная физиология: руководство по физиологии / под ред. В. Н. Никитина, И. А. Аршавского. Л. : Наука, 1975. 692 с.

50. Волкова В. А., Соколова Н. Б. Создание системы мониторинга как средства управления ДОУ. *Управление ДОУ*. 2006. № 4 (30). С. 31–49.

51. Воспитатель по физической культуре в дошкольных учреждениях : учеб. пособие для студентов высш. и сред. пед. учеб. заведений / под ред. С. А. Козловой. М. : Издат. центр «Академия», 2002. 320 с.

52. Выготский Л. С. Мышление и речь. 5 изд., испр. М. : Лабиринт, 1999. 351 с.

53. Выготский Л. С. Психология развития человека. М. : Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. – 1136 с.

54. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций. М. : Изд-во АПН РСФСР, 1960. 55 с.

55. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні : навч. посіб. Київ, 1995. 168 с.

56.Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1995. 237 с.

57.Гаращенко Л. В. Метод проектів як засіб формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5 (49). Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/10763/1/L_Harashchenko_PNTIT_PI_DO.pdf.

58.Гершунский Б. С. Образовательно-педагогическая прогностика: теория, методология, практика : учеб. пособие. М. : Флинта ; Наука, 2003. 768 с.

59.Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). М. : Совершенство, 1998. 608 с.

60.Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання/ упоряд. Т. М. Десятков ; за заг. ред. Н. Г. Ничкало. Київ : АртЕк, 2009. 192 с.

61.Голощекина М. П. Лыжи в детском саду. 2-е изд., испр. М. : Просвещение, 1977. 96 с. (Пособие для воспитателя детского сада).

62.Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

63.Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волин. обереги, 2011. 552 с.

64.Гориневский В. В . Избранные сочинения. М. : Физкультура и спорт, 1951. Т. 1. 318 с.

65.Горопаха Н. М., Поніманська Т. І. Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ : Видав. дім «Слово», 2009. 280 с.

66.Гречко С. М. Системний підхід до виховання дисциплінованості у курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Хмельницький, 1998. 18 с.

67.Гура О. І. Загальнонаукові підходи до визначення сутності професійної компетентності педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості:*

проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. Київ ; Запоріжжя, 2005. Вип. 35. С. 7–14.

68. Давыдов В. П., Образцов П. И., Уман А. И. Методология и методика психолого-педагогического исследования: учеб. пособие. М. : Логос, 2006. 128 с.

69. Данилко М. П. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 24.00.02 / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2000. С. 5.

70. Деделюк Н. В. Організація масових фізкультурно-оздоровчих спортивних заходів з використанням національних традицій фізичного виховання : монографія Київ ; Луцьк, 2008. 71 с.

71. Денисенко Н. Ф. Педагогические условия активизации двигательного режима детей 5-7 лет в дошкольных учреждениях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Киев, 1994. 193 с.

72. Денисенко Н. Ф. Теоретичні засади та технологія управління системою фізичного виховання дітей дошкільних навчальних закладів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Запорізький обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Запоріжжя, 2002. 505 с.

73. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. М.: Изд-во Москов. психол.-соц. ин-та ; Воронеж : НПО „МОДЭК”, 2004. 752 с.

74. Дмитренко Т. І. Руховий режим у дитячому садку. Київ : Рад. шк., 1980. 96 с.

75. Дмитренко Т. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку. Київ : Вища шк., 1979. 254 с.

76. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 1996. 398 с.

77. Дубасенюк О. А. Наукові засади професійно-педагогічної підготовки студентів. URL: http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vgnpu_ped/2010_15_1/V15_1_3_8.pdf (дата звернення 30.10.2016).

78. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини : збірник. Київ : Шк. світ, 2006. 128 с. (Бібліотека “Шкільного світу”).

79. Дубогай О. Д., Щербань Л. В. Приоритетні напрямки організації виховного процесу формування здорового способу життя молодших школярів засобами

фізичної культури в системі “школа-сім’я”. *Фізична культура, спорт та здоров’я нації* : III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ ; Вінниця, 1998. Ч. II. С. 245–251.

80. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн. : Изд. БГУ, 1976. 176 с.

81. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психология высшей школы: особенности деятельности преподавателя вуза. Мн. : Высшейш. шк., 1993. 264 с.

82. Дюшеева Н. К. Методологические подходы к профессионально-личностному формированию будущего учителя. *Пед. образование и наука*. 2008. № 9. С.16–23.

83. Дякон В. М., Ковальов Л. Є. Моделі і методи теорії прийняття рішень : підручник. Київ : АНФ ГРУП, 2013. 604 с.

84. Енциклопедія освіти/ Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

85. Ермолаев О. Ю. Математическая статистика для психологов : учебник. М. : Москов. психол.-соц. ин-т: Флинта, 2002. 336 с.

86. Ерофеева И. Ю. Изучение подходов к организации вариативного обучения детей дошкольного возраста. *Проблемы дошкольного образования*. М., 1994. С. 14–15.

87. Єдинак Г. А., Зубаль М. В., Мисів В. М. Соматотипи і розвиток фізичних якостей дітей : монографія / Кам’ян.-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2011. 279 с.

88. Єфименко М. М. Руховий режим учня – запорука його успіху. *Учитель початкової школи*. 2015. № 11.

89. Жернов В. И. Теоретико-методологические основы формирования профессионально-педагогической направленности личности студента педагогического вуза: монография. Магнитогорск : Магнитогор. гос. пед. ин-т. 1999. 116 с.

90. Жигір В. І. Інтеграція змісту педагогічної й управліської підготовки майбутнього педагога як менеджера освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 5. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/visnik_5_2015_pdn.pdf.

91. Завацький В. І. Фізіологічна характеристика розвитку організму школярів. Луцьк : Настир'я, 1994. 150 с.

92. Загвязинский В. И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. 3-е изд., испр. М. : Академия, 2006. 208 с.

93. Загородня Л. П. Формування основ педагогічної техніки у майбутніх фахівців дошкільного виховання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 20 с.

94. Загородня Л. П., Барсуковська Г. П. Інноваційні педагогічні технології як засіб формування фізкультурно-оздоровчої компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту*. 2014. Ч. 3. С.110–118.

95. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38, ст. 2004. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

96. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

97. Запорожец А. В. Развитие произвольных движений. М., АПН РСФСР, 1960. 428 с.

98. Збірник наукових праць молодих вчених. Хмельницький : ХІСТ. 2018. № 2. 442 с.

99. Зданевич Л. В. Бліц-гра як форма проведення практичного заняття з майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). URL: [http://www / Pfto_2013_30_28%20\(1\).pdf](http://www / Pfto_2013_30_28%20(1).pdf).

100. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

101. Зязюн І. А. Сучасні дидактичні моделі і логіка учіння. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб.наук. праць. К. : Вінниця. 2000. С. 4–7.

102. Зязюн І. Філософія педагогічного світогляду. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* : польсько-укр. журн. Вип. VI. С. 209–222.

103. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2006. 512 с.
104. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика : пер. с нем. М. : Педагогика, 1991. 240 с.
105. Каган М. С. Системный подход и гуманитарное знание : избр. ст. Л. : Изд-во ЛГУ, 1991. С. 30–48.
106. Калюжин Г. А., Дерюгина М. П. От колыбели до школы. Мн. : Беларусь, 1989. 335 с.
107. Камінська Т.М., Муквіч О. М. Організація профілактично-реабілітаційних заходів у дітей в умовах школи. Гармонізуюча-освіта. http://xn----7sbabjc3a3bjjerupj8d7f5fj.org/pz0/00_112.html
108. Каптерев П. Ф. Избранные педагогические сочинения. М. : Педагогика, 1982. 703 с.
109. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1997. 304 с.
110. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. Психологический журнал. 2003. Т. 24. № 5. С. 45-57.
111. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2006. 228 с.
112. Касьянова О. М., Волобуева Т. Б. Мониторинг в управлении учебным учреждением. *Управленческое сопровождение мониторинга качества образования*. Харьков : Изд. группа «Основа», 2004. 96 с. (Библиотека журнала «Управление школой»; Вып.1(13)).
113. Касьянова О. М., Посохова І. С. Моніторинг ефективності підготовки магістра у системі вищої педагогічної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2006. Вип. 13. С. 125–130.
114. Кенеман А. В., Хухлаева Д. В. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста : учеб. для пед. ин-тов по спец. 2110 «Дошк. педагогика и психология (дошкольная). 3-е изд., испр. и доп. М. : Просвещение, 1985. 271 с.

115. Климець К. В., Піроженко Т. О. Рухова активність та психічне благополуччя дитини старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Київ : Видав. Дім «Слово», 2016. 208 с.

116. Коваленко В. С., Гуровский Н. Н. Гипокинезия. М. : Медицина, 1980. 380 с.

117. Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 248 с. ; С. 34.

118. Коваленко Ю. О. Формування професійної готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах. *Вісн. Запоріж. нац. ун-ту*. 2009. № 1. С. 53–58.

119. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання : підручник. Харків : НУА, 2005. 360 с.

120. Кожухова Н. Н. Рыжкова Л. А. Воспитатель по физической культуре в дошкольных учреждениях : учеб. пособие для студентов фак. дошк. образования высш. пед. учеб. заведений / под ред. С. А. Козловой. М.: Academia, 2002. 316 с. (Высшее образование).

121. Козак Т. М. Організаційно-педагогічні засади впровадження кредитно-модульної системи підготовки фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах III-IV рівнів акредитації : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич, 2007. 278 с.

122. Колесник Н. Є. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2007. 335 с.

123. Кольцова М. М. Медлительные дети. СПб. : Речь, 2003. 96 с. (Детская психология и психотерапия).

124. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : кол. моногр. / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с. (Бібліотека з освітньої політики).

125. Кондрашова Л. В., Виевская М. Г., Савченко Л. А. Имитационно-игровое обучение в ВШ : учеб. пособие. Кривой Рог, 2001. 194 с.

126. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. Київ : Вища шк., 1987. 54 с.

127. Кононко Е. Л. В мире раннего детства. Київ: Рад. шк., 1985. 119 с. (Дети раннего возраста – воспитание).

128. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. Київ, 2007. 494 с., С. 48.

129. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір № 988 від 31 грудня 2004 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3145/.

130. Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 79–83.

131. Кошель В. М. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Чернігів, 2016. 248 с.

132. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики: новый этап : учеб. пособие для вузов. М. : Академия, 2006. 393 с.

133. Криловець М. Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 40 с.

134. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі : монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2006. 172 с. (Бібліотека методиста дошкільного навчального закладу).

135. Круцевич Т. Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания : учеб. пособие для студентов вузов физ. воспитания и спорта. Киев : Олимп. лит., 1999. 232 с.

136. Круцевич Т. Ю. Социально-педагогические аспекты системы физического воспитания. *Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучас. сусп-ві* : зб. наук. пр. Луцьк. 2002. Т. 1. С. 125–131.

137. Кузьмин В. П. Исторические предпосылки и гносеологические основания системного подхода. *Психолог. журн.* 1982. № 3. С. 3–15 ; № 4. С. 3–14.

138. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности. Л. : ЛГУ им. А. А. Жданова, 1970. 114 с.

139. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя в формировании его личности. Л. : ЛГУ, 1967. 183 с.

140. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / ВНИИ проф.-техн. образования. М. : Высш. шк., 1990. 119 с.

141. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности. СПб. : Питер, 1993. 172 с.

142. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник. 3-те вид., випр. Київ : Знання-Прес, 2008. 447 с.

143. Курок О. І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 1994. 24 с.

144. Куц О. С., Липчак І. А. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. ст. Львів : ЛДІФК, 2002. Вип. 6, т. 2. С. 539–541.

145. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : Валгус, 1980. 334 с.

146. Лазарев М. Л. Здравствуй!: учеб. метод. пособие для педагогов дошк. образоват. учреждений. М. : Мнемозина, 2004. 248 с.

147. Ле Тхань Ван. Функціональна готовність до школи. *Дошк. виховання.* 1998. №5. С. 4–5.

148. Левитан К. М. Основы педагогической деонтологии. М. : Наука, 1994. 192 с.
149. Левінець Н. В. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 20 с.
150. Левінець Н. В. Характеристика шляхів оптимізації рухової активності дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу. URL: http://divovo.in.ua/pars_docs/refs/4/3792/3792.pdf (дата звернення 29.01.2019).
151. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності : монографія. Вінниця : Нова кн., 2011. 448 с.
152. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. М., 1977. 304 с.
153. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. Т. 2 / под ред. В. В. Давыдова. М. : Педагогика, 1983. 318 с.
154. Литвиненко С. А. Соціально-педагогічна підготовка майбутнього вчителя. Рівне : РДГУ, 2004. 302 с., С. 157.
155. Литвиненко С. А. Моніторинг якості підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійно-педагогічної діяльності. *Педагогіка – Педагогіка – Pedagogy. Наука і освіта*. 2014. № 3. С.101–105. URL: file:/NiO_2014_3_23.pdf (дата звернення 18.12.2016).
156. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. С. 16.
157. Лігоцький А. О. Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 1997. 36 с.
158. Лісова С. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 34–53.

159. Літературний словник-довідник / за ред.: Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.

160. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. М. : Наука, 1984. 444 с.

161. Луценко І. Аксіологічний підхід до підготовки майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. *Вісн. ін-ту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2012. Вип. 22. С. 92–99.

162. Луцик І. В. Фізичне виховання дітей дошкільного віку. Шостий рік життя : метод. посіб. Харків : Основа, 2007. 224 с. (Дошкільний навчальний заклад. На допомогу вихователю).

163. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании. 3-е изд., испр. и доп. М. : Интеллект-Центр, 2005. 424 с.

164. Максименко С. Д., Пелех О. М. Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності). *Рідна шк.* 1994. № 3/4. С. 68–72.

165. Маляр Н. С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2014. 22 с.

166. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя. *Педагогика.* 1995. № 6. С. 56–63.

167. Мацкевич Н. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02 / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне, 2001. 21 с.

168. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

169. Мединський С. В. Концептуальні ідеї розвитку фізичного виховання у Сполучених Штатах Америки. *Міжнародні читання пам'яті професора Богдана Шияна* : зб. наук. пр. Тернопіль, 2014. С. 136–140.

170. Мединський С. В. Теорія і практика професійної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту в Сполучених Штатах Америки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2017. 40 с.

171. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія. Тернопіль, 2010. 326 с.

172. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 248 с.

173. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., допов. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська та ін. ; за ред. проф. Д. В. Чернілевського. Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.

174. Микитюк С. О. Ресурсний підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя : монографія. Харків : Монограф, 2012. 342 с.

175. Михайличенко В. Є., Полянська В. В. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2011. Вип. 17 (70). С. 320–327.

176. Моляко В. А. Техническое творчество трудовое воспитание. М. : Знание, 1985. 80 с.

177. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання, 1989. 308 с.

178. Моніторинг стандартів освіти / пер. з англ. ; за ред. А. Тайджнман, Т. Н. Послтвейт. Львів : Літопис, 2003. 323 с.

179. Мороз А. Г. Профессиональная адаптация молодого учителя. Київ : Либідь, 1998. 233 с.

180. Мороз О. Г., Падалка О. С. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. / за заг. ред. О.Г.Мороза. Київ : НПУ, 2003. 267 с.

181. Наукові підходи до педагогічних досліджень : кол. моногр. / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.

182. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. 630 с.

183. Нестерова З. И. Каким быть руководителю физического воспитания. *Дошк. восп.* 1993. № 8. С. 73–76.

184. Нісімчук А. С. Педагогіка : підручник. Київ : Атіка, 2007. 344 с.

185. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т./ уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. 2-ге вид., випр. Київ: АKNIT, 2001. Т. 2: К-П. 2001. 926 с. ; Т. 3: П-Я. 2001. 864 с.

186. Новиков А. М. Методология образования. 2-е изд. М. : Эгвес, 2006. 488 с.

187. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология : словарь системы основных понятий. М. : Либроком, 2013. 208 с.

188. Олійник М. І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2016. 442 с.

189. Олійник В. В. Безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2020 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf (дата звернення 30.10.2016).

190. Онофрійчук Л. О. Інтерактивні методи в підготовці майбутніх вихователів до управлінської діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2013. Вип. 32 (85). С. 352–357.

191. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий та ін. Київ : ІСДО, 1993. 336 с.

192. Орлов А. А., Исаев Е. И. Педагогический мониторинг и проблемы реабилитации школьников, проживающих в зоне Чернобыльской аварии. *Вестн. новых медицинских технологий*. 1994. Т. 1. С. 75–83.

193. Осокина Т. Н. Физическая культура в детском саду. М. : Просвещение, 1986. 304 с.

194. Педагогика / под ред. Г. Нойнера, Ю. К. Бабанского. М. : Педагогика, 1984. 368 с.

195. Педагогика : большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. Мн. : Современ. слово, 2005. 720 с.

196. Педагогика : учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. 3-е изд. М. : Школа-пресс, 2000. 512 с.

197. Пелех Ю. В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сміслової готовості майбутнього педагога до професійної діяльності майбутнього педагога до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 36 с.

198. Петренко С. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. Київ, 2007. 290 с.

199. Петунин О. В. Формирование профессионального мастерства учителя физической культуры : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2114 «Физическое воспитание». М. : Просвещение, 1980. 112 с.

200. Пехота О. М., Будаков В. Д., Старєва А. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ : Вид-во А.С.К, 2003. 240 с.

201. Пехота О. М., Старєва А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. Миколаїв : Іліон, 2007. 272 с.

202. Пинзеник О. М. Оптимізація процесу формування компетентності у сфері «Природа» майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/241165.pdf> (дата звернення 16.06.2018р.).

203. Підкурманна Г. О. Теоретико-методологічні та методичні основи художньо-педагогічної підготовки студентів дошкільного виховання педагогічного університету : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2003. 424 с.

204. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. М. : Высшая шк., 1981. 176 с. URL: <http://padaread.com/?book=49782&pg=28> (дата звернення 10.04.2017).

205. Подласый И. П. Педагогика начальной школы: учебник для студентов пед. училищ и колледжей, обучающихся по группе специальностей «Образование». М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2008. 463 с.

206. Подмазін С. І. Особистісно орієнтований моніторинг діяльності закладів освіти. *Дир. шк.* 2002. № 33 (225). С. 8.

207. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М. : Высш. шк., 2004. 512 с.

208. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісн. програм шкільних обмінів.* 2005. № 23. С.18.

209. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 456 с. (Альма матер).

210. Поніманська Т. І. Модель системи підготовки студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ. Рівне : РДГУ, 2012. Вип. 5 (48). С. 38–43.

211. Посохова И. С., Перминова А. В. Теоретические предпосылки осуществления мониторинга в образовании. URL: http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pipo/2007_18-19/07pismrme.PDF (дата звернення 18.12.2016).

212. Приступа Є. Н., Завидівська Н., Мартин П. Соціально-культурні аспекти рекреації. *Фізична рекреація* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Є. Н. Приступа, О. М. Жданова, М. М. Линець [та ін.] ; за наук. ред. Євгена Приступи. Дрогобич : Коло, 2010. Ч. 1, розд. 2. С. 57–88.

213. Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/334/94/page> (дата звернення 10.11.2016).
214. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками : навч. посіб. для студентів пед. ф-тів. Київ : Освіта, 1998. 199 с.
215. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.
216. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
217. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 308 с.
218. Прояненко Л. А. Организация методической подготовки будущего учителя физики на основе компетентностного и деятельностного подходов. *Вестн. Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского*. 2009. № 4. С. 11–17. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-metodicheskoy-podgotovki-buduschego-uchitelya-fiziki-na-osnove-kompetentnostnogo-i-deyatelnostnogo-podhodov> (дата звернення: 03.11.2016р.)
219. Психология и педагогика : учеб. пособие / под ред. А. А. Бодалева и др. М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. 585 с.
220. Равен Д. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. М. : Когито-Центр, 2002. 396 с.
221. Реан А. А. , Кудушев А. Р., Баранов А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 479 с.
222. Реан А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология. СПб., 1999. С. 235–237.
223. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 42 с.
224. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер Ком, 1998. 688 с.

225. Рувинский Л. И. Концепция профессионально-деятельной подготовки учителей. *Интенсификация профессиональной подготовки будущих учителей*. Казань, 1988. С. 3–18.

226. Руденко Ю. А. Теоретико-методичні засади розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 460 с.

227. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку : посіб. для працівників дошк. закл., викл. і студентів педвузів і коледжів : пер. з рос. мови. Харків : Ранок, 2007. 192 с. (Програма розвитку) ; С.13.

228. Савченко О. Зміст шкільної освіти на рубежі століть. *Шлях освіти*, 2005.

229. Свасьєв А. В. Освітній процес підготовки майбутнього тренера-викладача у вищих навчальних закладах України. *Наук. Часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ : НПУ, 2014. №5 (48). С. 122–127.

230. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

231. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Пед. дискурс* : зб. наук. пр. 2007. Вип. 1. [Цит. 2015, 31 берез.]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_01/semychenko.pdf. (Назва з екрану).

232. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека: модульный курс психологи. Модуль «Направленность» : лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы для преподавателей и студентов. Київ : Миллениум, 2004. 521 с.

233. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии: учеб. пособ. Київ : Миллениум, 2004. 240 с.

234. Семушина Л. Г. Моделирование профессиональной деятельности в учебном процессе. *Совершенствование профессиональной подготовки специалистов дошкольного воспитания* : межвуз. сб. науч. трудов. М. : МГПИ им. В. И. Ленина, 1986. С. 132–140.

235. Семушина Л. Г. Исследование профессиональных функций воспитателя дошкольного учреждения. *Совершенствование профессиональной подготовки специалистов дошкольного профиля* : межвуз. сб. науч. трудов. М., 1982. С. 82–92.

236. Силина С. Н. Профессиографический мониторинг в педагогических вузах. *Педагогика*. 2001. № 7. С. 47–53.

237. Силина О. В. Генетическая оценка двигательного режима детей старшего дошкольного возраста в детском саду. *Гигиена и санитария*. 1982. №11. С. 39–41.

238. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2008. 324 с.

239. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : навч.-метод. посіб. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.

240. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. вид. / НАПН України ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, МОН ; Маріупол. держ. гуманіт. ун-т. Київ : ВД «ЕКМО», 2010. 362 с.

241. Слостенин В. А., Каширин В. П. Психология и педагогика. М., 2001. 480 с.

242. Слостенин В. А. Формирование личности учителя в системе высшего педагогического образования. М. : Просвещение, 1991. 160 с.

243. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Л. О. Пустовіт (уклад.). Київ : Довіра, 2000. 1017 с.

244. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

245. Стельмашенко В. П. Організаційно-педагогічні засади управління якістю підготовки фахівців в коледжах України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 23 с.

246. Степаненкова Э. Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. 2-е изд., испр. М. : Изд. центр «Академия», 2006. 368 с.

247. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: підруч. для науковця. Київ : навч.-метод. центр «Консорціум з удосконалення менеджмент освіти в Україні», 2006. 302 с.

248. Сухарев А. Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. М. : Медицина, 1991. 270 с.

249. Сухарев А. Г., Глейдзеров В. И., Болдина Н. А. и др. Пути оптимизации двигательной активности детей и подростков. *Теория и практика физической культуры*. 1986. № 1. С. 28–30.

250. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 3. С. 7–279.

251. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України ; Запоріж. держ. ун-т. Запоріжжя : Запоріж. держ. ун-т, 2003. 442 с.

252. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 469 с.

253. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 41 с. ; С. 16.

254. Татур Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования. М. : Университет. кн. ; Логос. 256 с.

255. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури : [монографія] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 420 с.

256. Український Радянський Енциклопедичний Словник : в 3 т. / авт.- уклад. Ф. С. Бабичев Київ : Головн. ред. УРЕ, 1987. Т. 3. 736 с.

257. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. 7-е изд., перераб. и доп. М. : Республика, 2001. 719 с.

258. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Гол. ред. Укр. рад. енцикл., 1986. 768 с.

259. Філософсько-методологічні засади підвищення якості вищої освіти України: європейський вимір : монографія / авт. кол.: В. Андрущенко (кер.), М. Бойченко, Л. Горбунова, І. Надольний та ін. Київ : Пед. думка, 2012. 220 с.

260. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти. Тернопіль : Навч. кн.–Богдан, 1997. 192 с.

261. Фролов В. Г., Юрко Г. П. Физкультурные занятия на воздухе с детьми дошкольного возраста. М. : Просвещение, 1983. 191 с.

262. Хлебнікова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога. Харків : Основа, 2005. 76 с.

263. Хотунцев Ю. Л., Симоненко В. Д., Козина О. А. та ін. Проекты в школьном курсе «Технология». *Школа и произв-во*. 1994. № 4. 96 с.

264. Хоули Эдвард Т., Дон Френке Б. Руководство инструктора оздоровительного фитнеса. Киев : Олимп. лит., 2004. 37 с.

265. Хрипкова А. Г. Вікова фізіологія: посіб. для студентів небіологічних спеціальностей пед. ін-тів. Київ : Вища шк., 1982. 272 с.

266. Чинкин А. С. Двигательная активность и сердце. Казань : Изд-во КГУ, 1995. 192 с.

267. Чинкин А. С. Двигательные режимы: классификация и влияние на деятельность сердца. *Пути повышения социальной значимости физической культуры и спорта* : материалы всерос. науч.-практ. конф., г. Казань, 15–16 окт. 2002 г. Казань : РЦИМ, 2003. С. 54–55.

268. Шалигіна Г. В. Фізкультурне обладнання: комплексний підхід. *Дошк. виховання*. 2006. № 9. С. 14–17.

269. Шанскова Т. І. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. 412 с.

270. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2005. 640 с.

271. Швець Т. А. Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2016. 260 с.

272. Шебенко В. Н., Ермак Н. Н., Шишкина В. В. Физическое воспитание дошкольников : учеб. пособие для студентов сред. пед. учеб. заведений. 4-е изд., испр. М. : Издат. центр «Академия», 2000. С. 7.

273. Шейко В. М., Кушнарченко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 3-тє вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2003. 295 с.

274. Шишкина В. А. Двигательное развитие дошкольника : пособие для педагогов учреждений дошк. образования. Мозырь : Белый Ветер, 2014. 133, [3] с.

275. Шиян Б.М., Папуша В.Г. Теорія фізичного виховання. Тернопіль : Збруч, 2000. 183 с.

276. Штофф В. А. Введение в методологию научного познания. Л. : ЛГУ, 1972. 301 с.

277. Шулдик Г. О., Шулдик В. І. Педагогічна практика : навч. посіб. для студентів пед. вузів. Київ : Наук. світ, 2000. 143 с.

278. Щербак О. Неперервна професійна освіта і навчання: реалії та виклики. *Третьи международные Батышевские научные чтения, посвященные 220-летию города Николаева, 9–11 сентября 2009 г.*: сб. науч. трудов / сост.: В. А. Радкевич, И. М. Стариков. Николаев: ООО «Фирма «Илион», 2009. С. 188–195.

279. Эльконин Д. Б. Психология игры. М.: Владос, 1999. 358 с.

280. Юрчук А. И. Некоторые аспекты профессиональной подготовки будущих воспитателей в осуществлении двигательного режима в ДОУ. *Science and World. – Publishing House «Scientific survey»*, 2015. Vol. III, № 3 (19). P. 86–88.

281. Юрчук О. І. До наступності у фізичному вихованні старших дошкільників та молодших школярів. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців, 19-20 трав. 2010 р. Рівне : РДГУ, 2010. С. 158–159.

282. Юрчук О. І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко. Рівне : РДГУ, 2018. Вип. 7, т. 1. С. 303–312.

283. Юрчук О. І. Наступність з фізичного виховання як важлива умова цілісності та ефективності педагогічного процесу. *Сучасне дошкілля: реалії та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 204–206.

284. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму в умовах ДНЗ. *Фіз. культура, спорт і реабілітація в закладах освіти*. Рівне : РДГУ, 2016. Вип. 7. С.193–203.

285. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму дітей дошкільного віку як необхідна умова здоров'язберігаючих технологій. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне : РДГУ, 2012. Вип. 5 (48). С. 143–147.

286. Юрчук О. І. Організація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Оновлення змісту, форм та методів навчання в закладах освіти* : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне : РДГУ, 2011. Вип. 2 (45). С. 175–179.

287. Юрчук О. І. Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне, 2017. №17 (60). С. 265–269.

288. Юрчук О. І. Питання наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Наука, освіта, суспільство очима молодих* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців 15-16 трав. 2008 р. Рівне: РДГУ, 2008. С. 96–98.

289. Юрчук О. І. Руховий режим дітей у дошкільному навчальному закладі як основа забезпечення здоров'язберігаючих технологій. *Нова педагогічна думка: тези II всеукраїнської відеоконф.* Рівне: РОШПО, 2011. Спецвипуск. С.156.

290. Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку. *Нова пед. думка*. Рівне, 2017. № 2(90). С. 64–68.

291. Юрчук О. І. Діагностика професійної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського* : зб. наук. пр. Спецвипуск. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014 р. С. 375–383.

292. Юрчук О. І. Забезпечення рухового режиму в інклюзивних групах ДНЗ. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ. Рівне : РДГУ, 2014. Вип. 10 (53). С. 60–64.

293. Юрчук О. І. Моделювання процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна»*. 2018. № 15. С. 44–47.

294. Юрчук О. І. Основні завдання професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму у ДНЗ. *Актуал. пробл. дошк. та корекц. освіти* : зб. наук. пр. студентів і молодих учених. Рівне, 2015. С. 212–216.

295. Юрчук О. І. Особливості індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Дит. садок*. 2011. № 2 11(587) берез. С. 18.

296. Юрчук О. І. Особливості професійної підготовки студентів-дошкільників до здійснення рухового режиму дітей дошкільного віку. *Зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна»*. 2015. № 11. С.44–47.

297. Юрчук О. І. Проблема наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Вісн. КМУ. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Київ : КиМУ, 2007. Вип. 10. С. 299–309.

298. Юрчук О. І. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до професійної діяльності вихователів ДНЗ. *Нова пед. думка*: наук.-метод. журн. Рівне, 2014. Вип. 2(78). С. 240–244.

299. Юрчук О. І. Сформованість готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Нова пед. думка*. Рівне : РОППО, 2018. № 3 (95). С. 88–92. (Index Copernicus).

300. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

301. Янко О. В. Організаційно-педагогічні умови управління якістю роботи сучасного дошкільного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Луганськ, 2009. 22 с.

302. American College of Sports Medicine. Guidelines for exercise testing and prescription. Philadelphia : Lea & Febiger, 1991. 40 p.

303. Balke B., Ware R.W. An experimental study of “physical fitness” of air force personnel. *Armed Forces Medical Journal*. 1999. N. 10. P. 675–688.

304. Burke V., Beilin L.J., Milligan R., Thompson C. Assessment of nutrition and physical activity education programmes in children. *Clin Exp Pharmacol Physiol*. 1995. 22, № 3. P. 212–216.

305. Chiari F. (2010) I Metodi Attivi ed i giochi di simulazione, na mrežnoj stranici. URL: <http://provvbo.scuole.bo.it/cliccando/cap13.pdf>.

306. Mattes W. (2007) Nastavne metode. 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike, Zagreb: Naklada Ljevak.

307. Newcomer K., Sinaki M., Wollan P.C. Physical activity and four-year development of back strength in children. *Am. J. Phys. Med. Rehabil*. 1997. N. 1. P. 52–58.

308. Pender N. J. Motivation for physical activity among children and adolescents. *Rev. Nurs. Res*. 1998. N. 16. P. 139–172.

309. Porte L., Montove R.E., Caspersen C.J. Assessment of physical activity in epidemiological research: problems and prospects. *Public Health Repts*. 1985. № 100. P. 131–146.

310. Riddoch C.J, Boreham C.A. The health-related physical activity of children. *Sports Med*. 1995. N. 2. P. 86–102.

311. Sallis J. F., Buono M. J., Roby J. J., Micale F. G., Nelson J. A. Seven-day recall and other physical activity self-reports in children and adolescents. *Med. Sci. Sports Exerc*. 1993. N. 25, № 1. P. 99–108.

312. Terhart E. (2001) Metode poučavanja i učenja. Zagreb: Educa.

313. Vizek Vidović V., Vlahović-Štetić V., Rijavec, M., Miljković D. (2003), Psihologija obrazovanja, Zagreb: IEP-VERN.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальний лист

педагогічного персоналу дошкільних навчальних закладів

*Шановні педагоги!**Просимо Вас уважно прочитати питання і дати на них відповіді.*

1. В якому дошкільному навчальному закладі Ви працюєте? _____
2. Яку посаду Ви обіймаєте? _____
3. Який Ваш стаж педагогічної роботи у ДНЗ? _____
4. Що Ви зараховуєте до рухового режиму? _____
5. Що є основним у Вашій роботі зі здійснення рухового режиму? _____
6. Як на Вашу думку оптимізувати руховий режим у дошкільному навчальному закладі? _____
7. У чому Ви відчуваєте труднощі під час керування руховим режимом дошкільників? _____

Шановні педагоги!

Відзначте, будь ласка, які критерії, на ваш погляд, можуть сприяти підвищенню професійної компетентності майбутніх вихователів щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ

1. Уміння організувати заняття фізичними вправами і фізкультурно-оздоровчу роботу в групі і в закладі.
2. Уміння знайти контакт з дітьми, з батьками, вихователями.
3. Уміння творчо підходити до використання фізичних вправ і підтримувати інтерес і високу мотивацію до занять з фізичної культури.
4. Уміння виховувати творчу особистість дітей на заняттях з фізичної культури.
5. Володіння технікою показу вправ.
6. Володіння сучасними здоров'язберезувальними технологіями.
7. Інше

Результати опитування педагогів дошкільних навчальних закладів щодо виявлення основних педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ

Середній педагогічний стаж вихователів – 12 років.

На запитання анкети «Що Ви зараховуєте до рухового режиму?» одержано такі відповіді: 75 (100%) вихователів назвали гімнастику (ранкова гігієнічна та денна), заняття з фізичної культури, прогулянки на свіжому повітрі, рухливі ігри, форми активного відпочинку та загартовування.

Відповіді на запитання анкети «Що є основним у Вашій роботі зі здійснення рухового режиму?» були такими: усі 75 (100%) вихователів вказали на заняття з фізичної культури; додатково 45 (60%) респондентів вказали на те, що просто дотримуються режиму дня; 18 (24%) залучених до анкетування відповіли, що у своїй роботі систематично використовують рухливі ігри; 12 (16%) опитуваних згадали фізкультхвилинки, гігієнічні гімнастики та прогулянки на свіжому повітрі.

Наступне запитання стосувалося умов оптимізації рухового режиму в дошкільному навчальному закладі. Анкетовані вихователі вважають умовами оптимізації рухового режиму в ДНЗ: систематизацію послідовності занять із фізичної культури – 36 (48%); дотримання режиму дня – 11 (14,7%); організацію різних фізкультурних свят та розваг, днів здоров'я – 9 (12%); сприяння формуванню усвідомленого ставлення дітей до власного здоров'я – 7 (9,3%); 5 забезпечення матеріально-технічною базою – (6,7%); правильне чергування різних видів діяльності – 4 (5,3%); творчий підхід до виконання фізичних вправ – 3 (4%).

Відповіді на запитання «У чому Ви відчуваєте труднощі під час керування руховим режимом дошкільників?» розподілилися так: 45 (60%) вихователів узагалі труднощів не відчувають; 15 (20%) осіб відчувають труднощі під час організації дітей; 11 (14,7%) респондентам не вистачає обладнання; 4 (5,3%) піддослідних вказали на труднощі із поясненням матеріалу.

Останнє запитання анкети передбачало визначення критеріїв, які, на погляд вихователів, можуть сприяти підвищенню практичних умінь студентів щодо

здійснення рухового режиму в ДНЗ. Так, 75 (100%) опитаних перерахували такі вміння, як: організовувати заняття фізичними вправами та фізкультурно-оздоровчу роботу в групі й у закладі; уміння творчо використовувати фізичні вправи та підтримувати інтерес і високу мотивацію до занять із фізичної культури; 36 (48%) анкетованих вказали на знання техніки показу вправ; 11 (14,7%) педагогів вважають важливим уміння налагодити контакт з дітьми, з батьками, вихователями. У графі «інше» 27 (36%) залучених до опитування зазначили про правильне страхування та безпеку на заняттях з фізичної культури та під час рухової активності; 13 (17,3%) – назвали любов до дітей і відданість своїй роботі; 7 (9,3%) – знання правил безпечного загартовування організму повітрям, водою та сонцем; 2 (2,7%) – згадали про відповідність одягу дітей під час прогулянки.

Аналіз відповідей вихователів-практиків дає підстави стверджувати, що більшість із них надають перевагу фізичним вправам та фізичним розвагам порівняно із фізкультурними святами та розвагами, днями здоров'я тощо. Прикметно, що в ході анкетування не було отримано жодної відповіді про фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дошкільного закладу, дозований розподіл різних організаційних форм і засобів фізичної культури в часі протягом дня та тижня, організацію самостійної рухової діяльності, що займає у малюків половину часу від загальної їхньої діяльності протягом перебування у дошкільному навчальному закладі.

Крім того, отримані під час анкетування відповіді щодо відсутності труднощів у ході здійснення рухового режиму дошкільників дає змогу констатувати про дещо завищену самооцінку у 45 (60%) вихователів. Ідеться, здебільшого, про вихователів, чий педагогічний стаж роботи в ДНЗ складає понад 20 років. На нашу думку, це доводить відсутність інтересу до своєї професійної діяльності. Молоді ж педагоги, навпаки, не соромилися писати про свої труднощі щодо організації рухового режиму в ДНЗ.

Для отримання додаткової інформації про стан рухового режиму в дошкільних навчальних закладах під час дослідження було проведено бесіди з вихователями, та з'ясовано, що в дошкільній установі здебільшого практикують такі форми реалізації

рухового режиму, як: заняття з фізичної культури двічі на тиждень, ранкова гімнастика та рухливі ігри під час прогулянки на свіжому повітрі, а також фізкультурні розваги один раз на місяць. Варто зазначити, що майже всі вихователі наголошували на тому, що під час перебування дітей у групі, на перерві між заняттями, їм не дозволяють активно рухатися, а пропонують ігри малої рухливості, сидячи на килимі. Це означає, що діти дошкільного віку відчувають брак фізичних навантажень, що є постає найважливішою ознакою пасивного режиму.

Тематичний план спеціального курсу
«Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму
в дошкільних навчальних закладах»

Тема	Кількість відведених годин			
	Усього	лекції	семінарсько-практичні	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Підготовка студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.	36	10	6	21
Тема 1. Забезпечення рухової активності у повсякденному житті дітей дошкільного віку.		2	2	4
Тема 2. Методи оцінювання та контролю рухової активності дітей.		2	–	3
Тема 3. Організація індивідуального підходу до дітей дошкільного віку у процесі здійснення рухового режиму.		2	–	4
Тема 4. Модель рухового режиму в ДНЗ.		2	2	3
Тема 5. Керівництво самостійною руховою діяльністю дітей дошкільного віку		–	2	4
Тема 6. Забезпечення рухового режиму в інклюзивних групах ДНЗ.		2	–	3
Змістовий модуль 2. Сутність і специфіка підготовки студентів до спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходів.	18	4	2	11
Тема 1. Основи здорового способу життя майбутніх вихователів.		2		4

Тема 2. Методика та організація масової фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ.		2	2	7	
	<i>Усього годин:</i>	54	14	8	30

Педагогічні ситуації

Ситуація 1. Групу ДНЗ відвідує дитина з особливими потребами. Під час ранкової гімнастики ця дитина почала заважати виконувати іншим дітям рухи та вправи, які Ви їм показували.

Ваша реакція на дії дитини? Проаналізуйте ситуацію.

Ситуація 2. Ви є вихователем старшої групи ДНЗ. Дехто з батьків просить Вас не дозволяти дітям бігати під час прогулянки на свіжому повітрі та грати в рухливі ігри (хоча стан здоров'я дітей задовільний), пояснюючи своє прохання тим, що вони можуть упасти, забитися, забруднити й зіпсувати одяг.

Якими будуть Ваші дії?

А. Після закінчення розмови тактовно нагадаю про вплив рухової активності на фізичний і психічний стан дитини.

Б. Задля збереження добрих стосунків із батьками дітей, відкладу вирішення проблеми до наступного разу.

В. Дам зрозуміти батькам, що дітей потрібно одягати у зручний і недорогий одяг.

Г. Вдам, що прохання батьків почуто, але залишу все так, як є. Обмежувати рухову активність дітей не буду.

Д. Не заперечуватиму батькам, адже це їхні діти, тож вони мають право обмежувати їхню рухову активність.

Ситуація 3. Ви є вихователем ДНЗ. У першій половині дня Ви проводили заняття, після закінчення якого окремі діти не встигли виконати свої завдання. Утім, у режимі дня після занять заплановано прогулянку на свіжому повітрі.

Якими будуть Ваші дії?

А. Запропоную дітям доопрацювати завдання після прогулянки.

Б. Почекаю, доки всі діти завершать виконувати завдання, а потім готуватиму їх до прогулянки.

В. Дітям, які впоралися з виконанням завдань, дозволю готуватися до прогулянки, а тим, хто ще не встиг, нагадаю, що потрібно завершувати свою роботу

та готуватися до прогулянки.

Г. Дітей, які впоралися із завданням, виведу на прогулянку, а інших на прогулянку (ігровий майданчик) підведе помічник вихователя.

Д. Нестрашно, якщо діти один раз пропустять прогулянку.

Ситуація 4. Дитину дошкільного віку батьки віддали у секцію рукопашної боротьби та до клубу спортивно-бального танцю. На прогулянці під час рухливих ігор дитина просить посидіти, а дехто з дітей без свого товариша грати не хочуть.

Які Ваші дії?

Ситуація 5. Ви як вихователь присутні на занятті з фізичної культури. Як визначити, на якому етапі навчання доцільно пропонувати дітям вправи?

Ситуація 6. Ви як вихователь присутні на занятті з фізичної культури. Як Ви поставитеся до заняття, на якому найвище фізіологічне навантаження дано:

- а) в основній частині заняття, під час навчання основним рухам;
- б) наприкінці заняття, під час гри-естафети;
- в) найвище психологічне навантаження дано у вступній частині заняття.

Ситуація 7. Із дітьми старшого дошкільного віку проводять заняття з елементів математики. Вихователь запитує дітей, чи вони не втомилися, і, отримавши ствердну відповідь, продовжує заняття далі. Як оцінити дії вихователя?

Ситуація 8. Ви як вихователь присутні на занятті з фізичної культури. Як визначити, на якому етапі навчання слід давати дітям вправи?

Ситуація 9. Тривають батьківські збори. Мама Тимофія ділиться своїми поглядами на виховання сина. Зокрема, розказує, що поки дитина все не з'їсть, з-за столу встати їй не дозволяють.

Ваша реакція на дії батьків. Проаналізуйте ситуацію

Ситуація 10. У приміщенні групи ДНЗ кімнатний термометр показує +22. Мама Даринки одягла дитині маечку, футболочку, колготики, утеплені лосини, шкарпетки, утеплений гольф і зверху безрукавку. Обличчя дитини розчервонілося. На пропозицію вихователя трохи легше одягати дитину мама відповіла, що дитина дуже схильна до різних захворювань. На зауваження вихователів, що дитину потрібно загартовувати, мама відповіла: «Як її загартовувати? Нехай здорових

загартовують!»

Проаналізуйте ситуацію. Наведіть шляхи її вирішення вихователями.

Методика «Мотиви вибору професії»

(Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека: модульный курс психологи. Модуль «Направленность»: лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы для преподавателей и студентов.

Київ : Миллениум, 2004. 521 с.)

Інструкція. Нижче наведені твердження, що характеризують будь-яку професію. Прочитайте й оцініть, якою мірою кожне з них вплинуло на вибір професії.

Шкала оцінок: 5 - дуже сильно вплинуло; 4 - сильно; 3 - середньо; 2 - слабо; 1 - ніяк не вплинуло.

Назвіть цю професію, спеціальність.

1. Вимагає спілкування з різними людьми.
2. Подобається батькам.
3. Припускає високе почуття відповідальності.
4. Вимагає переїзду на нове місце проживання.
5. Відповідає моїм здібностям.
6. Дозволяє обмежитися наявною освітою.
7. Дає можливість приносити користь людям.
8. Сприяє розумовому й фізичному розвитку.
9. Є високооплачуваною.
10. Дозволяє працювати близько від будинку.
11. Є престижною.
12. Дає можливість для росту професійної майстерності.
13. Єдино можлива в існуючій ситуації.
14. Дозволяє реалізувати здібності до керівної роботи.
15. Є привабливою.
16. Близька до улюбленого шкільного предмета.
17. Дозволяє одразу одержати гарний результат праці для інших.

18. Обрана моїми друзями.
19. Дозволяє використовувати професійні вміння поза роботою.
20. Дає більше можливостей виявити творчість.

Обробка й інтерпретація результатів:

Вся сукупність відповідей обробляється за такими блоками:

- Внутрішні індивідуально значущі мотиви: позиції 1, 5, 8, 15, 20.
- Внутрішні соціально значущі мотиви: позиції 3, 7, 12, 14, 17.
- Зовнішні позитивні мотиви: позиції 4, 9, 10, 16, 19.
- Зовнішні негативні мотиви: 2, 6, 11, 13, 18.

Максимальна сума вказує на переважаючу мотивацію.

Внутрішні мотиви вибору – це суспільна особиста значущість професії задоволеність тим, що приносить робота завдяки творчому характеру, можливість спілкування, керівництва іншими людьми тощо. Внутрішня мотивація виникає з потреб самої людини, тому на її основі людина працює із задоволенням без зовнішнього тиску.

Зовнішня мотивація – це заробіток, прагнення до престижу, страх осуду, невдачі тощо. Зовнішні мотиви можна розділити на позитивні й негативні. До позитивних мотивів відносяться: матеріальне стимулювання, можливість кар'єрного зросту, схвалення колективу, престиж, тобто стимули заради яких людина вважає потрібним прикласти свої зусилля. До негативних мотивів відносяться впливи на особистість шляхом тиску, покарання, критики, осуду й інших санкцій негативного характеру.

Перевага внутрішніх мотивів є найбільш ефективним з погляду задоволеності працею та продуктивності.

Методика

«Мотивація професійної діяльності

(методика К. Замфір в модифікації А. Реана)»

(Реан А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология. СПб., 1999. С. 235–237)

Інструкція. Прочитайте нижче перераховані мотиви професійної діяльності та дайте оцінку їх значимості для Вас за п'ятибальною шкалою.

ЛИСТ ВІДПОВІДЕЙ

Мотив	1	2	3	4	5
	в дуже незначній мірі	в достатньо незначній мірі	в невеликій, але і не малій мірі	великою мірою	в дуже великій мірі
1. Грошовий заробіток					
2. Прагнення до кар'єрного зросту					
3. Прагнення уникнути критики з боку керівника або колег					
4. Прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей					
5. Потреба в досягненні соціального престижу і поваги з боку інших					
6. Задоволення від процесу і результату роботи					

7. Можливість найбільш повної самореалізації саме в даній діяльності					
--	--	--	--	--	--

Після заповнення аркуша відповідей підраховуються показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) і зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ) відповідно до таких ключів:

$$ВМ = (6 + 7) / 2$$

$$ЗПМ = (1 + 2 + 5) / 3 \quad ЗНМ = (3 + 4) / 2$$

Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, укладеного в межах від 1 до 5 (в тому числі можливе і дробове).

Інтерпретація даних. На підставі отриманих результатів визначається мотиваційний комплекс особистості – співвідношення між собою трьох видів мотивації: ВМ, ЗПМ і ЗНМ. До найкращих, оптимальних мотиваційних комплексів відносять такі два типи сполучень:

$$ВМ > ЗПМ > ЗНМ \text{ та } ВМ = ЗПМ > ЗНМ.$$

Найгіршим мотиваційним комплексом є тип $ЗНМ > ЗПМ > ВМ$.

Будь-які інші поєднання є проміжними з точки зору їх ефективності. При інтерпретації слід урахувувати не тільки мотиваційні співвідношення, а й показники окремих видів мотивації. Наприклад, не можна два нижченаведені мотиваційні комплекси вважати абсолютно однаковими:

ВМ	ЗПМ	ЗНМ
1	2	5
2	3	4

Обидва вони належать до одного і того ж неоптимального типу: $ЗНМ > ЗПМ > ВМ$. Однак видно, що в першому випадку мотиваційний комплекс особистості значно негативніший, ніж у другому. У другому випадку в порівнянні з першим має місце зниження показника зовнішньої негативної мотивації і підвищення показників зовнішньої позитивної і внутрішньої мотивації.

Анкета

Шановні студенти!

Просимо Вас уважно прочитати запитання і дати на них відповіді.

Для цього необхідно обвести кружечком потрібну букву вашого варіанта відповіді або написати свій. Анкета анонімна. Ваші відповіді будуть використовуватись лише в узагальненому викладі.

1. Назва ВНЗ _____, курс _____, група _____
2. Чи займаєтеся Ви фізичною культурою? _____
3. Якими видами спорту Ви займаєтеся? _____
4. Чи потрібні, на Вашу думку, заняття із фізичної культури у ВНЗ? _____
_____
5. Чи відвідуєте Ви заняття із фізичної культури? _____
6. Назвіть 5 найбільш важливих, на Вашу думку, професійних якостей майбутнього вихователя, потрібних для здійснення рухового режиму в ДНЗ:

а) принциповість;	ж) цілеспрямованість;
б) організованість;	з) самостійність;
в) захопленість;	и) дисциплінованість;
г) спостережливість;	і) товариськість;
ґ) ерудованість;	ї) увага до людей;
д) творчий підхід;	й) доброзичливість;
е) відповідальність;	к) самокритичність;
є) вимогливість;	л) скромність;
м) урівноваженість.	
7. Оцініть сформовані у вас професійно-педагогічні вміння за шкалою:
  - 0 балів – уміння не сформовані;
  - 1 бал – уміння мають слабкий вияв;
  - 2 бали – уміння здебільшого мають вияв;

3 бали – уміння мають частковий вияв;

4 бали – уміння мають добрий вияв.

№ з/п	Професійно-педагогічні вміння	Самооцінювання студентів
1	аналітико-рефлексивні	
2	організаторські	
3	прогностично-проективні	
4	дидактичні	
5	комунікативні	
6	дослідницькі	
7	діагностичні	
8	рухові	

Дякуємо за співпрацю!

Тестові завдання

1. Перерахуйте ключові поняття рухового режиму: _____

---

2. Уставте пропущені слова:

Руховий режим – це ... _____ комплекс організаційних форм фізичного виховання та ... _____ дитини протягом дня, від реалізації яких залежить ... _____.

3. Фізичний розвиток – це:

- 1) рівень розвитку рухових умінь, навичок, фізичних якостей;
- 2) прикладна спрямованість фізичного виховання щодо трудової або іншої діяльності людини;
- 3) рухи, рухові дії, а також складні види рухової діяльності, які вирішують завдання фізичного виховання;
- 4) процес зміни форм і функцій організму людини під впливом умов і середовища.

4. Допишіть визначення:

- 1) Частина загальної культури, сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, які створюються та використовуються ним для фізичної досконалості людини, – це ... _____
- 2) Рівень знань із фізичного виховання, рухових і гігієнічних умінь та навичок – це ... _____

5. Принципами побудови рухового режиму є:

- 1) активність;
- 2) єдність із сім'єю;

- 3) оздоровча спрямованість;
- 4) гуманізація і демократизація;
- 5) свідомість;
- 6) індивідуалізація;
- 7) гармонійний розвиток особистості;
- 8) спадковість.

6. Продовжіть перелік груп завдань рухового режиму:

- 1) оздоровчі;
- 2)
- 3)
- 4)

7. До засобів рухового режиму належать:

- 1) заняття з фізичної культури;
- 2) фізичні вправи;
- 3) день здоров'я;
- 4) фізкультурні свята;
- 5) гігієнічні фактори;
- 6) ранкова гімнастика;
- 7) оздоровчі сили природи;
- 8) фізкультурні розваги.

8. Вставте пропущені слова:

- 1) Сонце, повітря, вода – це ..._____ фактори.
- 2) Гігієнічні фактори – це режим,..._____
- 3) ..._____ – основний засіб фізичного виховання.
- 4) Обтирання, обливання, купання – ..._____ процедури.

9. *Комплекс загартовувальних процедур складають:*

- 1) загартування повітрям;
- 2)
- 3)
- 4)

10. *Допишіть спектр принципів загартування:*

- 1) послідовність;
- 2)
- 3)
- 4)

11. *Назвіть автора «Детки» – системи природного оздоровлення людини.*

- 1) Е. Вільчковський;
- 2) Ю. Аркін;
- 3) Б. Нікітін;
- 4) П. Іванов;
- 5) П. Лесгафт.

12. *Продовжіть перелік фізкультурно-оздоровчих заходів, які належать до рухового режиму:*

- 1) ранкова гімнастика;
- 2)
- 3)
- 4)

13. *Засоби рухового режиму дітей першого року життя:*

- 1) заняття з фізичної культури;
- 2) фізичні вправи;
- 3) прогулянка;

- 4) музично-ритмічні рухи;
- 5) масаж.

14. Оптимальними способами організації під час здійснення рухового режиму дітьми другого року життя є:

- 1) фронтальний;
- 2) потоковий;
- 3) груповий;
- 4) індивідуальний;
- 5) змінний;
- 6) метод колового тренування.

15. Вставте пропущені слова:

Руховий режим у дошкільному закладі повинен забезпечувати ... _____, створювати ... _____, сприяти ... _____.

16. На заняттях із фізичної культури планують рухливі ігри...:

- 1) малої рухливості;
- 2) середньої рухливості;
- 3) великої рухливості.

17. Під час вибору рухливих ігор ураховують певні вимоги:

- 1) педагогічні завдання;
- 2) педагогічні здібності вихователя;
- 3) місце в режимі дня;
- 4) інтереси вихователя;
- 5) інтереси, вподобання дітей;
- 6) рухова підготовленість дітей;
- 7) пори року;
- 8) місце проведення;

9) стан здоров'я дітей.

18. Продовжіть перелік щоденних фізкультурно-оздоровчих заходів:

- 1) ранкова гімнастика;
- 2)
- 3)
- 4)

19. Допишіть визначення:

1) Загальну щільність заняття визначають як відношення часу, який ..._____

---

2) Моторну щільність заняття визначають як відношення часу, який ..._____

---

20. Основним значенням ранкової гімнастики є:

- 1) формування рухових умінь і навичок;
- 2) виховне;
- 3) оздоровче.

21. Доповніть низку вимог до добору вправ ранкової гімнастики:

- 1) повинні бути простими та доступними для дітей;
- 2)
- 3)
- 4)

22. Вставте пропущені цифри:

1) Комплекс вправ ранкової гімнастики для дітей другої молодшої групи складається з ..._____ – ..._____ вправ, кожна повторюється ..._____ – ..._____ разів; стрибки – ..._____ разів; ..._____ – ..._____ хв.

2) Комплекс вправ ранкової гімнастики для дітей старшої групи складається з

..._____ – ..._____ вправ, повторюється ..._____ – ..._____ разів;
стрибки – ..._____ разів; ..._____ – ..._____ хв.

23. *Основна частина ранкової гімнастики складається з:*

- 1) рухливої гри;
- 2) комплексу загальнорозвивальних вправ і рухливої гри;
- 3) комплексу загальнорозвивальних вправ;
- 4) основних рухів;
- 5) шикувальних вправ.

24. *Продовжіть перелік варіантів проведення фізкультурних пауз:*

- 1) у формі комплексу загальнорозвивальних вправ;
- 2)
- 3)
- 4)

25. *Комплекси вправ для фізкультурної хвилинки змінюють через:*

- 1) 1–2 тижні;
- 2) 2–3 тижні;
- 3) місяць;
- 4) квартал.

26. *Тривалість фізкультурної хвилинки:*

- 1) 1–2 хв.;
- 2) 5 хв.;
- 3) 10 хв.

27. *Фізкультурні розваги проводять:*

- 1) один раз на тиждень;
- 2) 1–2 рази на місяць;
- 3) щодня.

28. *Пішохідні переходи (прогулянки за межі дитячого садка на природу) проводять у:*

- 1) другій половині дня;
- 2) першій половині дня.

29. *Рухливі ігри під час прогулянок планують:*

- 1) 1–2 рази на день;
- 2) 3–4 рази на день;
- 3) 4–5 разів на день;
- 4) 5–6 разів на день.

30. *Ранкову гімнастику доцільно планувати з:*

- 1) другої групи раннього віку;
- 2) першої молодшої групи;
- 3) другої молодшої групи;
- 4) середньої групи.

31. *У дошкільних групах рекомендовано обладнати для дітей «фізкультурний куточок»:*

- 1) гімнастична стінка;
- 2) довгі шнури;
- 3) переносні кошики для метання м'ячів;
- 4) канат;
- 5) мотузна драбина;
- 6) гімнастична лава;
- 7) навісна драбинка;
- 8) гімнастичні мати;
- 9) ребриста дошка.

32. *Доповніть перелік форм спільної роботи дошкільного закладу та батьків з питань рухового режиму:*

- 1) батьківські збори;
- 2)
- 3)
- 4)

33. *Укажіть вправи, на які спрямовано комплекс фізкультурних хвилинок?* _____

34. Корисність гімнастики для дітей після денного сну полягає у
.....

35. Назвіть засоби, які використовують під час проведення фізкультурних
хвилинок.....

**Методика діагностування рівня розвитку рефлексивності,
опитувальник А. В. Карпова**

(Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики.

Психологический журнал. 2003. Т. 24. № 5. С. 45-57)

Інструкція. Дайте відповіді на твердження опитувальника. У бланку відповідей навпроти номера запитання поставте цифру, що відповідає варіанту Вашої відповіді, де 1 – абсолютно неправильно; 2 – неправильно; 3 – радше так; 4 – не знаю; 5 – радше правильно; 6 – правильно; 7 – абсолютно правильно.

1. Після прочитання хорошої книги я завжди довго осмислюю її, хочу з ким-небудь обговорити.

2. Коли мене раптом, несподівано про щось запитують, я відповідаю перше, що спало на думку.

3. До того, як зателефонувати кому-небудь, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.

4. Припустившись якоїсь помилки, я потім довго не можу відволіктися від думок про неї.

5. Коли я міркую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені інколи цікаво згадати ланцюжок думок.

6. До того, як почати вирішувати важке завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.

7. Найважливіше для мене – визначити кінцеву мету своєї діяльності, деталям я надаю другорядне значення.

8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому дехто незадоволений моєю діяльністю.

9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.

10. Для мене важливо в деталях продумати майбутню роботу.

11. Мені було важко написати серйозний лист, заздалегідь не окресливши його план.

12. Я надаю перевагу діям, а не міркуванню над причинами своїх невдач.

13. Я досить легко ухвалюю рішення щодо дорогої покупки.

14. Під час планування чогось я, зазвичай, прокручую в голові задум, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.

15. Я турбуюся про своє майбутнє.

16. Я вважаю, що в багатьох ситуаціях слід діяти швидко, брати до уваги першу думку.

17. Інколи я ухвалюю непомірковані рішення.

18. Після закінчення розмову я інколи продовжую її подумки, наводячи нові аргументи на захист власної точки зору.

19. У разі виникнення конфлікту я, міркуючи, хто в ньому винен, передусім починаю із себе.

20. До прийняття певного рішення я завжди ретельно його обмірковую та все зважую.

21. У мене трапляються конфлікти через те, що інколи я не можу передбачити, на яку поведінку чекають від мене довколишні.

22. Обмірковуючи розмову з іншою людиною, я подумки веду з нею діалог.

23. Я намагаюся не думати про те, які думки та почуття викликають у інших людей мої слова й учинки.

24. Перед тим, як зробити зауваження комусь, я обов'язково продумаю, як його висловити, щоб не образити.

25. Вирішуючи важке завдання, я обмірковую його навіть тоді, коли займаюся іншими справами.

26. Якщо я з кимось конфліктую, то здебільшого не відчуваюся винним.

27. Я лише інколи жалкую про сказане.

Інтерпретація результатів. Із наведених 27 тверджень 15 є прямими (номери запитань: 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25), а інші – зворотніми твердженнями, що необхідно брати до уваги під час обробки результатів. Для отримання підсумкового балу у прямих запитаннях потрібно сумувати цифри, що відповідають відповідям студентів, а у зворотних – значення, замінені отриманими в інверсії шкали відповідей, тобто $1 = 7, 2 = 6, 3 = 5, 4 = 4, 5 = 3, 6 = 2, 7 = 1$.

Шкали	до 99	100	101 – 107	108 – 113	114 – 122	123 – 130	131 – 139	140 – 147	148 – 156	157 – 171	172 і вище
Стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ситуативна рефлексія забезпечує безпосередній самоконтроль поведінки людини в актуальній ситуації, осмислення її елементів, аналіз того, що відбувається, здатність суб'єкта до співвідношення своїх дій із ситуацією і їхньої координації відповідно до змінних умов і власного стану. Поведінковими виявами та характеристиками такого виду рефлексії є, зокрема, час обмірковування суб'єктом своєї поточної діяльності; те, як часто він вдається до аналізу того, що відбувається; ступінь розгорнення процесів ухвалення рішення; схильність до самоаналізу в конкретних життєвих ситуаціях.

Ретроспективна рефлексія має вияв у схильності до аналізу вже виконаної в минулому діяльності та подій, які вже відбулися. У такому разі предмети рефлексії – передумови, мотиви та причини події; зміст минулої поведінки, а також її результативні параметри і, особливо, помилки, яких припустилися. Така рефлексія набуває вираження, зокрема, в тому, як часто та як довго суб'єкт аналізує й оцінює події, що відбулися, чи схильний він до аналізу минулого й себе в ньому.

Перспективна рефлексія співвіднесена: із функцією аналізу майбутньої діяльності, поведінки; плануванням як таким; прогнозуванням можливих фіналів тощо. Її основні поведінкові характеристики: ретельність планування деталей своєї поведінки, частотність звернення до майбутніх подій, орієнтація на майбутнє.

Результати застосування методики, що дорівнюють або є більшими за 7 стенів, дають підстави стверджувати про високорозвинену рефлексивність. Результати в діапазоні від 4 до 7 стенів є індикаторами середнього рівня рефлексивності. Показники, що менші за 4-ри стени, – вияв низького рівня розвитку рефлексивності.

*Зміст ділової гри**«Застосування рухливих ігор у педагогічному процесі дошкільного закладу»**за методом Де Боно «Шість капелюхів мислення»**«Руховий режим. «За» чи «Проти»»*

<i>Основні положення</i>	<i>Зміст і сутність</i>
<i>мета гри</i>	Мета гри полягала у формуванні знань і практичних умінь, необхідних для здійснення рухового режиму, підгрунтя яких – уміння вести дискусію, знання основних компонентів режиму дня, компетентності щодо здійснення рухового режиму в ДНЗ.
<i>імітувальна ситуація</i>	Студенти «брали участь» у конкурсі, організованому серед ДНЗ у контексті виконання плану оптимізації рухового режиму дітей дошкільного віку, що передбачав преміювання переможців-вихователів десятьма тисячами гривень, а ДНЗ – облаштованими сучасним обладнанням майданчиками. За методом «шести капелюхів» студенти повинні були довести, що застосування рухливих ігор є оптимальною формою роботи з оптимізації рухового режиму в ДНЗ.
<i>сценарій гри</i>	<p>Студенти поділилися на групи, кожна з яких отримала капелюх певного кольору. Кожна група обговорювала обрану позицію (відповідав лідер групи), пов'язану з кольором капелюха.</p> <p>Принцип організації інтелектуальної діяльності в режимі технології «Шість капелюхів мислення» полягає в тому, що кожен учасник або група учасників у процесі обговорення проблеми «одягає» капелюх певного кольору та мислить так, як «вимагає» колір капелюха.</p>

	<p>Першою відповідала група «білого капелюха», яка надавала детальну та необхідну інформацію про вимоги до вибору рухливих ігор, місце гри в режимі дня, місце проведення рухливої гри, ускладнення та варіанти проведення рухливих ігор, керівництво ігровою діяльністю дітей; група «чорного капелюха» описувала суперечливі моменти, а також критично оцінювала їх, вказуючи на недоліки та можливі ризики в ході використання рухливих ігор у режимі дня; група «жовтого капелюха» знаходила переваги та позитивні моменти ситуації; група «червоного капелюха» розглядала проблему, керуючись емоціями й інтуїцією; група «зеленого капелюха» – креативна сторона – пропонувала новації поза рамками наявних пропозицій; наостанок група «синього капелюха», що виконувала функції управління процесом роботи, не втручаючись у його зміст, узагальнила досягнуте та поставила нову мету.</p>
<p><i>завершення та обговорення гри</i></p>	<p>Викладач висловлює свою думку та підбиває підсумки гри; у разі недосягнення бажаного результату присутні обговорюють причини невдачі.</p>
<p><i>система стимулювання</i></p>	<p>Підбиття підсумків проведеної гри ґрунтувалося на принципі надання переваги не тій групі, що обрала найкращий із варіантів, а тій, яка була найуспішнішою в ході полеміки.</p>

Акти впровадження результатів дослідження

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул.Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 26-78-65, факс (0362) 26-37-15
E-mail: rectorat@rdgu.uar.net, код ЄДРПОУ 25736989

1. 11. 2018 р № 125-01-12

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Юрчука Олексія Івановича
«Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення
рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»
для здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти**

Упродовж 2014-2017 навчальних років у Рівненському державному гуманітарному університеті за рекомендаціями та пропозиціями здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук О.І. Юрчука здійснювалося впровадження методики підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Значний інтерес викликав розроблений дисертантом спецкурс «Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ», який сприяв підвищенню розуміння майбутніми вихователями необхідності розвитку професійно-педагогічних компетентностей задля успішної організації та здійснення рухового режиму в ДНЗ.

У наслідок проведеної експериментальної роботи значно покращилися рівні сформованості готовності до здійснення рухового режиму в ДНЗ майбутніх вихователів експериментальної групи, що було виявлено унаслідок порівняння отриманих даних до та після формульованого етапу експерименту. Одержані результати свідчать про актуальність дослідження та ефективність розроблених О.І.Юрчуком моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ.

Результати дисертаційного дослідження «Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ» можуть бути рекомендовані для використання у системі професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти.

Перший проректор РДГУ

проф. Павелків Р. В.

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ РІВНЕНСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

вул. В. Чорновола, 74, м. Рівне, 33028; тел.64-96-60, 64-96-61; факс 64-63-73
E-mail: roippo.rv@ukr.net

19.12.2017 № 01-16/1436

на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Юрчука Олексія Івановича
на тему «Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до
здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»
зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти**

Упродовж 2014-2017 років у Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти здійснювалась апробація результатів дослідження О. І. Юрчука, що передбачала реалізацію в навчально-виховному процесі педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах.

Матеріали дисертаційного дослідження використовувалися викладачами кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти. Неабиякий інтерес викликала описана дисертантом методика вимірювання рівня готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ на основі обґрунтування системи відповідних критеріїв, показників, рівнів та шкали оцінювання. Повторний зріз, проведений після формувального етапу експерименту, засвідчив ефективність означеної методики.

Отримані результати свідчать про актуальність дослідження, проведеного О. І. Юрчуком, і можуть бути рекомендовані для використання в системі професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти, а також у системі підвищення кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів.

Довідка надається для подання до спеціалізованої вченої ради.

Ректор РОІППО

А. Л. Черній

УКРАЇНА
Тернопільська обласна рада
Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
Вул. Лицейна, 1, м. Кременець,
Тернопільська обл., 47003
тел/факс: (035-46) 2-19-91
ел. пошта: kgpa@ukrpost.ua

UKRAINE
Ternopil Regional Council
Taras Shevchenko Regional
Humanitarian-Pedagogical
Academy of Kremenets
1, Litseina St. Kremenets,
Ternopil Region, 47003
phone/fax: (035-46) 2-19-91
e-mail: kgpa@ukrpost.ua

№ 05-16/91-1

«25» квітня 2018 р.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Юрчука Олексія Івановича
«Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення
рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»
зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти

У Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка у період з 2014 р. по 2017 р. в освітній процес впроваджено результати дисертаційного дослідження Юрчука Олексія Івановича «Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах» зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти.

Теоретичні, науково-методологічні та практичні результати дисертаційного дослідження Юрчука Олексія Івановича отримали позитивну оцінку викладачів кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти, а також використані викладачами для розширення змісту навчальних курсів «Вступ до спеціальності», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», «Психологія дитяча», «Виховання дітей в різновікових групах» та ін.

Результати дослідження можуть бути реалізовані у процесі підготовки майбутніх вихователів та у системі післядипломної педагогічної освіти; сприятимуть кращому розумінню сутності проблеми рухового режиму та проблеми збереження здоров'я дітей збагатять вітчизняну теорію і практику освіти майбутніх вихователів, що може стати основою для подальших досліджень в означеному напрямі.

Практична значимість результатів впровадження дисертаційного дослідження Юрчука Олексія Івановича дає змогу зробити висновки про те, що запропоновані рекомендації щодо підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах в освітню практику є своєчасними та актуальними, можуть бути основою для

розроблення навчальних і навчально-методичних посібників з проблеми фізичного виховання та професійної освіти.

Використання матеріалів за результатами дисертаційного дослідження Юрчука О. І. успішно пройшли апробацію та впроваджені у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів та засвідчило високий науковий рівень виконання дослідження, його теоретичну та практичну цінність, що сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів та підвищує рівень громадянської культури.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження Юрчука Олексія Івановича на тему: «Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах» обговорено, схвалено і затверджено на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти (протокол № 8 від 25.04. 2018 р.).

Проректор з наукової роботи
доктор педагогічних наук
професор

В. Є. Бенера

Підпис Бенери В. Є. засвідчую
Начальник відділу кадрів

О. В. Присяжнюк

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**Глухівський національний педагогічний університет
 імені Олександра Довженка**

Вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400, тел.: (05444) 2-34-27, факс: (05444) 2-34-74
 E-mail: gdpu@sm.ukrtel.net, gnpuoffice@gmail.com, код ЄДРПОУ 02125527

Від 25.05.2018 № 1376

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 викладача кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені
 проф. Т. І. Поніманської
 Рівненського державного гуманітарного університету
 ЮРЧУКА ОЛЕКСІЯ ІВАНОВИЧА
 у навчальний процес
 Глухівського національного педагогічного університету
 імені Олександра Довженка
 з теми «Підготовка майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в
 дошкільних навчальних закладах»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти**

Протягом 2014-2017 н.р. у навчальний процес підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» на кафедрі теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка впроваджувалися результати дисертаційного дослідження О. І. Юрчука, викладача кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Розроблену за результатами матеріалів наукового пошуку та проведених автором досліджень, технологію підготовки студентів до здійснення рухового режиму в закладах дошкільної освіти було використано у навчально-виховному процесі. Одним із основних завдань підготовки фахівців є технології, які забезпечують підвищення рівня професійної компетентності майбутніх вихователів у галузі дошкільної освіти.

Результати досліджень дозволяють розглядати запропоновану технологію як ефективну для підвищення професійної компетентності студентів у процесі вивчення дисциплін: «Теорія та методика фізичного виховання», «Рухливі ігри», «Спортивні ігри і вправи з методикою викладання», «Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного виховання дошкільників», «Медико-педагогічний контроль у фізичному вихованні», «Організація здоров'язбережувального середовища в ДНЗ», «Технологія викладання методики фізичного та валеологічного виховання».

Авторську технологію навчання можна рекомендувати для використання у закладах вищої освіти України. Отримані результати дослідно-експериментальної роботи дають підстави вважати дисертаційне дослідження О. І. Юрчука як таке, що має теоретичне і практичне значення.

Результати дослідження обговорено і схвалено на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної освіти, протокол № 8 від 25 квітня 2018 р.

Проректор
 з наукової роботи та міжнародних зв'язків

В.П. Зінченко

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Бульвар Т.Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, тел./факс: (0472) 35-44-63, 37-21-42,
 e-mail: cic@cdu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125622

28.09.2018 № 266/03-5
 на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації
 Юрчука Олексія Івановича

«Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти

Апробація результатів наукового дослідження Юрчука Олексія Івановича «Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах» у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького упродовж 2014–2017 років засвідчила їх науково-теоретичну та практичну значущість, доцільність використання в навчально-виховному процесі.

Матеріали розробленої дисертантом методики здійснення рухового режиму в закладах дошкільної освіти застосовуються у підготовці фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» у процесі вивчення таких дисциплін: «Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників», «Фізична культура з методикою навчання», «Теорія й методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку».

Запропоновані дисертантом діагностичні матеріали визначення готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах успішно застосовувалися професорсько-викладацьким складом кафедри при оцінюванні студентів під час практичної їх підготовки.

Результати дослідження обговорено і схвалено на засіданні кафедри дошкільної педагогіки (протокол № 2, від 26.09.2018 р.)

Проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності, професор

С. В. Корновенко

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, які відображають основні результати дисертації***

1. Юрчук О. І. Організація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Оновлення змісту, форм та методів навчання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2011. Вип. 2 (45). С. 175–179.
2. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму дітей дошкільного віку як необхідна умова здоров'язберігаючих технологій. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2012. Вип. 5 (48). С. 143–147.
3. Юрчук О. І. Забезпечення рухового режиму в інклюзивних групах ДНЗ. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. РДГУ. Рівне: РДГУ, 2014. Вип. 10 (53). С. 60–64.
4. Юрчук О. І. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до професійної діяльності вихователів ДНЗ. *Нова пед. думка: наук.-метод. журн.* Рівне, 2014. Вип. 2 (78). С. 240–244.
5. Юрчук О. І. Діагностика професійної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*: зб. наук. пр. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014 р. С. 375–383.
6. Юрчук О. І. Особливості професійної підготовки студентів-дошкільників до здійснення рухового режиму дітей дошкільного віку. *Зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна»*. 2015. № 11. С.44–47.
7. Юрчук А. И. Некоторые аспекты профессиональной подготовки будущих воспитателей в осуществлении двигательного режима в ДОУ. *Science and World. – Publishing House «Scientific survey»*, 2015. Vol. III, № 3 (19). P. 86–88.
8. Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку. *Нова пед. думка*. Рівне, 2017. № 2 (90). С. 64–68.

9. Юрчук О. І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко*. Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 7, т. 1. С. 303–312.

10. Юрчук О. І. Моделювання процесу підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна»*. 2018. № 15. С. 44–47.

11. Юрчук О. І. Сформованість готовності майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ. *Нова пед. думка*. Рівне: РОППО, 2018. № 3 (95). С. 88–92. (Index Copernicus).

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Юрчук О. І. Питання наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців (м. Рівне, 15–16 травня 2008 р.)*. Рівне: РДГУ, 2008. С. 96–98.

13. Юрчук О. І. Наступність з фізичного виховання як важлива умова цілісності та ефективності педагогічного процесу. *Сучасне дошкілля: реалії та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. НПУ ім. М. П. Драгоманова (м.Київ, 16 жовтня 2008 р.)*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 204–206.

14. Юрчук О. І. До наступності у фізичному вихованні старших дошкільників та молодших школярів. *Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців (м. Рівне, 19–20 травня 2010 р.)*. Рівне: РДГУ, 2010. С. 158–159.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Юрчук О. І. Проблема наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Вісн. КМУ. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Київ: КиМУ, 2007. Вип. 10. С. 299–309.

16. Юрчук О. І. Особливості індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей. *Дит. садок*. 2011. № 2 11(587) берез. С. 18.

17. Юрчук О. І. Основні завдання професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму у ДНЗ. *Актуал. пробл. дошк. та корекц. освіти*: зб. наук. пр. студентів і молодих учених. Рівне, 2015. С. 212–216.

18. Юрчук О. І. Оптимізація рухового режиму в умовах ДНЗ. *Фіз. культура, спорт і реабілітація в закладах освіти*. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 7. С.193–203.

19. Юрчук О. І. Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне, 2017. № 17 (60). С. 265–269.

20. Юрчук О. І. Основи підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2018. 111 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Юрчука Олексія Івановича

«Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах»

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Основні положення та результати дисертаційної роботи представлено в доповідях на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях та семінарах різного рівня, зокрема:

Міжнародних:

1. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова 16 жовтня 2008). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Проблема наступності у фізичному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку»; публікація статті у збірнику наукових праць «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи».

2. Міжнародна науково-практична конференція до 70-річчя Рівненського державного гуманітарного університету та 50-річчя підготовки фахівців з дошкільної освіти «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 9–10 грудня 2010). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Організація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку»; публікація статті у збірнику наукових праць «Оновлення змісту, форм та методів навчання в закладах освіти».

3. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти» (Рівне-Кременець, Рівненський державний гуманітарний університет, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка 22–24 жовтня 2012). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Підготовка вихователів до здійснення

наступності у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку».

4. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (Одеса, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського 29–30 жовтня 2014). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Діагностика професійної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до педагогічної діяльності»; публікація статті у збірнику наукових праць «Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського».

5. Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих учених присвяченої 75-річчю Рівненського державного гуманітарного університету «Актуальні проблеми науки про дитинство» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 20–21 жовтня 2015). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Основні завдання професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму у ДНЗ»; публікація статті у збірнику наукових праць студентів і молодих учених «Актуальні проблеми дошкільної та корекційної освіти».

6. VII Міжнародній науково-практичній конференції «Психологічні основи здоров'я, освіти, науки та самореалізації молоді» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 26–27 березня 2015). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Становлення професійної мотивації у майбутніх вихователів».

7. Міжнародна наукова конференція «Гуманітарна парадигма як стратегія інноваційного розвитку освіти» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 16–17 червня 2017). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в ДНЗ»; публікація статті у збірнику наукових праць «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти».

8. X Міжнародна науково-практична конференція «Психологічні основи здоров'я, освіти, науки та самореалізації особистості» (Луцьк, Східноєвропейський

національний університет імені Лесі Українки 29–30 березня 2018). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Самовдосконалення майбутніх вихователів як умова їх успішної професійної самореалізації».

9. I Міжнародні читання пам'яті професора Т. І. Поніманської «Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 15–16 червня 2018). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів»; публікація статті у збірнику наукових праць «Інноватика у вихованні».

Усеукраїнських:

1. I Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізична культура дітей та молоді на сучасному етапі: досвід та перспективи» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 6–7 грудня 2012). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Професійна підготовка майбутнього вихователя до фізкультурно-оздоровчої діяльності у ДНЗ».

2. Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління професійним розвитком керівних і педагогічних кадрів в умовах запровадження випереджувальної післядипломної освіти» (Рівне, Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти 13–14 грудня 2013). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Сучасні психолого-педагогічні вимоги до професійної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів»; публікація статті у науково-методичному журналі «Нова педагогічна думка».

3. III Всеукраїнська науково-практична конференція «Психологічна допомога особистості: сучасний стан та перспективи розвитку» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 14–15 листопада 2014). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Психолого-педагогічні умови удосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти».

4. II Всеукраїнська наукова конференція для студентів та молодих вчених «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (Глухів,

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка 21–22 квітня 2016). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Модель професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в ДНЗ».

5. Всеукраїнська науково-практична конференція «Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика» (Хмельницький, Хмельницький інститут соціальних ехнологій 19 квітня 2018). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення рухового режиму в інклюзивних групах ДНЗ»; публікація статті у збірнику наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».

6. XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми формування здорового способу життя у молоді» (Одеса, Одеська національна академія харчових технологій 04–06 жовтня 2018). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему «Особисте ставлення майбутніх вихователів до здоров'я як умова формування здорового способу життя».

Регіональних:

1. Обласний інтернет-форум «Здоров'язбережувальні технології у сучасній освіті та зміцнення здоров'я дітей» (Рівне, Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти 24–28 квітня 2017). Форма участі – виступ «Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку». Публікація статті у збірнику наукових праць «Нова педагогічна думка».

2. Педагогічні читання, присвячених 100-річчю від дня народження В. О. Сухомлинського «Творча спадщина Василя Сухомлинського в контексті сучасної науки і практики» (Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет 26 вересня 2018). Форма участі – виступ на тему «Впровадження педагогічних ідей В. О. Сухомлинського у процесі формування духовного і фізичного здоров'я особистості».